

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
A MANAGEMENT MODEL OF MONASTERIES THAT CREATED HAPPINESS
WITH THE 5 S'S ACTIVITIES IN SINGBURI PROVINCE

พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน (วิจารณ์ปรีชา)

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

พระมหาจันทวัฒน์ จารุวฑฒโน (วิจารณ์ปรีชา)

ดุชนีพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Management Model of Monasteries that Created Happiness with the
5 S's Activities in Singburi Province

Phramaha Jintawat Cāruvaḍḍhano (Vijanpreecha)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Degree of Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคุชฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. จังหวัดสิงห์บุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบูรณ วฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุชฎีนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระเมธาวิไนยรส, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.)

คณะกรรมการควบคุมคุชฎีนิพนธ์

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาจันทวัฒน์ จารุวฑฒโน)

ชื่อคุณูปการ:	รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
ผู้วิจัย:	พระมหาจินตวัฒน์ จารุฑฒโน (วิจารณ์ปรีชา)
ปริญญา:	พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการควบคุมคุณูปการ:	พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ) พระมหาสุนันท์ สุนันโท, ผศ.ดร., ป.ธ. ๕, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
วันสำเร็จการศึกษา:	๒ ธันวาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

คุณูปการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ๓. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

การศึกษานี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๓ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ประกอบตารางความถี่ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๑๘๔ รูป เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๗๘ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า การบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี นับเป็นนโยบายสำคัญของคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี เพราะเป็นนโยบายจากมหาเถรสมาคมที่กำชับให้วัดทุกวัดทั่วประเทศพัฒนาวัดของตนเองตามหลัก ๕ ส เจ้าอาวาสให้ความสนใจ และเอาใจใส่ในการพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง พระผู้ใหญ่ของจังหวัดสิงห์บุรีให้ความสำคัญกับการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงาน มีการประชุมคณะทำงาน มีการอบรมจากทางคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบาย ๕ ส ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี พบว่าปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ประกอบด้วย P = (Planning) การวางแผน O = (Organizing) การจัดองค์การ C = (Commanding) C = (Coordinating) การประสานงาน

การบังคับบัญชาสั่งการ C = (Controlling)การควบคุม กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีความสัมพันธ์กันมาก ($r = 0.940$, $sig. = 0.000$)และปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ประกอบด้วย ๑) อาวาสสัปปายะ ๒) พ ๓) บุคคลสัปปายะ ๔) ธรรมสัปปายะคือ กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีความสัมพันธ์กันมาก ($r = 0.944$, $sig. = 0.000$)

๓. รูปแบบการพัฒนาการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี คือ ๑) ด้านสะสาง มีแปลนวัด แผนผัง ระบุการใช้ประโยชน์พื้นที่ แบ่งพื้นที่เป็น สังฆาวาส และ พุทธาวาส ถนนทางเข้าและถนนภายในวัด สะอาด สวยงาม ไม่มีสิ่งปฏิกูล อยู่ในสภาพที่สามารถใช้การได้สะดวก และปลอดภัย ๒) ด้านสะดวก สะดวกในการติดต่อ ที่จอดรถ การขึ้นลง ป้ายบอกทาง ชัดเจน และได้รับการดูแลอยู่เสมอ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จัดเก็บอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นหมวดหมู่ สะอาดและสะดวกก่อนนำมาใช้สอย แสงสว่าง ระบบไฟฟ้า บริเวณวัด เพียงพอให้เกิดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ ๓) ด้านสะอาด มีไม้ยืนต้น (เน้นต้นไม้ในประวัติพระพุทธศาสนา) ให้ความร่มรื่น เย็นสบาย อย่างเพียงพอและเหมาะสม จัดให้มีที่กำจัดหรือรองรับขยะ และทางระบายน้ำอย่างเหมาะสม เพียงพอ และถูกสุขลักษณะ ใต้ถุนอาคาร และลานวัด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากสิ่งเกะกะ และสิ่งปฏิกูล ๔) ด้านสุขลักษณะ โถงน้ำ หรือ ภาชนะกักเก็บน้ำดื่มที่ใช้มีจำนวนเพียงพอ สะอาด จัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบ มีฝาปิดมิดชิดถูกหลักสุขอนามัย ๕) ด้านสร้างนิสัย ดูแลอาคารเสนาสนะที่ไม่ได้ใช้งาน แต่รื้อถอนไม่ได้ หรือยังไม่ได้รื้อถอน ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่รกรุงรัง เกะกะ บริเวณโดยรวมมีความสงบสุข ร่มเย็น น่าเลื่อมใสศรัทธา ไม่มีเสียงดังรบกวน ไม่มีกลิ่นเหม็น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม

Dissertation Title: A Management Model of Monasteries that Created Happiness with the 5 S's Activities in Singburi Province

Researcher: Phramaha Jintawat Caruvaddhano (Vijanpreecha)

Degree: Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

Dissertation Supervisory Committee:
 Phramaha Krisada Kittisobhano, Assist.Prof.Dr.,
 B.A. (Buddhist Management), M.A.(Buddhist Management),
 Ph.D. (Buddhist Management)
 Phramaha Sunan Sunanto, B.A. (Buddhist Management),
 M.A.(Buddhist Management) Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation: December 2, 2019

Abstract

Objectives of this dissertation were of 3: 1; to study the general conditions of monasteries management that created happiness with 5 S's activities in Singburi Province, 2, to study factors affecting the management of monasteries that created happiness with the 5 S's activities in Singburi Province and 3, to a management model of monasteries that created happiness with the 5 S's activities in Singburi Province.

Methodology was the mixed methods collected data by both qualitative and quantitative methods. The qualitative research collected data by in-depth-interviewing 18 key informants and from 13 participants who were experts in focus group discussion. The tools were in-depth-interview scripts and discussion topic. Data were collected by sound and picture recording, taking notes and analyzed by descriptive interpretation with frequency table. The quantitative research by survey method collected data by the researcher from samples who were administrative monks in Singburi Province with the questionnaires that had reliability value equal to 0.988 and analyzed data with frequencies, percentage, mean and standard deviation

Findings were as follows:

1. The general conditions of the 5 S's based happiness creating monasteries management in Singburi Province was that this is the main policy of the Sangha Order because it is the policy from the Supreme Sangha Council emphasizing that every monastery must conduct self development with 5 S's activities. Abbots must pay attention to monastery development for the betterment. Higher ranking monks in Singburi Province were interested in monasteries development with 5 S's activities. There was appointment of the committee to move the project. They were the Singburi Office of National Buddhism and Local Administrative Organizations.

2. Factors affecting the Management Model of Monasteries that Created Happiness with the 5 S's Activities in Singburi Province Found that the implementation of the 5 S's Activities process POCCC include P = Planning O = Organization C = Commanding C = Coordinating C = Controlling. Control With A Management Model of Monasteries that Created Happiness with the 5 S's Activities in Singburi Province correlate very well ($r = 0.940$, $\text{sig.} = 0.000$) and the administrative building was blessed by him a week 4: 1) Awasappaya 2) Aharsappaya 3) Bukkhhsappaya 4 Dhamsappaya), it is a Develop a Management Model of Monasteries that Created Happiness with the 5 S's ($r = 0.844$, $\text{sig.} = 0.000$).

3. The management model of the monasteries that created happiness with 5 S's activities in Siongburi consisted of 5 models: 1) S1; Seiri, cleaning up. There were monasteries plan and operation charts showing the area usage, dividing areas into monks' abodes and Buddha's area, roads into monasteries were clean, beautiful without garbage, in ready-to-use condition and safe. 2) S2, Seiton, convenience. It was convenient to contact, parking areas, clear signs for bus entering and descending, well maintained, materials equipment and utensils must be well kept in good order, clean and ready to use. Light and electrical system in the monasteries areas must be adequate, safe for dwellers and guests who come to practice religious activities. 3) S3; Seiso, cleanliness, there should be appropriate and enough trees, especially the trees in the Buddhism history, that yield pleasant shadows. Garbage treatment and sewage must be provided and sufficient with healthy setting. Basement under the buildings and the monastery compound should be well organized, neat, clean without disordered and dirty materials. 4) S4, Seiketsu, healthy standard. Water jars and water containers must be placed in good order. They must be clean with lids by healthy standard. 5) S5, Shitsuke, happy habit,. There must be the ways to look after the old buildings that are not in use but cannot be evacuated. They must be kept in good order and neat. The whole monastery compound must be peaceful, tranquil, admirable, quiet, without disturbing stingy odors and suitable for Dhamma practice.

กิตติกรรมประกาศ

ดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้เพราะได้รับความเมตตาจากคณะกรรมการควบคุมดุष्ฎินิพนธ์ คือ พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. และพระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร. ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขดุष्ฎินิพนธ์จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบพระเมธาวินิยรส, รศ, ดร. และพระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ ที่ได้เมตตาแนะนำปรับปรุงดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเดชพระคุณ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุष्ฎินิพนธ์ิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้วิจัย คอยอำนวยความสะดวกและแนะนำผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา

กราบขอบพระคุณพระเทพปริยัติสุธี (ยงยุทธ ยุตตธมโม) เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี พระราชสุวัฒนภรณ์ (ประจวบ สุธีโร) รองเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี พระครูวิธานปริยัติคุณ (วีรหาญ) เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี พระศรีปริยัติโยดม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม) เจ้าคณะอำเภอพรมบุรี พระครูนาคคิตต์คณาภิรักษ์ (คว่าง) เจ้าคณะอำเภอบางบาล พระครูสุวรรณวิโรจน์ (ชาญ ฐานมงคล) เจ้าคณะอำเภอบ้านไร่ พระครูวิชิตวุฒิกุล เจ้าคณะอำเภอบางระจัน พระครูวิริยโสภิต เจ้าคณะอำเภอบางระจัน พระสิงหคณาจารย์ (ทวี สุวณฺณปาโล) เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จังหวัดสิงห์บุรี (ธ) พระมหาสุรินทร์ สิริธโร เจ้าคณะตำบลบ้านหม้อ วัดพรมบุรี พระครูประพัฒน์ศีลคุณ (สำราญ ขนดีโก) เจ้าอาวาสวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม พระครูเกษมธรรมโชติ (นพดล ถาวโร) เจ้าอาวาสวัดประโชติการาม นางณภัค เทียนชัย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี นางสมบัติ พงษ์พรต นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี นางณัฐนันท์ ตาปโกไสย์ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี ดร.ลัดดา หงสุพันธ์ วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี นางไมตรีจิต เหมชัยภูมิ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ นางอำนาจทองสี กำนันตำบลไม้้อัดที่ให้ความเมตตาในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระมหาจันทวัฒน์ จารุวฑฺฒโน (วิจารณ์ปรีชา)

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ	๘
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๕
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด	๒๗
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขูปการ	๕๖
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรม ๕ ส	๘๒
๒.๖ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสัปปายะ ๔	๘๘
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๑
๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๐๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๖
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๑๒
๔.๑ สภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี	๑๑๒
๔.๒ ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี	๑๒๑
๔.๓ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี	๑๓๗
๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๓๕
๔.๕ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๑๓๗
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๖๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๓
๕.๒ อภิปรายผล	๑๗๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๘๐
บรรณานุกรม	๑๘๑
ภาคผนวก	๑๘๙
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๘๙
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของ	
แบบสอบถาม (Try Out)	๑๙๕
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๘๐
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๐๐
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๐๙
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๒๐
ภาคผนวก ช รูปภาพสัมภาษณ์	๒๒๓
ภาคผนวก ซ สนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๓๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๔๙

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	ความหมายรูปแบบ (Model)	๙
๒.๒	ลักษณะและองค์ประกอบของรูปแบบ	๑๑
๒.๓	กระบวนการสร้างรูปแบบ	๑๒
๒.๔	การพัฒนารูปแบบ	๑๔
๒.๕	การตรวจสอบรูปแบบ	๑๕
๒.๖	แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	๒๒
๒.๗	แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๒๖
๒.๘	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด	๓๐
๒.๙	แนวทางในการพัฒนาวัด	๕๓
๒.๑๐	สรุปแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขูปการ	๖๑
๒.๑๑	สรุปปัญหาอุปสรรคการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขูปการ	๗๐
๒.๑๒	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรม ๕ ส	๙๐
๔.๑	สรุปประเด็นการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค การบริหารวัด สร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี	๑๑๙
๔.๒	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๑๒๑
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน	๑๒๓
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน	๑๒๔
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการวางแผน)	๑๒๕
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการจัดองค์การ)	๑๒๖
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการบังคับบัญชา หรือสั่งการ)	๑๒๗
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านสุขลักษณะ)	๑๒๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการควบคุม)	๑๒๕
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน	๑๓๐
๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านอวาาสสัปปายะ)	๑๓๑
๔.๑๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านอาหารสัปปายะ)	๑๓๒
๔.๑๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านบุคคลสัปปายะ)	๑๓๓
๔.๑๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านธรรมสัปปายะ)	๑๓๔
๔.๑๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วย กิจกรรม ๕ ส	๑๓๕
๔.๑๖	รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะสาง	๑๓๙
๔.๑๗	รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะดวง	๑๔๑
๔.๑๘	รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะอาด	๑๔๔
๔.๑๙	รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสุขลักษณะ	๑๕๖
๔.๒๐	รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสร้างนิสัย	๑๔๗
๔.๒๑	รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง	๑๕๔

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กระบวนการสร้างรูปแบบ	๑๑
๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๐๕
๔.๑ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๑๕๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ		พระวินัยปิฎก		ภาษา
			ชื่อคัมภีร์	
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	= วินัยปิฎก	จุฬวรรค		(ภาษาไทย)
วิ.ป. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ปริวารวรรค		(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ชั้นธวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ทสกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เอกาทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกาทสกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)

ข. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่าระบุดัง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้า ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล เริ่มจากการที่พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายวัดเวฬุวัน เมื่อพระพุทธเจ้ารับแล้วก็ทรงแสดงธรรมมีกถา แล้วทรงอนุญาตวัดหรืออารามแก่พระสงฆ์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม”^๑ ตั้งแต่นั้นมาจึงได้เริ่มมีวัดเกิด ขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน วัดเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถานศึกษา อบรมให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพตำรา แพทย์แผนโบราณและศิลปกรรมแขนงต่างๆ ใช้ทำบุญบำเพ็ญกุศล เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครองรวมทั้งเป็นสถานที่สงเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชน ดังนั้นวัดจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่ง ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตลอดมา^๒ บทบาทของวัดในอดีต เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกฝนอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียนตลอดจนผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยเลี้ยงชีพ เป็นสถานพยาบาล ที่แจกจ่ายบอกยาและรักษาคนเจ็บป่วย เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์และหาความรู้ต่างๆ เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและความทุกข์ต่างๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ เป็นคลังพัสดุซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงาน เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครองที่กำหนดหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม^๓

ดังนั้นวัดจึงถือว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นที่พึ่งพาทางจิตใจของชุมชน ประชาชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้ ใช้เป็นสถานที่ประกอบกุศล เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาความรู้ภูมิธรรม ชัดเกล้าจิตใจให้ใสสะอาด สร้างความสุขทางกายทางใจ ด้วยเหตุนี้วัดเป็นเป็นสถานที่สำคัญของชุมชน เป็นหน้าเป็นตาของชุมชน ด้วยเหตุเป็นสถานที่สาธารณะ จึงมีสาธุชนจากทั่วสารทิศเข้ามาใช้ประโยชน์ หากแต่ว่าสภาพวัดในปัจจุบัน ส่วนมากยังไม่เอื้อต่อการเป็น

---

^๑วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๙/๗๑-๗๒.

^๒ กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัดลานวัด ลานใจ ลานกีฬา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^๓ พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕ - ๒๐๖.

แหล่งเรียนรู้ เพราะขาดการบริหารจัดการ และไม่ได้รับการพัฒนาอย่างที่ควรจะเป็น แต่ในขณะเดียวกันก็มีวัดอีกจำนวนไม่น้อย ซึ่งมีความพร้อมได้รับการพัฒนาที่ดี บริหารจัดการวัดเป็นเป็นแหล่งเรียนรู้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ควรแก่การทัศนศึกษา ซึ่งควรแก่การนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาต่อยอดให้เป็นวัดที่มีความพร้อมพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้

สภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันทำให้ พระภิกษุสามเณรภายในวัดต้อง ทำงานในสภาพของการแข่งขันเร่งรีบ ทำงานแข่งกับเวลา ไม่ว่า จะเป็นงานอาชีพด้านใดก็ตาม พระภิกษุสามเณรภายในวัดต้องพยายามปรับตัวให้ทัน กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ เจ้าของกิจการมุ่งแต่ผลผลิตจนกระทั่งขาดความสนใจใน เรื่องความปลอดภัยซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอันตรายจากการ ประสบอุบัติเหตุของคนงาน นอกจากนั้นการประสบอุบัติเหตุ ของผู้ปฏิบัติงานยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานประกอบการ เนื่องจากคนที่ประสบอุบัติเหตุไม่สามารถมาทำงานได้ขาดคน ทำงาน ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และ ทำให้คนงานเสียชีวิต และกำลังใจในการทำงาน

ตามที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๘ ใ้หน่วยงานราชการต่างๆ เพิ่ม ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโดยใช้กิจกรรม ๕ ส (สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย) เพื่อเป็นแนวทางการจัดทาและพัฒนา ระบบมาตรฐานสากลของประเทศไทยด้านการจัดการและสัมฤทธิ์ผลของงานภาครัฐ (Thailand International P.S.O.) ที่รัฐต้องจัดระบบราชการ และงานบริการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพเพื่อบริการสนองความต้องการของประชาชน และปฏิรูประบบราชการ และงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมการเมืองต่อไป การปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นเรื่องการดูแลรักษา ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่ภายในวัดเป็นปัจจัยพื้นฐานของการปรับปรุง เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ภายในวัดที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้บริหารในการทำงาน และระดับของประสิทธิภาพและคุณภาพของหน่วยงาน การดำเนินกิจกรรม ๕ ส จะเป็นก้าวแรกของการบริหารที่จะนำไปสู่การปรับปรุง การ ปฏิบัติงาน และการเพิ่มประสิทธิภาพในงาน รวมทั้งช่วยพัฒนาจิตสำนึกในมาตรฐานการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนาไปสู่ระบบบริหารคุณภาพตามมาตรฐานสากลต่อไป

ประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดในการให้ พระภิกษุสามเณรภายในวัดขององค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารงาน โดยใช้ ๕ ส เป็นกิจกรรมการปรับปรุง การทำงานด้วยการดำเนินการตามหลักการ “สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย” ในหน่วยงาน ญี่ปุ่นได้นำ ๕ แต่ละตัวไปใช้และพัฒนาอย่างจริงจังโดยจัดทำให้เป็นระบบ ได้แก่ การกำหนดขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม การติดตาม ผลงานเป็นระยะๆ อีกทั้งยังมีวิธีการควบคุมกิจกรรมให้เกิด ความยั่งยืน การดำเนินการ จึงได้รับความนิยมและเผยแพร่ไป ทั่วประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น ๕ ส จึงเป็นปัจจัยพื้นฐาน ในการบริหาร

งานอย่างมีประสิทธิภาพ และนับเป็นเครื่องมือตัวแรกที่ถูกนำมาใช้ก่อนที่จะใช้เครื่องมือระดับสูงขึ้นไป เช่น TPM TQM และ ISO เป็นต้น โดยกำหนดให้ ส๑, ส๒, ส๓ เป็นการจัดการในเรื่อง ของวัสดุ สิ่งของ เครื่องใช้และสถานที่ ส่วน ส๔, ส๕ เป็นการ จัดการเรื่องคน/พระภิกษุสามเณรภายในวัดโดยมีเป้าหมายให้พื้นที่ภายในวัดสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ลดความสูญเปล่าในการทำงาน คุณภาพงานดีเป็นที่ประทับใจของคนทั่วไป ๕ ส มีคุณค่าในการพัฒนาคน ให้ปฏิบัติกิจกรรมจนเกิดเป็นนิสัยที่ดีมีวินัย อันเป็นรากฐานของ ระบบคุณภาพ รวมถึงในเรื่องของสิ่งแวดล้อมในการทำงานดีขึ้น เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจ ลดอุบัติเหตุในการทำงาน ลดความ สิ้นเปลืองในการจัดซื้อวัสดุเกินความจำเป็น ลดการสูญหายของ วัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ

ในจังหวัดสิงห์บุรีมีวัดอยู่จำนวนทั้งสิ้น ๑๘๔ วัด แต่จำนวนวัดที่ได้รับการพัฒนาซึ่งเข้าลักษณะวัดสร้างสุขตามกิจกรรม ๕ ส มีจำนวนหนึ่ง ส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาวัดอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการขาดพระภิกษุสามเณรภายในวัด ขาดวัสดุอุปกรณ์ หรือการขาดการบริหารจัดการที่ดี ที่จะทำให้วัดเป็นวัดสร้างสุขอย่างสมบูรณ์ เหตุผลเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน เพราะเมื่อสถานที่ไม่อำนวย ขาดความเป็นสัปปายะก็จะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย และนอกจากนั้นประชาชนก็อาจจะไม่ยินดีเข้าไปใช้สถานที่วัดหรือในที่สุดไม่เข้าวัดนั่นเอง แต่ยังเป็นที่น่ายินดีอยู่ว่ายังมีวัดอีกจำนวนหนึ่งที่เข้าลักษณะของวัดสร้างสุข มีการเน้นมีกิจกรรม ๕ ส เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่เหมาะสมเป็นสัปปายะเหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไปจากทั่วสารทิศ บางวัดมีชื่อเสียงในด้านความงาม บางวัดมีชื่อเสียงในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แต่วัดเหล่านั้นล้วนแล้วแต่มีลักษณะเป็นสัปปายะ ควรแก่การศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบของการจัดการวัดให้เป็นวัดสร้างสุขแก่ชุมชนและประเทศชาติต่อไปได้

ด้วยปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการบริหารวัดเกี่ยวกับประเด็น ๕ ส ว่ามีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างไรที่จะสามารถนำไปพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ในจังหวัดสิงห์บุรี โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถนำรูปแบบของการพัฒนาวัดเหล่านั้นมาพัฒนาเป็นรูปแบบการพัฒนาวัดที่จะสามารถพัฒนาวัดต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดอื่น ๆ ให้เป็นสถานที่สัปปายะเป็นวัดสร้างสุขเป็นสถานที่เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นสถานที่พักผ่อน เป็นสถานที่สร้างความสุขทั้งทางกายและใจทั้งแก่พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาตราบนานเท่านาน

๑.๒ คำถามการวิจัย

- ๑.๒.๑ สภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี เป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี มีอะไรบ้าง
- ๑.๒.๓ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
- ๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาได้ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ประกอบด้วย

๑) แนวคิดเกี่ยวกับ ๕ ส^๕ ได้แก่

- ๑) สะสาง
- ๒) สะดวก
- ๓) สะอาด
- ๔) สุขลักษณะ
- ๕) สร้างนิสัย

๒) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ POCCC^๕ ได้แก่

- ๑) การวางแผน (Planning)
- ๒) การจัดองค์การ (Organizing)
- ๓) การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ (Commanding)
- ๔) การประสานงาน (Coordinating)
- ๕) การควบคุม (Controlling)

---

^๕เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์, **ทฤษฎีกิจกรรม ๕ ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓-๙๘.

^๕Price Alan, **Human Resource Management, In a Business Context**, 2 edition, (London : Thomson Learning, 2004), p. 110.

๓) สัปปายะ ๔^๖ ได้แก่

- ๑) อาวาสสัปปายะ
- ๒) อาหารสัปปายะ
- ๓) บุคคลสัปปายะ
- ๔) ธรรมสัปปายะ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยพื้นฐาน ๒) กระบวนการ POCCC
๓) สัปปายะ ๔

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ประกอบด้วย

- ๑) รูปแบบด้านเสาสง ๒) รูปแบบด้านเสาดวง ๓) รูปแบบด้านเสอาด ๔) รูปแบบด้านสุขลักษณะ
- ๕) รูปแบบด้านสร้างนิสัย

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสิงห์บุรีทั้งหมด จำนวน ๑๘๔ รูป^๗

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย

- ๑) พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๑๒ รูป
- ๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๓ คน
- ๓) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๒ คน
- ๔) กำนันตำบลไม้ดัด อำเภอบางระจัน จำนวน ๑ คน

รวม ๑๘ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่วัดสังกัฒมทานิภายและธรรมยุตในจังหวัดสิงห์บุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๖๒ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง ตัวแบบที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย เป็นแบบอย่างในการนำไปบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย

^๖ อ.ทศ.อ. (บาลี) ๑๕/๑๐๒/๒๕๔.

^๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.onab.go.th/wp-content/uploads/2016/12/onab_primaryinfo60_edit.pdf [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑].

๑) **สะสาง** หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจ แยกแยะสิ่งของ และจัดให้เป็นหมวดหมู่ แยกของที่จำเป็นต้องใช้ และที่ไม่จำเป็นต้องใช้แยกออกจากกัน จัดแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามชนิดหรือประเภทของสิ่งของ เช่น เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในการทำงาน เครื่องจักร ฯลฯ เพื่อให้เหลือเฉพาะสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้เท่านั้นในที่ทำงาน และสิ่งของใดที่แน่ใจว่าใช้ไม่ได้แล้วต้องกำจัดออกไป

๒) **สะตวก** หมายถึง การจัดสิ่งของที่ต้องใช้ เครื่องใช้สำนักงาน อุปกรณ์ เครื่องมือ ให้เป็นหมวดหมู่ และสะตวกต่อการใช้งาน เพื่อลดความเสียหาย ลดเวลาในการทำงาน และมีความปลอดภัยต่อทุกคน ทุกคนสามารถใช้ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว รู้ว่าอะไรอยู่ตรงไหน เมื่อต้องการใช้ต้องลงบันทึกลงไว้ และเมื่อใช้เสร็จแล้วสามารถนำไปเก็บที่เดิมทันที

๓) **สะอาด** ทำความสะอาดพื้นที่ทำงานเป็นประจำตามตารางที่แต่ละหน่วยงานกำหนด โดยกำหนดวัน เวลาการทำมาสะอาดเป็นประจำทุกวัน/ทุกสัปดาห์ เช่น การทำความสะอาดสะอาดประจำวันทั้งก่อน และหลังใช้งานอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ควรมีการทำมาสะอาดก่อนเริ่มใช้งาน และหลังใช้งานทุกวัน รวมไปถึงการทำมาสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ของวัดให้มีความสะอาดอยู่เป็นประจำ

๔) **สุขลักษณะ** การรักษามาตรฐานที่ดีของความเป็นระเบียบเรียบร้อยความสะอาด ความสะอาด ในพื้นที่ภายในวัด สำนักงานให้อยู่ในสภาพที่มีบรรยากาศที่ดีตลอดเวลา พยายามหาทางปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ รวมไปถึงการปรับปรุงศาสนสถานของวัดให้มีความสะอาดถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ

๕) **สร้างนิสัย** คือ การทำให้เกิดความเคยชินจนติดเป็นนิสัย และต่อเนื่อง คือ ทำให้ทำงานให้เกิดบรรยากาศที่มีสุขลักษณะที่ดี โดยการทำการสะสาง สะตวก และสะอาดอย่างต่อเนื่อง รักษา กติกา มารยาท ระเบียบ และข้อกำหนดต่าง ๆ ในการทำงานอย่างเคร่งครัดจนติดเป็นนิสัย

การบริหารวัด หมายถึง บริหารจัดการวัดสร้างสุข ในจังหวัดสิงห์บุรี ตามกระบวนการ POCCC ซึ่งประกอบด้วย

๑) **การวางแผน** หมายถึง การกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาวัดว่าจะดำเนินไปในทิศทางใดโดยกำหนดแผนพัฒนาในระยะสั้นระยะกลางและระยะยาว

๒) **การจัดองค์กร** หมายถึง การกำหนดพระภิกษุสามเณรภายในวัดในองค์กรให้มีตำแหน่งหน้าที่และบทบาทในการบริหารจัดการงานด้านการพัฒนาวัดสร้างสุข

๓) **การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ** หมายถึง การสั่งการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การขึ้นนำองค์กรให้ดำเนินไปตามแผนที่ได้วางไว้

๔) **การประสานงาน** หมายถึง การติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและระหว่างองค์กร

๕) **การควบคุม** หมายถึง การกำกับติดตามผลการดำเนินการ ตรวจสอบดูแลกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

วัดสร้างสุข หมายถึง วัดในจังหวัดสิงห์บุรี ที่ได้รับการพัฒนาด้วยกิจกรรม ๕ ส แล้วตามกระบวนการพัฒนาวัด เกิดผลเป็นวัดที่มีความสัปปายะตามหลักพุทธธรรม อันได้แก่ สัปปายะ ๔ ประกอบด้วย

๑) อวาสสัปปายะ หมายถึง การบริหารจัดการวัดให้อาคารสถานที่ศาสนสถานต่าง ๆ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเรียบร้อยสะดวกสบายเพียงพอต่อการใช้งาน

๒) อาหารสัปปายะ หมายถึง การบริหารจัดการด้านอาหารบิณฑบาต น้ำปานะ ให้เพียงพอสำหรับพระสงฆ์ รวมไปถึงการบริหารจัดการอาหารเครื่องดื่มสำหรับประชาชนในโอกาสต่าง ๆ ให้เพียงพอ และถูกต้องตามสุขอนามัย

๓) บุคคลสัปปายะ หมายถึง การบริหารจัดการบุคคลภายในวัด ได้แก่ พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา รวมทั้งศิษย์วัด ให้อยู่กันอย่างสันติ อยู่ด้วยธรรม มีการจัดสรรที่พักให้เหมาะสมเป็นสัดส่วน มีการอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

๔) ธรรมสัปปายะ หมายถึง การบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่พุทธศาสนิกชนให้เหมาะสมแก่สถานภาพ เลือกธรรมเป็นที่สบายแก่ผู้รับฟัง มีการจัดบริเวณวัดให้มีคติธรรมตามบริเวณต่าง ๆ ให้เหมาะสม มีห้องสมุดธรรมะ มีการจัดการเผยแผ่ศาสนาธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่นวิทยุ หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

วัด หมายถึง วัดสังกัดมหานิกายและธรรมยุติในเขตจังหวัดสิงห์บุรี

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบถึงสภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๖.๒ ได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๖.๓ ทำให้ได้รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๖.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดอื่นๆ ได้

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการ
- ๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรม ๕ ส
- ๒.๖ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสี่ปายะ ๔
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบจากเอกสารตำราต่างๆ เพื่อให้เข้าใจในเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบที่นักวิชาการได้ให้ความหมายความสำคัญไว้เป็นอเนกประการ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบ เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบในการบริหารวัดด้วยกิจกรรม ๕ ส ดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นลำดับไป

๑. ความหมายรูปแบบ (Model)

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบ” ไว้หลากหลาย ว่าเป็นเรื่องของการแสดงโครงสร้างเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร^๕ มีลักษณะเป็นนามธรรมของจริง หรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีรูปแบบอย่างง่ายถึงรูปแบบที่มีความซับซ้อนมาก รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) เช่น รูปแบบหอสุมุด รูปแบบเครื่องบินขับไล่ เอฟ ๑๖

---

^๕Keeves, P.J. Educational research, Methodology and Measurement : An International Handbook, (Oxford : Pergamon Press, 1998), p. 55.

ภาษาหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ^๙ แสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปร เป็นกรอบของความคิดเป็นการแทนความคิดออกมาให้เป็นรูปธรรม และมีโครงสร้างของความสัมพันธ์ของระหว่างหน่วยต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ดังนั้นรูปแบบ น่าจะมีมากกว่า ๑ มิติหลายตัวแปร และตัวแปรดังกล่าวต่างมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน^{๑๐}

รูปแบบ จึงหมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเอง เพื่อเชื่อมโยงและถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ซึ่งแสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ของปัจจัยหรือตัวแปรหรือองค์ประกอบของสิ่งที่ศึกษา หรืออธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเพื่อให้เข้าใจง่ายมองเห็นเป็นรูปธรรม

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายรูปแบบ (Model)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Keeves (1998, p. 55)	รูปแบบ คือ การแสดงโครงสร้างเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร
Tosi nd Carroll (1982, p. 163)	รูปแบบ คือ นามธรรมของจริง หรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง
อุทุมพร จามรมาน (๒๕๔๑, หน้า ๒๒)	รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความสัมพันธ์ของระหว่างหน่วยต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ

๒. ลักษณะและองค์ประกอบของรูปแบบ

สำหรับลักษณะและองค์ประกอบของรูปแบบ ได้มีนักวิชาการทำการศึกษาไว้แล้ว การแบ่งประเภทของรูปแบบไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวว่า ควรมียารละเอียดยขององค์ประกอบอย่างไรบ้าง รูปแบบจึงจะเหมาะสม เนื่องจากรายละเอียดและองค์ประกอบที่เหมาะสมของรูปแบบจะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ศึกษา และวัตถุประสงค์ในการสร้างรูปแบบนั้น ๆ

แนวคิดของนักวิชาการที่ได้แสดงองค์ประกอบของคุณลักษณะของรูปแบบประเด็นของการแสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและตัวแปร การนำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้แล้วโดยความสามารถ การอธิบายถึงโครงสร้างหรือกลไกความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาอย่างชัดเจน การนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้ และต้องมีความ

^๙Tosi, H. L., and Carroll, S. J. *Management*, 2nd ed, (New York : John Wiley and Sons, 1982), p. 163.

^{๑๐}อุทุมพร จามรมาน, “โมเดล (Model), *วารสารวิชาการ*, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒๖ (มีนาคม, ๒๕๔๑) : ๒๒.

สอดคล้องกับทฤษฎีเรื่องที่ใช้รูปแบบ^{๑๑} อีกทั้งยังมีการกล่าวมาของนักวิชาการ ในประเด็นรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (requirement) ๔ ประการ^{๑๒} คือ ๑) รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (associative relationship) ๒) รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นลง สามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ ๓) รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องการศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย และ ๔) รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างโมเดลที่ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

จะเห็นว่าคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบตามแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มีลักษณะที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของตัวแปรแบบมีโครงสร้าง ลักษณะที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผล และสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของปรากฏการณ์ที่ทำการวิจัย

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของรูปแบบ หมายถึง ลักษณะสำคัญอันประกอบด้วยองค์ความรู้ จากศึกษาแนวคิดทฤษฎี พัฒนารูปแบบ และนำรูปแบบที่สมบูรณ์แล้ว ไปทดลองหาค่าความน่าจะเป็น หรือความเชื่อมั่น แล้วนำศึกษาพัฒนาต่อยอด เพื่อหาลักษณะของรูปแบบที่สมบูรณ์ รูปแบบที่ดีต้องประกอบด้วย ๔ ลักษณะดังกล่าวไว้แล้ว เช่น โครงสร้างความสัมพันธ์ การพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นให้เห็นถึงกลไกเชิงประจักษ์ได้ สามารถอธิบายปรากฏการณ์และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่

---

^{๑๑} พูลสุข หิงศานนท์, การพัฒนารูปแบบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

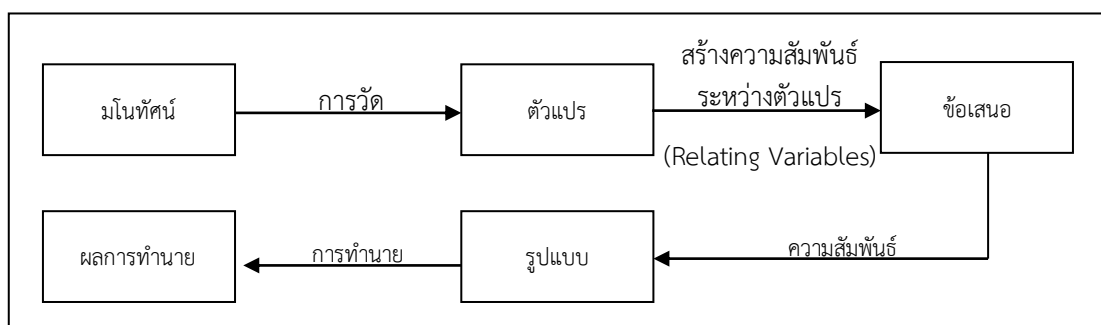
^{๑๒} Keeves, P. J. Educational Research Methodology, and Measurement : An International Handboo, p. 560.

ตารางที่ ๒.๒ ลักษณะและองค์ประกอบของรูปแบบ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พูลสุข หิงศานนท์. (๒๕๔๐, หน้า ๕๓)	คุณลักษณะของรูปแบบ ๑. แสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและตัวแปร ๒. การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้แล้วโดยความสามารถ ๓. โครงสร้างหรือกลไกความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ๔. การสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ ๕. สอดคล้องกับทฤษฎีเรื่องที่ใช้รูปแบบ
Keeves (1988, p. 560)	ลักษณะรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ ๑. ความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง ๒. แนวทางการพยากรณ์ผล ๓. กลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ๔. เครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และสร้างความสัมพันธ์

๓. กระบวนการสร้างรูปแบบ

การสร้างรูปแบบ คือการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร ตลอดจนนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ๆ ได้บ้าง (Keeves, ๑๙๘๘) ดังภาพต่อไปนี้^๓

แผนภาพที่ ๒.๑ กระบวนการสร้างรูปแบบ

ที่มา : แสดงกระบวนการสร้างรูปแบบ (Keeves, ๑๙๘๘)

^๓ พิสิฐ เทพไกรวัล, “การพัฒนาแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙.

ตารางที่ ๒.๓ กระบวนการสร้างรูปแบบ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พูลสุข หิงศานนท์ (๒๕๔๐, หน้า ๕๓)	การสร้างรูปแบบ เป็นการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้น อธิบายปรากฏการณ์อะไร ตลอดจนนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรบ้าง
Keeves (อ้างใน พิสิฐ เทพไกรวัล, (๒๕๕๔, หน้า ๑๙)	ลักษณะรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ ๑. ความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง ๒. แนวทางการพยากรณ์ผล ๓. กลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ๔. เครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่

๔. การพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบเป็นกระบวนการในนำรูปแบบที่ได้จากการสร้างด้วยกระบวนการที่ชัดเจน ในการสร้างความเชื่อมโยงของแต่ละปัจจัยให้เกิดองค์รวมของระบบให้เกิดการพัฒนาต่อยอดจนก่อให้เกิดรูปแบบที่สมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ได้จริง

หลักการในการสร้างรูปแบบอย่างกว้างๆ ที่มีนักวิชาการได้นำเสนอแนวคิดไว้หลายแนวทาง การพัฒนารูปแบบมีสิ่งที่สำคัญในการกำกับการสร้างรูปแบบไว้ ๔ ประการ คือ ๑. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงเชิงเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปก็มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ ๒. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้ด้วยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ ๓. รูปแบบควรต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ ได้แล้ว รูปแบบควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย และ ๔. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร ในลักษณะใหม่ การพัฒนารูปแบบนี้ในอนาคตอาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปจะมีขั้นตอนในการพัฒนา คือ ๑) การสร้างรูปแบบ (Construct) ๒) การหาความตรง (Validity) ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนจะมีการดำเนินงานอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะ และ

กรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ^{๑๔} การพัฒนารูปแบบที่เน้นในรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น ๒ ขั้นตอน คือ การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนการพัฒนารูปแบบนี้ ดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัย จุดบกพร่องที่มักพบในการทำวิทยานิพนธ์ ฯลฯ แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ตามลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่ ๒ นำรูปแบบดังกล่าวไปทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ^{๑๕} การพัฒนารูปแบบยังรวมถึงการพัฒนาตามแนวทางการศึกษา ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งศึกษาการพัฒนาคุณภาพการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม การศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ ๕ ขั้นตอน^{๑๖} คือ ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยสัมภาษณ์เจ้าอาวาสสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่องการวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ ๑ นำมาสร้างเป็นรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบเลือกตอบ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ ขั้นตอนที่ ๓ เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ ๒ นำมาศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยเทคนิคเดลฟาย ๓ รอบ ขั้นตอนที่ ๔ การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา คือเจ้าอาวาสสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา ขั้นตอนที่ ๕ การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การศึกษาคำว่าแนวคิดทฤษฎีรูปแบบที่ถูกสร้างไว้แล้วนำมาพัฒนารูปแบบต่อยอดองค์ความรู้ ซึ่งจะช่วยให้องค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบรวมทั้งความสัมพันธ์องค์ประกอบ โดยใช้หลักการเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญและการศึกษาค้นคว้าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบต่อไป

^{๑๔} พิสิฐ เทพไกรวัล “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๑๕} บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓.

^{๑๖} รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘), หน้า ๑๓.

ตารางที่ ๒.๔ การพัฒนารูปแบบ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Willer อ้างใน นายพิสิฐ เทพไกรวัล (๒๕๕๔, หน้า ๒๑-๒๒)	การสร้างรูปแบบ ๔ ประการ ๑. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมี โครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา ๒. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผล ๓. รูปแบบควรต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของ เรื่องที่ศึกษา ๔ .เครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้าง ความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่
บุญชม ศรีสะอาด (๒๕๕๓, หน้า ๑๓)	ดำเนินการออกเป็น ๒ ขั้นตอน ๑ .การพัฒนารูปแบบ ๒ .การทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในสถานการณ์พัฒนารูปแบบนี้
รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (๒๕๔๘, หน้า ๙๒-๙๓)	การพัฒนารูปแบบ ๑. การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและ หลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ ๒ .การสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหาร คุณภาพทั้งองค์การ ๓. การพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยใช้ เทคนิคเดลฟาย ๔. การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบ ๕. การสรุปและนำเสนอรูปแบบ

๕. การตรวจสอบรูปแบบ

การตรวจสอบรูปแบบเป็นกระบวนการสุดท้ายในการสร้างรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ เพราะเป็นกระบวนการที่นำรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์กรรวมทั้งเนื้อหา โครงสร้าง และตัวแปร ที่มีความสอดคล้องและสามารถนำไปประยุกต์ได้จริงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

แนวคิดในการตรวจสอบที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ได้ศึกษาแนวคิดจาก ในการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ โดยแบ่งการตรวจสอบรูปแบบที่สำคัญได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) การตรวจสอบด้วยมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพอจะใช้ในการทดลองรูปแบบ

ทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ๒) การตรวจสอบรูปแบบทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งอาจทดสอบโดยวิธีการทางสถิติ หรือการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิก็ได้^{๑๗}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ เป็นการศึกษาลักษณะ องค์ประกอบและการตรวจสอบรูปแบบ โดยเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเองเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้องมีคุณลักษณะสำคัญ คือ การกำหนดตัวแปรหรือปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่ศึกษา มีการเชื่อมโยงและกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านั้นด้วยหลักเหตุผล

ตารางที่ ๒.๕ การตรวจสอบรูปแบบ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
อุทุมพร จามรมาน (๒๕๔๕, หน้า ๒๓)	การตรวจสอบความเหมาะสม มี ๒ ลักษณะ ๑. การตรวจสอบด้วยมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพอจะใช้ในการทดลองรูปแบบทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ๒. การตรวจสอบรูปแบบทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งอาจทดสอบโดยวิธีการทางสถิติ หรือการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นกระบวนการที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ การจัดการศึกษาก็เช่นเดียวกัน มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นขั้นตอนไปสู่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งจะต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ อาจกล่าวได้ว่าผลสำเร็จของการศึกษาอยู่ที่การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งเกิดจากการที่เจ้าอาวาสมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษา ดังนั้นการบริหารจึงเป็นศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้ได้หลายบริบท ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ดังต่อไปนี้

การบริหาร หมายถึง การปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น การดำเนินการจัดการเช่น บริหารธุรกิจ^{๑๘} การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น^{๑๙} การบริหารจัดการ เป็นกระบวนการวางแผนการ

^{๑๗} อุทุมพร จามรมาน, ๙ ขั้นตอนการทำประกันคุณภาพการศึกษาที่ครบวงจร. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ฟันนี้, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓.

^{๑๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๙.

^{๑๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), พุทธวิธีในการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

จัดองค์การ การดำเนินงาน และการควบคุมเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย^{๒๐} การบริหาร เป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งพร้อมด้วยกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำ และการควบคุม^{๒๑} การบริหาร เป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยเจ้าอาวาสและสมาชิกในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๒๒}

การบริหาร คือ กระบวนการที่มีการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม ซึ่งจะทำงานดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อยและกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเสมอ^{๒๓} การบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)^{๒๔} การบริหาร คือ กระบวนการที่เจ้าอาวาสใช้อำนาจตลอดจนใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมี เพื่อการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ^{๒๕}

การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์ที่นำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๖} การบริหาร คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุจุดประสงค์อย่างเดียวกัน^{๒๗}

การบริหาร คือการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๘} การบริหาร หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์กรและใช้

^{๒๐}Wagner, J.A., & Hollenbeck, J.R., *Management of Organization Behavior*, (New Jersey: Prentice – Hall, 1995), p. 74.

^{๒๑}Holt, D.H., *Management Printciples and Practices*, (New Jersey: Prentice– Hall, 1993), p. 3.

^{๒๒}จันทร์ธานี สงวนนาม, *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

^{๒๓}ปราญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๒๔}วิโรจน์ สารรัตน์, *การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^{๒๕}พนัส หันนาคินทร์, *ประสบการณ์ในงานบริหารบุคลากร*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๒๖}สมพงษ์ เกษมสิน, *การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

^{๒๗}จุมพล สวัสดิ์ยากร, *หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๒๘}ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, *คุณธรรมสำหรับเจ้าอาวาส*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จขององค์การที่กำหนดตามเป้าหมาย^{๒๙} การบริหาร หมายถึง การจัดการหรือการควบคุมกิจการต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิ การบริหารกิจการภาษี การบริหารกิจการแพทย์ การบริหารที่ดิน รกร้างว่างเปล่า การบริหารการก่อสร้าง การบริหารกิจการอุตสาหกรรม และอื่น ๆ ที่เป็นงานที่เรียกกันว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)^{๓๐} การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๓๑}

การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือ^{๓๒}

๑. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓. ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคุมไปด้วยองค์การจึงจะประสบสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๓๓}

การบริหาร คือการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการ ดังนี้^{๓๔}

๑. ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด

๒. ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

๓. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นที่สำคัญ ได้แก่ เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

^{๒๙} สมยศ นาวิการ, **พฤติกรรมองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

^{๓๐} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๓๑} สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยภุชญา, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๓๒} วีธี บูรณสิงห์, **การบริหารหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^{๓๓} พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๓๔} ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

๔. ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

การบริหาร หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินกิจการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยใช้ทรัพยากรการบริหารที่เหมาะสม^{๓๕} การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๖} การบริหาร หมายถึง กระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน และประสานงานกัน ซึ่งเจ้าอาวาสต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ^{๓๗} การบริหาร หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์การให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivation) ความเพียรของผู้อื่นสู่เป้าหมายขององค์การ และยังรวมถึงการให้กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (Communication) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๓๘}

การบริหาร คือ กิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน^{๓๙}

การบริหาร มี ๒ นัย คือ^{๔๐}

๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺหํ ปริหริตฺ สมตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมาย คือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง

การบริหาร หมายถึง การจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๔๑} การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คน

^{๓๕}วินัย สมมิตร, สมัย รื่นสุข และสุนทร ศรีศึกษา, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๙), หน้า ๖.

^{๓๖}สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๓๗}ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๓๘}E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995), p. 3.

^{๓๙}Simon, Herbert.a, **Public Administration**, (New York : Alfred A Kuopf, 1996), p 3.

^{๔๐}สิริภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๔๑}ธีรฤทธิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

ขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง^{๕๒} การบริหาร หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๕๓} การบริหาร คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วย ส่วนต่าง ๆ ดังนี้^{๕๔}

๑. บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
๒. ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
๓. ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
๔. วัตถุประสงค์นั้น ๆ ต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ

การบริหาร เป็นเรื่องของการนำเอากฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติให้เกิดผลซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะทำงานด้วยความเต็มใจ ด้วยความเที่ยงธรรมและมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๕๕} การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล^{๕๖} การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๕๗} การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๕๘}

การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^{๕๙} การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุ สามารถประสานเข้าด้วยกัน

^{๕๒} นพพงษ์ บุญจิตราดุล, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๓.

^{๕๓} มัลลิกา ต้นสอน, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๕๔} บรรจบ เนียมมณี, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๕๕} พิทยา บวรวัฒนา, การบริหารเชิงบูรณาการ, (นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๕๖} ชาญชัย อาจิณสมภาร, ศัพท์การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

^{๕๗} สุธี สุทธิสมบูรณ์, หลักการบริหารเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๕๘} สมาน รังสิโยภักษ์, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๕๙} เสนาะ ดิยาวี, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

เพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๕๐} การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปนัย เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล^{๕๑} การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์ มาใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่างเหมาะสมและใช้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ^{๕๒}

การบริหารตามแบบของ โมลแมน (Moehlman) หมายถึง การกระทำ หรือกระบวนการทุกอย่างที่ต้องการทำให้นโยบายและวิธีการมีประสิทธิภาพ^{๕๓} การบริหาร หมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนำเอานโยบายไปปฏิบัติส่วนการบริหารรัฐกิจนั้น เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ^{๕๔} การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๕๕} การบริหาร หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์การให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ การแนะนำ และการกระตุ้นความเพียรของผู้อื่นเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ และยังรวมถึงการให้กำลังใจ การสื่อสาร การวางแผน และการจัดการ^{๕๖} การบริหาร หมายถึง กระบวนการออกแบบและการดำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของผู้ร่วมงาน กลุ่มบุคคล ที่จะร่วมมือกันทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ให้ประสบ ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อจำกัดพื้นฐานที่ต้องการพยายายความได้ ดังนี้^{๕๗}

๑. เจ้าอาวาสทำตัวเป็นผู้จัดการในการวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การควบคุมดูแล
๒. การจัดการทุกชนิดในองค์การ
๓. ผู้จัดการนั้นจะต้องบริหารทุกระดับชั้น

^{๕๐} รัชชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

^{๕๑} กิตติมา ปรีดีติติก, **ทฤษฎีบริหารองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๔.

^{๕๒} ศจี อนันต์นพคุณ, **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**, (สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิก, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๕๓} ชาญชัย อาจิณสมภาร, **การบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๗.

^{๕๔} ดิน ปรัชญพฤทธิ, **ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

^{๕๕} Don Hellriegel, **Management** (third edition, Addison : Wesley Publishing Company. lmc., 1982), p. 6.

^{๕๖} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995), p. 3.

^{๕๗} Harold Koontz & Heinz Wehrich, **Ninth Edition Management**, (New York : McGraw Hillbook, 1991), p. 4.

๔. ผู้จัดการทุกคนต้องมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน พยายามสร้างสิ่งต่าง ๆ ให้สูงกว่ามาตรฐาน

๕. การจัดการนั้น เกี่ยวข้องกับผลผลิต ทำให้ได้ผลผลิตขึ้นมาอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การบริหาร เป็นระบบและกระบวนการจัดการองค์การให้ดำเนินงานด้านการบริหารวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป เพื่อที่จะดำเนินไปสู่สัมฤทธิ์ผล โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการที่ดี มีกระบวนการวางแผน ควบคุม ให้กิจกรรมหรืองานภายในองค์การบรรลุวัตถุประสงค์เป็นไปได้อย่างเรียบร้อยดีงาม ซึ่งการบริหารนั้น ต้องเข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เข้าใจผู้ร่วมงาน กลุ่มคน เพื่อที่จะประสานร่วมมือกันขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้

ตารางที่ ๒.๖ แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>วิโรจน์ สารรัตน์ (๒๕๔๕, หน้า ๓)</p>	<p>เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)</p>
<p>สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภษณ์ (๒๕๓๖, หน้า ๑๒)</p>	<p>เป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน</p>
<p>กิตติมา ปรีดีติติก (๒๕๓๙, หน้า ๔)</p>	<p>เป็นกระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปรุณัย เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล</p>
<p>พะยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๔๒, หน้า ๓๖)</p>	<p>กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การ จึงจะประสบสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้</p>
<p>บรรจบ เนียมมณี, (๒๕๒๓, หน้า ๒๖๑)</p> <p>Don Hellriegel, Management, (1982, p. 6)</p>	<p>๑. บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒. ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ๓. ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด ๔. วัตถุประสงค์นั้น ๆ ต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ เป็นศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น</p>
<p>E.N. Chapman, Supervisor Survival Kit, (1995, p. 3)</p>	<p>เป็นการขับเคลื่อนงานภายในองค์การให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ การแนะแนว และการกระตุ้นความเพียรของผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ และรวมไปถึงการให้กำลังใจ การสื่อสาร การวางแผน และการจัดการ</p>

๒.๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๑. ทฤษฎีของการบริหาร หลังจากการศึกษาการบริหารของญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และบูรณาการกัน ทำให้เกิดเป็นทฤษฎี ดังต่อไปนี้^{๕๘}

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมตัวเองอย่างไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจน เป็นทางการ
- ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
- ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

๒. ทฤษฎีการบริหารโดยมีความเชื่อว่าเป็นไปได้ ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ POCCC คือ^{๕๙}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจและกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสจำต้องจัดให้มีโครงการของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของและตัวคนอยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จ

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งงานต่าง ๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้สำเร็จผลด้วยดี โดยที่เจ้าอาวาสจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การ และผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ ไม่เหมาะสมก็จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดหมายเดียวกัน

^{๕๘}William Ouchi, *Organization and Management*, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p. 283.

^{๕๙}Price Alan, *Human Resource Management*, In a Business Context, 2 edition (London : Thomson Learning, 2004), p. 110.

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับผลที่ได้วางไว้แล้ว

๓. ทฤษฎีการบริหารที่มีกระบวนการอันประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” มีอธิบายตามความหมายได้ ดังนี้^{๖๐}

๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้าง และทำอย่างไร

๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การบริหารงานทางด้านบุคคลอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัด การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่เจ้าอาวาสและสมาชิกของหน่วยงาน ได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

๔. ทฤษฎีการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารซึ่งพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๖๑}

๑) ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีการที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างเพื่อช่วยให้สามารถทำงานเสร็จจุล่งไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดการเอาไว้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒) ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักจัดหางานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงาน จะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษ จึงจะทำให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

^{๖๐}L.Gulick and J. Urwick, *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp.18-19.

^{๖๑} เทเลอร์ อังโน ธงชัย สันติวงษ์, *องค์การและการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๔๘.

๓) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนั้น คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีการทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผล คนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่จะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้น

๔) การประสานงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าอาวาสและคนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยตรงโดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นของคนงานเท่านั้น

สรุปว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้น เจ้าอาวาสจะต้องมีความคิดที่จะพัฒนาวิชาการด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ด้านการวัดผลประเมินผลในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยเริ่มที่พัฒนาครูให้มีการฝึกอบรมให้มีทฤษฎีใหม่ ๆ เข้ามาในการเรียนการสอนให้มากที่สุด มีการวางแผนจัดการองค์การ การบริหารทรัพยากร และดูแลรักษาทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรที่เป็นส่วนบุคคล ต้องดูแลรักษาสนับสนุนเพิ่มศักยภาพให้บุคคลภายในองค์การมีประสิทธิภาพที่สูงที่สุด สามารถพัฒนาองค์การไปสู่เป้าหมายได้ ดังนั้น ทฤษฎีการบริหารดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ภายในองค์การหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อบริหารให้องค์การหรือหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๒.๗ แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
L.Gulick and J. Urwick, (1973, pp. 18-19)	๑) การวางแผน (P=Planning) ๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) ๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) ๔) การอำนวยการ (D=Directing) ๕. การประสานงาน (Co=Coordinating) ๖) การรายงาน (R=Reporting) ๗) การจัดงบประมาณ (B=Budgeting)
Price, Alan, Human Resource Management, (2004, p. 110)	๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์การ (Organizing) ๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) ๔) การประสานงาน (Coordinating) ๕) การควบคุม (Controlling)
เทเลอร์ อังโน ธงชัย สันติวงษ์, (๒๕๔๓, หน้า ๔๗-๔๘)	๑) ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีการที่ดีที่สุด ๒) ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน ๓) มีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ๔) มีการประสานงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่าง เจ้าอาวาสและคนงาน

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการแล้วพบว่า มีนักวิชาการที่กล่าวถึงความหมาย แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาวัดไว้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนาวัด

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางวิชาการ พบว่ามีผู้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนาวัด ไว้หลายท่าน ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นถึงความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ว่า การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางดี และ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัด” ไว้ว่า สถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวชเป็นต้น^{๖๒} หากนำทั้งสองคำมารวมกัน คือ การพัฒนาวัด ก็จะได้ความหมายว่า การทำสถานที่ทางศาสนาให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงสถานที่ทางศาสนาในทางเจริญขึ้น และไปในทางที่ดีขึ้น

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาวัด^{๖๓} ไว้ว่า การดูแลรักษา และการปรับปรุงวัดให้อยู่ในสภาพที่สะอาด สว่าง สงบตามแนวทางพระพุทธศาสนา หากแต่การนี้ต้องอาศัยศักยภาพของวัดและพระภิกษุสามเณรภายในวัดภายในวัด รวมถึงศรัทธาความเลื่อมใสของสาธุชน จึงจะทำให้การพัฒนาวัดบรรลุวัตถุประสงค์

“สะอาด” นั้น โดยเป้าหมายหลัก หมายถึง วัดเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ ผู้มีความสะอาดทั้งกาย วาจา ใจ ดำรงอยู่ในศีลาจารวัตรอันงดงามและเป็นสถานที่ให้อุบาสกอุบาสิกาได้มาฝึกฝนให้ตนเองสะอาดกาย วาจา ใจ ตามรอยพระสงฆ์ แต่ถ้าหากกล่าวโดยรูปธรรม คำว่าสะอาด ในที่นี้หมายถึงการดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกรกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบ เป็นที่เกิดศรัทธาปราศหะแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

“สว่าง” หมายถึง วัดที่เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ผู้สว่างด้วยคุณธรรม คือ สมาธิ หรือสมถะ วิปัสสนา และเปิดโอกาสให้สาธุชนได้มีโอกาสสมาธิศึกษาธรรม และฝึกปฏิบัติให้เกิดความสว่างในใจด้วยพุทธธรรม ตามรอยพระสงฆ์ ในส่วนรูปธรรม ได้แก่ การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาไม่รก ทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ใช้สอยสูงสุด

“สงบ” หมายถึง วัดที่เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ผู้มีกาย วาจา และใจอันสงบ สำรวมด้วยศีล สงบอยู่ด้วยสมาธิและปัญญา และเป็นสถานที่ให้สาธุชนได้รับความสงบด้วยศีลสมาธิปัญญา ตามรอยพระสงฆ์ ในส่วนรูปธรรม วัดที่เป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

^{๖๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๕๙.

^{๖๓} สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ), วัดพัฒนา, ๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖ – ๒๘.

ศักยภาพของวัดทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทหลักคือ

๑. วัดมีพระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก พระพุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา ฯลฯ

๒. วัดมีสิ่งปลูกสร้างที่มีชื่อเสียง เช่น พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุนม จังหวัดนครพนม พระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ฯลฯ

๓. วัดเคยมีพระสงฆ์ประพาศปฏิบัติชอบ เป็นครูบาอาจารย์กรรมฐาน หรือทรงวิทยาคม เป็นผู้อนุเคราะห์ประชาชน เช่น หลวงพ่อปาน วัดบางนมโค หลวงปู่มั่น วัดสระประทุมวัน หลวงพ่อสด วัดปากน้ำ ฯลฯ

๔. วัดมีเจ้าอาวาสที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการจัดการศึกษาภายในวัด มีมนุษยสัมพันธ์ มีกิตติคุณชื่อเสียงดี

สำหรับ ๓ ประเภทแรก ดูเหมือนจะไม่ค่อยประสบปัญหาเท่าไร เพราะได้อาศัยกิตติคุณชื่อเสียงของพระพุทธรูป พระสถูปเจดีย์ และหลวงปู่หลวงพ่อครูบาอาจารย์ในอดีตได้สร้างคุณงามความดีไว้ ส่วนประเภทที่ ๔ นั้น เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาวัดในยุคปัจจุบัน พระสงฆ์ที่จะมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดต่างๆ ต้องมีความพร้อมในทุกด้าน จึงจะทำให้วัดพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ดังนี้

ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต กล่าวถึง ธรรมของเจ้าอาวาส ไว้ว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ควรยกย่อง คือ^{๖๔}

๑. เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยมารยาท เพียบพร้อมด้วยวัตร
๒. เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ
๓. เป็นผู้ประพาศขัดเกลา ยินดีในการหลีกเร้น
๔. เป็นผู้ยินดีในกัลปายนธรรม มีวาจางาม เจริญถ้อยคำให้ไพเราะ
๕. มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นคนเซอะ

ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต กล่าวถึง ธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รัก ไว้ว่าคุณสมบัติที่จะทำให้เจ้าอาวาสเป็นที่รัก เป็นที่สรรเสริญ ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รักเป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายธรรม ๕ ประการ คือ^{๖๕}

๑. เป็นผู้มึนศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเล็กน้อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๒. เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ขึ้นใจ แหวงตลอดดีด้วยทิวาญญิต

๓. เป็นผู้มึนวาจา งาม เจริญถ้อยคำไพเราะอันประกอบด้วยวาจาชาวเมือง ที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้

^{๖๔} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๓.

^{๖๕} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๔.

๔. เป็นผู้ได้มาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไมลำบาก

๕. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต กล่าวถึง ธรรมที่เป็นเหตุอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ไว้ว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ได้ ธรรม ๕ ประการคือ^{๖๖}

๑. ให้คฤหัสถ์สมาทานอริศีล

๒. ให้คฤหัสถ์ตั้งอยู่ในการเห็นธรรม

๓. เข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้เป็นไข้ให้สติว่า “ ท่านทั้งหลายจงตั้งสติไว้ต่อพระรัตนตรัยที่ควรแก่สักการะ” และเมื่อภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงหรือภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึง เธอเข้าไปบอกพวกคฤหัสถ์ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงแล้ว ภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึงแล้ว ขอเชิญพวกท่านทำบุญเถิด นี่เป็นกาลสมัยที่จะทำบุญ”

๔. ฉันทโชนะที่พวกคฤหัสถ์นำมาถวาย จะเลวหรือประณีตก็ตามด้วยตนเอง

๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไปเหล่านี้เป็นหน้าที่หลักของเจ้าอาวาสที่พระบรมศาสดาทรงวางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาวัดที่ยั่งยืน

ความหมายของการพัฒนาวัด คือการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์^{๖๗}

สรุป ความหมายของคำว่า การพัฒนาวัด คือ การดูแลรักษา และการปรับปรุงวัดให้เจริญขึ้น หรือเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยการบริหารจัดการให้วัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด จัดวัดให้ดูโปร่ง สบายตา ไม่รกทึบ และเป็นสถานที่สงบ ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม เป็นที่เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็น หากแต่การนี้ต้องอาศัยศักยภาพของวัดและพระภิกษุสามเณรภายในวัดภายในวัด รวมถึงศรัทธาความเลื่อมใสของสาธุชน จึงจะทำให้การพัฒนาวัดบรรลุวัตถุประสงค์

^{๖๖} วจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๔/๓๗๗.

^{๖๗} สมานจิต ภิรมย์รัตน์, **วัดพัฒนา**, ๔๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔.

ตารางที่ ๒.๘ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัด

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
<p>ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๑๐๕๙) สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปัญญา), (๒๕๕๐, หน้า ๒๖ – ๒๘)</p>	<p>การพัฒนา หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลง ในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางดี การดูแลรักษา และการปรับปรุงวัดให้อยู่ในสภาพที่สะอาด สว่าง สงบตามแนวทางพระพุทธศาสนา หากแต่การนี้ต้อง อาศัยศักยภาพของวัดและพระภิกษุสามเณรภายในวัด ภายในวัดรวมถึงศรัทธาความเลื่อมใสของสาธุชน จึงจะทำให้ การพัฒนาวัดบรรลุวัตถุประสงค์</p>
<p>อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๓.</p>	<p>ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยมารยาท เพียบพร้อมด้วยวัตร ๒. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ ๓. เป็นผู้ประพฤติขัดเกลา ยินดีในการหลีกเร้น ๔. เป็นผู้ยินดีในกัลป์ยามธรรม มีวาจางาม เจริญ ถ้อยคำให้ไพเราะ ๕. มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นคนเซอะ
<p>อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๔.</p>	<p>ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เป็นผู้มึศีล ๒. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ ๓. เป็นผู้มึวาจางาม ๔. เป็นผู้ได้มาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ๕. ให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
<p>อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๔/๓๗๗.</p>	<p>ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ให้ศฤห์สัสมาทานอหิศีล ๒. ให้ศฤห์สัตั้งอยู่ในการเห็นธรรม ๓. เข้าไปหาศฤห์สัผู้เป็นไข้ให้สติ ๔. ฉ้นโภชนะที่พวกศฤห์สันำมาถวาย ๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป
<p>สมานจิต ภริมย์ริน, (๒๕๔๑, หน้า ๑๔)</p>	<p>การปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นศูนย์ รวมจิตใจของประชาชนได้อย่างแท้จริง</p>

๒.๓.๒ แนวทางในการพัฒนาวัด

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางวิชาการ พบว่ามีผู้ให้แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาวัด ไว้หลายท่าน ดังนี้

การพัฒนาวัดเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะความผูกพันของคนไทยที่มีต่อวัดนั้นมีความลึกซึ้ง การพัฒนาวัดจึงควรมีรูปแบบแตกต่างไปจากการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่นๆ เพราะความเลื่อมใสศรัทธา เป็นเรื่องของจิตใจที่ละเอียดลึกซึ้ง การพัฒนาวัดจึงต้องคำนึงถึงในแง่ของการอนุรักษ์ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม รวมทั้งคำนึงถึงกิจกรรมต่อเนื่องต่อลักษณะทางกายภาพของวัด เช่น การจัดให้มีสถานที่จอดรถที่ไม่รบกวนสถานที่ปฏิบัติธรรมหรือประกอบกิจกรรมทางศาสนา มีการแบ่งแยกเขตสังฆาวาสพุทธาวาส กับสถานที่สำหรับนักท่องเที่ยว

การพัฒนาใดๆ ก็ตาม ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงนิเสธ (Negative Impact) ระหว่างความสัมพันธ์ของวัด กับประชาชนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปธรรม หรือนามธรรม เป็นเรื่องที่ต้องหาทางหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้นอย่างเด็ดขาด เมื่อใดที่จำเป็นต้องเลือก จะต้องคำนึงถึงคนในท้องถิ่นเป็นอันดับแรก และให้ความสำคัญมากที่สุด^{๒๘}

วัดเป็นสุดยอดของแหล่งท่องเที่ยวเพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรมมีทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรที่เป็นวัฒนธรรม นามธรรม เพียงแต่เราจะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไรทั้งที่บทบาทของวัดสามารถสนองประโยชน์ได้ทั้ง ๒ ด้าน คือ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทางการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวมขณะเดียวกันวัดก็เป็นแหล่งที่สามารถให้ความรู้ความคิดที่กว้างขึ้น ให้ความสงบ ความร่มเย็นกับผู้มาเยือน ให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจพุทธศาสนาได้ดีขึ้น

ปัญหาที่พบมากในวัด คือ เรื่องการวางผัง การแยกสัดส่วนที่ชัดเจนว่าส่วนใดเป็นเขตพุทธาวาส สังฆาวาส เดิมวัดที่มีโบสถ์ วิหาร เจดีย์ พอสังคมพัฒนาขึ้นก็มีความต้องการมากขึ้น ต้องการศาลาการเปรียญ โรงเลี้ยง ห้องสมุด โรงเรียนปริยัติธรรม แต่ลืมมองสิ่งที่วางไว้เดิม หลักการทำผังที่ถูกต้อง คือ การแยกกลุ่มการใช้สอยให้ชัดเจน เป็นสัดส่วนว่าเขตใดเป็นเขตฆราวาส เขตสงฆ์ แล้วแยกเป็นเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ชาวตะวันตกก็มีการแยกเป็นเขตสาธารณะ เขตกึ่งสาธารณะ เขตกึ่งส่วนตัว เขตส่วนตัว โดยจะให้เขตสาธารณะอยู่ติดกับเขตส่วนตัวไม่ได้ แต่ของเราสามารถเข้าไปถึงกุฏิพระ มีป้ายชายของ ป้ายเมรุติดกุฏิตรงนี้ต้องจัดให้เป็นสัดส่วนอย่างชัดเจนว่าตรงไหนเข้าไปได้ ตรงไหนเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ห้ามเข้า ของบางอย่างที่คนนำมาถวายอาจจะไม่เข้ากับสถาปัตยกรรมของวัด พระจะต้องเป็นผู้กำกับดูแล ไม่รับของเหล่านั้นมา เช่น มีฆราวาสนำเสากอธิค (Gothic) มาถวายให้สร้างศาลาแบบยุโรป แบบโรมัน ก็ไม่เหมาะสม ถือเป็นการทำลายภูมิปัญญาหรือการออกแบบโบสถ์ให้มีรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ทำให้โบสถ์อีสาน (ลิม) ไปเหมือนกับโบสถ์ภาคกลาง ก็ทำลายภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น

^{๒๘}ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, “วัดกับการท่องเที่ยว”, จุลสารการท่องเที่ยว, ฉบับปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๕) : ๔๗ - ๔๘.

การซ่อมแซมโบราณสถานในวัดต้องเข้าใจขั้นตอนการทำ เพราะวัสดุในการสร้างสมัยก่อนกับปัจจุบันไม่เหมือนกัน ต้องศึกษาในเรื่องการบำรุงรักษา การซ่อมแซม การดูแลอาคารสถานที่ที่รกร้าง โดยเฉพาะวัดที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือต้องมีที่วางรองเท้า ที่ขายดอกไม้ ขายรูปเทียน ขายของที่ระลึก ขายอาหาร บางอย่างที่มีกิจใช้สอยรองไปทำเป็นหลักก็ผิดลักษณะความใหญ่โตและมีมือของช่างของคนโบราณก็ไปทำลายทำให้เสียศักยภาพของภูมิปัญญาคนโบราณที่ทำมาดีแล้ว สิ่งของที่รกร้างควรเก็บไว้ในที่เก็บของ จัดที่จำหน่ายให้เหมาะสม โดยอาจสร้างเป็นศาลาให้สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นให้มีรูปแบบง่ายๆ ใช้วัสดุที่คงทน ไม่ต้องโดดเด่น ความงามในหลักศาสนา คือ ความเรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติ สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอย วัดจะต้องสื่อความหมายการทำให้คนรับรู้ ประชาสัมพันธ์ให้เกิดความประทับใจ ให้เห็นว่าวัดเป็นสิ่งที่เขาค้นหามาตลอดชีวิตหลักธรรมเป็นสัจธรรม เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสไว้แล้ว ชอบแล้ว เราจะทำอย่างไรให้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน แล้วเอาสถานการณ์ปัจจุบันมาใช้ตามหลักธรรม ไม่ใช่ไปยึดอยู่เฉพาะหลัก เราสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมะ ให้เข้ากับรูปแบบปัจจุบัน รู้เท่าทันและทำให้ทันกับภาวะโลกที่มันบีบเข้ามา จะสามารถพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ให้ประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สร้างความร่มเย็นให้แก่ชุมชน เพื่อที่ศาสนาจะได้ดำรงอยู่ และเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้สร้างสังคมของเราให้มีความสุขสืบไป^{๖๙}

ปัญหาของการพัฒนาวัดในปัจจุบัน ก็ต้องพูดรวมถึงตัวบทบาทของวัดและพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้นำทำหน้าที่ปกครองวัดในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส แต่ก่อนจะเห็นได้ว่าวัดนั้นมีบทบาทต่อสังคมแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการสงเคราะห์ และด้านศาสนพิธีต่างๆ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้ บทบาทของวัดเริ่มจะจางหายและหมดไป เพราะสังคมของเราไปรับเอาความเจริญสมัยใหม่แบบตะวันตกมาเป็นวิถีชีวิต แต่ก่อนวัดซึ่งเคยเป็นสถานที่ศึกษามีพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ เคยเป็นสโมสรพบปะสังสรรค์ชุมนุมเวลามีกิจกรรมเกี่ยวกับบ้านเมือง แต่สิ่งเหล่านี้กำลังจะสูญหายไป สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และตัวพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เจ้าอาวาสวัดไม่สร้างสรรค์ปรับปรุงวัดและตัวเองเข้ากับ ความเจริญ พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้สนใจในกิจการของวัด จะปล่อยปละละเลยไปตามมีตามเกิดเรื่อยไปไม่ได้ เพราะจะก่อให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาวัดได้ ดังนั้น เมื่อก้าวถึงปัญหาหลักและอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาในปัจจุบันโดยภาพรวมแล้ว พอประมวลได้จากบทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่กำลังจะเสื่อมไปได้ เช่น ด้านบทบาทของวัดที่ถูกลดสถานะไป ด้านบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำไม่มีศักยภาพเพียงพอ ด้านขาดระบบและการจัดการที่ดี และด้านติดขัดเรื่องงบประมาณ^{๗๐}

พัฒนาสังคมก็คือพัฒนาวัดการพัฒนาวัดให้ดี ให้กลับมารุ่งเรืองสงบเงียบ เรียบง่ายและเป็นของชุมชน ก็ต้องมาดูที่พระสงฆ์สามเณรว่าได้ศึกษาอบรมเพาะบ่มมีความรู้ความสามารถ เข้าใจโลก สังคม จนสามารถประยุกต์พุทธธรรมมาให้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่สังคมได้อย่างไร วัดคงจะพัฒนาไป

^{๖๙} กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว, “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว”, *จุลสารการท่องเที่ยว*, ฉบับปีที่ ๑๘ เล่มที่ ๔, (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๔๒) : ๔๙ – ๕๒.

^{๗๐} พระราชธรรมโมลี (สมศักดิ์ ฐิริปัญญา), *วัดพัฒนา*, ๔๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๗๐.

ไม่ได้เลย ถ้าพระภิกษุสามเณร ศาสนทายาท ผู้สืบทอดพระศาสนา ยังไม่ได้พัฒนาสนับสนุนให้มีการบ่ม
อบรมเพาะความรู้ความสามารถ ศีลาจารวัตรและจิตวิญญาณอย่างแข็งแกร่งเพียงพอ^{๗๑} การพัฒนาวัด
ในทัศนสังคมปัจจุบัน จำเป็นต้องใช้เชิงรุกในการพัฒนาวัตถุ ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านจิตใจ ส่วน
รูปแบบโครงสร้าง แนวทาง และวิธีการพัฒนาวัดนั้น ต้องมีหลักการ ๗ อย่าง คือ

๑. วางผัง (แผนพัฒนา)
๒. ตั้งโครงการ (ขั้นตอนการพัฒนา)
๓. งานมีทิศ (ทิศทางการพัฒนา)
๔. คิดเป็นระบบ (ศึกษายุทธศาสตร์ กำหนดยุทธวิธี เตรียมพระภิกษุสามเณรภายในวัด)
๕. เคารพกติกา (ยึดหลัก รักแบบ)
๖. จัดการศึกษา (ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นภาระธุระการศึกษาในระบบการศึกษานอก
ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย)
๗. พัฒนาสังคม (ช่วยแนะ ช่วยนำ ช่วยทำความเข้าใจ ส่งเสริม ให้ความร่วมมือกับคณะ
สงฆ์ และรัฐบาล)

กิจกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาวัด เพื่อให้ประชาชนละแวกวัดได้มีโอกาส
ผูกพันกับวัด มีความสำนึกว่าวัดเป็นของประชาชน วัดจะต้องอำนวยความสะดวก ให้เจ้าอาวาส
ท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และประชาชน นักเรียน นักศึกษา ใช้บริการวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่
ขัดกับพระธรรมวินัย และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย พัฒนาเชิงบูรณาการเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม
เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง โดยมีสาระสำคัญแผนพัฒนาวัดตามกรอบนโยบายการพัฒนา
วัด ที่รัฐบาลและคณะสงฆ์ โดยกรมการศาสนา ที่มีวัตถุประสงค์พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน
นั้นๆ วัดจะต้องมีแผนงาน โครงการ และมาตรการที่เป็นรูปธรรมนำไปสู่การปฏิบัติ ปัจจุบันคำว่า
วางแผน หรือ แผน เป็นเรื่องจำเป็นในชีวิตประจำวัน สำหรับนักบริหาร นักพัฒนาหรือบุคคลทั่วไป
อาจจะไม่รู้ตัวว่าเราได้วางแผนเพื่อที่จะดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ มากมาย กรณีเจ้าอาวาสจัดการ
วัด ได้แก่ เจ้าอาวาสวางแผน คิดโครงการ หามาตรการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดว่าจะทำอะไรก่อนหลัง
จะเกิดผลอย่างไร ตรงกับความพอใจของเราเอง ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณร รวมทั้งทายาททายิกา
แห่งวัดเราหรือไม่^{๗๒}

สาระสำคัญการพัฒนาวัด ด้านวัตถุ และพระภิกษุสามเณรภายในวัด

๑. วัดจะต้องมีแผนผังปัจจุบัน แผนผังโครงการ
๒. เสนาสนะ และถาวรวัตถุของวัด ต้องได้มาตรฐานใช้บริการดี มีสัญลักษณ์แห่งการเป็น
วัดไทย
๓. เสนาสนะและถาวรวัตถุของวัด ต้องเป็นระเบียบตามผัง
๔. วัดจะต้องมีแผนภูมิบริหาร มีปฏิทินปฏิบัติการ

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๖.

^{๗๒} พระครูพินิตธรรมภาณี (ดำเนิน อตถจาโร), วัดพัฒนา, ๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๕๙.

๕. วัดจะต้องมีประวัติวัด ป้ายชื่อวัด ป้ายนิเทศต่างๆ ถาวรวัตถุ หรือเสนาสนะควรมีชื่อ และประวัติการก่อสร้าง

๖. พระภิกษุสามเณรภายในวัด ช่วยบริหารวัด ที่จำเป็นจะต้องมี อาทิ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกรที่ถูกต้องตามกฎหมายเถรสมาคม และจะต้องมีผู้สนองงาน คือ เลขานุการเจ้าอาวาส ควรมี คณะที่ปรึกษา และคณะทำงานพัฒนาวัด ฝ่ายต่างๆ ตามความเหมาะสม

๗. วัดจะต้องมีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน

๘. วัดจะต้องมีทะเบียนทรัพย์สินและบัญชีประเภทต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง

๙. วัดจะต้องสะอาด รมรื่น สวยงาม

๑๐. วัดจะต้องไม่เป็นที่หมักหมมของวัสดุเหลือใช้ หรือวัตถุข่าจรุดอื่นใด

๑๑. วัดจะต้องปรับปรุงทัศนียภาพให้สอดคล้องกับภูมิประเทศ^{๗๓}

สาระสำคัญการพัฒนาวัด ด้านจิตใจ

๑. เจ้าอาวาส รอง หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณรทุกรูป ต้องยึดหลัก ๕ ประการ

๑.๑ เคารพพระธรรมวินัย

๑.๒ เอาใจใส่ในกิจวัตร คือ บิณฑบาต กวาดวัด ทำวัตร สวดมนต์ ท่องปณภาวนา

๑.๓ ฝึกหัดกาย วาจา ใจให้ดี

๑.๔ มีการเอื้อเฟื้อ

๑.๕ ไม่เบียดเบียนบริการ รักวัดเหมือนบ้าน รักงานเหมือนชีวิต

๒. เจ้าอาวาส รอง หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ต้องจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตาม อริยาศัย

๓. พระภิกษุสามเณร ต้องใฝ่เรียน ใคร่รู้ ชูการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

๔. เจ้าอาวาส รอง หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ให้ความสำคัญในการศึกษาปฏิบัติแก่ประชาชน ละแวกใกล้วัด

๕. เจ้าอาวาส รอง หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ให้เกียรติเจ้าอาวาสระดับท้องถิ่น โดยมีทัศนคติที่ดีต่อกัน แม้คนละเพศ แต่จะต้องปรับใจให้ไปด้วยกัน

๖. เจ้าอาวาส รอง หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรจะต้องเน้นจัดกิจกรรมปกติ ในวันธรรมสวนะ เช่น แสดงธรรม สันทนาธรรม และบำเพ็ญจิตภาวนา

๗. เจ้าอาวาส รอง หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรจะต้องเน้นกิจกรรมพิเศษในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันนักขัตฤกษ์ หรือวันสำคัญอื่น ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น

๘. เจ้าอาวาส รอง หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ต้องเป็นภาระในพิธีกรรม ซึ่งมีขึ้นภายในวัดของตน หรือละแวกใกล้วัด ด้วยความรับผิดชอบ

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

๙. เจ้าอาวาส ต้องเป็นภารุระในการส่งเสริม สนับสนุน สงเคราะห์การศึกษาอบรม และปฏิบัติพระธรรมวินัย แก่พระภิกษุสามเณร เยาวชน และพุทธศาสนิกชนทั่วไป^{๗๔}

พระธรรมปริยัติเวที(สุเทพ พุสฺสธมฺโม) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาวัด ๒๔ ไว้ว่า การที่จะพัฒนาอะไรก็ตาม สิ่งแรกที่จะต้องพัฒนาคนอื่นใดก็คือ การพัฒนาตนเอง ต่อมาก็พัฒนาคนอื่นตามไปด้วยการพัฒนางาน สุดท้ายเป็นการพัฒนาเงินที่ตนเองครอบครองดูแลอยู่ซึ่งเป็นลำดับที่จะต้องพัฒนากันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ละเอียดไม่ได้ เช่น ถ้าพัฒนาตัวเองไม่ได้เป็นตัวอย่างที่ดีไม่ได้ ก็อย่าหวังเลยว่าจะไปพัฒนาคนอื่น แต่ถ้าสามารถพัฒนาตนเองได้ดีมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งต่อหน้าและลับหลังได้ ต่อไปจะไปพัฒนาคนอื่นก็ทำได้ง่าย เพราะคนอื่นจะเกรงใจให้ความเคารพนับถือยำเกรง ซึ่งเรียกว่า เมื่อครองตนเองได้ก็จะไปครองใจคนอื่นได้ แล้วจะทำงานทำการอะไรก็ง่ายสะดวก เพราะถ้าคนที่ครองเอาไว้ได้เป็นคนดีมีคุณธรรมซื่อสัตย์ สุจริต ช่วยทำงานได้ดี งานก็มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ก็สามารถครองงานได้ เมื่อครองงานได้แล้วแน่นอนย่อมจะมีเงินเพิ่มขึ้น เพราะงานคือเงินหรือว่าเงินก็คืองาน ซึ่งก็จะต้องพัฒนาเงิน หรือครองเงินให้ดีที่สุด การบริหารจัดการเรื่องเงินนั้น ต้องให้มีระบบมีระเบียบโปร่งใสสุจริต สามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อ

ในขณะที่เดียวกันนี้การจะทำอะไรก็ตาม ถ้าปราศจากการนำเอาธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าไปใช้เข้าไปเกี่ยวข้อง สิ่งที่ทำนั้นจะไม่มีทางสำเร็จได้เลย ฉะนั้น พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงจะเปรียบได้ว่าเป็นยาวิเศษขนานใหญ่ที่ผู้ใดหรือใครก็ตามนำเอาไปใช้นำเอาไปปฏิบัติผู้นั้นจะสามารถแก้ปัญหาและดับปัญหาได้ ดังนั้นจึงสรุปว่าจะต้องมีการพัฒนา ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. การพัฒนาตนเองหรือการครองตน โดยนำเอาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องพัฒนาตนเองก่อน พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่จะพัฒนาตนให้ดีขึ้นนั้นต้องเป็นเรื่อง “ศีล” เท่านั้น เพราะศีลเป็นแม่บทของการทำดี พุทธดี และจิตดีของมนุษย์สามัญทั่วไปถ้าขาดศีลเสียแล้วย่อมจะทำอะไรก็ไม่ดี โกงทุจริต โกงหก เห็นแก่ได้ เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และชาวโลกทั่วไปเสียสละไม่เป็น สรุปว่าคนที่ขาดศีลไม่รักษาศีล จะเป็นคนทำอะไรก็ไม่ดี พุดอะไรก็ไม่ดี คิดอะไรก็ไม่ดี จะครองตนเองไม่ได้ เพราะไม่ได้พัฒนาตนเอง เพราะฉะนั้น คนดีที่มีศีลจะเอาศีลมาพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นจะทำแต่สิ่งที่ดีแก่ตนเองและผู้อื่นจะพุดแต่เรื่องที่ดี และคิดแต่เรื่องที่ดีๆ เมื่อปฏิบัติตามศีลก็จะประคับประคองตนเองได้ดี ที่เรียกว่า “ครองตน” ได้ เหตุเพราะนำศีลมาพัฒนาตนเองก่อน

๒. การพัฒนาคน หรือการครองคน การที่จะเข้าอยู่ในใจของคนอีกได้นั้น จะต้องมีบารมี โดยการสั่งสมบารมีให้แก่กล้าขึ้นเรื่อย ๆ จากน้อยไปหามาก และในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ยึดครองใจคนอื่นได้นั้น คือ “สังคหวัตถุ ๔” ถ้าผู้ใดหรือใครก็ตามที่ปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ย่อมจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของคนโดยทั่วไปทั้งระดับล่างไปถึงระดับสูงดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ดังนี้

^{๗๔} อ่างแล้ว, หน้า ๗๓.

ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้ คือ^{๗๕}

๑. ทาน (การให้)
๒. เพียรวัชชะ (ปียวาจา – วาจาเป็นที่รัก)
๓. อุตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)
๔. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)

๓. การพัฒนางาน หรือการครองงาน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง ผู้นำไม่ควรปล่อยปละละเลยเด็ดขาด การทำงานให้ได้ดีสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ต้องใช้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ อธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ พอใจในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ ขยันหมั่นเพียรทำสิ่งนั้น
๓. จิตตะ เอาใจใส่ให้ความสำคัญกับสิ่งนั้น
๔. วิมังสา หมั่นพิจารณาไตร่ตรองสิ่งที่เราทำนั้นให้ถี่ถ้วน

เมื่อมีอธิบาท ๔ จะทำงานอะไรก็สำเร็จหมด กลายเป็นผู้นำที่ดูงานออกบอกรงานได้ ใช้คนทำงานถูก ผู้นำหลายคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานดูงานไม่ออก บอกรงานไม่ได้ ใช้คนไม่ถูกกับงาน งานออกมาจึงล้มเหลวไม่ประสบความสำเร็จ กลายเป็นผู้นำที่ไม่มีผลงาน ไม่มีลูกน้อง เชื่อถือในผลงาน จะทำงานอะไร ก็ต้องพึ่งคนอื่น อาศัยคนอื่นอยู่ร่ำไป

๔. การพัฒนาเงิน หรือการครองเงิน เมื่อทำงานได้ดีมีผลงานแล้ว แนนอนเงินย่อมจะเป็นผลตามมา เมื่อได้เงินมาก็จะต้องบริหารหรือครองเงิน ให้ดีมีระบบมีระเบียบปราศจากการทุจริตทั้งจากตัวเองและผู้ร่วมงาน คือ ต้องไม่โกง ไม่เบียดบัง ไม่หาผลประโยชน์จากเงินส่วนรวมนั้น ถือเสมอว่าไม่ใช่เงินตน พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่จะช่วยสกัดกั้นจิตใจไม่ให้เป็นคนโกงกิน เบียดบังหาผลประโยชน์จากส่วนรวม นั้น คือ

๑. หิริ ความละอายแก่ใจต่อการทำความผิดในทุกๆ เรื่องทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๒. โอตตปปะ ความเกรงใจต่อผลของความผิดนั้น กล่าวคือถ้าเขาจับได้ก็จะต้องมี

ความผิดต้องได้รับโทษจากความผิดนั้นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้ง ๒ ข้อนี้ ถือเป็นธรรมประจำของเทวดา ผู้มีธรรมะ ๒ ข้อนี้ จะกลายเป็นเทวดาทันที ทั้งที่ตัวเองยังเป็นมนุษย์อยู่ เทวดาจะไม่ทำความผิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพราะมีพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ๒ ข้อนี้ จึงได้ชื่อว่า “เทวธรรม” บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปปะตั้งมั่นอยู่ในสุกกธรรม (กุศลธรรม) เป็นผู้สงบระงับ เป็นคนดีงาม ท่านเรียกว่า ผู้มีเทวธรรมในโลก^{๗๖}

ฉะนั้น พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัด เพื่อให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามหลักของการพัฒนาทั้ง ๔ ประการนี้ตามลำดับโดยเฉพาะการพัฒนาตนเอง ต้องให้พร้อมอยู่เสมอ ซึ่งเมื่อพัฒนาตนให้พร้อมแล้วต่อไปจะพัฒนาอะไรก็เป็นเรื่องเล็ก และจะประสบความสำเร็จได้โดยง่าย

^{๗๕} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐.

^{๗๖} ข.ช.ท.ก. (ไทย) ๒๗/๖/๓.

การพัฒนาวัดจะต้องเน้นวัดให้เป็นดังเช่นในอดีตด้วย และจะต้องพัฒนาให้ดีกว่า ในอดีตที่ผ่านมา เพียงแต่สถานการณ์ทำให้กระบวนการของการพัฒนาวัดบางอย่างเปลี่ยนรูปแบบไป อาจจะมาจากสาเหตุและปัจจัยทั้งภายนอก ภายในและสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม โดยเฉพาะโลกได้เข้าสู่ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ ระบบอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการบริหารจัดการเข้ามามีบทบาทซึ่งนำมากขึ้น กระบวนการพัฒนาจึงเปลี่ยนไป เพื่อให้การพัฒนาอนุรักษ์ ส่งเสริม ความดีงามของสถานภาพวัดในอดีตและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งในฐานะพุทธบริษัทที่มีส่วนรับผิดชอบ การสอดส่องดูแล สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรม กิจการต่างๆ ของวัดที่อยู่ในชุมชนของตน มีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนา มีความรู้สึกว่าตนเองจะต้องมีส่วนในความเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมหวงแหน อนุรักษ์ รักษา สิ่งของภายในวัดการมีส่วนร่วมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ^{๗๗}

การพัฒนาวัด มีองค์ประกอบหลักใหญ่ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การพัฒนาศาสนวัตถุ/ศาสนสถาน
๒. การพัฒนาศาสนธรรม
๓. การพัฒนาศาสนบุคคล

การพัฒนาวัดให้ไปสู่เป้าหมายนั้น เจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะเจ้าอาวาสคือเจ้าอาวาสจัดการ มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการต่างๆ ภายในวัด วัดจะเจริญรุ่งเรืองดีงามเรียบร้อยเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถดึงดูดให้เด็กเยาวชน ประชาชนเข้ามาสนใจวัดร่วมกิจกรรมพิธีกรรมภายในวัดก็อยู่ที่ผู้นำ ดังนั้น จึงสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการพัฒนาอย่างย่อ ดังนี้ คือ

๑. การวางแผน เป็นการกำหนดกรอบแนวทางของการพัฒนาว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร โดยอาจวางแผนดำเนินการเป็น ๓ ระยะด้วยกัน คือ

๑. แผนระยะสั้น อาจกำหนด ๑ - ๒ ปี
๒. แผนระยะกลาง อาจกำหนด ๓ - ๕ ปี
๓. แผนระยะยาว อาจกำหนด ๕ - ๑๐ ปี

๒. การบริหารจัดการ เจ้าอาวาสดำเนินการจัดการอย่างจริงจัง โดยตั้งเป็นแผนงานไว้ในปีงบประมาณที่ตั้งไว้ จะพัฒนาวัดในด้านใดก่อน เช่น การพัฒนาศาสนวัตถุ/ศาสนสถานหรือการพัฒนาศาสนบุคคล หรือจะพัฒนาควบคู่กันไป

๓. การเขียนโครงการ เพื่อให้มีรูปแบบการบริหารจัดการในวัดให้มีประสิทธิภาพควรเขียนโครงการ การดำเนินงานว่าในแผนระยะสั้นจะพัฒนาอะไร ระยะกลางจะพัฒนาอะไรและระยะยาวจะพัฒนาอะไร

๔. งบประมาณ โดยพิจารณาว่าการจะพัฒนาไปสู่เป้าหมายตามที่ตั้งไว้นั้น แหล่งเงินทุนจะมาจากส่วนใดบ้าง วัดมีความพร้อมเพียงใด ประชาชน ชุมชนใกล้เคียงวัดมีศักยภาพในการ

^{๗๗}บุญเลิศ โสภากา, **วัดพัฒนา**, ๔๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๗ -

สนับสนุนอุปถัมภ์ได้เพียงใด มีงบจากรายได้ส่วนใดบ้าง หรืออาจจะขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕. วัตถุประสงค์ ในการที่จะสนับสนุนการพัฒนาวัดมีวัตถุประสงค์เครื่องมือการดำเนินงานหรือไม่ เพียงพอหรือไม่ หากไม่มี ไม่เพียงพอ จะหาได้จากแหล่งใด

หลักการพื้นฐานเหล่านี้ ควรจะต้องนำมาพิจารณาประกอบกัน จึงจะขับเคลื่อนเดินหน้าไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางในการดำเนินงานพัฒนาวัดไว้ ๓ ด้าน คือ^{๗๘}

๑. การพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุ

๑.๑ พัฒนาและปรับปรุงศาสนสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร กุฏิ ฯลฯ ให้สวยงามประหยัด เรียบง่าย สอดคล้องต่อศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติ และท้องถิ่น มีการจัดเก็บศาสนวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ไบลาน ฯลฯ แยกไว้อย่างชัดเจนเป็นหมวดหมู่ในรูปของพิพิธภัณฑ์และเป็นประโยชน์สูงสุดในแง่การศึกษา และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของประชาชน

๑.๒ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความสะอาดร่มรื่น เช่น การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ต้นไม้เพื่อความร่มรื่น มีบ่อน้ำ สระน้ำ ทางเดินเท้า ท่อระบายน้ำ ฯลฯ การจัดทำแผนผังภายในวัดเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

๒. การพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัด

๒.๑ ปรับปรุงระบบการรับบุคคลเข้ามาบวช เพื่อให้ได้ผู้มีคุณภาพและมุ่งหวังจะใช้ชีวิตที่ดีงามเป็นประโยชน์ในบวรพุทธศาสนารวมทั้ง มีกระบวนการคัดเลือกพระสังฆาธิการที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ คุณวุฒิและวัยวุฒิอันเหมาะสมรวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

๒.๒ พัฒนาความรู้ของพระสังฆาธิการให้ถูกต้องทันสมัยทั้งทางโลกและทางธรรม สามารถนำวิทยาการแผนใหม่มาใช้จัดการหรือบริหารกิจการในวัด หรือในองค์กรการปกครองให้มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นผู้นำของชุมชนได้

๒.๓ พัฒนาความรู้ของพระภิกษุสามเณรภายในวัดทางศาสนา คือ พระภิกษุสามเณร ซี อุบาสก อุบาสิกา และศิษย์วัด ให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและประกอบศาสนกิจอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม ขจัดผู้แสวงประโยชน์และไม่ประสงค์ออกจากสถาบันพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้พระภิกษุสามารถอบรมสั่งสอน และชี้แนะสิ่งที่ดีงามแก่สังคมได้

๓. การพัฒนาการจัดกิจกรรมภายในวัด

๓.๑ ปรับปรุงแบบการประกอบศาสนพิธีให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถประกอบศาสนพิธีได้ตรงตามพุทธบัญญัติ ประหยัด เรียบง่ายและเป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียสุรุ่ยสุร่าย หรือไม่เหมาะสม

^{๗๘} สมานจิต ภิรมย์รัตน์, วัดพัฒนา, ๔๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑) หน้า ๑๔ -

๓.๒ จัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุ ให้เรียนรู้หลักธรรม คำสั่งสอน สามารถปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เป็นแบบอย่างแก่สังคมและเผยแพร่หลักธรรมดังกล่าวแก่ประชาชนได้มีการจัดวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้และศึกษาหลักธรรมทางศาสนา รวมทั้งความรู้อื่นอันเป็นประโยชน์ นอกจากนี้ ควรเสริมสร้างความรู้แก่ประชาชนให้มีความเข้าใจและยึดมั่นศรัทธาในหลักธรรมทางศาสนา เพื่อเป็นแนวทางให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

๓.๓ พัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความหลากหลายสามารถเลือกใช้ความรู้จากหลักธรรมพื้นฐานมาเป็นหลักในการเผยแผ่ โดยสามารถดำเนินการได้อย่างแพร่หลาย มีการใช้สื่อต่างๆ รวมทั้งใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓.๔ พัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ ให้วัดเป็นที่พึ่งพิงของประชาชน โดยเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา สงเคราะห์สำหรับผู้ยากไร้ การฝึกอาชีพ การศึกษาพิเศษ การจัดแหล่งสาธิตความรู้ สวนสมุนไพร การสงเคราะห์บุคคลติดเชื้อโรคเอดส์ การเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้วัดเป็นศูนย์รวมของกิจกรรม จัดลานกีฬาที่เหมาะสมตลอดจนใช้เป็นสถานที่ประชุมและประกอบกิจกรรมต่างๆ อันตอบสนองความต้องการของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนอย่างแท้จริงการพัฒนาวัดให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้นั้น นอกจากวัดเองจะต้องเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง โดยมีเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรภายในวัดในวัดเป็นแกนนำแล้ว ยังจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากประชาชนรอบวัด และชุมชนอันเป็นพื้นที่ตั้งวัด รวมทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ระดมการช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ เพื่อสนับสนุนกิจการของวัดให้มีบทบาทสำคัญ ในการช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน และเป็นศูนย์รวมของความสุขสงบให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง

চার্গ অমরো তাই নিবেদিত হওয়া উচিত যে বিধানমন্ত্রণের মাধ্যমে সরকারিভাবে বিভিন্ন খণ্ডে বিধান করে দেয়া যায়। যে বিধানমন্ত্রণের মাধ্যমে সরকারিভাবে বিভিন্ন খণ্ডে বিধান করে দেয়া যায়।

ก. ด้านศาสนสถาน

ศาสนสถาน ได้แก่ สถานที่และสิ่งก่อสร้างภายในวัด คือ โบสถ์ (เรียกตามศัพท์ว่า อุโบสถ สำหรับวัดราษฎร์ทั่วไป และเรียกว่า พระอุโบสถ สำหรับวัดหลวง) ศาลาการเปรียญวิหาร กุฏิสงฆ์ เป็นต้น ถือว่าเป็นเบื้องต้นของศรัทธาประชาชนเป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นได้โดยง่าย การที่จะทำให้ประชาชนเข้ามาใกล้ชิดวัดซึ่งจะทำให้พระสงฆ์สามารถมีโอกาสกลมเกลียวจิตใจของประชาชนนั้นได้จะต้องพัฒนาวัดให้ดีเสียก่อน นอกจากนี้ หากวัดได้รับการพัฒนาให้ดีแล้วยังสามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ สามารถทำรายได้ให้กับชุมชนและประเทศชาติได้อีกด้วย ดังนั้นวัดจะต้องปรับปรุงและพัฒนา ดังนี้

๑. บริเวณวัดต้องมีความมั่นคงสวยงาม สะอาด ร่มรื่นมีระเบียบ เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยในการประกอบศาสนากิจการศึกษา การปฏิบัติธรรม และการจัดกิจกรรมของชุมชน โดย

^{๗๙} চার্গ অমরো, **বিধানমন্ত্রণ, ৫৫**, (গুরুত্বপূর্ণ হাওলা : বিধানমন্ত্রণ গুরুত্বপূর্ণ হাওলা, ১৯৫৫), পৃষ্ঠা ৫৫.

๑.๑ บูรณะและพัฒนาถาวรวัตถุภายในวัดให้เข้มแข็ง มั่นคง มีความเรียบร้อย สวยงาม

๑.๒ รักษาความสะอาดบริเวณวัดอยู่เสมอ

๑.๓ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับและต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่น โดยปลูกอย่างเป็นระบบระเบียบ

๒. พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งความรู้ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพแขนงต่างๆ เช่น จัดตั้งโรงเรียนสอนความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวิชาสามัญในช่วงหยุดเรียน จัดตั้งโรงเรียนสอนวิชาชีพแขนงต่างๆ ทั้งวิชาชีพถาวรและวิชาชีพเสริมรายได้ ได้แก่ วิชาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าตัดผม เสริมสวย ทำอาหารและขนมฯลฯ ทั้งนี้ให้สัมพันธ์กับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมทั้งการตลาดด้วย

๓. ให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในการจัดประชุมอบรมประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่ไม่ขัดกับหลักศาสนา

๔. ให้วัดเป็นศูนย์กลางในการเกื้อกูลสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัย ศูนย์ดับเพลิงประจำหมู่บ้าน ศูนย์แหล่งน้ำอุปโภคบริโภค เป็นต้น

๕. ให้วัดเป็นแหล่งอนุรักษ์ สืบทอดเผยแผ่ พัฒนา และสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในวัด จัดตั้งกลุ่มพลังเพื่อสืบทอดและเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรม จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์โบราณวัตถุ จัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จัดตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพท้องถิ่น เป็นต้น

ข. ด้านการเผยแผ่ศาสนา

การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของศาสนาไปสู่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนนำไปประพฤติปฏิบัติ นั้น ถือเป็นภารกิจหลักของพระสงฆ์ ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก เพราะหากคนในสังคมเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนาแล้ว การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็จะสามารถทำได้โดยง่าย แต่เนื่องจากในปัจจุบันโลกได้เจริญรุดหน้าไปมาก การเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีการแต่เดิมอาจใช้ไม่ได้ผลหรือได้ผลด้อยประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการเผยแผ่ศาสนาเพื่อให้ศาสนาเป็นแกนหลักในการพัฒนาสังคม ดังนี้

๑. จัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชุมชน โดยกิจกรรมนี้จะต้องเป็นความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้วัดและชุมชนมีความผูกพันแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่

๑.๑ เปิดวัดเป็นแหล่งความรู้ทางศาสนา วิชาการด้านอื่นๆ ทุกชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งบรรจุไว้ในหนังสือที่สำคัญ คือ พระไตรปิฎก ดังนั้นวัดจะต้องทำความเข้าใจแก่คนในวัด และประชาชนว่า พระไตรปิฎกมิใช่มีไว้เพื่อกราบไหว้บูชาหรือเก็บใส่ตู้โชว์เฉยๆ จะต้องคิดให้ถูกว่าพระไตรปิฎก คือ แหล่งความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ที่จะต้องศึกษา อ่าน และค้นคว้า เพื่อทำความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงจะถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง

๑.๒ จัดอบรมความรู้ทางศาสนาให้แก่นักเรียน นิสิตนักศึกษาและประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดนิทรรศการ การเข้าค่ายคุณธรรม การใช้เสียงตามสายหรือหอกระจายเสียง

๑.๓ จัดตั้งศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พร้อมทั้งจัดการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเด็กในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำตำรา เอกสาร จัดนิทรรศการ เป็นต้น

๑.๔ จัดตั้งศูนย์ศึกษาทางพระพุทธศาสนาในวันหยุด (เสาร์ – อาทิตย์)

๑.๕ จัดตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพต่างๆ ในวัด

๑.๖ จัดตั้งสหกรณ์หมู่บ้าน ธนาคารข้าว ธนาคารโค – กระบือ จัดตั้งศูนย์รวมผลผลิตของหมู่บ้าน ศูนย์รวมยา เป็นต้น

๑.๗ จัดตั้งฌาปนกิจสงเคราะห์ ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยภายในวัด

๑.๘ จัดตั้งหอสมุดประจำชุมชน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร จัดตั้งหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน

๑.๙ จัดตั้งกลุ่มรวมพลังต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคม

๑.๑๐ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประจำหมู่บ้าน เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.๑๑ จัดตั้งศูนย์ประปาหรือแหล่งน้ำประจำหมู่บ้าน

กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นเครื่องประสานความเชื่อมโยง ความผูกพันระหว่างวัด พระสงฆ์ กับประชาชนในชุมชน ซึ่งจะเป็นโอกาสให้พระสงฆ์มีความใกล้ชิดและเข้าใจปัญหาของชุมชนสามารถใช้หลักธรรมกล่อมเกลาคิดใจของประชาชนได้ง่ายยิ่งขึ้น และสามารถเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ จะต้อง มีหน่วยงานที่รับผิดชอบทำหน้าที่ประสานงานระหว่างวัดและหน่วยงานต่างๆ หรือองค์การที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน สถาบันฝึกวิชาชีพต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สาธารณูปโภคฯลฯ ให้เข้ามาดำเนินการในวัด โดยจัดระบบบริหารงานให้สอดคล้องเหมาะสมกัน

๒. มีการกระจายอำนาจ การวางแผนร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ระหว่างวัดองค์กรต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการ / เอกชน และชุมชน

๓. ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยประกอบการเผยแพร่หลักธรรมสู่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมของศาสนาอย่างถ่องแท้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

๔. ให้องค์กร หน่วยงานและสถาบันต่างๆ เช่น สื่อมวลชน สถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่หลักธรรมสู่ประชาชน

๕. จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประชาชนในรูปแบบที่หลากหลายเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

๖. จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมในวัดทุกแห่ง พร้อมทั้งจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมนั้น

๗. ผลิตตำรา เครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

๘. นำหลักคำสอนมาอธิบายขยายความให้สามารถรู้ และเข้าใจได้โดยง่าย ตามความเหมาะสมแก่การศึกษาและวุฒิภาวะของประชาชน ทั้งนี้ โดยมีให้หลักธรรมนั้นๆ คลาดเคลื่อนจากเดิม

๙. เน้นการปฏิบัติตามหลักธรรมมากกว่าการรู้หลักธรรมเพียงอย่างเดียว

การพัฒนาวัดอาจมีแนวคิด วิธีการ ค่อนข้างจะสอดคล้องใกล้เคียงกัน โดยหลักของการพัฒนาอยู่ที่ว่าใครจะเริ่มต้นที่จุดไหนก่อน แต่เห็นว่าจะต้องพัฒนาวัตถุและคนไปพร้อมๆ ในคราวเดียวกัน คือ^{๕๐}

๑. พัฒนาเสนาสนะ คือ ปัจจัยอำนวยความสะดวกในการประกอบกิจกรรมให้มีความสะดวก ตลอดจนถึงพักอาศัยของพระภิกษุและสามเณร อุบาสกและอุบาสิกา เพื่อชาวพุทธทั่วไปที่สนใจจะได้เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรม

๒. พระภิกษุสามเณรภายในวัดพระสงฆ์สามเณรต้องหมั่นทำกิจ ศึกษา และปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทำวัตรเช้า – เย็น ลงอุโบสถสังฆกรรมเพื่อขัดเกลาจิตใจให้โปร่งเบาสบาย

๓. ร่วมทำกิจกรรมหมู่คณะ และป้องกันความเสื่อม ความเสียหาย อันจะเกิดขึ้น

๔. เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยในการปฏิสันถาร ทั้งอามิสปฏิสันถารและธรรมปฏิสันถาร

๕. สนใจรับรู้ทุกข์สุขของคนในชุมชนรอบๆ วัด และให้การสงเคราะห์ไปตามสมควร ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสที่เป็นแกนนำเป็นสำคัญ ต้องประกอบด้วยเมตตา เสียสละ มีความเพียร อดทน มีสัจจะ หวังความเจริญมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา และความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมาย

กรมการศาสนา ได้ให้แนวทางการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนสรุปได้ ดังนี้^{๕๑}

๑. พัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกร่วมกันของชุมชนในท้องถิ่นว่า วัดเป็นของตน มีความรู้สึกหวงแหนรัก และช่วยกันดูแลรักษา

๒. สร้างสภาพวัดให้มีความหมาย ๕ ประการ คือ

๒.๑ เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณร

๒.๒ เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม

๒.๓ เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของประชาชน ชาวบ้านรอบวัด

๒.๔ เป็นที่ประชาชน ชาวบ้านรอบวัดได้มารับการปลูกฝังศีลธรรม

๒.๕ เป็นศูนย์กลางสำหรับประกอบกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ของประชาชน ชาวบ้านรอบวัด

๓. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความต้องการเข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัย และหลักพระพุทธศาสนา ประชาชนจะเห็นคุณค่าและเข้าวัดมากขึ้น

๔. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดควรเป็นแกนนำของประชาชนในท้องถิ่นในการติดต่อกับหน่วยงานอื่นๆ การจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการตลอดจนการส่งเสริมอาชีพซึ่งควรใช้วัดเป็นศูนย์กลาง

^{๕๐} พระครูนิวริฐธรรมขันธ (เจริญ มุนิจาริ), **วัดพัฒนา**, ๕๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๓.

^{๕๑} กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, **คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัดลานวัด ลานใจ ลานกีฬา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๓ - ๑๒.

๕. ให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้นๆ เป็นหน่วยเดียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การพัฒนาจะเริ่มขึ้นและสำเร็จลุล่วงได้ เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้ประสานที่สำคัญ จึงควรจะได้ศึกษาสภาพแวดล้อม และองค์ประกอบต่างๆ ของวัดเพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานไว้ก่อน โดยมีจุดหมายแห่งการพัฒนาวัดเล็งสู่เป้าหมาย ๓ ประการ อันเป็นหลักความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา คือ

ประการที่ ๑ การพัฒนาด้านศาสนวัตถุ

ศาสนวัตถุ ได้แก่ ที่ตั้งวัดและทรัพย์สินของวัด ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ประเภท โดยสังเขป ดังนี้

๑. เสนาสนะ

๑.๑ ที่ดินที่ตั้งวัด จัดให้มีหนังสือสำคัญขึ้นทะเบียนไว้กับทางราชการให้เรียบร้อย

๑.๒ วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด แยกเป็น ๓ เขต คือ

ก. เขตพุทธาวาส เป็นที่ตั้งอุโบสถ เจดีย์ วิหาร สถูป ศาลาการเปรียญ และสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นแดนที่สงบเงียบเรียบร้อย

ข. เขตสังฆาวาส เป็นที่ตั้งกุฏิที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร โรงครัว หอฉัน โรงเก็บพัสดุ โรงไฟฟ้า โรงประปา ศาลารับแขก

ค. เขตสาธารณสงเคราะห์ เป็นบริเวณที่ทางวัดกันไว้เพื่อสงเคราะห์แก่ ประชาชน เช่น เป็นที่ตั้งโรงเรียน สุขศาลา สถานพยาบาล สมาคมทางศาสนา โรงเรียนพระปริยัติธรรม ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สุสาน ฌาปนสถานตามความเหมาะสมแก่วัดนั้นๆ

เมื่อได้แบ่งเขตทั้งสามนี้แล้ว วัดมีที่ดินเหลือพอที่จะจัดประโยชน์หารายได้บำรุงวัดอยู่อีก ก็ให้กำหนดเขตเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเขต เรียกว่า เขตจัดประโยชน์ ซึ่งเขตจัดประโยชน์นี้จะต้องกันไว้ให้ห่างจากเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส เพื่อมิให้มีกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบเรียบร้อยภายในวัด

๑.๓ ในบริเวณวัดมีการปลูกต้นไม้ผล ไม้ดอก ไม้ใบ ไม้ที่เกี่ยวกับการเรียนพุทธประวัติ และไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านนั้น ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษาและเป็นสถานที่รื่นรมย์ พื้นลานวัดปิดกวาดให้สะอาดตามธรรมชาติ จะทำเป็นสนามหญ้าหรือทำลานปูนก็แล้วแต่ความเหมาะสม แต่ต้องรักษาความสะอาดปราศจากมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล มีถังรองรับเศษขยะตั้งไว้เป็นระยะ มีถนนหรือทางเท้าภายในวัด

๑.๔ วัดควรมีประตูปิดเปิด ตามเวลาเพื่อความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของวัดและเพื่อความศักดิ์สิทธิ์แห่งปูชนียสถาน ทั้งทำให้เกิดความเป็นระเบียบในการปกครองวัด

๑.๕ มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญๆ เพื่อดึงดูดศรัทธาของประชาชนตามสมควร เช่น ป้ายวัด ป้ายบอกเวลาปิดเปิดวัด ป้ายชื่อสิ่งปลูกสร้าง ป้ายชื่อต้นไม้ที่ควรศึกษา ป้ายขอให้ช่วยกันรักษาความสะอาด ฯลฯ นอกจากนี้ ควรมีแผ่นป้ายพิเศษบอกตำนานหรือประวัติสำคัญๆ ของวัดนั้น เมื่อคนเข้าวัดจะได้อ่านและทราบความสำคัญของวัดทันที และป้ายแสดงยอดพระภิกษุสามเณร และศิษย์วัด เป็นต้น

๑.๖ การทาสีเสนาสนะก็ดี แผ่นป้ายก็ดีให้ใช้สีเรียบๆ ไม่ฉูดฉาดเกินไป

๑.๗ การปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทย เป็นที่แสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นนั้นๆ ก็ควรให้มีขนาดและจำนวนเท่าที่จำเป็นมิใช่ว่า

วัดที่เจริญจะต้องมีสิ่งก่อสร้างใหญ่โตและราคาแพงเสมอไป แต่หากอยู่ที่ความเหมาะสมพอดีกับฐานะของวัด และความสะอาดเรียบร้อยเป็นสำคัญ และถ้าเป็นไปได้ก็ควรใช้วัสดุที่ผลิตในท้องถิ่นในการปลูกสร้าง และตกแต่งด้วยก็จะทำให้เกิดความน่านิยมมาก นอกจากนี้ การก่อสร้างถาวรวัตถุขนาดใหญ่ จะต้องให้สถาปนิกและวิศวกรตรวจแบบแปลนเพื่อความมั่นคงด้วย

๒. คุณสมบัติของวัด

๒.๑ ทรัพย์สินของวัด เช่น พระพุทธรูป ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ตลอดจนที่ดินอันเป็นที่ตั้งวัด มีการควบคุมดูแล เป็นอย่างดีและบำรุงรักษาตามหลักวิชา

๒.๒ ทรัพย์สินของวัดส่วนที่จัดประโยชน์ทางวัดได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎกระทรวง คำสั่งมหาเถรสมาคม และระเบียบแบบแผนของทางราชการ ทั้งได้ดำเนินการไปในทางที่ชอบที่ควร

๒.๓ ทะเบียนบัญชีพัสดุ บัญชีเงิน เอกสารการรับจ่ายเงิน ถูกต้องตามแบบของทางราชการ

๒.๔ บรรดาหนังสือสัญญา นิติกรรม หนังสือ วัดได้ปฏิบัติไปตามเงื่อนไขโดยสุจริตใจ

๓. สวัสดิการ

๓.๑ วัดได้จัดระบบการส่งเสริมสวัสดิภาพของพระภิกษุสามเณร และคนในวัด ตลอดจนผู้ไปติดต่อกับวัดเป็นอย่างดี เช่น มีน้ำดื่ม น้ำใช้ มีไฟแสงสว่าง มีที่อยู่อาศัยอันเหมาะสม

๓.๒ มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล เช่น มีส้วม มีที่ปัสสาวะ มีถังรับมูลฝอย มีเครื่องมือปิดกวาดและทำความสะอาด ตลอดจนน้ำชำระพร้อมบริบูรณ์

๓.๓ จัดการเลี้ยงดูพระภิกษุสามเณร ตลอดจนการรักษาพยาบาลให้ทั่วถึง

๓.๔ จัดให้พระภิกษุสามเณรได้รับความผาสุก ในการบำเพ็ญสมณธรรมและการศึกษาเล่าเรียน โดยที่ทางวัดสนับสนุน ไม่ใช่ปล่อยให้ตามยถากรรม

๓.๕ มีเจ้าหน้าที่สวัสดิการตามพระพุทธานุญาต เช่น เจ้าหน้าที่กักตุนเทศก์และเจ้าหน้าที่เสนาสนะคหापกะ เป็นต้น

๓.๖ จัดสวัสดิการสำหรับคนเข้าวัด เช่น มีส้วม ที่ปัสสาวะ น้ำดื่ม ที่พัก ที่รับรองแขก ที่จอดรถ ที่เก็บรองเท้าไม่ให้สูญหาย ตลอดจนคำแนะนำต่างๆ

ประการที่ ๒ การพัฒนาด้านศาสนธรรม

ศาสนธรรม ได้แก่ หลักคำสั่งสอนทางศาสนา หรือการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยซึ่งแบ่งเป็น ๒ ประเภท โดยสังเขปดังนี้

๑. สมณธรรม

๑.๑ ส่งเสริมการเรียนพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร

๑.๒ ส่งเสริมการศึกษาธรรม สำหรับประชาชน

๑.๓ ส่งเสริมการปฏิบัติสมณธรรม เช่น การรักษาธุดงค์วัตร การทำสมาธิเดินจงกรม และการประพฤติพรหมจรรย์

๑.๔ มีการแสดงเป็นประจำในวันธรรมสวนะและมีการประกอบพิธีมหาบูชาในวันสำคัญทางศาสนา

๑.๕ พระภิกษุสามเณรมีการลงอุโบสถ ทำวัตร สวดมนต์ ทำอุโบสถสังฆกรรมทำอุปัชฌายวัตรอาจารย์วัตรตามจารีตของสงฆ์

๑.๖ กำจัดเสียซึ่งการอันจะชักนำศาสนิกชนให้เกิดความมกมายและปฏิบัติผิดเพี้ยนทั้งที่ไปจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ากระทำขึ้นเองและที่ส่งเสริมให้ผู้อื่นทำทั้งไม่ปล่อยปละละเลย ให้บุคคลภายนอกใช้วัดหรือเคหะ และที่ดินของวัดเป็นที่ประกอบกิจอันเป็นปฏิปักษ์ต่อพรหมจรรย์

๒. สาธารณสงเคราะห์

ความมุ่งหมายในเรื่องนี้คือ ให้วัดกับบ้านต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันและกันชาวบ้านพากันบำรุงวัด ฝ่ายชาววัดก็อำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านในทางที่ชอบที่ควร โดยยึดหลักหน้าที่ของสมณะพึงบำรุงกุศลบุตรกุลธิดาในสังคาโลวาสุตตร (ทิต ๖) ยกตัวอย่างเช่น

๒.๑ วัดจัดตั้งหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ขึ้นตามคำแนะนำของกรมการศาสนา เพื่อสงเคราะห์เด็กผู้เยาว์ในหมู่บ้านที่ตั้งวัด

๒.๒ กั้นที่ดินบางส่วนให้ทางราชการปลูกสร้างโรงเรียน และทางวัดก็ให้การอุปถัมภ์แก่โรงเรียนนั้น

๒.๓ เอื้อเพื่อให้สถานที่ ตั้งหน่วยงานการกุศลสาธารณประโยชน์ภายในวัดซึ่งไม่ทำให้วัดได้รับความเสื่อมเสียทั้งในด้านศิลปกรรมและด้านจิตใจของประชาชน เช่น ตั้งสุขาเสนา สถานีนอนามัย สุสาน และฌาปนสถาน เป็นต้น

๒.๔ กั้นบริเวณวัดส่วนใดส่วนหนึ่งอันเหมาะสมไว้ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นหรือมีศาลาที่พักให้ประชาชนได้ไปพักผ่อนหาความสงบใจเป็นครั้งคราว

๒.๕ จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานทางศาสนา และห้องสมุดบริการเอกสารทางวิชาการให้ประชาชนและเยาวชนแสวงหาความรู้รอบตัวตามสมควร

ประการที่ ๓ การพัฒนาด้านศาสนบุคคล

ศาสนบุคคล ได้แก่ พุทธบริษัททั้ง ๔ หรือบุคคลที่เกี่ยวกับวัด ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ประเภทโดยสังเขปดังนี้

๑. สงฆ์

ข้อนี้หมายถึง การปกครองพระภิกษุสามเณรและอารามิกชนภายในวัดนั้นๆ ให้เป็นหมู่คณะที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย และเป็นหมู่ที่มีระเบียบเรียบร้อย เช่น

๑.๑ พระสงฆ์มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ต่างก็ร่วมมือในการพัฒนาวัดวาอาราม

๑.๒ เป็นที่ปรากฏแน่ชัดว่า พระสงฆ์เป็นหมู่ที่มีระเบียบ เช่น ในการครองผ้าในการทำกิจวัตรร่วมกันในการใช้สอยเสนาสนะ สังฆบริขาร ตลอดจนจนเวจกุฎี และบริเวณวัดอันเป็นที่อยู่อาศัย

๑.๓ เป็นวัดที่ไม่มีอิทธิพลหรือฟ้องร้องกันให้เป็นที่อื้อฉาว หากมีอิทธิพลขึ้นทางวัดก็พิจารณาหาทางยุติด้วยความเป็นธรรม

๑.๔ เจ้าอาวาสวัดได้มีการสอดส่องดูแลกุศลของตนมิให้ประพฤตินอกกริณนกรอยทั้งในและนอกวัด

๑.๕ บรรดาบุคคลภายในวัด ต้องมีทะเบียนบัญชีแสดงการย้ายเข้าย้ายออกและการลาสิกขา

๑.๖ บุคคลทุกคนที่พำนักอาศัยอยู่ในวัด ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ย่อมอยู่ภายใต้การปกครองบังคับบัญชาของเจ้าอาวาสทั้งสิ้น คือ เจ้าอาวาสสามารถปกครองวัดได้ทั่วถึง

๑.๗ บุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดทุกคน บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่วัดและสนับสนุนการพัฒนาวัดนั้นๆ

๒. สังฆาธิการกิจ

๒.๑ เจ้าอาวาสได้นำพระภิกษุสามเณรขึ้นอยู่ในการปกครองบังคับบัญชาของพระสังฆาธิการผู้ปกครองเหนือตนด้วยดี

๒.๒ เจ้าอาวาสได้ปฏิบัติตามคำสั่งของมหาเถรสมาคมและของเจ้าคณะโดยเอื้อเพื่อ

๒.๓ การใดซึ่งจะต้องปฏิบัติต่อทางราชการบ้านเมืองทางวัดก็ได้ปฏิบัติตามด้วยดี เช่น การส่งรายงานฐานะของวัด การส่งรายงานสถิติวิหาริกและอื่นๆ รวมทั้งการโต้ตอบชี้แจงกับทางราชการหรือทางเจ้าคณะในเรื่องต่างๆ ด้วย

๒.๔ การใดที่ทางสงฆ์ห้ามมิให้กระทำ เช่น ห้ามการเรียไร ห้ามจัดงานวัดโดยวิธีอันไม่สมควร ห้ามมิให้มีการเสพ และจำหน่ายยาเสพติดให้โทษร้ายแรงในวัด และข้อห้ามอื่นๆ ซึ่งห้ามโดยกฎหมายหรือโดยประกาศของทางราชการ ทางวัดก็ได้เอาใจใส่ดเว้นโดยสุจริตใจ เช่น ไม่ยินยอมให้บุคคลภายนอกใช้วัดจัดกิจกรรมอันก่อความไม่สงบของประชาชน

๓. สัปบุรุษ

๓.๑ ทางวัดได้ปลูกฝังศรัทธาของศาสนิกชนในหมู่บ้านที่ขึ้นกับวัดโดยทั่วถึง

๓.๒ ปรากฏว่าประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ใกล้วัดพาพันเลื่อมใสในวัดของตน

๓.๓ สัปบุรุษที่ขึ้นกับวัด ต้องตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงามตามสมควรแก่ภาวะของตน

๓.๔ ประชาชนที่ขึ้นกับวัดได้ช่วยทะนุบำรุงวัดเต็มกำลัง

๓.๕ วัดได้เป็นธุระในการสงเคราะห์ประชาชนตามสมณวิสัย เช่น การปลูกฝังความสามัคคี แนะนำทางการศึกษา แนะนำทางทำมาหากิน แนะนำมิให้ตกไปสู่อบายมุข เป็นต้น

แนวความคิดที่เป็นแนวทางดำเนินงานในการพัฒนาวัดอย่างง่าย^{๘๒}

ขั้นที่ ๑ แต่งตั้งกรรมการ

การพัฒนาวัดควรจะได้ดำเนินงานไปในรูปแบบของคณะกรรมการ เพื่อระดมความคิดและความร่วมมือร่วมใจกัน ซึ่งอาจประกอบด้วยพระสงฆ์ภายในวัดประมาณ ๕-๗ รูป คฤหัสถ์ประมาณ ๗-๑๐ คน โดยคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และที่สำคัญจะต้องพร้อมที่จะให้ความร่วมมือด้วยดี เมื่อติดต่อหาพบเป็นการภายในเรียบร้อยแล้ว จึงประกาศแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วปิดประกาศให้ทราบทั่วกันทั้งวัดและหมู่บ้าน และจัดทำสำเนาเอกสารส่งให้เจ้าคณะปกครองเหนือตนตามลำดับทราบด้วย

^{๘๒} กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัดลานวัด ลานใจ ลานกีฬา, หน้า ๑๒-๒๒.

ขั้นที่ ๒ ชี้แจงพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด

การประชุมชี้แจงแก่พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเป็นสิ่งจำเป็นที่ท่านเจ้าอาวาสควรกระทำเป็นระยะๆ ประมาณปีละ ๑ ครั้ง การชี้แจงนั้น คือ การแจ้งความเปลี่ยนแปลงของวัด และความก้าวหน้าในการพัฒนาให้ทราบโดยทั่วกัน และขอความร่วมมือจากบุคคลในวัดทุกประเภท ถ้าวัดมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัด ก็ให้แนะนำแก่ครูและนักเรียนด้วย เช่น เมื่อวัดเริ่มทำความสะอาดบริเวณวัด ก็ให้ทุกคนรู้จักช่วยกันรักษาความสะอาด อย่าทิ้งเศษกระดาษหรือเศษอาหารบนลานวัด เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ ประชุมกรรมการ

การประชุมครั้งแรกถือเป็นครั้งที่สำคัญมาก ควรนัดประชุมวันที่กรรมการจะมาประชุมได้พร้อมเพรียงกันเรื่องที่ควรนำเข้าวาระการประชุมครั้งแรก ควรมีดังนี้

๑. เรื่องที่ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงนโยบายของรัฐบาล และคณะสงฆ์ในการพัฒนาวัดว่า มุ่งที่จะส่งเสริมให้วัดพัฒนาทางด้านวัตถุ และด้านจิตใจควบคู่กันไป สำหรับเป้าหมายในการพัฒนาวัด ก็คือ มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งเจ้าอาวาสจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวดีพอ เพื่อสมาชิกจะได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน การพัฒนาวัดจะได้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามเป้าหมาย

๒. เรื่องอาณาเขตของวัด ควรจะพิจารณากันถึงการจัดให้มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของวัดให้เรียบร้อย การกำหนดเขตวัดเพื่อการจัดทำแผนผังวัด ได้แก่ การกำหนดว่าหน้าวัด หลังวัด ควรอยู่ที่ทิศทางใดจึงจะเหมาะสม จะแบ่งเนื้อที่วัดออกเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตสาธารณสงเคราะห์ตรงไหน อย่างไร จำเป็นต้องจัดทำรั้วหรือกำแพงหรือไม่ดังนี้ เป็นต้น

๓. เรื่องการจัดทำโครงการพัฒนาวัด สมาชิกต้องช่วยกันเสนอความคิดเห็นว่าทางวัดควรจะต้องมีอะไรบ้างสิ่งไหนจำเป็นจะต้องทำก่อนหรือหลัง จะทำเมื่อไร ใช้เวลาเท่าใดใช้กำลังงานและงบประมาณจากไหน งานนั้นๆ ควรมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน รวบรวมได้แล้วจัดทำเป็นแผนงานของวัด เรียงตามลำดับงานที่สำคัญและความจำเป็นก่อนหลังไว้เพื่อเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานและติดตามประเมินผล

ขั้นที่ ๔ จัดทำแผนผังวัด

การจัดทำแผนผังวัด ควรหาผู้ที่มีความรู้ในการทำแผนผังมาช่วยจัดทำให้ เช่น ช่างจากกรมการศาสนา ช่างจากเทศบาล ครู - อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค เป็นต้น แผนผังวัดควรจัดทำเป็น ๒ แบบ คือ

๑. ผังสภาพปัจจุบัน แสดงรายละเอียดต่างๆ ของสภาพปัจจุบันทั้งหมด

๒. ผังโครงการ เป็นผังที่ควรจัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาวัด ตามมติที่ประชุมกรรมการพัฒนาวัด ในการประชุมครั้งที่ ๑ วาระที่ ๒ เรื่องการกำหนดเขตวัดเพื่อจัดทำผัง ผังโครงการนี้เป็นผังที่สมบูรณ์ที่คาดการณ์ล่วงหน้าว่า เมื่อพัฒนาวัดด้านวัตถุเบ็ดเสร็จแล้ว สภาพของวัดในอนาคตจะเป็นเช่นไร หน้าวัด หลังวัด จะหันไปทางทิศไหน อาคารเสนาสนะแต่ละหลังจะตั้งเป็นหมวดหมู่อยู่อย่างไร สิ่งใดจะต้องรื้อทิ้ง สิ่งใดจะต้องเคลื่อนย้าย สิ่งก่อสร้างที่จะปลูกใหม่ จะปลูกตรงไหน บริเวณวัดจะตกแต่งและจะตัดถนนเช่นไร การนี้ผู้ทำผังจะต้องมีความรู้ในเรื่องการจัดวางผัง และตกแต่งบริเวณ จึงจะ

สามารถทำได้เหมาะสมสวยงามตามสภาพของพื้นที่ตั้งวัดและสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมของละแวกนั้น

ในการจัดทำผังโครงการ ควรจัดเป็นหมวดหมู่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ใช้สอยและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสามารถแบ่งเนื้อที่ของวัดออกเป็นเขตต่างๆ ดังนี้

เขตพุทธาวาส ได้แก่ เขตที่ตั้งวิหาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญ หอไตร เจดีย์

เขตสังฆาวาส ได้แก่ เขตที่ตั้งกุฏิ ครุฑ เรือนไฟ ที่สงฆ์

เขตสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ บริเวณโรงเรียน บ้านพักชี บริเวณฌาปนสถาน

หากวัดมีที่ดินแปลงที่ตั้งวัดเหลือพอที่จะจัดประโยชน์ได้ ให้เสนอกรมการศาสนา

เพื่อกำหนดเป็นเขตจัดประโยชน์ตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๒

แผนผังที่จัดทำขึ้นนั้น ต้องใช้มาตราส่วนเป็นเครื่องประกอบในการย่อขนาดอาคารสถานที่ต่างๆ จากสภาพความเป็นจริงให้ถูกต้องด้วย

ขั้นที่ ๕ จัดทำโครงการพัฒนาวัด

เมื่อคณะกรรมการ ได้ประชุมหารือกันในเรื่องแผนงานพัฒนาของวัดว่าจะต้องทำงานหรือกิจกรรมใดบ้างตามลำดับความสำคัญก่อนหลังแล้ว ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในงานหรือกิจกรรมนั้นๆ ควรจะได้เขียนโครงการกิจกรรมให้ชัดเจน เสนอกรรมการเพื่อพิจารณาอนุมัติโครงการก่อนที่จะดำเนินการ กิจกรรมของวัดที่จะพัฒนาแยกได้เป็น ๒ ทาง คือ

๕.๑ การพัฒนาทางด้านวัตถุ หมายถึง การพัฒนาสภาพวัดให้เกิดศรัทธาทางรูปธรรม ซึ่งได้แก่ อาคารเสนาสนะ มีเอกลักษณ์ของการเป็นวัดไทย ปลูกสร้างอยู่เป็นหมวดหมู่สวยงามและไม่ใหญ่โตเกินความจำเป็นแห่งประโยชน์ใช้สอย และสภาพแวดล้อมของวัดและชุมชน ถนนบริเวณวัดสะอาด ร่มรื่น ตกแต่งด้วยไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับอย่างเหมาะสมอาณาเขตของวัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนผังโครงการที่จัดทำไว้

๕.๒ การพัฒนาทางด้านจิตใจ หมายถึง การพัฒนาทางนามธรรม เช่น การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่ศาสนิกชนในท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่วัดควรจะเป็นศูนย์กลางจัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อชุมชนหมู่บ้านนั้นการพัฒนาทางด้านนี้ ควรจะได้นำหน้าหรือพัฒนาควบคู่ไปกับการปรับปรุงสภาพวัดทางด้านวัตถุหรือรูปธรรม ตัวอย่างกิจกรรมที่วัดควรจัด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน ได้แก่

- การจัดให้มีการทำบุญสมาทานศีล และฟังธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะและวันสำคัญทางศาสนา

- การจัดงานเพื่อระลึกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันตรุษ วันสารท วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ฯลฯ การนี้จะจัดให้มีการละเล่นพื้นเมือง สนทนาธรรม บรรยายธรรม ฟังปาฐกถา จัดนิทรรศการ ฯลฯ งานก็จะมีคามหมายและความสำคัญมากยิ่งขึ้น

- การส่งเสริมให้ลูกหลานหมู่บ้านตำบลนั้น ได้บรรพชาอุปสมบท เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

- การจัดให้มีการสอนปริยัติธรรมภายในวัด และส่งเสริมให้พระสงฆ์ในวัดได้ศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ อย่างกว้างขวาง

- การตั้งหน่วยพุทธมามกะผู้เยาว์ ให้เรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียน และประชาชนในวัด
- การจัดสอนกัมมัฏฐาน ทั้งสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน แก่ประชาชนเจ้าของวัดที่ปรารถนาเข้าวัดเพื่อสงบจิตใจ
- จัดบริเวณอาคารสถานที่ของวัด เพื่อส่งเสริมให้จัดตั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษาสุศาลา หรือสถานือนามัย ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศาลาพักผ่อน หรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ สร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารพืชพันธุ์เกษตกร ธนาคารโคกระบือ กองทุนมูลนิธิสหกรณ์ ศูนย์บริการสาธารณะ ศูนย์ฝึกวิชาชีพ ฯลฯ ไว้อำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนในท้องถิ่น

ขั้นที่ ๖ ดำเนินการพัฒนาวัด

เมื่อได้จัดทำแผนผังวัดจัดทำแผนและโครงการพัฒนาวัดซึ่ง ได้แก่ กิจกรรมต่างๆ เสร็จ และผ่านความเห็นชอบจากกรรมการในการประชุมครั้งต่อๆ มาเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มการพัฒนาไปเลย โดยอาจจะกำหนดวันชุมนุมสัปดาห์และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อประกาศชี้แจงความมุ่งหมายในการพัฒนาวัด และโครงการต่างๆ ที่วัดจะดำเนินการให้ทราบโดยทั่วกันพร้อมทั้งเชิญชวนและขอความร่วมมือจากประชาชน ในการที่จะดำเนินการพัฒนาวัดในโครงการต่างๆ นั้นด้วย จากนั้นจะร่วมกันทำ ความสะอาด ปลูกต้นไม้ ทำรั้ววัด ไว้เป็นที่ระลึกจะเป็นการดียิ่ง ซึ่งในโอกาสข้างหน้าวัดจะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอีกต่อไปด้วยดี

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

๑. การที่บริเวณวัดสะอาด ตกแต่งด้วยไม้ยืนต้นและไม้ประดับอย่างร่มรื่น ช่วยทำให้จิตใจสงบและดึงดูดให้คนเข้าวัดมากขึ้น
๒. จัดตั้งถังรับขยะไว้ตามจุดต่างๆ ให้เพียงพอ ช่วยให้วัดสะอาดสวยงาม
๓. ควรมีส้วมที่สะอาดไว้ต้อนรับประชาชนที่ไปวัดให้เพียงพอ
๔. สร้างศาลาพักผ่อนไว้ให้ประชาชนพักผ่อน และอ่านหนังสือพิมพ์ ก็จะเป็นประโยชน์ไม่น้อย
๕. หากมีตู้เก็บรองเท้าไว้ตามอุโบสถ และศาลาการเปรียญ ก็จะเป็นระเบียบและสวยงาม
๖. มีป้ายบอกเวลาปิด - เปิด ประตูวัด ป้ายบอกชื่อต้นไม้และอาคารสถานที่ต่างๆ ก็จะช่วยสร้างค่านิยม และป้องกันทรัพย์สินของวัดได้อย่างมาก
๗. การมีห้องสมุด พิพิธภัณฑ์และสุศาลา หรือตู้ยา เป็นการบริการทางด้านสาธารณสุข สงเคราะห์ แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนอย่างดี
๘. ในวันสำคัญทางศาสนา วันธรรมสวนะ และวันสำคัญต่างๆ ควรจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม หรือเป็นการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
๙. การที่ได้กวัดแต่งกายสะอาดมีมารยาทที่ดีแก่ผู้ไปมาติดต่อกับพระ ย่อมเป็นศรีแก่วัด
๑๐. จะเป็นที่ชื่นชมยินดีมากหากพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด มีการกวาดบริเวณวัดและอาคารเสนาสนะต่างๆ ให้สะอาดเป็นประจำอย่างประเพณีอันมีมาแต่โบราณกาล
๑๑. วัดที่ได้ชื่อว่าเป็นวัดพัฒนาแล้ว จะต้องรักษาสภาพวัดพัฒนาให้ปรากฏอยู่ตลอดไป

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการพัฒนาวัด ไว้ว่า การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเท่านั้นยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วน การพัฒนาวัดที่สมบูรณ์ครบถ้วนจะต้องพัฒนาวัดแบบบูรณาการ โดยการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์ และให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน โดยบูรณาการให้สอดคล้องกับภารกิจ ๖ ด้านของคณะสงฆ์ ดังนี้^{๘๓}

๑. การปกครอง หมายถึง การดูแล คຸ້ມครอง บริหาร เป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร

๒. การศาสนศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา การอุดมศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นครูสอนเป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรม - บาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม - บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม - บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษา แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

๓. การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยาย กว้างขวางออกไปเป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัด และนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานในวันที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย (วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์) การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาพดูร้อน การจัดโครงการบวชเนกขัมมจารีณี (ชีพรามณ์) การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การจัดพิธีแสดงตนเป็น

^{๘๓} กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือการประเมินมาตรฐานการพัฒนา วัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๒ - ๖.

พุทธมามกะ ฯลฯ กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใดๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัด นอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น

๔. การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด การดูแลศาสนสมบัติวัด เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่ายๆ ก็คือภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมรุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น

๕. การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การฝึกฝน อบรม แก่ประชาชน เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ โดยมีความมุ่งหมาย ๔ ลักษณะ คือ

๕.๑ การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งให้พระภิกษุสามเณร นักเรียน ได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เดิม หรือวันหยุดอื่นๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์

๕.๒ การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชน ได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการก่อตั้งโรงเรียนในชนบทในที่ตั้งของวัด การให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐ หรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่างๆ การให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

๕.๓ การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในการเผยแผ่ศีลธรรมในโรงเรียน และสถานศึกษาต่างๆ

๕.๔ การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือพระภิกษุสามเณร ภายในวัดทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าของวาสได้บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวเพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน หรือสร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษาหรือการดำเนินการใดๆ ของพระภิกษุที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภาพกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

๖. การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไปเป็นภารกิจที่วัด หรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้ โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกรกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้

ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้
 ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

สรุป แนวคิดจากดังกล่าวข้างต้นได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาวัดเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการ
 ท่องเที่ยวนั้น จะต้องมีการพิจารณากันอย่างรอบคอบ ควรมีรูปแบบแตกต่างไปจากการพัฒนา
 ทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่นๆ เพราะจะต้องคำนึงทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ศิลปกรรมสถาปัตยกรรมและ
 สิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม รวมทั้งคำนึงถึงกิจกรรมต่อลักษณะทางกายภาพของวัดด้วย มีการแบ่งแยก
 เขตสังฆาวาส พุทธาวาส กับสถานที่สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาวัดปัญหาที่พบมากในวัด คือ เรื่องการ
 วางผังของวัด การแยกกลุ่มการใช้สอยให้ชัดเจน เป็นสัดส่วนว่าเขตใดเป็นเขตอุณวาย เขตกลาง เขต
 สงบ ซึ่งการดำเนินการบริหารจัดการต่างๆเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
 ที่ดีได้ ส่วนการพัฒนาวัดโดยทั่วไปคือ การดูแลรักษาปรับปรุงวัด ให้เจริญรุ่งเรือง โดยมีการพัฒนาให้มี
 สภาพวัดที่สะอาด สงบร่มรื่น ทำให้เป็นดั่งวัดในอดีตบางและประยุกต์ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน โดย
 จะต้องมีการพัฒนาที่ตัวพระภิกษุสามเณรภายในวัดของวัดด้วย นั่นก็คือ ตัวพระสงฆ์และสามเณรใน
 วัด จะต้องมีการศึกษาหาความรู้ให้เข้าใจทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่ออันจะนำหลักธรรมคำสอนมา
 ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุด โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่บริหารวัด ต้องปรับปรุงวัดและ
 ตัวเองให้เข้ากับความจริง จะต้องเป็นผู้มีความสนใจในกิจการงานของวัด ไม่ปล่อยปละละเลย เพราะ
 จะทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาวัดได้ ทั้งยังต้องมีการร่วมแรงร่วมใจกับประชาชนคนรอบวัด ในการ
 ทำคนในชุมชนให้มีความรักสามัคคีช่วยกันในการทำนุบำรุงวัด และทำให้เสมือนวัดและชุมชนเป็น
 อันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคีมีความสุข

ตารางที่ ๒.๙ แนวทางในการพัฒนาวัด

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, (๒๕๓๕, หน้า ๔๗ - ๔๘)	การพัฒนาใดๆ ก็ตาม ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงนิเสธ (Negative Impact) ระหว่างความสัมพันธ์ของวัด กับ ประชาชนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปธรรม หรือ นามธรรม เป็นเรื่องที่ต้องหาทางหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้นอย่าง เด็ดขาด เมื่อใดที่จำเป็นต้องเลือก จะต้องคำนึงถึงคนในท้องถิ่น เป็นอันดับแรก และให้ความสำคัญมากที่สุด
กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว, (๒๕๔๒, หน้า ๔๙ - ๕๒)	การซ่อมแซมโบราณสถานในวัดต้องเข้าใจขั้นตอนการทำ เพราะวัสดุในการสร้างสมัยก่อนกับปัจจุบันไม่เหมือนกัน ต้อง ศึกษาในเรื่องการบำรุงรักษา การซ่อมแซม การดูแลอาคาร สถานที่ที่รกร้าง โดยเฉพาะวัดที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก
พระราชธรรมโมลี (สมศักดิ์ ฐิริปญโญ), (๒๕๔๓, หน้า ๗๐)	ปัญหาของการพัฒนาวัดในปัจจุบัน ก็ต้องพูดถึงถึงตัวบทบาท ของวัดและพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้นำทำหน้าที่ปกครองวัดในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส แต่ก่อนจะเห็นได้ว่าวัดนั้นมีบทบาทต่อสังคม แทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารการปกครอง ด้าน การศึกษา ด้านการสงเคราะห์ และด้านศาสนพิธีต่างๆ เป็นต้น
พระราชธรรมโมลี (สมศักดิ์ ฐิริปญโญ), (๒๕๔๓, หน้า ๑๐๖)	วิธีการพัฒนาวัดมีหลักการ ๗ อย่าง คือ <ol style="list-style-type: none"> ๑. วางผัง (แผนพัฒนา) ๒. ตั้งโครงการ (ขั้นตอนการพัฒนา) ๓. งานมีทิศ (ทิศทางการพัฒนา) ๔. คิดเป็นระบบ (ศึกษายุทธศาสตร์ กำหนดยุทธวิธี เตรียมพระภิกษุสามเณรภายในวัด) ๕. เคารพกติกา (ยึดหลัก รักแบบ) ๖. จัดการศึกษา (ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นภาระธุระ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย) ๗. พัฒนาสังคม (ช่วยแนะ ช่วยนำ ช่วยทำความเข้าใจ ส่งเสริม ให้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์ และรัฐบาล)

ตารางที่ ๒.๙ แนวทางในการพัฒนาวัด (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
<p>พระครูพิมลธรรมภาณี (ดำเนิน อตถจारी), (๒๕๔๕, หน้า ๕๙)</p>	<p>กิจกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาวัด เพื่อให้ประชาชนละแวกวัดได้มีโอกาสผูกพันกับวัด มีความสำนึกว่าวัดเป็นของประชาชน วัดจะต้องอำนวยความสะดวก ให้เจ้าอาวาสท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และประชาชน นักเรียน นักศึกษา ใช้บริการวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย</p>
<p>พระครูพิมลธรรมภาณี (ดำเนิน อตถจारी), (๒๕๔๕, หน้า ๖๒)</p>	<p>สาระสำคัญการพัฒนาวัด ด้านวัตถุ และพระภิกษุสามเณรภายในวัด วัดจะต้องมีแผนผังปัจจุบัน แผนผังโครงการ เสนาสนะและถาวรวัตถุของวัด ต้องเป็นระเบียบตามผัง มีแผนภูมิบริหาร มีปฏิทินปฏิบัติการ จะต้องมีการทะเบียนทรัพย์สินและบัญชีประเภทต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง วัดจะต้องสะอาด ร่มรื่น สวยงาม</p>
<p>พระครูพิมลธรรมภาณี (ดำเนิน อตถจारी), (๒๕๔๕, หน้า ๗๓)</p>	<p>เจ้าอาวาส รอง หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณรทุกรูป ต้องยึดหลัก ๕ ประการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เคารพพระธรรมวินัย ๒. เอาใจใส่ในกิจวัตร คือ บิณฑบาต กวาดวัด ทำวัตร สวดมนต์ ท่องบ่นภาวนา ๓. ฝึกหัดกาย วาจา ใจให้ดี ๔. มีการเอื้อเฟื้อ ๕. ไม่เบียดเบียนบริการ รักวัดเหมือนบ้าน รักงานเหมือนชีวิต
<p>อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐.</p>	<p>สังคหวัดฤๅ ๔</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ทาน (การให้) ๒. เปยยวัชชะ (ปียวาจา – วาจาเป็นที่รัก) ๓. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ๔. สมานัตตตา (การวางตนสม่าเสมอ)
<p>ช.ชา.ทุก. (ไทย) ๒๗/๖/๓.</p>	<p>อิทธิบาท ๔</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ฉันทะ พอใจในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ขยันหมั่นเพียรทำสิ่งนั้น ๓. จิตตะ เอาใจใส่ให้ความสำคัญกับสิ่งนั้น ๔. วิมังสา หมั่นพิจารณาไตร่ตรองสิ่งที่เราทำนั้นให้ถี่ถ้วน

ตารางที่ ๒.๙ แนวทางในการพัฒนาวัด (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
บุญเลิศ โสภา, (๒๕๔๘, หน้า ๑๖๗ – ๑๗๑)	การพัฒนาวัด มีองค์ประกอบหลักใหญ่ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ ๑. การพัฒนาศาสนวัตถุ/ศาสนสถาน ๒. การพัฒนาศาสนธรรม ๓. การพัฒนาศาสนบุคคล
สมานจิต ภิรมย์รัตน์, (๒๕๔๑, หน้า ๑๔ – ๑๗)	งานพัฒนาวัด ๓ ด้าน ๑. การพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุ ๒. การพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัด ๓. การพัฒนาการจัดกิจกรรมภายในวัด
อึ้ง อมโร, (๒๕๔๕, หน้า ๔๕)	การพัฒนาวัดที่สำคัญ ๒ ด้าน คือ ก. ด้านศาสนสถาน ข. ด้านการเผยแผ่ศาสนา
พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (เจริญ มุนิจาริ), (๒๕๕๓, หน้า ๑๕๓)	การพัฒนาวัด ๕ ประการ ๑. พัฒนาเสนาสนะ ๒. พระภิกษุสามเณรภายในวัดพระสงฆ์สามเณรต้องหมั่นทำกิจ ๓. ร่วมทำกิจกรรมหมู่คณะ ๔. เป็นผู้มีอัธยาศัยในการปฏิสันถาร ๕. สนใจรับรู้ทุกข์สุขของคนในชุมชนรอบๆ วัด
กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, (๒๕๔๕, หน้า ๓ – ๑๒)	แนวทางการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ประกอบด้วย ๑. พัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกแก่ชุมชนในท้องถิ่น ๒. สร้างสภาพวัดให้มีความหมาย ๕ ประการ ๓. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น ๔. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ๕. ให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้นๆ
กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, (๒๕๔๕, หน้า ๑๒-๑๒)	ขั้นตอนการพัฒนาวัด ขั้นที่ ๑ แต่งตั้งกรรมการ ขั้นที่ ๒ ชี้แจงพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด ขั้นที่ ๓ ประชุมกรรมการ ขั้นที่ ๔ จัดทำแผนผังวัด ขั้นที่ ๕ จัดทำโครงการพัฒนาวัด

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการ

จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสาธารณูปการผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความหมายของการจัดการสาธารณูปการ

คำว่า “สาธารณูปการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานของสงฆ์ เช่น โบสถ์ วิหาร” เป็นต้น ส่วน “สาธารณูปการ” ที่นำมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เริ่มนำมาใช้ครั้งแรกในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ ในมาตรา ๓๓ ที่จัดให้มีระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่าง ๆ คือ องค์การการปกครอง องค์การการศึกษา องค์การการเผยแผ่ องค์การสาธารณูปการ และนอกจากนี้ก็จะกำหนดให้มีองค์การอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีกก็ได้

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ.๒๔๘๘ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบัน บทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการมีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
๒. กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง
๓. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
๔. การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการจากความหมายที่ผ่านมา ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา ๓๗ (๑) ว่าเจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการสาธารณูปการตามความหมายที่กล่าวมานี้จะมี

ลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน ๓ ประการคือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิดแรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม
๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน
๓. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน ๓ ลักษณะนี้บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาสเพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรงเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักรบางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะและหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการได้แก่

๑. เจ้าอาวาส
๒. เจ้าคณะ

๓. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร

๔. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึงการลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงานการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ได้แก่การก่อสร้าง ศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น^{๘๔}

งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานหลักซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่อะเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่น ๆ ก็ดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่น ๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน ผู้ปกครองวัดก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งการพระศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนธรรมและศาสนกิจเป็นต้น^{๘๕}

การสาธารณูปการ ว่า หมายถึงกระบวนการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนากายในวัดเป็นงานหลัก งานอื่น ๆ เป็นงานรองภายใต้หลักการ ๓ ประการ คือ ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้แจ่มใส^{๘๖}

สาธารณูปการ^{๘๗} หมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแล และรักษา การก่อสร้างอาคารสถานที่เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญเป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชน และบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ

แนวความคิดเกี่ยวข้องกับการบริหารวัดสมัยใหม่ดังนี้^{๘๘}

๑) การสร้างค่านิยม

^{๘๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๖-๕๗.

^{๘๕} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐.

^{๘๖} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล), การบริหารวัด , (ราชบุรี : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๒) , หน้า ๑๗๔.

^{๘๗} กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

^{๘๘} สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนาตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๖.

- ๒) จัดโครงสร้าง
- ๓) จัดระบบงาน
- ๔) พระภิกษุสามเณรภายในวัด
- ๖) เสริมทักษะ
- ๗) กลยุทธ์

และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการสาธารณูปการว่าเป็น การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ความสำคัญของการสาธารณูปการ โดยรวม หมายถึงการพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมถึงการ ทำให้วัดมีความสะอาด ร่มรื่น สะดวก สบาย การทำถนนทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดู สวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้การสาธารณูปการเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่จำเป็น รักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน และพระสงฆ์ในวัด ในการนี้ให้รวมถึงการดูแล รักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์ มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษาเช่น ทรงตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัตถุ สิ่งของของสงฆ์ซึ่งเรียกว่า ภัณฑาคาริก โดยเฉพาะ ศาสนสมบัติแบ่งเป็น ๒ อย่างคือ ๑. ศาสนสมบัติ ของวัดคือวัดใดวัดหนึ่งเป็นหน้าที่สงฆ์ในวัดนั้นซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นต้น ช่วยกันดูแลรักษาให้เป็นไปตาม พระธรรมวินัย ๒. ศาสนสมบัติกลางคือทรัพย์สินอันมิใช่เป็นศาสนสมบัติวัดแต่เป็นของสงฆ์ส่วนกลาง เช่นที่ดิน และผลประโยชน์วัดร้าง ทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง ศาสนสมบัติกลางเป็นหน้าที่ของ ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงดูแลรักษา ทั้งนี้การจัดการศาสนสมบัติภายในวัดจะต้องยึดหลักให้ถูกต้องตาม กฎหมาย พระธรรมวินัย มติมหาเถรสมาคม และไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไป

หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการ พัฒนาวัดด้านอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส ส่วนกลาง ง่าย ๆ ก็คือภารกิจด้านการก่อสร้างซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุสา ธารณสมบัติของวัด เช่นการสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมรุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดีด้วยการจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัดเป็นต้น

ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารในวัดหรือที่ธรณี สงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าอยู่ พ.ศ.๒๕๓๗ ดังต่อไปนี้^{๘๘}

ข้อ ๔ วัดใดมีความประสงค์จะปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ของวัดขึ้นใหม่ในที่วัด หรือที่ธรณี สงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าปลูกสร้างอาคารอยู่ก่อนก็ดี จะปรับปรุงแก้ไขอาคารของวัด ซึ่งปลูกสร้างอยู่ในวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าอยู่ก่อนให้เป็นอาคารพาณิชย์ก็ดี ให้ดำเนินการตามวิธีการดังต่อไปนี้

(ก) วัดดำเนินการปลูกสร้างเป็นอาคารของวัด โดยขอให้ผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นบริจาค ค่าปลูกสร้างตามราคาที่ปลูกสร้าง และให้ได้สิทธิการเช่ามีกำหนดจำนวนปีตามสมควรแก่ท้องที่ใน

^{๘๘} กองแผนงาน, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๒๗๙.

กรณีเช่นนี้ ถ้าผู้เช่าบริจาคมูลค่าบำรุงวัดด้วยก็ให้ขยายเวลาการเช่าออกไปอีกตามสมควรแก่จำนวนมูลค่าบำรุงวัดในการเก็บค่าเช่า ให้จัดเก็บตามความเหมาะสมของอาคารและท้องถิ่น ส่วนการทำสัญญาเช่าให้เป็นไปตามมาตรา ๔๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.๒๕๐๕

(ข) ในกรณีดังกล่าวใน (ก) ถ้าผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นไม่สามารถบริจาคค่าปลูกสร้างอาคารได้ก็ดี ไม่มีความประสงค์จะเช่าที่ดินหรืออาคารนั้นต่อไปก็วัดจะมอบให้ผู้อื่นปลูกสร้างอาคารก็ได้ โดยยกกรรมสิทธิ์ให้แก่วัดทันที พร้อมกับมีเงื่อนไขตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา และให้วัดช่วยรื้อย้ายอาคารจากที่เช่า หรือค่าขนย้ายออกจากอาคารให้แก่ผู้เช่าตามจำนวนอันควร

(ค) เมื่อวัดได้ดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้เช่าที่ดินหรืออาคารดังกล่าวใน (ก) หรือ (ข) แล้วแต่กรณี แต่ผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นไม่ยอมตกลงด้วย ให้วัดหรือผู้จัดประโยชน์แทนวัดเสนอข้อขัดแย้งไปยังคณะกรรมการตามความในข้อ ๖ ในกรณีเช่นนี้ผู้เช่ามีสิทธิที่จะเสนอข้อขัดแย้งนั้นเองก็ได้ การบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวัง และต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุด ทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา^{๙๐}

การสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่า เป็น “ค่านาม” หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ สำหรับ สาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางเรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการของวัดอื่นๆ เช่นการจัดงานวัด การรับบริจาค
๔. การศาสนสมบัติของวัด

ตามความหมายที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้สรุปว่ามีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำ ด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม
๒. การกระทำ ด้วยเอกสารรายงาน
๓. การทำ โดยการจัดประโยชน์

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วน

^{๙๐} พุทธศาสนิกฯ (เจียม อินทปถโญ), การบริหารธุรกิจแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร :เคล็ดไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

ทุกชั้น ต้องมีความสัมพันธ์กันมาก ๒ ประการ คือ ควบคุมการสาธารณูปการและส่งเสริมการสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติ ต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดสร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รับ - จ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง^{๑๑}

การสาธารณูปการ^{๑๒} หมายถึงการบริหารงานคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสต้องตั้งอยู่ในธรรม มีศีล มีความรู้ มีความกล้าหาญ มีความขยัน และรู้จักละสิ่งที่ไม่ควรละ เพื่อประโยชน์แก่อุภูลและความสุข ความเจริญแก่สังคม

การบริหารการคณะสงฆ์ในปัจจุบันว่า^{๑๓} ประกอบด้วยองค์ประกอบคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๓๕ ดังนี้ การสาธารณูปการ หมายถึงการช่วยเหลือ อุดหนุน หรือแก้อุภูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไป หรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษา และจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาน ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

บทบาทสาธารณูปการ^{๑๔} หมายถึงการพัฒนาสาธารณูปการ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ พัฒนาวัด พัฒนาคณะในวัด และพัฒนาชุมชน เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ความมุ่งหมายของการสาธารณูปการ ก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้พัฒนาสภาพรื้อไป ในปัจจุบันการกิจการคณะสงฆ์ และการพัฒนาพระศาสนา ด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้เป็น ๓ เรื่องดังต่อไปนี้ การบูรณะและพัฒนาวัด การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

^{๑๑} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๑.

^{๑๒} พระพยอม กลฺยาณ, การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร :เคล็ดไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

^{๑๓} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

^{๑๔} พระสุธีรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภณ), พุทธศาสตร์บริหารศรัณ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗๔.

สรุปได้ว่า การสาธารณูปการ เป็นภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัด และคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วย ไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดีและต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์การรักษาดูแลทะนุบำรุงศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถาน คือดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้”

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), (๒๕๕๑, หน้า ๓๐)	งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานเล็กซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่วิบูลีเยียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลายและเป็นงานที่ทำไม่สำเร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา
พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), (๒๕๕๒, หน้า ๑๗๔)	กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลักงานอื่นๆ เป็นงานรองภายใต้หลักการ ๓ ประการ คือ ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ สร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใหม่ให้งอกเงย
กรมการศาสนา, (๒๕๕๓, หน้า ๗)	การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ
สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (๒๕๕๓, หน้า ๔๖)	ความหมายของการสาธารณูปการคือการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในภายในวัด
พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ), (๒๕๕๓, หน้า ๙)	การดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือร้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา
พระพะยอม กลฺยาณ, (๒๕๕๓, หน้า ๒๙)	การบริหารงานคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสต้องตั้งอยู่ในธรรม มีศีล มีความรู้ มีความกล้าหาญ มีความขยัน และรู้จักละสิ่งที่ไม่ควรละเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข ความเจริญแก่สังคม

๒.๔.๒ วัตถุประสงค์การสาธารณูปการ

จากการทบทวนวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการสาธารณูปการ พบว่า ผู้จัดการสาธารณูปการ มีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงและส่งเสริมพัฒนาวัดของตนให้เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การพัฒนาวัดด้านการสาธารณูปการเพื่อต้องการให้วัดกลับมามีบทบาทต่อชุมชน เพื่อให้วัดเป็นฐานการรองรับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่เหมาะสม โดยภาพรวมแล้ววัตถุประสงค์การสาธารณูปการ คือ

การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการ วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่รื่นรมย์ ลานวัดสะอาด ปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าวัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลา เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สิน มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทำสีเสนาสนะก็ดี แผ่นป้ายก็ดีให้ใช้สีทาเรียบๆ ไม่ฉูดฉาดการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้าที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการภิกษุสามเณร ได้รับความผาสุก ในการบำเพ็ญสมณธรรม วัดควรจัดบริเวณและอาคารสถานที่ให้ ร่มรื่นสวยงาม สะอาด สงบและมีสภาพเป็นอุทยาน หรือสวนป่าที่มีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุด จัดวางแผนผังที่เป็นสัดส่วนโดยแบ่งเขต พุทธาวาส สังฆาวาส และเขตฌาปนสงเคราะห์ให้เป็นระเบียบ จัดให้มีหอกระจายข่าว เพื่อสอดแทรกความรู้และบริการข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน อีกทั้งจัดธรรมสถานหรือ สวนธรรม เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนหรือคนในท้องถิ่น^{๙๕}

ความมุ่งหมายของสาธารณูปการ ก็เพื่อบำรุงรักษาวัดและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน หรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบัน แบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ ๑. การบูรณะและพัฒนาวัด ๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ๓. การดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติของวัด และการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) ๔ อย่าง คือ

๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นรื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตาสบายในแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องบุคคลภายในวัด หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด วัดใดดี หรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล ๔ ประเภทนี้ สาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล ๔ ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้เป็นกัน

^{๙๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๑.

๔) ธรรมส์ปายะ ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมาย คือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม^{๔๖}

ลักษณะงานของการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานั้นว่าโดยลักษณะงานมีลักษณะแตกต่างกันเป็น ๓ คือ^{๔๗}

- ๑) การกระทำด้วยแรงความคิดแรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม
- ๒) การกระทำด้วยเอกสารรายงาน
- ๓) การทำโดยการจัดประโยชน์

ใน ๑) ได้แก่ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นกิจการที่ต้องทำด้วยแรงความคิด กล่าวคือ การวางโครงการให้พอเหมาะกับกิจที่จะดำเนินการ เมื่อดำเนินการต้องใช้แรงงานและทุนทรัพย์และใช้หลักบัญชีควบคุมตัว ใครขอกกล่าวถึงการวางโครงการพอให้มองเห็นความข้อนั้นควรเริ่ม

และการบูรณปฏิสังขรณ์ ส่วนอีก ๓ อย่าง คือกิจการอันเกี่ยวกับการวัด กิจการของวัด อื่นๆ และการศาสนสมบัติของวัดจักแยกกล่าวอีกส่วนหนึ่ง การคิดทำแผนผังวัดให้พอเหมาะสมกับสภาพวัด เช่น ควรกำหนดที่สร้างอุโบสถศาลาการเปรียญกุฏิ ซึ่งเป็นหลักของวัดไว้ที่ใด โรงเรียนพระปริยัติธรรม หอสมุดมนต์ หอระฆัง หอกลอง ถนนหนทางสนามหลวง หล้าและอื่น ๆ ไว้ที่ใด แล้วเขียนแผนผังวัดเป็นหลักและเขียนแบบแปลนสิ่งที่จะสร้างตามโอกาส และสิ่งที่จะสร้างขึ้นนั้นควรให้เป็นทรงไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ หรือยึดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ขนาดใหญ่เล็กตามความคาดแหล่งทุนทรัพย์ เพื่อจะก่อสร้างต้องสร้างเสนาสนะต่างๆ ตามแผนผังที่กำหนดไว้ และเสนาสนะที่สร้างขึ้นต้องให้เป็นไปตามแบบแปลนแม้การบูรณปฏิสังขรณ์ก็ถือแบบแปลนนี้เป็นหลักปฏิบัติ แต่ส่วนมากแผนผังวัดมักเขียนแล้วแต่คราวขออนุญาตสร้างวัดเมื่อเขียนแล้วต้องให้เป็นไปตามเดิม เว้นแต่มีการขยายบริเวณวัดให้กว้างขวางกว่าเดิมใน ๒) ได้แก่ การดำเนินกิจการทางด้านเอกสาร เช่นขออนุญาตสร้างวัด ขอตังวัด ขอรวมวัด ขอย้ายวัด ขอยุบเลิกวัด ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ขอยกวัดร้างเป็นวัด มีพระภิกษุจำพรรษา และการขอยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ขออนุญาตจัดงานวัด ขออนุญาตเรียไร การดำเนินกิจการเหล่านี้ การขอยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการการขออนุญาตจัดงานวัดและการขออนุญาตเรียไร ปฏิบัติตามระเบียบและคำสั่งของเถรสมาคมว่าด้วยการนั้น การอื่น ๆ มีการขออนุญาตสร้างวัด เป็นต้นปฏิบัติตามที่กำหนดในกระทรวง บางเรื่องทางราชการเป็นเจ้าการคณะสงฆ์เป็นส่วนประกอบ บางเรื่องคณะสงฆ์เป็นเจ้าการ ทางราชการเป็นเพียงส่วนประกอบใน ๓) ได้แก่ การดำเนินการในการรักษาทรัพย์สินใช้จ่ายทรัพย์สินและการจัดประโยชน์ของวัดโดยตรงคือการศาสนาสสมบัติเป็นงานละเอียดอ่อน ต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงที่กล่าวมาเพียงแยกลักษณะงานสาธารณูปการให้มองเห็น ส่วนรายละเอียดแห่งการปฏิบัติจักแยกไว้ส่วนหนึ่ง

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

^{๔๗} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปโล), การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

การสาธารณูปการ ใน ๓ ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่เจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโดยเฉพาะ การบางอย่างเจ้าอาวาสเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับทงฝ่ายคณะสงฆ์และราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์ บางอย่างต้องยึดระเบียบแบบแผนทางคณะสงฆ์ พอกำหนดได้ดังนี้

- ๑) เจ้าอาวาส
- ๒) เจ้าคณะ
- ๓) เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร
- ๔) ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนว่าด้วยการนั้น^{๙๘}

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึงการลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการตามลักษณะที่แยกกล่าวย่อมมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงานจะขอแยกให้ข้อแนะนำเฉพาะการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ส่วนอีก ๓ อย่าง คือกิจการอันเกี่ยวกับการวัด กิจการของวัดอื่น ๆ และการศาสนสมบัติของวัด จักแยกกล่าวอีกส่วนหนึ่ง^{๙๙}

การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่การก่อสร้างศาสนาวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนาวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ขอเรียนแนะนำ ดังนี้

ระยะเริ่มสร้างวัด ก่อนแต่จะสร้างวัดควรจัดหาสถานที่ตั้งวัดให้ได้ก่อนโดยเจ้าของที่ดิน ยอมยกให้เมื่อได้ที่ดินแล้วควรเขียนแผนผังวัดและแบบแปลนสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสมกับสภาพที่ดิน และเหมาะสมแก่ชุมชนผู้จะบำรุงวัด รวบรวมทรัพย์สินและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ก่อสร้างให้ได้พอควร แล้วจัดทำเอกสารขออนุญาตสร้างวัดตามแบบของทางราชการ เมื่อได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและได้สร้างเสนาสนะพอควรแล้วจึงขอตั้งวัดตามแบบของทางราชการ เมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งวัดแล้วคณะสงฆ์จึงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รับโอนที่ดินและรับถวายเสนาสนะเป็นของสงฆ์ พร้อมบันทึกประวัติวัดไว้เป็นหลักฐาน การจัดการระยะนี้เป็นภาระคนอื่นดำเนินการ มาก่อนเจ้าอาวาสจะได้ปฏิบัติก็ต่อเมื่อได้รับแต่งตั้งแล้ว

ระยะตั้งวัดแล้ว เมื่อตั้งวัดแล้วหรือกรณีที่เจ้าอาวาสรับช่วงตำแหน่งจากรูปอื่น ซึ่งมีวัดมานานก็ตามควรดำเนินการดังนี้ ถ้าเดิมไม่มีแผนผังวัดเลยควรเร่งเขียนแผนผังวัดและแบบแปลนเสนาสนะใหม่ ถ้ามีอยู่แล้วต้องดำเนินการก่อสร้าง หรือซ่อมแซมหรือปรับปรุงตามแผนผังวัดและแบบแปลนเดิม เว้นแต่มีการขยายที่ตั้งวัดให้กว้างขวางขึ้น ในกรณีเช่นนี้หากต้องการแผนผังวัดใหม่ก็เขียนใหม่โดยอาศัยแผนผังเดิมเป็นหลักและควรขออนุญาตจากเจ้าคณะผู้ปกครองและดำเนินการเพื่ออนุมัติจากมหาเถรสมาคม แบบแปลนเสนาสนะนั้นควรยึดทรงไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็น

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

^{๙๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

หลักหรือยึดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ การก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์หรือตกแต่งบริเวณวัด เจ้าอาวาสควรรับฟังความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรในวัดละทายกทายิกาผู้บำรุงวัดเป็นหลัก ประกอบการตัดสินใจและการก่อสร้างใด ๆ ในวัดควรคำนึงถึงแหล่งมาแห่งทรัพย์สินและความเหมาะสมกับชุมชนเป็นหลัก และควรระมัดระวังอย่าให้มีการแตกแยกความคิดระหว่างบ้านกับวัด เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ^{๑๐๐}

แผนผังวัด การกำหนดแผนผังวัดมิใช่เรื่องยุติตายตัวย่อมมีข้อยกย้ายถ่ายเทไปตาม เหตุการณ์ ขอให้คำนึงขนาดของวัดและชุมชนพร้อมสภาพที่ดินที่ตั้งวัดและความเหมาะสมเป็น สำคัญ^{๑๐๑}

วัดขนาดเล็ก วัดขนาดเล็กและตั้งอยู่ในชุมชนขนาดเล็กควรจัดแผนผังขนาดย่อม โดยให้มี ถนนหนทางเชื่อมพองามกับให้มีสนามหญ้าและที่ปลูกต้นไม้ไว้ส่วนหนึ่ง เสนาสนะควรมีเฉพาะที่ขาด ไม่ได้คือกุฏิ ศาลาการเปรียญและอุโบสถและควรกันบริเวณไว้เป็นเขตฌาปนสถานพร้อมกับ สิ่งก่อสร้างไว้ในแผนผังคือ เมรุเผาศพ (แบบใหม่) ศาลาบำเพ็ญกุศล ส่วนเสนาสนะอื่นๆ ถ้าจำเป็นจริง จึงให้มีเพราะถ้อยนโยบายประหยัด

วัดขนาดกลาง วัดขนาดกลางและตั้งอยู่ในชุมชนขนาดกลาง ที่ตั้งวัดกว้างขวาง ควรจัดแบ่งออกเป็นเขต คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตการศึกษา และเขตสาธารณสงเคราะห์ แบ่งปันเขตด้วยถนนหรือลำคลอง จัดเป็นสนามหญ้าบริเวณปลูกต้นไม้ (สวนป่า) และแดนอภัยทาน ตามควรแก่ที่ตั้งวัดและชุมชน เสนาสนะควรมีมากกว่าวัดขนาดเล็ก คือ กุฏิเป็นหมู่ ศาลาการเปรียญ อุโบสถ โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ เขตสาธารณสงเคราะห์หรือฌาปนสถาน ควรแยกเป็นส่วนหนึ่ง กำหนดสิ่งก่อสร้างให้ชัด เช่น เมรุเผาศพ (แบบใหม่) ศาลาบำเพ็ญกุศล ที่เก็บศพ โรงครัว

วัดขนาดใหญ่ วัดขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในชุมชนขนาดใหญ่ ควรจัดแบ่งเขตให้เหมาะสม กว่าวัดขนาดกลางหรืออาจเพิ่มเขตจัดประโยชน์เข้าอีก เสนาสนะก็อาจมีมากกว่าและประณีตขึ้นตาม สมควรแก่ขนาดวัดและชุมชน

การเขียนแผนผังวัดนี้ ขออุปถัมภ์อุปกรณ์บางส่วนได้จากกรมการศาสนา เพื่อให้ได้ มาตรฐานแบบเดียวกัน เมื่อเขียนเสร็จแล้ว เสนอตามลำดับ ถึงกรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ และเสนอมหาเถรสมาคมเพื่ออนุมัติเป็นหลักต่อไป

การตกแต่ง วัดจะขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ก็ตาม ควรได้มีการตกแต่งให้น่า รื่นรมย์เหมาะสมกับ คำว่า “ อาราม ” เช่น จัดทำถนนเข้าวัดและภายในวัด จัดทำความสะอาดวัด เป็นประจำทุกสัปดาห์ จัดปลูกไม้ยืนต้นริมถนนหนทาง จัดทำป้ายบอกชื่อวัด ที่ตั้งระยะทาง ที่ทาง แยกเข้าวัด ถนนสายหลัก จัดทำป้ายหน้าวัด ทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจการภายในวัด เขียนแผนผังวัด

^{๑๐๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๑๐๑} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, หน้า ๙.

ลงในกระดานขนาดใหญ่ติดไว้ในที่เปิดเผย การทำป้ายชื่อวัดนั้น ขอให้บอกชื่อทางราชการและให้ถูกต้องตรงกันทั้งป้ายถนนแยกเข้าและป้ายหน้าวัด

การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรง คือเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กันมาก ๒ ประการ คือ

(๑) ควบคุมการสาธารณูปการ

(๒) ส่งเสริมการสาธารณูปการ

การควบคุม นั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ถ้าเพิกเฉยเสียเป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดส่องดูแลชี้แจงแนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

๒) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัด ให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่น และให้ก่อสร้างตามแบบแปลน

๓) ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทยหรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๔) ควบคุมการเงินและบัญชีรับ - จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญญัติ

๕) ควบคุมดูแลการเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่นรายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตาม กฎ กระทรวง^{๑๐๒}

การส่งเสริม เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการสาธารณูปการ ดังนี้

๑) ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนเจ้าอาวาสผู้เร่งรัดการพัฒนาวัด

๒) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส

(๑) ในการจัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง

(๒) ในการดูแลแบบแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด

(๓) ในการทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณอุดหนุนจากทางราชการ

(๔) ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อให้ เข้าใจ ถูกต้อง

(๕) ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ

๓) แนะนำการจัดงานวัด และการเรียไรให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคม

๔) ช่วยยกฐานะวัดที่ได้พัฒนาดีแล้วเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง

๕) ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดีหรือแม่รองเจ้าอาวาสและหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วย แต่อย่าให้เกินกว่าเจ้าอาวาส

๖) แนะนำแจ้งการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตาม กฎ กระทรวง

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการสาธารณูปการในปัจจุบันจะเน้นในส่วนการก่อสร้าง การบำรุงรักษาวัด และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดและคณะสงฆ์

^{๑๐๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทำนุบำรุงศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถาน คือ ดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัด

ให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม พระภิกษุสามเณรภายในวัดทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคม พ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษาคณะเผยแผ่ ศาสนธรรมและการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระศาสนาสร้างความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

๒.๔.๓ ปัญหาอุปสรรคการสาธารณูปการ

จากการทบทวนปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณูปการ จะพบว่า ปัญหาอุปสรรคเรื่องการพัฒนาวัด ก็คือโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นการปกครองตามนโยบายของมหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย เป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลคณะสงฆ์ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานของคณะสงฆ์ก็ยังมีปัญหาอยู่มากมาย โดยกรมการศาสนาได้กล่าวถึงปัญหาของพระพุทธรูปศาสนา วัด สงฆ์ และองค์กรสงฆ์ในประเทศไทย ว่ามีปัญหาอุปสรรคดังต่อไปนี้

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรง ของพระสังฆาธิการผู้ปกครองดูแลวัด ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้จัดทำมุ่งศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการ ใน ๔ ด้าน คือด้านพระภิกษุสามเณรภายในวัดด้านงบประมาณด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ ดังต่อไปนี้

ก. ด้านพระภิกษุสามเณรภายในวัด

การบริหารงานในทุกองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยสมาชิกหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนงานต่างๆ ให้ดำเนินไปตามแผนงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดขององค์กรในบรรดาปัจจัยขั้นพื้นฐานทั้งหมด^{๑๐๓} การสรรหาบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งหรืองานที่มอบหมาย มีระบบการสรรหาอยู่ ๒ ระบบ^{๑๐๔} ดังนี้

๑) ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นการสรรหาบุคคลเข้าทำงานโดยได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับความรู้ความสามารถว่าเหมาะสมกับงานหรือไม่ เพียงแต่เห็นว่าเป็นพรรคพวกกัน วิธีนี้จะทำให้ขวัญของคนในองค์กรเสีย ไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานในองค์กร จึงทำให้ความจงรักภักดีต่อองค์กรมีน้อย วิธีนี้อาจเรียกว่า “การใช้เส้นสาย”

๒) ระบบคุณธรรม (Merit System) เป็นการสรรหาบุคคลเข้าทำงานโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และปัจจัยอื่นๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจ โดยอาศัยเครื่องมือในการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์งาน (Job Analysis) การประเมินค่าของงาน (Job Evaluation) เป็นต้น

ข. ด้านงบประมาณ

งบประมาณ หมายถึงบัญชีแบบกำหนดรายรับรายจ่าย ดังนั้น ภาระงานด้านการจัดการงบประมาณเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ จึงเป็นเรื่องของการจัดทำบัญชีของวัด ทั้งนี้รวมถึงค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

ค่าใช้จ่าย คือ มูลค่าเงินที่ใช้เป็นค่าบริการหรือสินค้าต้องจ่ายเมื่อทำกิจกรรมใด ๆ โดยอาจจ่ายในรูปแบบเงินสดหรือเครดิต

งบประมาณ เป็นแผนทางการเงินขององค์กรที่กำหนดขึ้น เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรดังนั้น งบประมาณจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างมากและอย่างกว้างขวาง เพราะงบประมาณจะต้องจัดสรรเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบาย วัตถุประสงค์ รวมไปถึงการใช้งบประมาณจะต้องสอดคล้องกับการจัดสายงาน

สรุปก็คือ งบประมาณ เป็นภาระงานเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีทั้งรายรับ รายจ่าย ที่เกิดขึ้นภายในวัด ในส่วนของกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยวัตถุประสงค์เพื่อก่อสร้างและรักษาสมบัติของวัด เช่น งบประมาณในการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัด เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้ย่อมหมายรวมถึง การบริหารจัดการเงินของวัดจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชน ตลอดจนระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงิน ตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงานด้วย

ค. ด้านวัสดุอุปกรณ์

องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อทุกองค์กร คือ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ หรือ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์

^{๑๐๓} สาคู สุขศรีวงศ์, Management การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จี พี ไชเบอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๖๖.

^{๑๐๔} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, องค์การและการจัดการ (Organization and Management), หน้า ๑๘๓.

(Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมาก^{๑๐๕}

วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องทุนแรงในการทำงาน ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำงานของทุกองค์กร ซึ่งแม้พระภิกษุสามเณรภายในวัดขององค์กรจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ แต่หากขาดซึ่งวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานที่ดี มีประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานนั้นอาจไม่สัมฤทธิ์ผลตามต้องการได้

ง. ด้านการบริหารจัดการ

ระบบบริหารจัดการ (Management System) หมายถึง กลไก หรือระบบที่เกี่ยวข้องกับการให้ทิศทางและการควบคุมองค์กร อาทิ นโยบาย แผนงาน ขั้นตอนวิธีปฏิบัติ การดำเนินงาน การควบคุม ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ พระภิกษุสามเณรภายในวัด ทรัพยากรต่างๆในองค์กรที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน เพื่อให้ข้อกำหนดแห่งมาตรฐานหรือการจัดการใด ๆ ได้รับการปฏิบัติอย่างครบถ้วนและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขการ คือ เจ้าคณะควรจะเห็นว่างานสาธารณสุขการเป็นงานสำคัญโดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและพระศาสนาส่วนหนึ่ง เป็นงานที่ให้มองเห็นความสำคัญของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่าอย่างอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณสุขการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสได้ดีแล้วการขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้น เป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสุขการจึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

^{๑๐๕} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปปัญหาอุปสรรคการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขการ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สาคร สุขศรีวงศ์ (๒๕๕๒, หน้า ๒๖๖)	การปกครองตามนโยบายของมหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนด เป้าหมายเป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลคณะสงฆ์ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (๒๕๕๒, หน้า ๑๘๑)	การบริหารงานในทุกองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยสมาชิกหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ให้ดำเนินไปตามแผนงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
สมคิด บางโม, (๒๕๕๔, หน้า ๖๑)	องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อทุกองค์การ คือ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้ เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหาร

๒.๔.๔ พุทธวิธีการบริหารจัดการ

จุดกำเนิดองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมา สัมพุทธเจ้าแล้ว มีดำริที่จะเผยแผ่พระสังฆกรรมแก่เวไนยสัตว์ จึงทรงดำริถึงอาจารย์คือ อาหารดาบสและอุทกดาบส เมื่อรู้ว่าท่านทั้งสองได้เสียชีวิตแล้ว พระพุทธองค์จึงได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ มีพระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะและพระอัสสชิ ที่อาศัยอยู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี เมื่อเสด็จไปถึงทรงแสดงธรรมชื่อว่า อัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดท่านเหล่านั้น พอจบพระธรรมเทศนาพระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งทั้งปวงนี้มีความดับไปเป็นธรรมดา” และทูลขอบรรพชาอุปสมบทในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เรียกว่า วันอาสาฬหบูชา ซึ่งเป็นวันที่พระรัตนไตรครบ ๓ ประการ คือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ จึงนับได้ว่าพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นพระสงฆ์องค์แรกที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ส่วนอีก ๔ คนที่เหลือพระพุทธเจ้าทรงส่งสอนอบรมจนได้ดวงตาเห็นธรรม และบรรลุอรหัตผลในเวลาต่อมา พระพุทธองค์ทรงประทานการบรรพชาด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา โดยตรัสว่า “เธอทั้งหลายจงเป็นภิกษุมาเถิด”^{๑๐๖} ด้วยพระดำรินี้ทำให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

จากประเด็นที่กล่าวมานี้ จะเป็นได้ว่าวันอาสาฬหบูชาเป็นจุดกำเนิดองค์กรพระพุทธศาสนาขึ้นอย่างสมบูรณ์ โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำหรือเจ้าอาวาสองค์การ และพระสงฆ์สาวกเป็นสมาชิก ซึ่งได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้เป็นไปตามนโยบาย ที่กำหนดไว้คือ การประกาศพระธรรมวินัย ต่อมาพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมแก่สะกุลบุตร และ

^{๑๐๖}วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘/๒๕.

สหายของยสะอีก ๔ คน คือ วิมลละ สุพาหุ ปุณณชิ คัมปติ ซึ่งเป็นบุตรของเศรษฐีในกรุงพาราณสี
นั่นเอง เมื่อ ๔

คนนี้ได้รับการบรรพชาแล้ว สหายอีก ๕๐ คน ของพระยสะ ที่เป็นชาวชนบททราบข่าว
แล้วมีความคิดว่า ธรรมวินัยและการบรรพชา ที่ยสะกุลบุตรโกณณมและนุ่งห่มผ้ากาสาเยออกจาก
เรือนไปบวชเป็นบรรพชิตนั้น คงจะไม่ตำทราวมเป็นแน่ จึงได้พากันเดินทางมาหาพระยสะและได้เข้า
เฝ้าพระพุทธเจ้ารับฟังพระธรรมเทศนาจนได้ดวงตาเห็นธรรม และสำเร็จอรหัตผลในเวลาต่อมา ทำ
ให้องค์การพระพุทธศาสนามีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น รวมมีพระอรหัตต์เกิดขึ้นในโลก ๖๑ รูป เมื่อ
พระสงฆ์สาวกมีจำนวนมากพอสมควรแล้ว จึงมีพระดำรัสที่จะส่งพระสาวกออกไปปฏิบัติหน้าที่คือ
การประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยได้ตรัสรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย พวก
เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและ
ความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและ
มีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^{๑๐๗}
พระดำรัสนี้เป็นนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์การพระพุทธศาสนาในกาลต่อมา
เมื่อมีผู้เลื่อมใสใคร่จะบวชพระพุทธองค์ก็จะทรงประทานการบวชให้ด้วยพระองค์เองเรียกว่า
“เอหิภิกขุอุปสัมปทา” และได้ทำการส่งสอนพระสาวกในชั้นต้นจนได้บรรลุคุณธรรม เป็นพระ
อริยบุคคลพร้อมกันได้ส่งพระสาวกเหล่านั้นออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการบริหารองค์การในขณะนั้นทุกอย่างขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า ฉะนั้นการ
ประพจน์ปฏิบัติหน้าที่ของพระสาวกทั้งหลาย จึงยึดถือปฏิบัติตามพระพุทธองค์เท่านั้น เนื่องจากใน
กาลนั้นพระพุทธองค์ยังไม่ได้บัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองคณะสงฆ์

ดังนั้นโครงสร้างองค์การพระพุทธศาสนาในช่วงระยะต้นของพุทธกาลนี้จึงมีลักษณะ
เรียบง่าย ซึ่งสามารถแสดงได้ ดังนี้

๑) การบัญญัติพระธรรมวินัย

พระธรรมวินัย เป็นคำที่ใช้เรียกพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นคำประสมมา
จากคำว่า ธรรม + วินัย พระธรรมคือความจริงของสิ่งทั้งหลาย เป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ
ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิด มันก็มีอยู่อย่างนั้นเป็นธรรมดาเป็นธรรมชาติ เมื่อพระพุทธเจ้า
ค้นพบธรรมนั้นแล้วก็ทรงนำมาเผยแผ่เพื่อเกิดประโยชน์แก่หมู่มนุษย์ จากนั้นก็อาศัยหลักความจริงที่มี
อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุปัจจัยนั้น มาจัดตั้งวางเป็นระบบระเบียบในหมู่มนุษย์
เรียกว่า

วินัย^{๑๐๘} หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สิกขาบทหรือศีล ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา อรรถกถา
พระวินัยปิฎก อธิบายความหมายของคำว่า วินัยไว้ว่า “พระวินัยอันบัณฑิตผู้รู้อรุณแห่งวินัยทั้งหลาย
กล่าวว่า วินัยเพราะมีนัยต่างๆ เพราะมีนัยพิเศษและเพราะฝึกกายและวาจา”

^{๑๐๗}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๐๘}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), วินัยเรื่องที่ใหญ่กว่าที่คิด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒-๓.

ดังนั้นจึงสามารถแยกความหมาย วินัย ออกเป็น ๓ นัย คือ^{๑๐๙}

๑) วินัย หมายถึง นัยต่าง ๆ (วิวิธ+นย) เพราะมีปาติโมกข์ ๒ คือ ภิกขุปาติโมกข์ และภิกขุณีปาติโมกข์ มีวิภังค์ ๒ คือ ภิกขุวิภังค์และภิกขุณีวิภังค์และมีอาบัติ ๗ กอง

๒) วินัย หมายถึง นัยพิเศษ (วิเสส+นย) เพราะมีพระอนุบัญญัติเพิ่มเติมให้สิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้แล้วมีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น หรือผ่อนผันให้เหมาะสมแก่การกระทำความผิดหรือการล่วงละเมิด

๓) วินัย หมายถึง กฎหรือข้อบังคับสำหรับการฝึกอบรมกายและวาจา เพราะเป็นเครื่องป้องกันการประพฤตินี้ที่ไม่เหมาะสมทางกายและวาจา

คำว่า วินัย นั้นมีคำที่เป็นไวพจน์หรือคำที่เขียนต่างกัน แต่ความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาก มี ๓ คำ คือ ศีล สิกขาบท และพระบัญญัติ ซึ่งมีความหมายเดียวกันคือ เป็นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาและการปกครอง โดยเฉพาะในหมู่พระสงฆ์

ในช่วงแรกของการก่อตั้งองค์การพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ายังไม่ได้บัญญัติ พระวินัย ทั้งที่เป็นปาฏิโมกข์และอภิสมัจจารพระภิกษุเมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาก็ถือปฏิบัติตามรูปแบบที่เป็นธรรมเนียมของพระพุทธเจ้า มีทั้งธรรมและวินัย คำสั่งและคำสอนอยู่ด้วยกัน ซึ่งจัดเป็นจารีตศีล เรียกว่าโอวาทปาติโมกข์ มีใจความสำคัญดังนี้

“การไม่ทำบาปทั้งปวง

การทำกุศลให้ถึงพร้อม

การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

นี่คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ความอดทน ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นปริมธรรม

ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่าบรรพชิต

ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าสมณะ

การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ความสำรวมในพระปาติโมกข์

ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร

การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด

การประกอบความเพียรในอธิจิต

นี่คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”^{๑๑๐}

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตได้มีผู้ศรัทธาเข้ามาบวชเป็นจำนวนมาก ทำให้สังคมสงฆ์มีความหลากหลาย เป็นเหตุให้มีการประพฤติแตกต่างกันออกไป ตามฐานะและความเชื่อ

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒-๓.

^{๑๑๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๓/๙๐-๙๑.

ของแต่ละท้องถิ่น ชนบทที่ตนอาศัยอยู่ การประพุดิผิตทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา จึงเกิดมีขึ้น อันเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองและให้การศึกษาแก่พระภิกษุโดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑) อาทิพรหมจริยสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาในฝ่ายบทธบัญญัติ หรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นพุทธอาณาเพื่อป้องกันความประพุดิเสียหายและวางโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้างและมีการสวดทุกกึ่งเดือน เรียกว่าพระปาติโมกข์

๒) อภิสมจาริกาสิกขา หมายถึง หลักการศึกษอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงาม สำหรับชักนำความประพุดิ ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงาม มีคุณค่า น่าเลื่อมใสศรัทธามากยิ่งขึ้น

การบัญญัติพระวินัยนั้น พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบหลักดังที่พระพุทธองค์ ทรงตรัสกับพระสารีบุตรเมื่อครั้งพระสารีบุตรได้ทูลขอร้อง ให้ทรงบัญญัติวินัยหรือสิกขาบท และแสดงปาติโมกข์แก่พระสาวก อันจะเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ ดำรงอยู่ได้นาน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสว่า เวลาและเหตุที่จะทรงบัญญัติสิกขาบทนั้น จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัย ๕ ประการ คือ^{๑๑๑}

- (๑) สังคมสงฆ์ตั้งได้เป็นเวลานานพอสมควร
- (๒) สังคมสงฆ์ขยายตัวใหญ่ขึ้น
- (๓) มีผลประโยชน์เกิดมากขึ้น
- (๔) มีผู้ทรงความรู้มากขึ้น
- (๕) มีผู้ประพุดิผิตให้เป็นที่เลื่อมเสีย

จะเห็นได้ว่าการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยนั้น พระองค์ไม่ได้บัญญัติล่วงหน้าเหมือนกับการบัญญัติกฎหมายหรือกฎระเบียบขององค์การโดยทั่วไป แต่ทรงคำนึงถึงกาลเวลาและความเหมาะสมของเหตุการณ์เป็นหลักและพุทธวิธีในการบัญญัติสิกขาบทนั้นประกอบด้วย

- (๑) เมื่อมีเรื่องไม่ดีไม่งามเกิดขึ้น ทรงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์
- (๒) ตรัสถามภิกษุผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- (๓) ทรงตำหนิภิกษุที่ก่อเรื่อง
- (๔) ชี้โทษแห่งการล่วงละเมิด
- (๕) แสดงอานิสงส์แห่งการสำรวมระวัง
- (๖) บัญญัติสิกขาบทให้ภิกษุถือปฏิบัติตาม^{๑๑๒}

๒.๔.๕ ลักษณะการปกครององค์กรพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล

ในช่วงระยะเวลา ๔๕ ปี ที่พระพุทธเจ้าทรงพระชนชีพบำเพ็ญพุทธกิจอยู่นั้น ทำให้การปกครององค์กรพระพุทธศาสนามีวิวัฒนาการที่เจริญขึ้นตามลำดับกาล โดยเฉพาะองค์กรคณะสงฆ์

^{๑๑๑}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓.

^{๑๑๒}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙/๒๗.

เมื่อพระสาวก ๖๐ รูปแรก ออกประกาศพระพุทธศาสนา ปรากฏว่ามีผู้ศรัทธาเลื่อมใสจะขอบวชด้วยจำนวนมาก พระสงฆ์สาวกได้นำกุลบุตรเหล่านั้น มาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อที่จะให้พระองค์ทรงบรรพชาให้ พระสาวกเหล่านั้นต่างได้รับความลำบากในการเดินทาง เพราะการคมนาคมยังไม่สะดวก ทำให้งานเผยแผ่เป็นไปอย่างล่าช้า พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงเหตุเหล่านี้ จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกผู้ใหญ่ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นพระอุปัชฌาย์ ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรที่มีศรัทธาด้วยวิธี “ติสรณคณูปสัมปทาหรือไตรสรณคณ” และให้การปกครองดูแลกันเองในกลุ่ม

การที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสาวกเป็นพระอุปัชฌาย์ให้การบรรพชาแก่กุลบุตรผู้มีศรัทธาทั่วไปนั้น เป็นการมอบอำนาจบางประการให้พระสาวกได้ปกครองนั้น ในลักษณะของอุปัชฌาย์ปกครองสหวิหริกและอาจารย์ปกครองอันตวาสสิกของตน โดยพระพุทธองค์ทรงแสดงหลักของพระศาสนาที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” เพื่อเป็นหลักการบริหารปกครองของพระพุทธศาสนาและการดำเนินชีวิตร่วมกันของพระสาวก

ในกาลนี้ พระพุทธองค์ทรงดำเนินการปกครองและบริหารจัดการให้การศึกษาแก่พระสาวกด้วยตัวพระองค์เองและมอบหน้าที่ให้พระอุปัชฌาย์ดูแลบ้างเพราะลักษณะของงานพระพุทธศาสนานั้นได้มุ่งเน้นไปในด้านการประกาศเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นส่วนมาก พระภิกษุในพระพุทธศาสนามีสถานะเป็นอนาคาริกที่เร่ร่อนไปตามที่ต่างๆ เพื่อประกาศหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งอาศัยบิณฑบาตเลี้ยงชีพ จึงทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง

ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธานุญาต ให้ภิกษุทำการอุปสมบทแก่สตรีที่ประสงค์จะบวชเป็นนางภิกษุณี อันสืบเนื่องมาจากการร้องขอของพระนางมหาปชาบดีโคตรมีและมีพระอานนท์เป็นผู้ทูลช่วยเหลือให้ผู้ที่ได้รับการอุปสมบท พระนางมหาปชาบดีโคตรมีจึงได้เป็นภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา เป็นการบวชด้วยการรับครุธรรม ๘ ประการ จากพระพุทธองค์และต่อมาก็บวชให้แก่เหล่าบริวารของพระนางมหาปชาบดีโคตรมี ทำให้มีพุทธบริษัทเป็น ๔ ฝ่าย ทำให้รูปลักษณะการปกครององค์กรในช่วงระยะเวลานี้เป็นงานด้านการปกครองเพื่อให้เกิดการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเสียเป็นส่วนมาก

เมื่อทรงอนุญาตการบวชให้เป็นกิจของสงฆ์ หรือมอบหมายความเป็นใหญ่ให้สงฆ์อย่างเต็มที่แล้ว พระองค์ก็ทรงงดการอุปสมบทให้แก่ใคร ๆ ทรงทำหน้าที่สั่งสอนและดูแลภายในองค์กรพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปมาจนถึงตอนนี้ จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธานุญาตที่จะให้สงฆ์ปกครองกันเองอย่างแน่นอน โดยให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักหรือเป็นใหญ่ ในการปกครองไม่ทรงปรารถนาให้พระเถระรูปหนึ่งรูปใดมีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดังปัจฉิมโอวาทที่ทรงตรัสกับพระอานนท์ก่อนให้พระปริณิพพานว่า “อานนท์ พระธรรมวินัยใด ที่เราแสดงและบัญญัติไว้ เมื่อเรากล่วงลับไปแล้ว พระธรรมและพระวินัยนั้นแหละ จักเป็นพระศาสดาของเธอทั้งหลาย”^{๑๑๓} เป็นต้น เพราะฉะนั้นมาถึงช่วงปลายๆ สมัยพุทธกาลพระพุทธองค์จึงได้ทรงมอบภาระการบริหารการปกครอง

^{๑๑๓}วิ.มทา. (ไทย) ๑/๑๙/๒๗.

ให้แก่คณะสงฆ์เป็นผู้ปกครองกันเองโดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ในการปกครอง ดังนั้น เมื่อแสดงรูปลักษณะการปกครององค์พระพุทธานุศาสนายุคพุทธกาล จึงสามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลในช่วงระยะเวลา ๔๕ ปีที่พระพุทธเจ้าทรงพระชนมาชีพบำเพ็ญพุทธกิจอยู่นั้นมีวิวัฒนาการตามลำดับกาล ขององค์พระสงฆ์ เริ่มจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้และตัดสินพระทัย ทำการประกาศเผยแผ่พระศาสนา ให้แก่ประชาชนทั่วไปเมื่อมีผู้เลื่อมใสใคร่จะบวชพระพุทธองค์ก็จะทรงประทานการบวชให้ด้วยตัวพระองค์เองเรียกว่าการบวชแบบนี้ว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” และได้ทำการส่งสอนพระสาวกในชั้นต้นจนได้บรรลุดุคธรรมเป็นพระอริยบุคคลพร้อมกันได้ส่งพระสาวกเหล่านั้นออกประกาศเผยแผ่พระศาสนาในที่ต่าง ๆ เมื่อพระสาวก ๖๐ รูปแรก ออกประกาศพระศาสนา ปรากฏว่ามีผู้มีศรัทธาเลื่อมใส จะขอบวชด้วยจำนวนมาก พระสงฆ์สาวกได้นำกุลบุตรเหล่านั้นมาเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อที่จะให้พระองค์ทรงบรรพชาให้พระสาวกเหล่านั้นต่างได้รับความลำบากในการเดินทาง เพราะการคมนาคมยังไม่สะดวกทำให้งานการเผยแผ่เป็นไปอย่างล่าช้า พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงเหตุเหล่านี้จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกผู้ใหญ่ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นพระอุปัชฌาย์ ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรที่มีศรัทธาด้วยวิธี “ติสรณคณอุปสัมปทาหรือไตรสรณคณ” และให้การปกครองดูแลกันเองในกลุ่ม การที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสาวกเป็นพระอุปัชฌาย์ ให้การบรรพชาแก่กุลบุตรผู้มีศรัทธาทั่วไปนั้น เป็นการมอบอำนาจบางประการให้พระสาวกได้ปกครองกันในลักษณะของอุปัชฌาย์ปกครองสัทวิ ทาริก และอาจารย์ปกครองอันเตวาสิกของตนโดยพระพุทธองค์ทรงแสดงหลักการของพระศาสนาที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” เพื่อเป็นหลักการของพระศาสนา และการดำเนินชีวิตร่วมกันของพระสาวกปกครองคณะสงฆ์ในระยะเริ่มแรก จึงเป็นการปกครองในรูปลักษณะที่ขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงทำดำเนินการปกครองและให้การศึกษาแก่พระสาวกด้วยตัวพระองค์เอง และมอบหน้าที่ให้พระอุปัชฌาย์ดูแลบ้าง เพราะลักษณะของงานของพระศาสนาในระยะกาลนี้เป็นงานด้านการประกาศเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธองค์เสียเป็นส่วนมาก พระภิกษุในพระพุทธศาสนามีสถานะของเป็นอนาคาริกที่เร่ร่อนไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง อาศัยบิณฑบาตเลี้ยงชีพการณของพระศาสนาจึงแผ่ไปอย่างรวดเร็ว และเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง ต่อมาพระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธานุญาต ให้ภิกษุให้การอุปสมบทแก่สตรีที่ประสงค์จะบวชเป็นนางภิกษุณี อันสืบเนื่องมาจากการร้องขอพระนางมหาปชาบดีโคตรมี และมีพระอานนทเป็นผู้ทูลช่วยเหลือให้ได้รับการอุปสมบท พระนางมหาปชาบดีโคตรมีจึงนับได้ว่าเป็นภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา เป็นการบวชด้วยการรับครุธรรม ๘ ประการจากพระพุทธองค์ และต่อมาก็บวชให้แก่เหล่าบริวารของพระนางมหาปชาบดีโคตรมี ทำให้มีพุทธบริษัทเป็น ๔ ฝ่ายทำให้รูปลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ในช่วงระยะเวลาที่สองเป็นงานด้านการปกครองเพื่อให้เกิดการศึกษาและการเผยแผ่พระศาสนาเสียเป็นส่วนมาก ต่อมาเมื่อพระพุทธองค์ทรงเห็นว่ามีพระสงฆ์สาวกเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก งานการของพระศาสนาเป็นไปอย่างกว้างขวาง สังคมสงฆ์กลายเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ สมควรที่จะมอบหมายภาระให้หมู่สงฆ์ได้ปกครองกันเอง เพื่อเป็นการปูพื้นฐานการปกครองคณะสงฆ์โดยหมู่สงฆ์เอง พระพุทธองค์จึงได้ทรงยกเลิกการบวชด้วยวิธีไตรสรณคณและทรงอนุญาตให้มีการบวชด้วยวิธี “ญัตติจตุตถกรรมวาจา” และได้นำวิธีการบวชแบบไตรสรณคณไปใช้กับการบวชของสามเณรแทนซึ่งการณนี้สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

เมื่อทรงอนุญาตการบวชให้เป็นกิจของสงฆ์ หรือมอบหมายความเป็นใหญ่ให้สงฆ์อย่างเต็มที่แล้ว พระองค์ก็ทรงงดการอุปสมบทให้แก่ใคร ๆ ทรงทำหน้าที่สั่งสอน และดูแลภายในองค์กรคณะสงฆ์โดยทั่วไป มาถึงตอนนี้จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธประสงค์อย่างแน่นอนที่จะให้สงฆ์ปกครองกันเอง โดยทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง ไม่ทรงปรารถนาให้พระเถระรูปหนึ่งรูปใดมีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดังปัจฉิมโอวาทที่ทรงตรัสกับพระอานนท์ก่อนที่จะพระปรินิพพานว่า “อานนท์พระธรรมวินัยใดที่เราแสดงและบัญญัติไว้เมื่อเราล่วงลับไปแล้วพระธรรมและวินัยนั้นแหละจักเป็นพระศาสดาของเธอทั้งหลาย” เป็นต้น การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลจึงเป็นการจัดการปกครองให้เป็นไปตามสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ขององค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีพัฒนาการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การปกครองระยะเริ่มแรกพระพุทธองค์จึงทรงดำเนินการด้วยตัวพระองค์เอง โดยอาศัยรูปแบบการประพาสของนักบวชที่มีอยู่ในสมัยนั้น ที่เรียกว่าจาริตศีล และเมื่อมีจำนวนพระภิกษุเพิ่มมากขึ้นก็ทรงปกครองเองบ้างให้พระสาวกช่วยการปกครองบ้าง โดยทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเป็นเครื่องมือในการปกครอง เพื่อให้การศึกษาจนต่อมาเมื่อการณคณะสงฆ์ได้กลายเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ซึ่งก็อยู่ในช่วงปลาย ๆ สมัยพุทธกาล พระพุทธองค์จึงได้ทรงมอบภาระการปกครองให้แก่คณะสงฆ์ปกครองกันเอง ด้วยการยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง

๒.๔.๖ พุทธวิธีในการจัดองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล

การจัดองค์กรคณะสงฆ์คือการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยใช้เป็นระเบียบและเครื่องมือในการปกครองให้การศึกษาแก่ภิกษุที่เป็นสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์เป็นการจัดสภาพการณ์เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการศึกษาแก่พระภิกษุได้มากที่สุดซึ่งวินัยจะระบุถึงขอบเขตและอำนาจหน้าที่ในการดำเนินชีวิตร่วมกันให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาโดยการศึกษาเป็นการนำหลักวิธีการจัดองค์กรตามแนวคิดสมัยใหม่เข้าไปวิเคราะห์เทียบเคียงกับพุทธวิธีในการจัดองค์กรคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้าสมัยพุทธกาลแล้วจะเห็นได้ถึงพระอัจฉริยภาพของพระพุทธองค์ได้เป็นอย่างดี

คือทรงมีการกำหนดวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์หลักของพระพุทธศาสนาเพื่อสลัดตนออกจากทุกข์ทั้งปวงและเพื่อทำนิพพานให้แจ้งซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งหรือจัดองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลก็ตีล้นเป็นการจัดสภาพการณ์เพื่อให้สมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในข้อดังกล่าวด้วยการอาศัยอำนาจประโยชน์เกื้อกูลแก่สมาชิกและองค์กรคณะสงฆ์จะพึงได้รับร่วมกัน

๑) ทรงมีการจัดแบ่งงาน

การแบ่งงานในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลแล้วจะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ก็ทรงมีพุทธวิธีการจัดแบ่งงานในการจัดองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลคล้ายๆกันกับการจัดแบ่งงานเหมือนการจัดองค์กรในปัจจุบันโดยลักษณะงานที่พระพุทธองค์ทรงจัดแบ่งในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลนั้นสามารถพิจารณาได้ ๓ ลักษณะคือ

๑. ลักษณะที่เป็นงานหลักคือเป็นงานที่มีการดำเนินการอยู่เป็นประจำในองค์กรคณะสงฆ์ซึ่งสามารถแยกได้เป็น ๔ ประเภทคือ

๑.๑ งานด้านการปกครองเป็นงานที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในองค์กรคณะสงฆ์อันประกอบไปด้วยงานที่เกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้คือการรับบุคคลเข้าเป็น

สมาชิกองค์กรคณะสงฆ์ การบัญญัติพระธรรมวินัย การวางระเบียบการลงโทษ การตัดสินอธิกรณ์ การส่งเสริมความสามัคคี การทำสังฆกรรมประเภทต่างๆ

๑.๒ งานด้านการให้การศึกษาเป็นการส่งเสริมให้พระภิกษุได้รับประโยชน์ใน ส่วนของตนเองด้วยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาที่เป็นไปตามกระบวนการหรือตามลำดับขั้นของ การศึกษามีการจัดสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาของพระภิกษุดังนี้ การแต่งตั้งผู้ให้การอบรม ศึกษาหรือแสดงธรรม การให้ถืออุปัชฌาย์และอาจารย์ การให้ถือนิสัย สัทธินิวัตร อันทเวา สิกวัตร

๑.๓ งานด้านการเผยแผ่ศาสนาเป็นการประกาศเผยแผ่คำสอนด้วยการ ส่งเสริมให้มีการศึกษาและการปฏิบัติ การส่งเสริมงานด้านการเผยแผ่ การจัดส่งบุคคลไปทำงาน ด้านการเผยแผ่ยังที่ต่าง ๆ การตรวจเยี่ยมแนะนำวิธีการเผยแผ่

๑.๔ งานด้านสาธารณูปการคือการดูแลนวรรรมการก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่ อาศัยและการใช้คนวัดให้ทำงานเป็นต้น

๒. ลักษณะงานที่จัดเป็นแผนก (Departmentation) ด้วยการพิจารณาลักษณะงานที่ เกิดขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์ เมื่อเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่เหมือนกัน ก็จัดไว้ด้วยกันเป็นหมวดหมู่ของงานซึ่ง ลักษณะงานเช่นนี้ในองค์กรคณะสงฆ์ได้แก่ การสมมติแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์ ให้เป็นผู้มี หน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามแต่สงฆ์จะเห็นสมควรด้วยกิจนั้น ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์การ แต่งตั้งสมมติผู้ทำการแทนสงฆ์คือการมีมติร่วมกัน หรือการยอมรับร่วมกันโดยการที่ประชุมสงฆ์ตกลง มอบหมายหรือแต่งตั้งภิกษุให้ทำกิจ หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ในเรื่องอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อที่จะดำเนินการ แทนคณะสงฆ์ตามที่ได้รับมอบหมายหน้าที่นั้น ๆ เป็นการแบ่งงานแก่บุคคลที่เห็นว่ามีความสมบัติ เหมาะสมพระภิกษุรูปเดียว แต่เป็นผู้มีความรู้และความสามารถอาจ ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ หลาย ๆ อย่างพร้อมกันก็ได้โดยประเภทของผู้ทำการแทนสงฆ์ ตามพระพุทธองค์ทรงมีพุทธานุญาต ไว้เช่น เจ้าอธิการแห่งจีวรเจ้าอธิการแห่งอาหาร เจ้าอธิการแห่งเสนาสนะ เจ้าอธิการแห่งอาราม เป็นต้น การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำหน้าที่แทนสงฆ์ในสังฆกรรมต่าง ๆ พระพุทธเจ้าทรงวาง หลักการกำหนดคุณสมบัติไว้แตกต่างกันตามแต่ละชนิด โดยหลักกว้าง ๆ นั้นจะต้องเป็นผู้มี คุณสมบัติคือ เว้นจากอคติ ๔ และเป็นผู้ฉลาดและรู้จักกิจนั้น ๆ เป็นอย่างดีเป็นต้นจึงจะได้รับการ แต่งตั้งจากสงฆ์ให้ทำหน้าที่ตามกิจที่เกิดมีนั้น ๆ

๓. ลักษณะงานที่ต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization of work) เป็นการ จัดแบ่งงานให้สมาชิกในองค์กรเพื่อปฏิบัติงาน โดยพิจารณาถึงความถนัด และความสามารถส่วนบุคคลเป็นหลักซึ่ง ในองค์กรคณะสงฆ์ตรงกับลักษณะงานในตำแหน่ง เอตทัคคะ ที่พระพุทธองค์ทรง แต่งตั้งให้แก่พระสาวก ในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมในด้านนั้น ๆ เป็นการ เฉพาะเช่น พระสารีบุตรเป็นผู้มีปัญญามาก ทรงแต่งตั้งเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งปวงในด้านมีปัญญา และยังได้ชื่อว่าเป็นพระธรรมเสนาบดี ส่วนพระโมคคัลลานะเป็นผู้มีฤทธิ์มากก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในด้านมีฤทธิ์ ทำงานช่วยในด้านการปกครองสงฆ์เป็นต้น ตำแหน่งเอตทัคคะที่ ได้รับการแต่งตั้งจากพระพุทธเจ้า ถ้านับโดยตำแหน่งจะมี ๔๗ ตำแหน่งแต่ถ้านับตามบุคคลที่ได้รับการ แต่งตั้งจะมีเพียง ๔๑ ท่านเพราะพระเถระบางรูปอาจได้รับการแต่งตั้งด้วยเหตุผลเพียงข้อเดียวก็ มี หรือมากกว่านั้นก็มี เช่นพระอานนท์เป็นผู้ได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ถึงสี่ประการเป็นต้น

ตำแหน่งเหล่านี้ในระยะกาลแรก ๆ มีไม่มากนักแต่เมื่อพระองค์ทรงเห็นว่ามีความสำคัญต่อพระสาวก และเหล่าพุทธบริษัทจึงได้ทรงแต่งตั้งให้ทั้งพุทธบริษัท ๔ ที่มีความรู้ความสามารถแต่ละด้านที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นการให้กำลังใจและส่งเสริมการปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างของพระภิกษุรุ่นหลัง ๆ งานในตำแหน่งเอตทัคคะนี้พระพุทธร่องค์ทรงแต่งตั้งให้กับพระภิกษุที่เป็นผู้มีความรู้และความชำนาญเป็นการเฉพาะนั้น บริหารดูแลกันเองเพราะเป็นคุณลักษณะงานที่สืบเนื่องมาจากคุณพิเศษบางอย่างของส่วนบุคคลหรือส่วนคณะนั้น ๆ การปกครองดูแลจึงขึ้นอยู่กับผู้นำที่เป็นหัวหน้าของกลุ่มนั้น ๆ ที่จะจัดการปกครองดูแลกันเองซึ่งเป็นลักษณะงานเฉพาะอย่าง ที่พระผู้มีพระภาคได้จัดให้มีการปฏิบัติ โดยได้ทรงวางหลักการที่เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติของงานไว้เป็นการเฉพาะเพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติ และดูแลได้ทั่วถึง

๒) การมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

การมอบหมายหน้าที่ในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล เริ่มจากที่พระพุทธร่องค์ทรงส่งพระสาวกออกประกาศเผยแผ่พระศาสนา ปรากฏว่ามีกุลบุตรต้องการบวชด้วยจำนวนมาก และเมื่อมีผู้ต้องการจะบวชพระสาวกก็จะนำมาเฝ้าพระพุทธร่องค์เพื่อบวชให้ ซึ่งเป็นความลำบากแก่พระสาวก และผู้ที่ต้องการจะบวช พระพุทธร่องค์จึงทรงประทานอนุญาตให้พระสาวกเป็นพระอุปัชฌาย์บวชกุลบุตรที่มีศรัทธาในท้องถิ่นและชนบทนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องนำมาเฝ้าพระองค์ด้วยวิธี “ติสรณคมนูปสัมปทา” ทั้งนี้เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่พระสาวกในการดำเนินการเผยแผ่พระศาสนา และมีพัฒนาการเป็นไปตามลำดับตามความเจริญขององค์กรคณะสงฆ์ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อประมวลตามหลักวิธีการจัดองค์กรแล้วลักษณะการมอบหมายหน้าที่ในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล มีดังนี้

๑. การมอบหน้าที่ด้วยการให้ตำแหน่ง เมื่อสงฆ์จะมอบหน้าที่ให้พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้กระทำหน้าที่แทนสงฆ์สงฆ์ จะใช้วิธีการสวดสมมติหรือการสอบถามความพอใจ และมีการกำหนดคุณสมบัติโดยอาศัยความยินยอมพร้อมใจของภิกษุสงฆ์ที่เข้าร่วมประชุมกันทั้งหมดว่าจะมอบหน้าที่ในการทำกิจนั้นๆแก่ภิกษุสงฆ์รูปใดถ้าหากมีภิกษุรูปใดเห็นว่าไม่เหมาะสมก็สามารถคัดค้านท้วงติงได้

๒. การสร้างพันธะต่อหน้าที่ หรือที่เรียกว่าความรับผิดชอบ ให้เกิดมีต่อผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ ดังจะเห็นได้จาก ที่พระพุทธร่องค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นพระอุปัชฌาย์ให้การบวชกุลบุตร เพื่อมิให้เป็นปัญหาในการปกครอง จึงทรงให้ภิกษุถือพระอุปัชฌาย์อันเป็นข้อปฏิบัติระหว่างอุปัชฌาย์และสัทธีวาริกจะพึงปฏิบัติต่อกัน เรียกว่าอุปัชฌาย์วัตรและสัทธีวาริกวัตรอุปัชฌาย์ทรงมีพระประสงค์จะมอบหน้าที่ในการปกครองพระสงฆ์ในเบื้องต้น ให้เป็นภาระโดยตรงของพระอุปัชฌาย์ จะต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้เพราะพระอุปัชฌาย์แต่ละรูปเปรียบเหมือนเป็นบิดาบังเกิดเกล้าที่ให้กำเนิดแก่บุตรผู้เป็นสัทธีวาริก

๓) การจัดสายการบังคับบัญชาและช่วงของการบังคับบัญชา

ผู้บังคับบัญชา (Commander) ตามนัยทางพระพุทธศาสนาเทียบเคียงได้กับคำในความหมายของคำว่าอุปัชฌายจารย์ ที่หมายถึงเป็นผู้รับให้การฟังเป็นผู้ฝึกสอน และเป็นผู้ปกครองคอยดูแลรับผิดชอบ ส่วนผู้ใต้บังคับบัญชานั้นได้แก่สัทธีวาริก (แปลว่าผู้อยู่ด้วย) หรืออันเตวาสิก (แปลว่าผู้อยู่ในสำนักหรือภิกษุผู้ขออยู่ร่วมด้วย) ส่วนกิริยาที่ฟังฟังนั้นชื่อว่า “นีสัย” ในกรณีนี้

พระภิกษุที่เป็นพระนวกะ ที่ถืออุปัชฌาย์ในสำนักหนึ่งเมื่อมีเหตุที่นิตยต้องระงับ จากพระอุปัชฌาย์ เดิมนั้นพระภิกษุที่เป็นพระนวกะจะต้องไปขอขานนิตยกับพระภิกษุรูปอื่น ผู้สามารถให้ฟังได้โดยภิกษุที่ให้ที่ฟังฟังนี้ชื่อว่า “อาจารย์” แปลว่าผู้ฝึกมารยาทพระภิกษุที่เป็นผู้ฟังฟังนั้นชื่อว่า “อันเตวาสิก” คุณลักษณะของผู้ที่จะเป็นผู้บังคับบัญชาในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยผู้ที่จะเป็นผู้บังคับบัญชาปกครองคนอื่น จะต้องเป็นผู้ที่ปกครองตนเองให้ได้เสียก่อน เพราะถ้าไม่มีความสามารถปกครองตนเองได้แล้วก็ย่อมไม่สามารถปกครองคนอื่นได้ดังที่มีพุทธพจน์ไว้ว่า “บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณธรรมที่เหมาะสมก่อนแล้วสอนคนอื่นในภายหลัง จึงจะไม่มัวหมองบุคคลสอนผู้อื่นอย่างไรก็พึงทำตนอย่างนั้นผู้ที่ฝึกตนดีแล้วจึงควรฝึก (ผู้อื่น) เพราะตนนั้นแลฝึกได้ยาก” ผู้ที่จะเป็นผู้บังคับบัญชาในองค์กรคณะสงฆ์จึงต้องเป็นผู้ที่ผ่านกระบวนการในการฝึกหัดพัฒนาตนเอง จนสามารถรองตน หรือปกครองตนเองได้ จึงจะสมควรทำหน้าที่ปกครองคนอื่นต่อไป ลักษณะการจัดสายการบังคับบัญชาในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลนั้น มีพัฒนาการเป็นไปตามลำดับของการขยายตัวขององค์กรคณะสงฆ์ โดยในระยะกาลเริ่มแรกที่มีการจัดตั้งองค์กรคณะสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ปกครองดูแล และจัดการบริหารกิจการขององค์กรคณะสงฆ์ด้วยตัวพระองค์เองทุกอย่าง นับตั้งแต่ การคัดเลือกการรับบุคคลที่จะเข้าเป็นสมาชิกองค์กรคณะสงฆ์ โดยการบวชให้ด้วยวิธี “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” เมื่อบวชให้แล้วก็ทรงอบรมให้การศึกษาแก่พระสาวกด้วยตัวพระองค์เอง ซึ่งการที่พระองค์ทรงทำเช่นนี้ได้ ก็เพราะสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ขณะนั้นมีจำนวนน้อยแต่ต่อมาเมื่อองค์กรคณะสงฆ์มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนผู้ที่แสดงความประสงค์ที่จะขอบวชเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ก็มีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ พระพุทธองค์จึงได้ทรงอนุญาตพระภิกษุที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นพระอุปัชฌาย์ให้การอุปสมบทแทนพระองค์ทำให้งานกิจการของพระศาสนามีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ

ในกาลต่อมาเมื่อพระพุทธองค์ทรงรับเวฬุวันเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา และทรงมีพุทธาณุญาต ให้ภิกษุรับเสนาสนะ และอยู่จำพรรษาเป็นที่ได้ ทำให้เกิดมีเจ้าอาวาสและคณาจารย์ เป็นผู้ดูแลสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์เพิ่มขึ้น โดยตำแหน่งเหล่านี้พระเถระรูปเดียวอาจจะดำรงตำแหน่งอุปชฌาย์อาจารย์เจ้าอาวาส และคณาจารย์ ในขณะที่เดียวกันก็ได้จะต่างกันแต่ลักษณะงานเท่านั้น พระเถระที่รับผิดชอบงานพระศาสนาทั้งหมดจะขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า จึงมีธรรมเนียมว่า หลังจากออกพรรษาแล้ว พระที่จำพรรษาอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของชมพูทวีปจะมาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อกราบทูลรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล จึงเป็นไปในลักษณะอาจารย์ปกครองศิษย์ บิณฑาปกครองบุตร ต่างมีความเมตตาเคารพรักใคร่และเป็นกัลยาณมิตรของกันและกัน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนธิสนมในสัทธีวาริกฉันบุตร สัทธีวาริกจักเข้าไปตั้งจิตสนธิสนมในอุปัชฌาย์ฉันใด บิณฑาเมื่อเป็นเช่นนี้อุปัชฌาย์และสัทธีวาริกจักมีความเคารพยำเกรงประพฤติกมลเกสียวกัน จักถึงซึ่งความไพบลูย์ในพระธรรมวินัยนี้” การจัดระบบความสัมพันธ์แบบนี้เป็นการจัดตามระบบโครงสร้างพื้นฐาน ที่มีการรวมกลุ่มกันทางสังคม โดยเริ่มจากระบบครอบครัว ทำให้การอยู่ร่วมกันหรือการทำงานร่วมกันของสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์เป็นไปอย่างสมานฉันท์ มีความสามัคคีปฏิบัติต่อกันด้วยการเพ่งที่ประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน และกันเป็นหลักและไม่ให้เป็นปัญหาทางการปกครอง ที่เกิดจากการถือพระอุปัชฌาย์ต่างกัน

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้มี การถืออุปัชฌาย์วัตรและสัทธิวาสิกวัตรกล่าวคือข้อปฏิบัติที่พระอุปัชฌาย์และภิกษุ (สัทธิวาสิก) ที่ได้รับการอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์รูปนั้นๆจะต้องประพฤติต่อกัน ๔๗ ทรงให้อำนาจแก่พระอุปัชฌาย์และอาจารย์ในการที่จะลงโทษแก่สัทธิวาสิกหรืออันตวาสิกของตนที่ประพฤติมิชอบได้ตามแต่จะเห็นสมควรเช่นการประณาม เป็นต้น

๔) การประสานงาน

องค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล ที่มีสมาชิกประกอบด้วยบุคคลที่มีพื้นฐานสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความแตกต่างกันทั้งชาติชั้นวรรณะ และการศึกษา เมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการที่เป็นตัวประสานทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำรงอยู่ร่วมกันเป็นไปด้วยดี มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สมานฉันท์ สิ่งสำคัญในการประสานงานจึงเป็นการประสานความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ให้คนทั้งหลายเข้ากัน คือพระธรรมวินัย กล่าวคือเพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างปกติสุข จำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมเพื่อเป็นเครื่องน้อมนำจิตใจของพระสาวกให้มีความกลมเกลียวกัน และนอกจากนั้นยังต้องอาศัยคุณธรรมของพระสงฆ์สาวก เช่นความเป็นกัลยาณมิตรของกันและกัน ความหวังดีในทางธรรมต่อกัน ความสามัคคีกัน ในทางธรรมความพร้อมเพรียงกันทำหน้าที่ โดยเห็นแก่ธรรมเป็นหลัก และยังคงเคารพลัทธินิยมหรือประเพณีนิยมของกันและกัน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือพระนิพพาน พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงหลักธรรมที่เกี่ยวกับการที่จะช่วยให้คนมาประสานกันไปด้วยกันอย่างมากมาย เช่น สังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ และสาราณียธรรม ๖ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง หรือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กันเพื่อความไม่วิวาทเพื่อความสามัคคีเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นต้น ในส่วนของพระวินัยก็ได้สร้างบรรทัดฐานที่เป็นรูปแบบของการดำเนินชีวิต ที่เป็นไปอย่างเดียวกันมีการสร้างเป้าหมายให้คนในองค์กรได้รับรู้ และกระทำร่วมกัน พระวินัยจึงเป็นการจัดสรรโอกาสทำให้ชีวิตและสังคมมีระบบระเบียบ คณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลจึงเป็นคณะที่เพียบพร้อมประกอบไปด้วยศีลสามัญญตา และทิวาสัญญตา อันทำให้การเป็นอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างเรียบร้อยดีงามแม้จะมีความเห็นที่เป็นการขัดแย้งกันบ้าง ในบางครั้งบางเรื่อง ก็ใช้หลักธรรมวินัยในการตัดสินโดยมีรูปแบบที่เป็นกระบวนการมีการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ในการตัดสินอธิกรณ์การขอมติจากที่ประชุมการเปิดโอกาสให้ทั้งจำเลยและผู้ฟ้องได้กล่าวแก้ต่างในที่ประชุม นอกจากนั้นการแต่งตั้งผู้ประสานงานเป็นการเฉพาะยังเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงจัดให้มีในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล โดยเป็นการแต่งตั้งให้มีพระภิกษุเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นการเฉพาะ เป็นตัวแทน หรือเป็นสื่อกลางในการอำนวยความสะดวกตามกาลเวลา และสถานที่ เช่น การที่สงฆ์แต่งตั้งพระอาณนทเป็นผู้ปฏิบัติจากพระพุทธเจ้า เป็นต้น ซึ่งถ้าเปรียบในสมัยปัจจุบันก็คือเลขาธิการส่วนตัวนั่นเอง ถ้ามีกรณีพิเศษหรือเกิดปัญหาที่เป็นอธิกรณ์ขึ้นในองค์กร คณะสงฆ์พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์แต่งตั้งผู้ประสานงานเป็นการเฉพาะ เรียกว่าทูต เป็นผู้ที่ทำหน้าที่คอยประสานงานระหว่างทั้งสองฝ่าย โดยผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจะต้องเป็นบุคคลที่เป็นกลาง และมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี มีคุณสมบัติเหมาะสม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เป็นต้น หลักในการประสานงานในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงวางหลักการของพระธรรมวินัย กล่าวคือศีล ย่อมนำมาซึ่งบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันมีการปฏิบัติต่อกันอย่างมีแบบแผน และธรรมย่อมน้อมนำจิตใจให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน มีความพร้อมเพรียงรวมจิตรวมความคิด

มุ่งตรงต่อจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน การดำรงอยู่และการปฏิบัติกิจการต่างๆ ในองค์กรคณะสงฆ์เป็นไปอย่างถูกต้องและเรียบร้อยดีงาม

สรุปการจัดองค์กรคณะสงฆ์ ของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล คือการที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระธรรมวินัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง และให้การศึกษาพัฒนาตนเองของสมาชิก ในองค์กรคณะสงฆ์ให้ได้บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา โดยพระธรรมวินัยจะครอบคลุมระบบการดำเนินชีวิตทุกอย่าง เริ่มตั้งแต่กำหนดคุณสมบัติสิทธิหน้าที่ และวิธีการรับสมาชิกใหม่เข้าสู่ชุมชน คือสงฆ์ การดูแลสมาชิกใหม่ การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทำกิจการสงฆ์พร้อมด้วยคุณสมบัติและหน้าที่ที่กำหนดให้ และรวมถึงระเบียบเกี่ยวกับการแสวงหาการจัดทำการเก็บรักษา และการแบ่งสรรปัจจัย ๔ โดยเป็นระเบียบปฏิบัติ เพื่อให้สงฆ์ได้หมายรู้ร่วมกันในสังคมสงฆ์ เช่นระเบียบการรับและจัดแบ่งส่วนอาหาร การทำจีวรและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับจีวร การจัดสรรที่อยู่อาศัย ระเบียบวิธีดำเนินการประชุม การโจทก์หรือฟ้องคดี ข้อปฏิบัติของการโจทก์จำเลยและผู้วินิจฉัยคดีวิธีดำเนินการและตัดสินคดีการลงโทษแบบต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๔.๗ การปกครองสงฆ์หลังยุคพุทธกาล

๑) สภาพเหตุการณ์หลังพุทธปรินิพพาน

เหตุการณ์ตอนหลังสมัยพุทธกาล คณะสงฆ์ได้แตกแยกออกเป็น ๒ นิกายใหญ่ ๆ ซึ่งแบ่งได้ถึง ๑๘ นิกายย่อย เหตุการณ์อันเป็นรอยร้าวของคณะสงฆ์ก็เริ่มเกิดขึ้นจากพระสุภัททะบรรพชิตผู้เฒ่าและพระปุราณะกับพวก อันนำไปสู่การสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรก ในมหาปรินิพพานสูตรมีข้อความตอนหนึ่ง กล่าวถึงโอวาทที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนทว่า “อานนทบางทีพวกเธออาจจะคิดว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา ข้อนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย “พระพุทธดำรัสนี้เป็นสิ่งยืนยันอย่างชัดเจนว่าพระผู้มีพระภาคทรงให้ความสำคัญกับธรรมและวินัยที่พระองค์ได้ทรงแสดงไว้ดีแล้วอย่างสูงยิ่ง ทรงยกธรรมและวินัยนั้นไว้ในฐานะศาสดาแทนพระองค์เอง นั้นหมายความว่าเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ธรรมและวินัยถือเป็นสิ่งแทนพระศาสดา และเป็นตัวพระศาสนาที่แท้จริงที่พุทธบริษัทจะต้องช่วยกันรักษาให้ดำรงคงอยู่สืบไป

การปรารภที่จะสังคายนาพระธรรมวินัยนั้น เริ่มมีมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในปาสาทิกสูตร กล่าวว่าภายหลังจากที่นิครนถนาฏบุตร ผู้เป็นศาสดาของศาสนาเซนได้สิ้นชีวิต ศาสนิกษย์ได้ทะเลาะกันขนานใหญ่จนแตกแยกนิกายกัน พระพุทธองค์ทรงปรารภเหตุนี้ตรัสแนะนำให้พระสงฆ์ทั้งปวงร่วมกันสังคายนาพระธรรมวินัยไว้เพื่อให้พรหมจรรย์คือพระศาสนานี้ดำรงอยู่นาน และเพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชน ทั้งนี้เพราะไม่ทรงปรารภนาให้สาวกทั้งหลายต้องแตกแยกทะเลาะวิวาท กันเหมือนอย่างสาวกของศาสนาเซนที่ต่างทุ่มเถียงกันว่าก่อนนี้ศาสดาของตนได้สอนไว้อย่างไร ฉะนั้น ในเวลาต่อมาพระสารีบุตรจึงได้แสดงวิธีการสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัยไว้เป็นแบบแผน โดยท่านได้รวบรวมคำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้เป็นข้อธรรมต่าง ๆ มาแสดงตามลำดับหมวด ตั้งแต่หมวดหนึ่งถึงหมวดสิบมีตัวอย่างดังปรากฏในสังคีตสูตร

๒) การทำสังคายนา

สังคายนา (buddhist Council) หรือสังคีติ มาจากคำว่า สั (พร้อมกัน) + คีติ (การสวด) ซึ่งแปลตามตัวอักษรว่าการสวดพร้อมกัน แปลตามรูปศัพท์ว่า ร้อยกรอง คือประชุมสงฆ์จัดระเบียบหมวดหมู่พระพุทธรวจนะ แล้วรับทราบทั่วกันในที่ประชุมนั้นว่าตกลงกันอย่างนี้แล้วก็มีการท่องจำสืบต่อกันมาแต่เดิมนั้นการสังคายนาปรารถนาเหตุความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา จึงจัดระเบียบหมวดหมู่พระพุทธรวจนะไว้ ในครั้งต่อ ๆ มา ปรากฏว่ามีการถือผิดตีความหมายผิด ก็มีการชำระวินัยข้อยข้อที่ถือผิดหรือตีความหมายผิดนั้นชี้ขาดว่าที่ถูกควรเป็นอย่างไร แล้วก็ทำการสังคายนา โดยการทบทวนระเบียบเดิมบ้างเพิ่มเติมของใหม่อันเป็นทำนองบันทึกเหตุการณ์บ้าง จัดระเบียบใหม่ในบางข้อบ้าง ในชั้นหลัง ๆ เพียงการจารึกลงในใบลาน การสอบทานข้อผิดในใบลาน ก็เรียกกันว่าสังคายนาไม่จำเป็นต้องมีเหตุการณ์ถือผิดหรือเข้าใจผิดเกิดขึ้นสำหรับการสังคายนาที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียครั้งนั้นมีด้วยกัน ๔ ครั้ง การสังคายนาที่เป็นที่ยอมรับกันของทุกนิกาย คือการสังคายนาครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ส่วนการสังคายนาครั้งที่ ๓ ยอมรับกันเฉพาะฝ่ายเถรวาทส่วนมหายานและหินยานนิกายอื่นไม่มีการกล่าวถึงการสังคายนาครั้งนี้สำหรับการสังคายนาครั้งที่ ๔ ที่ทำกันในอินเดียภาคเหนือโดยมีพระเจ้ากนิษกะทรงอุปถัมภ์นั้น ฝ่ายเถรวาทไม่ยอมรับเพราะถือว่าเป็นส่วนของฝ่ายมหายานที่สืบสายแยกกันไปตลอดจนภาษาที่รองรับคัมภีร์ก็ใช้ต่างกัน คือฝ่ายเถรวาทใช้ภาษาบาลีส่วนฝ่ายมหายานใช้ภาษาสันสกฤต

สรุปปัจจัยพื้นฐานทำให้พระพุทธเจ้าทำการจัดตั้งองค์กรคณะสงฆ์มีด้วยกัน ๒ ประการ คือปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน องค์กรคณะสงฆ์เอง ปัจจัยภายนอกคือสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และการเจริญเติบโตทางด้านวิทยาการที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมส่วนปัจจัยภายในคือเป็นการให้บริการแก่สังคมหรือบุคคลที่ต้องการจะเข้ามาสู่องค์กรคณะสงฆ์ และเป็นการจัดระบบระเบียบความ เป็นอยู่ ซึ่งเป็นการจัดสภาพการณ์เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดทางศาสนาที่เรียกว่าพระนิพพาน การจัดตั้งองค์กรคณะสงฆ์คือการกำหนดรูปแบบกฎเกณฑ์ระเบียบวิธีการปฏิบัติ การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสงฆ์ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักการเหล่านั้นเรียกว่าพระธรรมวินัยโดยมีจุดมุ่งหมาย (Objective) ของการจัดตั้งองค์กรคณะสงฆ์เป็นจุดมุ่งหมายจำเพาะมีด้วยกัน ๕ ประการคือ ๑) เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์ส่วนรวม ๒) เพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล ๓) เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์เอง ๔) เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่เป็นสังคมใหญ่ ๕) เพื่อประโยชน์แก่พระศาสนา การบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อใช้เป็นแกนกลางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆขององค์กรคณะสงฆ์จะเป็นส่วนทำให้พระภิกษุสงฆ์ได้รับการศึกษาและมีแนวปฏิบัติพร้อมกันนั้นก็สามารถที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่ให้เจริญและมั่นคงต่อไปอันเป็นเหตุให้พระศาสดาดำรงอยู่ได้นาน

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรม ๕ ส

แนวคิดเกี่ยวกับ ๕ ส เป็นเทคนิคการจัดระบบ หรือวิธีการจัดการ ปรับปรุงพื้นที่ภายในวัด หรือสภาพการทำงานให้เกิดความสะดวก ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความ สะอาด ที่เอื้อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ความปลอดภัย และคุณภาพของงาน อันเป็น ปัจจัยพื้นฐาน

ในการเพิ่มผลผลิต^{๑๑๔} แนวคิด ๕ ส ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ ๑) สะสาง ๒) สะดวก ๓) สะอาด ๔) สุขลักษณะ ๕) สร้างนิสัย ดังนี้

๑. สะสาง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจแยกแยะสิ่งของ และจัดให้เป็นหมวดหมู่ เช่น ของที่จำเป็นต้องใช้ และที่ไม่จำเป็นต้องใช้แยกออกจากกัน ของที่ใช้เป็นประจำกับที่ไม่ค่อยได้ใช้ของที่มีค่ากับของที่ไม่มีค่าราคาถูกควรพิจารณาแยกออกมาให้ชัดเจน จัดแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามชนิด หรือประเภทของสิ่งของ เช่น เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในการทำงาน เครื่องจักร ฯลฯ สิ่งที่ไม่ต้องการใช้ประจำให้จัดแยกไปเก็บในอีกพื้นที่หนึ่ง เพื่อให้เหลือเฉพาะสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้เท่านั้นในที่ทำงาน และสิ่งของใดที่แน่ใจว่าใช้ไม่ได้แล้วต้องกำจัดออกไป วิธีการทำการสะสาง การสะสางในสำนักงานควรเริ่มต้นด้วยการกำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day) เป็นวันเริ่มต้นหลังจากนั้นควรมีการกำหนดวันสะสางประจำเดือน และประจำปีไว้เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง กำหนดบริเวณพื้นที่หรือจุดที่ต้องทำ การสะสาง เพื่อจะได้ทราบพื้นที่ จำนวนและปริมาณพื้นที่ และสิ่งของที่ต้องการสะสาง โดยหลักการ แล้วควรสำรวจทุกจุดในพื้นที่ที่กำหนดไม่ว่าในตู้ โต๊ะ ชั้นวางของ ฯลฯ โดยไม่มีการยกเว้นกำหนด ผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน ว่าสิ่งใดที่จำเป็นต้องใช้ และเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน สิ่งของอะไรที่ไม่จำเป็นต้องใช้ เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการสะสางสิ่งของที่มีค่า หรือที่จำเป็นต้องใช้ออกไป อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย ในกรณีที่ผู้ปฏิบัติกิจกรรมไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าควรเก็บไว้ใช้งานต่อ หรือควรสะสางออกไป^{๑๑๕}

๒. สะดวก เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดขยะ ฝุ่นละออง สิ่งสกปรก เศษกระดาษ กลิ้นที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนการทำความสะอาด ตรวจสอบดูแล อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และสิ่งของ ตลอดจนพื้นที่ภายในวัดให้สะอาดอยู่เสมอ เพื่อให้ง่ายต่อการ รักษาความปลอดภัย ลดอุบัติเหตุ เพิ่มพูนสุขภาพ^{๑๑๖}

๓. สะอาด หลักการสำคัญ คือ ทำความสะอาดพื้นที่ทำงานเป็นประจำ ตามตารางที่แต่ละหน่วยงาน กำหนด โดยกำหนดวัน เวลาการทำสะอาด เป็นประจำทุกวัน/ทุก สัปดาห์ เช่น การทำความสะอาดประจำวันทั้งก่อน และหลังใช้งาน อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ควรมี การทำความสะอาดก่อนเริ่มใช้งาน และหลังใช้งานทุกวัน ทำความสะอาดอย่างลึกซึ้งเป็นครั้งคราวโดยมอบหมายให้ “ความเป็นเจ้าของ” เครื่องจักร และอุปกรณ์สำนักงานแต่ละตัวให้ พระภิกษุสามเณร ภายในวัด แต่ละคน รับผิดชอบ กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day) โดยทุกคน

^{๑๑๔}เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์, **ทฤษฎีกิจกรรม ๕ ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓-๙๘.

^{๑๑๕}ยาสุตะ ชิงคาสี, **เทคนิคการจัดการระบบ ๕ ส. ญี่ปุ่น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.tpa.or.th/publisher/pdfFileDownloadS/QM156_p93-98.puff [๑๕ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๑๖}สมคิด บางโม, **หลักของ ๕ ส**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://lib.neu.ac.th/ULIB/dublin.php?ID=3659>. [๑๕ กันยายน ๒๕๖๑].

ทุกพื้นที่ทำพร้อมกัน อย่างน้อยปีละครั้ง ปรับปรุง แก้ไขสาเหตุ ที่ทำให้สกปรก เพื่อให้การทำกิจกรรมความสะอาดง่ายขึ้น และทำให้เกิดความสะอาดได้อย่างแท้จริง^{๑๑๗}

๔. สุขลักษณะ คือการรักษามาตรฐานที่ดี ของความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความ สะดวก ความสะอาด ในพื้นที่ภายในวัด สำนักงานให้อยู่ในสภาพที่มีบรรยากาศที่ดีตลอดเวลา รวมทั้ง การพยายามหาทางปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่การทำ ๓ ส แรก เป็นการกระทำต่อวัตถุสิ่งของ ส่วน “ส” ตัวที่ ๔ คือ สุขลักษณะ เป็นผลพวงมาจากการทำ ๓ ส ที่ผ่านมา คือ เมื่อกำจัดขยะที่ไม่ใช้ ออกจากของที่ใช้แล้ว ย่อมทำให้เกิดความสะดวกในการใช้สอย และเมื่อทำ ความสะอาดสิ่งของเหล่า นั้นสม่ำเสมอ ย่อมให้คุณภาพชีวิตทั้งร่างกาย และจิตใจของผู้ใช้สิ่งของดีขึ้น ไม่ต้องสัมผัส หรือจับต้อง ของสกปรก คือ การสร้างสุขลักษณะที่ดี จะเห็นได้ว่าสุขลักษณะที่ดีของ พระภิกษุสามเณรภายในวัด จะเกิดขึ้นเพราะ ๓ส แรก ซึ่งส่งผลย้อนกลับไปให้มีการหมั่นรักษา ๓ส ที่กล่าวมาอย่าง สมบูรณ์ “ส” ตัวนี้เป็นเรื่องของนิสัยเป็นหลักสำคัญในกิจกรรมสุขลักษณะต้องมีการจัดทำคู่มือ ดำเนินการ กิจกรรมสะสาง สะดวก สะอาด อย่างชัดเจนเพื่อให้มีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น สัปดาห์ละ ครั้ง เดือนละครั้ง ตามความเหมาะสม และความจำเป็น สร้างจิตสำนึกให้ทุกคนต้องทำตาม กฎเกณฑ์ กติกาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ ตลอดเวลาเพื่อล่อให้เกิดสภาพของความสะอาด เป็นระเบียบ เรียบ ร้อย มีความสะดวกในการทำงาน มีประสิทธิภาพ และความปลอดภัยในการทำงานอยู่ตลอดเวลา และตลอดไปทั้งนี้ยังต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการดำเนิน-กิจกรรม รส เพื่อให้มีการ ตรวจสอบควบคุมรักษามาตรฐานการทำงานให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดไปอย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่สุด ของการรักษาสุขลักษณะในที่ทำงาน คือ การร่วมมือของทุก ๆ ฝ่าย นับ ตั้งแต่การแต่งตั้งเจ้าอาวาส ระดับสูงไปจนถึงระดับล่างที่ต้องช่วยกันดูแล และช่วยกันปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัติง่าย ๆ ที่ต้องช่วยกันทำ ก็คือ สะสาง สะดวก และสะอาดอยู่เป็นประจำต่อเนื่อง และหาทางปรับปรุงปฏิบัติ ๓ส แรกอยู่เสมอ และ ต้องไม่ลืมว่า “ส” ตัวนี้เป็นเรื่องของนิสัยที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ดี และเมื่อเป็นเรื่องของนิสัยแล้ว ถ้า เกิดขึ้นจะอยู่อย่างคงทน และถ่ายทอดให้กันได้ตั้งนั้น หาก พระภิกษุสามเณรภายในองค์การ ถูกปลูกฝังนิสัยจนเกิด สุขลักษณะที่ดีแล้วจะสามารถมั่นใจได้มากขึ้นว่า ทุกคนจะทำ รส ด้วยตัวเอง และไม่ต้องมีคนกระตุ้น นอกจากนี้ยังอาจชักนำให้คนอื่นหันมาปรับเปลี่ยนนิสัย และพฤติกรรมไปด้วย ก็ได้^{๑๑๘}

๕. สร้างนิสัย คือ การทำ ๒ สิ่งให้เกิดความเคยชินจนติดเป็นนิสัย และต่อเนื่อง คือ ทำที่ทำงานให้เกิดบรรยากาศที่มีสุขลักษณะที่ดี โดยการทำการสะสาง สะดวก และสะอาดอย่างต่อเนื่อง รักษา กติกา มารยาท ระเบียบ และข้อกำหนดต่าง ๆ ในการทำงานอย่างเคร่งครัด หลักสำคัญของการสร้างลักษณะนิสัยต้องมีการ กำหนดกฎระเบียบให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานตามอย่าง เคร่งครัด เพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมไม่ให้ใครสามารถ ทำอะไรได้ตามอำเภอใจในการทำงานทุกขั้นตอน จะต้องทำตามมาตรฐานในการทำงาน โดยมีการ ตรวจสอบ (checklist) และคู่มือการปฏิบัติงาน

^{๑๑๗} ยาสู่ตะ ชิเงคาสี, เทคนิคการจัดการระบบ ๕ ส. ญี่ปุ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.tpa.or.th/publisher/pdfFileDownloadS/QM156_p93-98.puff [๑๕ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๑๘} เรื่องเดียวกัน.

(work manual) ที่ชัดเจน มาตรฐานการทำงานกิจกรรม ๓ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด ต้องชัดเจน และเข้าใจง่าย เสริมสร้างนิสัย หรือ “ส” ตัวที่ ๕ นี้มุ่งให้ ผู้ปฏิบัติงานมีนิสัยรักกฎระเบียบ ทำงานตามมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแกอบรม รมรงค์ด้วย การใช้สื่อต่าง ๆ การประกวดพื้นที่ และให้รางวัล ฯลฯ เป็นต้น^{๑๑๙}

การสร้างนิสัยหรือ “ส” ตัวที่ ๕ นี้มุ่งไปที่การสร้างระเบียบวินัย สร้างนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้น เป็น ขั้นตอนสุดท้ายในการทำ ๕ ส อย่างเต็มที่ เพราะการทำงานกิจกรรม ๕ ส ไม่ใช่การทำครั้งเดียวแล้วเลิกหรือคิดว่าเพียงพอแล้ว เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นทุกอย่างก็จะย้อนกลับไปสู่สภาพเดิมได้หรือเหมือนไม่ได้ทำอะไรเลย ดังนั้น การสร้างนิสัยให้รักที่จะทำ ๕ ส จึงเป็นสิ่งจำเป็นหรืออาจกล่าวได้ว่า ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดในการทำงาน ๕ ส ก็ว่าได้แต่เรื่องการสร้างนิสัยเป็นศิลปะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล บางคนก็สร้างง่าย บางคนก็สร้างยาก แต่เมื่อนิสัยความเป็นระเบียบที่เกิดจากการปฏิบัติที่ติดตัวไปใช้เช่น แยกขยะที่บ้าน จัดของใช้ให้อยู่ในหมวดหมู่ของมันเอง หรือเวลาขับรถต้องคาดเข็มขัดนิรภัยทุกครั้งที่ขับรถเคลื่อนออกไป เป็นต้นในการสร้าง พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้มีระเบียบวินัยนั้นจะต้องแก้ อบรมให้ พระภิกษุสามเณรภายในวัดมีความรู้ ความเข้าใจต่อระเบียบมาตรฐานการทำงานต่างๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามเป็นนิสัยจุดสำคัญของขั้นตอนในการสร้างนิสัย คือการสร้างนิสัยเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งช่วยพัฒนาให้ พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติเป็นขั้นตอน สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ จนกลายเป็นเรื่องติดตัว และปฏิบัติเป็นประจำโดยไม่มีใครมาบังคับ หน่วยงานต้องตอกย้ำเรื่องนี้อยู่เสมอ และให้มีความต่อเนื่อง กิจกรรมควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของระดับต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางและพูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การกำหนดเทคนิควิธีที่เหมาะสมกับแต่ละหน่วยงานมากที่สุดหากทุกคนรักที่จะทำ ๕ ส ผลที่ พระภิกษุสามเณรภายในวัดและหน่วยงานจะได้รับก็คือ มาตรฐานที่ใช้ในการทำงาน สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ตลอดจนสร้างความน่าเชื่อถือ และไว้วางใจของ ลูกค้า และที่สำคัญ การรักที่จะทำ รส ย่อมหมายถึง พระภิกษุสามเณรภายในวัดจะรักที่จะทำกิจกรรมอื่นที่เอื้ออำนวยต่อการเพิ่มผลผลิตต่อไป^{๑๒๐}

แนวทางการดำเนินกิจกรรม ๕ ส การดำเนินกิจกรรม ๕ ส จะประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ ถ้ามีการนำหลักการบริหารจัดการแบบต่อเนื่องตามวงจรเดมมิง (Deming cycle) มาประยุกต์เพื่อทำให้การ ดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอนเป็นไปอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุดแนวความคิดการบริหารแบบต่อเนื่องตามวงจรคุณภาพที่เดมมิง ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ การวางแผน (plan) ลงมือทำ (do) ตรวจสอบ/ศึกษา (check/study) กำหนด มาตรฐานปรับปรุงแก้ไข (act) โดยเน้นให้มีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นวงจรคุณภาพการควบคุมคุณภาพโดยการหมุนวงล้อ PDCA เป็นตัวจักรหลักที่จะทำหน้าที่ขับเคลื่อนให้มีการปรับปรุง กระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องในทุกส่วนเป็นวงจรไม่หยุดโดยเริ่มจาก^{๑๒๑}

^{๑๑๙} ว่างแล้ว.

^{๑๒๐} เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์, “แนวคิดทฤษฎีกิจกรรม ๕ ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน”, People for Quality, Vol.17 No. 156 (October, 2010): 96.

^{๑๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖-๙๘.

๑. การวางแผน (plan) คือ การศึกษา ทำความเข้าใจในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ กำหนดกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ที่ต้องการทำหรือปรับปรุงแก้ไข และวางแผนสำหรับการใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่อง โดยตั้งเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ เพื่อวัดผลการปรับปรุงทางคุณภาพ พร้อมกำหนดวิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

๒. การลงมือปฏิบัติตามแผน (do) คือ การประกาศชี้แจงแผนให้ทุกคนทราบ และให้มีการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด พร้อมติดตามความก้าวหน้า เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานไว้

๓. การศึกษา/ติดตามประเมินผล (check/study) แต่เดิมเรียกว่าการตรวจสอบ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๓ เปลี่ยนเป็นการศึกษา เพื่อสะท้อนถึงการวิเคราะห์แผนการดำเนินงานอย่างละเอียดว่ามีการทำงาน เป็นไปตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีการตรวจสอบค่าตัวชี้วัดต่างๆ ว่าเป็นไปตาม เกณฑ์มาตรฐาน และอยู่ในเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

๔. การกำหนดมาตรการปรับปรุงแก้ไข (act) คือ การระบุปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุผลตามแผนที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการปรับมาตรฐานการทำงานใหม่ ที่จะถูกหมุนกลับไปยังขั้นตอนแรกอีกครั้งหนึ่ง เป็นการ ริเริ่มวงจรใหม่โดยการพัฒนาแผน เพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ไขข้อบกพร่องอีกครั้งหนึ่ง^{๑๒๒} การบริหารคุณภาพตามวงล้อ PDCA เป็นวงจรที่ทำให้เกิดการตรวจสอบหาข้อบกพร่องทำการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ถ้ายังมีข้อบกพร่องอยู่ก็ทำการแก้ไขอีก ถ้าดีแล้วก็หาทาง รักษา กำกับ ควบคุมคุณภาพที่ดีไว้และพยายามหาทางปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากวงจรการบริหารคุณภาพตามวงล้อ PDCA สามารถนำมาปรับใช้เป็น ขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม ๕ ส ได้ดังนี้^{๑๒๓}

ขั้นตอนที่ ๑ คือ การวางแผน (plan) เป็นขั้นตอนของการเตรียมการ (preparation) ดำเนินงาน โดยการจัดทำแผนการดำเนินการ การจัดกิจกรรม รส ขององค์การ นับตั้งแต่การวางแผนพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัด เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด นับตั้งแต่เจ้าอาวาสระดับสูง (top executive) ไปจนถึง ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างสุดขององค์การ โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

๑. ผูกอบรมเจ้าอาวาสระดับสูง (top executive) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ วัตถุประสงค์ ความสำคัญ ตลอดจนผลที่ต้องการได้รับจากการดำเนินกิจกรรม ๕ ส โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเรื่อง ๕ ส จากภายนอกมาเป็นวิทยากร

^{๑๒๒} วิจารณ์ ลือประสิทธิ์ธิกุล, TQM Living Handbook: An Executive Summary, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ปีอาร์แอนด์ทีคิวเอ็ม คอนซัลแทนท์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๑.

^{๑๒๓} เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์, “แนวคิดทฤษฎีกิจกรรม ๕ ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน”, People for Quality, Vol.17 No. 156 (October, 2010): 97-98.

๒. กำหนดนโยบายการดำเนินกิจกรรม ๕ ส เป็นลายลักษณ์อักษร และแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงานดำเนินกิจกรรม ๕ ส ในระยะแรกอาจมีการแต่งตั้งที่ปรึกษาเพื่อช่วยให้การดำเนินกิจกรรม ๕ ส ดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง

๓. ฝึกอบรมความรู้เจ้าอาวาส และ พระภิกษุสามเณรภายในวัดทุกคนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม ๕ ส

๔. ฝึกอบรมคณะทำงาน และคณะกรรมการดำเนินกิจกรรม ๕ ส ที่ได้รับการแต่งตั้ง เพื่อให้มีความรู้ และสามารถทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน ผลักดันให้การดำเนินกิจกรรม ๕ ส เป็นไปได้อย่างถูกต้องต่อเนื่องจริงจัง

๕. ประกาศนโยบาย รายงานคณะกรรมการ หรือคณะทำงานดำเนินกิจกรรม ๕ ส อย่างเป็นทางการเพื่อให้ทราบโดยทั่วกัน

๖. จัดกิจกรรมรณรงค์ และประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรม ๕ ส อย่างกว้างขวาง เพื่อกระตุ้น จูงใจให้ทุกคนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานที่กำหนดอย่างจริงจัง

๗. ประกาศวันเริ่มต้นทำกิจกรรม ๕ ส คือ วันทำความสะอาดใหญ่ (big cleaning day) ให้ทุกคนรับทราบ

๘. จัดทำแผนการดำเนินงาน ผังการแบ่งพื้นที่ สำรวจพื้นที่ กำหนดมาตรฐานการดำเนินกิจกรรมอย่าง ชัดเจน

ขั้นตอนที่ ๒ คือ ลงมือทำ (do) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ สำหรับการทำกิจกรรม รส จะเริ่มต้นด้วยการทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day) การเริ่มนิยมทำกิจกรรม ๕ ส แรกไปพร้อม ๆ กันคือ สะสาง สะดวก สะอาด ในวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ซึ่งเป็นวันเริ่มต้นของการเนนกิจกรรม ๕ ส โดยทุกคนในองค์กรตั้งแต่เจ้าอาวาสระดับสูงไปจนถึงผู้ปฏิบัติงานในระดับล่าง รวมทั้งนักการภารโรงต่างต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการ ๕ ส แรกต้องเริ่มจากการสะสาง โดยทุกคนควรเริ่มจัดการสิ่งของในตู้โต๊ะทำงานส่วนตัวของตนก่อน หลังจากนั้นจึงเข้าไปสะสางในพื้นที่ที่ทำงานของตน หรือพื้นที่อื่นที่ได้รับมอบหมาย โดยต้องมีการแบ่งภารกิจกันให้ชัดเจน การสะสางต้อง เริ่มจากการสำรวจสภาพปัญหาของห้องทำงานพื้นที่ที่จะทำการสะสางว่ามีสภาพปัญหาอะไร อย่างไร เช่น โต๊ะทำงาน ตู้เก็บของ มีเอกสารเก่าจำนวนมาก ชั้นวางของ โต๊ะเก้าอี้ วางไม่เป็นระเบียบ พื้นที่ แออัด ฯลฯ หลังจากนั้นจึงระดมความคิดเห็นจากทีมงานเพื่อช่วยกันหาวิธีการแก้ไข กำหนดว่าสิ่งของอะไรเป็นสิ่งของจำเป็น ไม่จำเป็น ของอะไรทิ้งได้ ทิ้งไม่ได้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทำได้ถูกต้อง สิ่งของใดยังจำเป็นต้องใช้จัดกองไว้ในพื้นที่หนึ่งแยกจากของที่ไม่จำเป็นเพื่อรอไว้จัดการในขั้นตอน “สะดวก” ต่อไป ส่วนสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว หาวิธีการจัดการต่อไป เช่น ขาย ส่งให้หน่วยงานอื่นใช้ต่อไป ทำลายทิ้ง ฯลฯ ก่อนทำการสะสาง ควรทำการถ่ายรูปสภาพที่เป็นอยู่ไว้ด้วย เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นหลังการทำการสะสางแล้วแต่ละครั้ง และเพื่อดูว่ามีจุดใดที่ยังมีข้อบกพร่องที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงไม่มีการหยิบมาใช้เลย เพื่อนำมาพิจารณาว่าของนั้นจำเป็นต้องใช้งานหรือไม่ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขต่อไปหรือไม่ อย่างไร การถ่ายภาพอาจมีการทำเป็นระยะๆ เช่น ทุกเดือน ๖ เดือนต่อครั้ง เป็นต้น หลังจากทำการสะสางโดยแยกสิ่งของที่ไม่จำเป็นต้องใช้ออกไปแล้ว ก็เหลือเฉพาะสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้เท่านั้น ต่อไปจึงจัดเก็บสิ่งของต่างๆ เช่น เอกสาร อุปกรณ์วัสดุ กระดาษ ให้เข้าที่ โดยกำหนดตำแหน่งวางให้เหมาะสม เป็นระเบียบ สะดวกต่อการใช้งาน หรือ

การหยิบไปใช้ ในขณะที่เดียวกันสามารถเก็บคืนที่ได้ง่าย มีการติดป้ายบอกอย่างชัดเจน เพื่อให้ทราบว่าอะไรอยู่ที่ไหน มีจำนวนเท่าใด ของที่มีแนวโน้มว่ามีโอกาสใช้น้อย ควรรวบรวมแยกไปเก็บไว้ต่างหาก ของที่ใช้ส่วนตัว จัดวางให้เป็นระเบียบ แบ่งเขตให้ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนมีพื้นที่การทำงานเฉพาะสำหรับสิ่งอื่น ๆ อุปกรณ์เครื่องใช้ ตู้เอกสารที่ต้องใช้ร่วมกันควรแบ่งแยกจัดเก็บ เป็นของกลางเพื่อให้ทุกคนสามารถใช้ได้อย่างสะดวก เป็นต้น ต่อจากการสะสมและจัดเก็บสิ่งของอย่างเป็นระเบียบ เพื่อความสะดวกในการใช้งานและสภาพแวดล้อมการทำงานที่น่าอยู่ สะดวกสบายในการทำงานหรือการให้บริการแล้ว ต้องมีการจัดการทำความสะอาด ปิดกวด ทำความสะอาดพื้นที่ทำงาน อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้โต๊ะ เก้าอี้เป็นประจำ เพื่อให้ปราศจากสิ่งสกปรก ไม่มีของเสีย หรือขยะ โดยทุกคนต้องมีส่วนร่วม เป็นการ สร้างจิตสำนึกที่ดีทุกอย่างเป็นผลสำเร็จและสัมฤทธิ์ผลนั้นมาจาก “คน” นั้นเอง

๒.๖ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสัปปายะ ๔

มีผู้รู้อธิบายไว้น่าสนใจว่าการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) ๔ อย่าง คือ^{๑๒๔}

๑. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือทำวัดให้เป็นอาราม เป็นรมณีสถาน รื่นรมย์ เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ ที่ตั้งวัดไม่ใกล้ไม่ไกลจากชุมชนเกินไป มีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสชัดเจนเป็นสัดส่วน ยิ่งในภาวะโลกร้อนด้วยแล้ว หากวัดได้มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา รมรื่นดูเป็นธรรมชาติ นับว่าเหมาะกับภาวะโลกอันแสนที่จะร้อนเหลือหลาย ส่วนบางวัดตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเป็นทุนเดิม เช่น ภูเขา ลำธาร สวน ป่า ได้เน้นเรื่องความสะดวกหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยสม่ำเสมอเท่ากับว่าได้สร้างความสุขเพิ่มขึ้นแก่ผู้พบเห็น

๒. อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย เมื่อมีที่อยู่สบายต้องคำนึงถึงการกินอาหาร ในสมัยก่อนเป็นหน้าที่ของพระภิกษุเทศ ปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส การจัดสวัสดิการด้านอาหาร จึงควรเป็นภาระของฝ่ายสาธารณูปการรวมเรื่องต่าง ๆ เช่น การกำหนดเส้นทางโคจรบิณฑบาต ควรแบ่งเป็นสาย มีการเปลี่ยนเวรกันเพื่อเจริญศรัทธาของผู้ทำบุญและป้องกันการติดในตัวของบุคคล มีการจัดฉันรวมกันเป็นที่แห่งเดียว เพื่อประโยชน์คือทำให้เกิดความเป็นธรรมในอดิเรกโลก ขจัดความขัดแย้งในการแสวงหาอุปัฏฐาก ก่อให้เกิดความสามัคคีธรรม เป็นที่เจริญศรัทธาของผู้ถวายและสามารถแนะนำอบรมได้ง่ายในเวลาก่อนและหลังอาหาร มีเจ้าหน้าที่รับนิมนต์ และทำหน้าที่แจกจ่ายการนิมนต์ให้ทั่วถึงโดยความเป็นธรรมหรือจัดตั้งมูลนิธิสังเคราะห์สวัสดิการด้านอาหารในยามขาดแคลน

๓. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย คำนึงถึงเรื่องบุคคลที่อยู่ภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญและความเสื่อมขิงศาสนา คนวัดแบ่งออกเป็น

^{๑๒๔} ปราณสุวีร์ อวารามรัศมี, สัปปายะ ๔ อย่าง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www1.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2699:-4-&catid=96:2009-09-19-10-13-59&Itemid=326 [๒๐ กันยายน ๒๕๖๑].

พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชี และเด็กวัด วัดใดดีหรือไม่ดีบ้างบอกมาให้ดูจากบุคคล ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าว ควรจัดที่อยู่อาศัยของคุณแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสถานภาพ การติดต่อกันควรกำหนดเวลาสถานที่ ที่อยู่ของเด็กวัดควรสะอาดและมีระเบียบ มีการวางกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติพร้อมบทกำหนดโทษและควรกำหนดวันให้มีการพัฒนาวัดร่วมกัน

๔. ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือสถานที่ประพฤติธรรม สิ่งที่จะก่อให้เกิด ธรรมสัปปายะ คือ บริเวณวัดร่มรื่น เป็นระเบียบ มีโครงการต้นไม้พุดได้ มีสุภาสิต สอนใจ ปรีชาธรรม คติธรรม โครงการเสียงธรรมะตามสาย รับฟังกันทั่วบริเวณวัดทั้งในวันจัดงาน บุญ และกระจายเสียงไปถึงชุมชนหมู่บ้าน จัดสถานที่ฟังเทศน์ฟังธรรมในสถานที่สงบร่มเย็น อากาศถ่ายเทสะดวก จัดทำห้องสมุดธรรมะ โดยจัดหาหนังสือธรรมะ หนังสืออื่น ๆ ที่มีสารประโยชน์เพื่อให้ผู้มาวัดได้อ่าน และมีที่นั่งอ่านหนังสือเป็นสัดส่วนเพียงพอ รักษาศิลปะหรือพุทธศิลป์ภายในวัด พิพิธภัณฑ์ของวัดจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

สัปปายะ ๗ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้มีสมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย^{๑๒๕}

๑. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม้พุ่มพุ่มดอกไม้

๒. โจรสัปปายะ ที่หาอาหาร ที่เที่ยวบิณฑบาตที่เหมาะสม เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป

๓. ภัตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัด ๑๐ และพูดแต่พอประมาณ

๔. บุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสมใจ

๕. โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก

๖. อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น

๗. อิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่งตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี

^{๑๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๔๘, หน้า ๒๐๙.

ตารางที่ ๒.๑๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรม ๕ ส

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เรวัตร์ ชาตวีริศิษฐ์, (๒๕๕๐), หน้า ๙๓-๙๘)	แนวคิดเกี่ยวกับ ๕ ส เป็นเทคนิคการจัดระบบ หรือวิธีการจัดการ ปรับปรุงพื้นที่ภายในวัด หรือสภาพการทำงานให้เกิดความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความ สะอาด ที่เอื้อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ความปลอดภัย และคุณภาพของงาน อันเป็น ปัจจัยพื้นฐานในการเพิ่มผลผลิต
ยาสุตะ ชิงคาสี, (ออนไลน์), (๑๕ กันยายน ๒๕๖๑).	แนวคิด ๕ ส ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> ๑) สะสาง ๒) สะดวก ๓) สะอาด ๔) สุขลักษณะ ๕) สร้างนิสัย
สมคิด บางโม, (ออนไลน์), (๑๕ กันยายน ๒๕๖๑).	สะดวก เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำจัดขยะ ผุ่นละออง สิ่งสกปรก เศษกระดาษ กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนการทำ ความสะอาด ตรวจสอบดูแล อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และสิ่งของ ตลอดจนพื้นที่ภายในวัดให้สะอาดอยู่เสมอ
เรวัตร์ ชาตวีริศิษฐ์, (๒๕๕๓, หน้า ๙๖)	จะทำ ๕ ส ผลที่ พระภิกษุสามเณรภายในวัดและหน่วยงาน จะได้รับก็ คือ มาตรฐานที่ใช้ในการทำงาน สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ตลอดจนสร้างความน่าเชื่อถือ และไว้วางใจของ ลูกค้า และที่สำคัญ การรักที่จะทำ รส ย่อมหมายถึง พระภิกษุสามเณรภายในวัดจะรักที่จะทำกิจกรรมอื่นที่เอื้ออำนวยต่อการเพิ่มผลผลิตต่อไป
วีรพจน์ ลือประสิทธิ์ฤกุล, (๒๕๔๐, หน้า ๒๒๑).	การกำหนดมาตรการปรับปรุงแก้ไข (act) คือ การระบุปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุผลตามแผนที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับมาตรฐานการทำงานใหม่ ที่จะถูกหมุนกลับไปยังขั้นตอนแรกอีกครั้งหนึ่ง เป็นการ ริเริ่มวงจรใหม่โดยการพัฒนาแผน เพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาค้างครั้งหนึ่ง
ปราณสุวีร์ อวอรัมรัมย์, (ออนไลน์), (๒๐ กันยายน ๒๕๖๑).	สัปปายะ ๔ อย่าง <ol style="list-style-type: none"> ๑. อาวาสสัปปายะ ๒. อาหารสัปปายะ ๓. บุคคลสัปปายะ ๔. ธรรมสัปปายะ

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ พบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบไว้มากมาย ดังนี้

พระครูนิวริฐศีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฒโน) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า

หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนาคน โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้พ้นจากบ่วงแห่งทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักอริยสัจ ๔ มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ ๘ มาเป็นเครื่องชี้ทาง ทั้งนี้มรรคมีองค์ ๘ นั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักย่อยให้เหลือเพียง ๓ ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคนซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” ในส่วนของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านศีลจะเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาใน ๔ มิติตามหลักปริสุทธศีล ๔ ประกอบด้วย ๑) อาชีวะปริสุทธศีล หรือ การทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต หลีกไกลจากการทุจริต ๒) อินทริยสังวร หรือ การพัฒนาพฤติกรรมทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้มีการสำรวมระวัง ๓) ปาฏิโมกขสังวร หรือ การอยู่การอยู่ร่วมกันโดยการยึดถือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จรรยาบรรณ วิชาชีพ ฯลฯ ๔) ปัจจยปัจจเวกขณะ หรือการพัฒนาพฤติกรรมในการเสพ การบริโภคอย่างมีสติ มีความพอดีและพอเพียง ขณะที่การพัฒนาด้านสมาธิถือเป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาคุณภาพจิตใจให้ตั้งงามให้เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ ประณีต ประเสริฐ ๒) การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แกล้วกล้าสามารถ และ ๓) การพัฒนาความสุขภาวะของจิตใจเป็นการพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี จิตใจที่มีความร่าเริง สดชื่น ปิติและอิ่มเอิบใจ สำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในขั้นสูงสุดหรือด้านปัญญา ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องลึกซึ้งและชัดเจน ๒) การพัฒนาเพื่อช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องตั้งงาม และ ๓) การพัฒนาปัญญาขั้นสูงที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเข้าถึงจนสามารถปรับตัว ปรับใจ ไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมีชีวิตที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง^{๑๒๖}

พระมหาธฤติ วิโรจโน ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไปเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ๔ ประการ (VETS) คือ ๑) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) ๒) การศึกษา (Education) ๓) การอบรม

^{๑๒๖}พระครูนิวริฐศีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฒโน), “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓.

(Training) และ ๔) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และสัปปุริสธรรม ๗ ส่วนรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนาที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ควรมีการบูรณาการการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ พรหมวิหาร ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับการปกครองมากที่สุด ๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ สิกขา ๓ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้อยู่อย่างประเสริฐ ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ สังคหวัตถุ ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคี เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ๔) ด้านการเผยแผ่ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ ภาวนา ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมสำหรับการพัฒนา ผูกอบรมมนุษย์ให้มีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ๕) ด้านการสาธารณูปการ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ อิทธิบาท ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ สัปปุริสธรรม ๗ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้เป็นอย่างดี และด้วยการประยุกต์หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) และหลักธรรม แต่ละหัวข้อสามารถยั้งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๑๒๗}

พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุฉินโณ) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒” ผลการวิจัยพบว่า

๑. รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายอาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อมา การบริหารจัดการแนวใหม่ได้มีการบูรณาการเข้ากับแนวคิดและทฤษฎีของกลุคและเออร์วิค ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล และหลักพุทธวิธีการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการให้มีความสามารถมีทักษะและมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองคณะสงฆ์ให้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

๒. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค ๒ มีปัญหาที่ชัดเจน องค์กรสงฆ์มีพระภิกษุสามเณรภายในวัดไม่เพียงพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่าง

^{๑๒๗} พระมหาธุดิ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๖.

ถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัดเป็นปัญหาในการเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน สำคัญผิดและเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา

๓. รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ ควรมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางในการประสานพระภิกษุสามเณรภายในวัด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบาย จ้อกำหนดข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่องค์กรกำหนดและมอบหมาย จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่และอำนวยความสะดวกและเป็นที่พักพิงในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ติดตามประเมินผลพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่และจัดทำงบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป^{๑๒๘}

บุญส่ง หาญพานิช ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสสถาบันอุดมศึกษา มีความต้องการในระดับมากขณะที่สภาพเป็นจริงในปัจจุบันเกิดขึ้นในระดับค่อนข้างน้อยในทุกด้านที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การบริการความรู้ การสื่อสารความรู้ การใช้เทคโนโลยี วัฒนธรรมการไว้วางใจ วัฒนธรรมพลังร่วม นวัตกรรมเวิร์คเกอร์ สิ่งทำลาย และ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความรู้ ลักษณะงานที่เจ้าอาวาสมีความต้องการในระดับมาก ให้มีการนำองค์ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการความรู้ไปใช้ ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษา รองลงมา คือ การพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร เทคโนโลยี ห้องสมุด การวิจัย การประเมินความดีความชอบ การธำรงรักษาพระภิกษุสามเณรภายในวัด การสร้างนักวิชาการ/แหล่งข้อมูล การกำหนดภาระงานของพระภิกษุสามเณรภายในวัด และการบริการความรู้ เจ้าอาวาสมีความประสงค์ให้ในระดับมาก ให้มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ข้ามหน่วยงานทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการมากขึ้น ให้มีการบริการความรู้ในลักษณะของการร่วมมือที่ต่างฝ่ายต่างเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับบริการใน ๕ ด้าน คือ การเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ การถ่ายทอดความรู้ การจัดอบรมสัมมนา การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงความรู้ และการให้คำปรึกษา รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่น่าเสนอ เน้นด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้และการบริการความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ๑๐ ด้าน ด้านวิสัยทัศน์ คือ การเป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้และชุมชนนักวิชาการ/แหล่งข้อมูล ด้านภารกิจ คือ การผลิต ถ่ายทอด และบริการความรู้ ด้านนโยบาย คือ ให้มีการแบ่งปันความรู้อย่างทั่วถึงทั้งภายในและภายนอกสถาบัน ด้านเป้าหมาย คือ การพัฒนาวัฒนธรรมการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมการบริการความรู้พัฒนานวัตกรรมเวิร์คเกอร์ พัฒนาฐานความรู้

^{๑๒๘} พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๘.

อิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันและพัฒนาปฏิสัมพันธ์ความรู้ ด้านการประเมินคือ ประเมินความสามารถ และวัฒนธรรมของสถาบัน ด้านยุทธศาสตร์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการความรู้ไว้ ๖ ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์เจ้าอาวาส ยุทธศาสตร์นอลลิติจ์เวอร์เคอร์ ยุทธศาสตร์ปฏิสัมพันธ์ความรู้ ยุทธศาสตร์การสื่อสารความรู้และเทคโนโลยี ยุทธศาสตร์การไว้วางใจ และยุทธศาสตร์พลังร่วม ด้านสำนักบริหารจัดการความรู้ คือ การวางแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการความรู้ ด้านกระบวนการ แบ่งปันแลกเปลี่ยนและบริการความรู้ คือ การเตรียมความพร้อม การกำหนดวิธีการแบ่งปัน และเปลี่ยนแปลงและบริการ การประเมินและปรับปรุงแก้ไข ด้านผลการดำเนินการ คือ ทำให้ได้ วัฒนธรรมการ แบ่งปันและเปลี่ยนความรู้ และการบริการความรู้ ชุมชนนอลลิติจ์เวอร์เคอร์ ฐานความรู้อิเล็กทรอนิกส์ ปฏิสัมพันธ์ความรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ และการบริการ^{๑๒๙}

จินตนา ศักดิ์ภู่อารัม ได้วิจัยเรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐสำหรับประเทศไทย” ผลการศึกษาพบว่า

นำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐสำหรับประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและกรณีศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา นำผลที่ได้ไปร่างรูปแบบ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคิดเห็น ที่มีต่อร่างรูปแบบ ปรับรูปแบบ และตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบครั้งสุดท้าย โดยการประชุมสัมมนา ผู้ทรงคุณวุฒิ รูปแบบที่นำเสนอประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ความนำ เน้นบริบทและความ เป็นมาของแนวคิด ส่วนที่ ๒ รูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐสำหรับประเทศไทย มีองค์ประกอบ ๕ ส่วน ประกอบด้วย ๑) หลักการ แนวคิดในการกำหนดรูปแบบ ได้แก่ หลักการ กระจายอำนาจโดยเน้นการมีส่วนร่วม หลักสิทธิและสิทธิประโยชน์ของบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรใน การรับและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักความเป็นอิสระจากกฎระเบียบที่ใช้บังคับกับโรงเรียนทั่วไป หลักการมีกฎหมายรองรับสถานะของโรงเรียน หลักความพร้อมที่ให้ตรวจสอบได้ และหลักการ จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพเป็นหลัก ๒) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อเป็นทางเลือกในการ จัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร ร่วมกันจัดตั้งหรือมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกำกับของรัฐ ๓) ลักษณะเฉพาะของโรงเรียนในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย ความหมาย กฎบัตร ผู้จัดตั้ง ผู้สนับสนุน ผู้อนุมัติการจัดตั้ง ประเภทของโรงเรียน จำนวนโรงเรียน การรับนักเรียน การมีอิสระในการบริหาร การได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจากรัฐ และ ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ๔) กฎบัตรของโรงเรียนในกำกับของรัฐ ๕) การบริหารโรงเรียนใน กำกับของรัฐ ประกอบด้วย การบริหารโดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และการบริหารงาน โรงเรียนในกำกับของรัฐ ๔ ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคคล งานการเงิน และงานบริหารทั่วไป ส่วนที่ ๓ แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ มุ่งเน้นการเร่งดำเนินการให้มีกฎหมายรองรับการดำเนินงาน ของโรงเรียนในกำกับของรัฐและมีโครงการนำร่อง ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขหรือข้อจำกัดของรูปแบบ ที่สำคัญ

^{๑๒๙} บุญส่ง หาญพานิช, “รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอุดมศึกษา, (ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐.

คือ ต้องมีกฎหมายรองรับ และการคัดเลือกเจ้าอาวาสโรงเรียน และคณะกรรมการบริหารโรงเรียนที่มีความสามารถตรงความต้องการ^{๓๓๐}

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า

มหาวิทยาลัยบรรษัทต่างประเทศมีวิวัฒนาการจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของมหาวิทยาลัยบรรษัทได้แก่ ๑) การเป็นหน่วยศึกษาอบรมแบบรวมศูนย์เชิงนโยบาย และมีโปรแกรมการศึกษาเฉพาะทาง ๒) การรองรับการขยายตัวและเติบโตขององค์กร ๓) การสนับสนุนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและวิธีดำเนินงานขององค์กร ๔) การส่งเสริมองค์กรให้เป็นผู้นำทางธุรกิจ และได้เปรียบด้านการแข่งขัน ๕) การเป็นแหล่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ๖) การส่งเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ๗) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัด ตรงตามความต้องการและกลยุทธ์ของบริษัท ๘) การนำปรัชญา หลักการ แนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของบริษัทมาเป็นหลักในการจัดการศึกษา รูปแบบของมหาวิทยาลัยบรรษัทในประเทศไทย ประกอบด้วยโครงสร้างการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยบรรษัท ๑๒ ด้านได้แก่ การบริหารจัดการ วัสดุภัณฑ์ การเงิน องค์กร การมีส่วนร่วม ผู้เรียน หลักสูตรและการเรียนการสอน เทคโนโลยี การศึกษา การวัดและประเมินผล การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งและเปิดดำเนินการ และการรับรองมาตรฐานการศึกษา โดยที่แต่ละด้านส่วนใหญ่มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในระดับมาก และมากที่สุด ยกเว้นการดำเนินงานในรูปสภามหาวิทยาลัย คล้ายกับสถาบันอุดมศึกษาทั่วไปและการระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ อยู่ในระดับปานกลางและการแบ่งศาสตร์การศึกษา เป็นคณะวิชาคล้ายมหาวิทยาลัยทั่วไปอยู่ในระดับน้อย กลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก ๓ ด้านคือ ด้านบริหารจัดการทั่วไป ด้านบริหารจัดการวิชาการ และด้านกลไกการอุดมศึกษาของรัฐ มีกลวิธีที่สำคัญคือ ๑) จัดตั้งโดยไม่ต้องรอการปรับกฎหมายประเภทสถาบันคู่สัญญา สถาบันสมทบ สถาบันอุดมศึกษาทั่วไป ศูนย์เฉพาะทางในมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาเฉพาะทาง ๒) จัดตั้งเป็นสถาบันอิสระซึ่งมีความเหมาะสมมากที่สุด แต่ต้องรอการปรับกฎหมาย ๓) นำระบบคุณวุฒิทางวิชาชีพ (Thai Vocational Qualification: TVQ) มาใช้ในการรับรองมาตรฐานการศึกษา การกำหนดหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ๔) รัฐให้การสนับสนุนและจูงใจให้ดำเนินการ ๕) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย คือ องค์กรและสถานประกอบการน่าจะได้นำรูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทไปใช้เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาองค์กร และสร้างความเชื่อมโยงการ

^{๓๓๐}จินตนา ศักดิ์ภู่อารัม, “การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับ ของรัฐสำหรับประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต การบริหารการศึกษา, (ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

ดำเนินการระหว่างหน่วยงานรัฐด้านการศึกษา สถานประกอบการ และสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะด้านการจัดตั้งและการรับรองมาตรฐานการศึกษาให้บังเกิดผลเชิงรูปธรรม^{๑๓๑}

วัลลภา จันทรเพ็ญ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวความคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา” ผลการวิจัยพบว่า

๑. รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมตามแนวความคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การดำเนินกิจกรรมของรูปแบบที่ ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะติดตามผล การดำเนินกิจกรรมในระยะทดลอง มีการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการความคิดความเข้าใจ ทักษะการคิดเพื่อควบคุมตนเองด้วยเทคนิคการปรับพฤติกรรมทางปัญญา การเขียนโครงการช่วยเพื่อน การชักจูงซื้อ การให้ข้อมูลย้อนกลับและเสริมแรงทางบวก

๒. ผลของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวความคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา ๒.๑ นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมในระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๒.๒ นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรม แตกต่างจากนักศึกษากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๑๓๒}

จากการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องนี้พอสรุปได้ว่าการสร้างรูปแบบ (model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษา องค์ความรู้ (intensive knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมและหาคุณภาพของรูปแบบต่อไป ส่วนการพัฒนาแบบมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่ คือ การสร้างรูปแบบและการประเมินความเหมาะสมและการหาคุณภาพของรูปแบบ

๒) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกิจกรรม ๕ ส ดังต่อไปนี้

เพ็ญจันทร บัวขาว ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของ พนักงานภายในบริษัท คอมพาร์ท พีริซิชัน (ประเทศไทย) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง ๒๗-๓๓ ปี

^{๑๓๑} ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง, “รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทในประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอุดมศึกษา*, (ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘

^{๑๓๒} วัลลภา จันทรเพ็ญ, “การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม ของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวความคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา” *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน*, (ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

สถานภาพโสด ระดับการศึกษามัธยมศึกษา ตอนปลาย/อนุปริญญา อายุการทำงาน ๑-๔ ปีและสังกัดแผนกผลิต มีระดับการปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีระดับการเสริมสร้างความปลอดภัยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติ กิจกรรม ๕ ส พบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีเพศต่างกันมีระดับการปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีอายุ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษา อายุการทำงาน และสังกัดแผนกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ .๐๕ และผลการเปรียบเทียบระดับการเสริมสร้างความปลอดภัยพบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีเพศและอายุการทำงานต่างกัน มีระดับ การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส ไม่แตกต่างกัน ส่วน พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีอายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และสังกัดแผนกต่างกัน มีระดับ การเสริมสร้างความปลอดภัยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕^{๑๓๓}

พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน ด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานภายในบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด ผลการวิจัยพบว่า พนักงานภายในบริษัทที่มีอายุต่างกัน มีระดับทักษะคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานภายในบริษัทวังน้อยเบเวอเรจ จำกัด จำแนกตามอายุไม่แตกต่างกัน จำแนกตามสถานภาพสมรส ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสะดวก แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้าน อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุการทำงาน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านสะอาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน^{๑๓๔}

พระครูวิสิฐพัชราจาร (ไชยยา เขมสิริ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๕}

๑. การพัฒนาคือการทำให้เจริญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ ในพระพุทธศาสนามุ่งการพัฒนาคนให้มีความรู้และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์จัดเป็นงานประเภทสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ ผู้ปกครองดูแลวัด หลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้อง โดยตรงกับการพัฒนาจัดการสาธารณูปการที่เด่นชัด

^{๑๓๓} เพ็ญจันทร์ บัวขาว, การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานบริษัท คอมพาร์ท พรินซ์ (ประเทศไทย) จำกัด, วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ – มีนาคม ๒๕๕๘): ๗๕.

^{๑๓๔} พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด, ทักษะคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของพนักงานบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๗๑.

^{๑๓๕} พระครูวิสิฐพัชราจาร (ไชยยา เขมสิริ), “การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๕๕.

มี ๔ ประการ คือ ๑. อุฏฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียรรับผิดชอบหน้าที่ ๒. อารักขสัมปทา รู้จักคุ้มครองรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ๓. กัลป์ยามมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร รู้จักคบหาคนที่มีความรู้และความดีมาเกื้อกูลกัน และ ๔. สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสมไม่ฟุ้งเพื่อเกินฐานะสำหรับการบริหารจัดการทั่วไปมีทฤษฎีที่สอดคล้องกับการพัฒนาหลายประการ แต่สำหรับการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการ ทฤษฎีกระบวนการบริหารของฟาโยล (Fayal) ๕ ประการ คือ ๑. การวางแผน ๒.การจัดหน่วยงาน ๓.การบังคับบัญชา ๔.การประสานงาน และ ๕.การควบคุม มีความเหมาะสมกับการบริหารจัดการเชิงพุทธมากที่สุด

๒. สภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี พบว่า จุดแข็งในการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ คือ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานอย่างเด่นชัด ทั้งระยะสั้นและระยะยาว อาศัยองค์ประกอบ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ จุดอ่อนในการดำเนินงาน คือ พระสังฆาธิการบางท่านแบกภาระหน้าที่หลายบทบาท บางรูปมีอายุมาก พรรษามาก การติดต่อดำเนินงานเป็นอุปสรรค ส่วนโอกาสในการดำเนินงานคือ ชาวเพชรบุรีเป็นชาวพุทธที่มีจิตศรัทธาในการทำบุญบริจาคทรัพย์มาก และชุมชนให้ความร่วมมือในการระดมทุนในการก่อสร้างศาสนสถานศาสนวัตถุเป็นอย่างดี ส่วนอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ ขาดหน่วยงานของทางราชการที่จะเข้ามาช่วยดูแลการก่อสร้าง ซ่อมแซม ควบคุมดำเนินงานในด้านศิลปะต่าง ๆ จึงทำให้รูปลักษณะสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปบางส่วน

๓. รูปแบบการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ได้มาจากบริบทของจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีศิลปวัฒนธรรมและงานสกุลช่างเมืองเพชร ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ดังนั้น การดำเนินการก่อสร้างพัฒนาต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยให้เหมาะสม และดำเนินการตามแบบแปลนที่ได้รับอนุญาต จึงได้รูปแบบการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน ๖ ประการ คือ ๑) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๒) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะของแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน ๓) ควบคุมการก่อสร้างโดยให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ ๔) ควบคุมการเงินและบัญชีรายรับรายจ่ายให้เป็นไปตามหลักบัญชี ๕) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ๖) ควบคุมการทำเอกสารต่างๆ ให้ถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ

พระครูวัชรสุวรรณาทธ ธมฺมโชโต (ลูกชูป เกตุเขียว) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัญหาอุปสรรคของการอนุรักษ์โบราณสถาน พบว่า ยังขาดแคลนงบประมาณและขาดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน สำหรับประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอนุรักษ์โบราณสถาน และการสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับในการอนุรักษ์ยังมีไม่เพียงพอ

๒. การบูรณาการระหว่างแนวคิดทฤษฎีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ พบว่า การวางแผน พระสังฆาธิการต้องวางแผน

ให้ชัดเจน การจัดการ การพบปะ องค์การจะต้องรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมกับโครงสร้างองค์การในการดำเนินกิจกรรมให้มีความคล่องตัว การบริหารบุคคล พบว่า การเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานในการอนุรักษ์หรือผู้ที่มีความรักต่อโบราณอย่างสูงสุดเข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลปกป้อง การอำนวยการ พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องมีความรู้และข้อมูลอย่างลึกซึ้งที่สามารถนำไปกำหนดการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ และการควบคุม พบว่า การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น พระสังฆาธิการจะต้องพัฒนาระบบของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา สำหรับการบูรณาการหลักพุทธธรรมจะต้องทำให้พระสังฆาธิการมีฉันทะใส่ใจในการอนุรักษ์อยู่เสมอและมุ่งมั่น มีวิริยะความขยันหมั่นเพียรในการอนุรักษ์โบราณสถาน ความพยายามอดทน มีจิตตะความตั้งใจในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีความกระตือรือร้น และมีวิมังสาใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผลเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

๓. การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า กลยุทธ์ด้านการให้ความรู้ พระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจภายใต้กรอบของการอนุรักษ์ และต้องมีแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน ระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านวิธีการอนุรักษ์ พระสังฆาธิการต้องดูแลรักษาเอกลักษณ์และ คุณค่าดั้งเดิมของโบราณสถาน โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านการดูแลรักษาและป้องกัน พระสังฆาธิการต้องกำกับดูแลโบราณสถานให้อยู่ในสภาพที่ดี โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านการติดต่อประสานงาน พระสังฆาธิการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถานโดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง และกลยุทธ์ด้านการสร้างองค์ความรู้ พระสังฆาธิการควรดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของมหาเถรสมาคม และกรมศิลปากร ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานและนำเทคโนโลยี มาใช้เพื่อสื่อสารและเผยแพร่เรื่องโบราณสถาน^{๑๓๖}

พระครูวิสิฐพัชราจาร (ไชยยา เขมสิริ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาคือการทำให้เจริญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ ในพระพุทธศาสนามุ่งการพัฒนาคนให้มีความรู้และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์จัดเป็นงานประเภทสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ ผู้ปกครองดูแลวัด หลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้อง โดยตรงกับการพัฒนาจัดการสาธารณูปการที่เด่นชัด มี

^{๑๓๖} พระครูวัชรสุวรรณาทธ ธมฺมโชโต (ลูกซุบ เกตุเขียว), “การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๔ ประการ คือ ๑. อุฏฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียรรับผิดชอบหน้าที่ ๒. อารักขสัมปทา รู้จักคุ้มครองรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ๓. กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร รู้จักคบหาคนที่มีความรู้และความดีมาเกื้อกูลกัน และ ๔. สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสมไม่ฟุ้งเพื่อเกินฐานะ สำหรับการบริหารจัดการทั่วไปมีทฤษฎีที่สอดคล้องกับการพัฒนาหลายประการ แต่สำหรับการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขการ ทฤษฎีกระบวนการบริหารของฟาโยล (Fayal) ๕ ประการ คือ ๑.การวางแผน ๒.การจัดหน่วยงาน ๓.การบังคับบัญชา ๔.การประสานงาน และ ๕.การควบคุม มีความเหมาะสมกับการบริหารจัดการเชิงพุทธมากที่สุด

๒. สภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการจัดการสาธารณสุขการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี พบว่า จุดแข็งในการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ คือ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานอย่างเด่นชัด ทั้งระยะสั้นและระยะยาว อาศัยองค์ประกอบ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ จุดอ่อนในการดำเนินงาน คือ พระสังฆาธิการบางท่านแบกภาระหน้าที่หลายบทบาท บางรูปมีอายุมาก พรรษามาก การติดต่อดำเนินงานเป็นอุปสรรค ส่วนโอกาสในการดำเนินงานคือ ชาวเพชรบุรีเป็นชาวพุทธที่มีจิตศรัทธาในการทำบุญบริจาคทรัพย์มาก และชุมชนให้ความร่วมมือในการระดมทุนในการก่อสร้างศาสนสถานศาสนวัตถุเป็นอย่างดี ส่วนอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ ขาดหน่วยงานของทางราชการที่จะเข้ามาช่วยดูแลการก่อสร้าง ซ่อมแซม ควบคุมดำเนินงานในด้านศิลปะต่าง ๆ จึงทำให้รูปปลั๊กชนสถูปัตถกรรมเปลี่ยนแปลงไปบางส่วน

๓. รูปแบบการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ได้มาจากบริบทของจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีศิลปวัฒนธรรมและงานสกุลช่างเมืองเพชร ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ดังนั้น การดำเนินการก่อสร้างพัฒนาต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยให้เหมาะสม และดำเนินการตามแบบแปลนที่ได้รับอนุญาต จึงได้รูปแบบการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน ๖ ประการ คือ ๑) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๒) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะของแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน ๓) ควบคุมการก่อสร้างโดยให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ ๔) ควบคุมการเงินและบัญชีรายรับรายจ่ายให้เป็นไปตามหลักบัญชี ๕) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ๖) ควบคุมการทำเอกสารต่างๆ ให้ถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ^{๑๓๗}

^{๑๓๗} พระครูวิสิฐพัชราจารย์ (ไชยยง เขมสิริ), “การพัฒนาการจัดการสาธารณสุขการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

๑. หลักการและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดนนทบุรีในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีบรรทัดฐานในการดำเนินการของทุกฝ่ายซึ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของกรมศิลปากรในการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดได้มีการสำรวจโบราณสถาน เป็นขั้นตอน มีการค้นหาโบราณสถานเพื่อกำหนดรายละเอียดเป็นอย่างไร ในการเพิ่มประสิทธิภาพในมาตรฐานเดียวกัน

๒. บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรีพบว่าในแต่ละด้านได้ผลดังนี้ ๑. ด้านการดูแลรักษา มีการดำเนินการตรวจสอบความเสียหายและความเสื่อมโทรมของโบราณสถานในวัดอย่างต่อเนื่อง ๒. ด้านการปกป้องคุ้มครอง มีการป้องกันและหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพของโบราณสถานและมีการป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายหรือขูดหาโบราณวัตถุและในเขตโบราณสถานรวมถึงการจัดบริเวณโดยรอบควบคุมดูแลไม่ให้เกิดสิ่งกีดขวางเส้นทางการสัญจรที่อาจจะนำมาซึ่งความไม่สะดวกปลอดภัย ๓. ด้านการเสริมความมั่นคง พิจารณาถึงคุณค่าโบราณสถานไม่ให้เกิดเสื่อมลงรักษาตามแบบดั้งเดิม และปรึกษาผู้รู้ก่อนที่จะดำเนินการ ๔. ด้านการใช้ประโยชน์ มีการเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีโบราณสถาน สนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของโบราณสถานนั้น รวมถึงมีการจัดการเผยแพร่เอกสารประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนและการใช้ประโยชน์โบราณสถานต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อโบราณสถาน มีการกำหนดพื้นที่ใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน และไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบของโบราณสถาน

๓. การพัฒนาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ๑. ด้านการอนุรักษ์ รูปแบบอนุรักษ์จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในด้านความคิด หลักการเกี่ยวกับการสงวนรักษา การบูรณะและการนำเสนอมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อป้องกันดูแลรักษา เป็นขั้นตอนแรกของการอนุรักษ์ที่สำคัญมาก เป็นวิธีป้องกันและรักษาไม่ให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ เกิดการเสียหายเสื่อมสภาพหรือเกิดชำรุดทรุดโทรม อันเนื่องมาจากมนุษย์หรือผู้ใช้ประโยชน์ การดำเนินการในเบื้องต้นควรใช้มาตรการอันเหมาะสมทำการเสริมความมั่นคงแข็งแรงไว้ก่อนที่จะดำเนินการอนุรักษ์เพื่อป้องกันมิให้เสียหาย ๒. ด้านการฟื้นฟูการฟื้นฟูวิธีการและแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสภาพ การส่งเสริมคุณค่าศิลปกรรมท้องถิ่นไปในทิศทางที่เหมาะสม การวางแผนงานเป็นขั้นตอน มีเจ้าหน้าที่นักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถทางสังคมและวัฒนธรรมการฟื้นฟูที่ดีควรจะทำขึ้นเพื่อจัดหาประโยชน์ที่เหมาะสมกับทรัพย์สินที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้และการเป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่มองเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟู ศิลปะพื้นบ้าน การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ ๓. ด้านการพัฒนา มีการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และการพัฒนาองค์ความรู้แก่ชุมชนและเยาวชนไปด้วยรวมถึงการพัฒนา

สิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกทั้งส่งเสริมสินค้า
หัตถกรรมซึ่งก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในด้านการพัฒนา^{๑๓๘}

พระครูวินัยธรรมภณ ธมมพโล (แก้วแจ่มศรี) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๒๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๔ มีอายุตั้งแต่ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๙๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ จำนวนพรรษาตั้งแต่ ๑ – ๕ พรรษาจำนวน ๑๒๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๘ มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๓๗ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑ ไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรมจำนวน ๑๖๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ และไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม จำนวน ๒๖๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๙

๒. ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัด พบว่าพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔ ด้านในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ และเมื่อพิจารณาเป็นด้านพบว่าด้านการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน ด้านกิจการอันเกี่ยวกับวัดด้านกิจการของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร และด้านการศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. การจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้เป็น ๓ ประเด็น คือ (๑) บทบาทด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน เนื่องจากพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีพรรษายุคกลางมาก หลากหลายรูปมีประสบการณ์ในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดมาอย่างยาวนาน จึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ สู่พระภิกษุสามเณรและประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัด (๒) บทบาทด้านวิธีการการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดภายในวัดพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาสนับว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดเพราะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและอยู่ใกล้ชิดกับโบราณสถาน จึงมี

^{๑๓๘} พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส), “บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๗๘.

ขั้นตอนและวิธีการในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากที่สุด (๓) บทบาทด้านการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดเนื่องจากโบราณสถานของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยธรรมชาติอยู่ทุกปี พระสังฆาธิการจึงรับบทบาทในการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถาน แต่ด้วยความร่วมมือจากพระภิกษุสามเณร ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการอย่างจริงจัง จึงช่วยกันดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานไม่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ อาทิเช่น การสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม จึงทำให้รอดพ้นจากภัยน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี บทบาทด้านการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการช่วยกันติดตามและดูแล^{๑๓๙}

พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภโณ (นามเมือง) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า (๑) ด้านการจัดบริเวณวัด เป็นการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุ ให้สวยงามประหยัด เรียบง่าย สอดคล้องต่อศิลปะวัฒนธรรมประเพณีของชาติ และท้องถิ่น (๒) ด้านการจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด มีการสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองเป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช (๓) ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีความมุ่งหมาย ๔ ลักษณะ คือ ๑. การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๒. การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ๓. การสอนศีลธรรมในสถานศึกษาทั่วไป ๔. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา (๔) ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม มีการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

๒. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการจัดบริเวณวัด คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๒ ด้านการจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๙๑ และด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔๕ ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๒๒

๓. แนวทางในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย (๑) การจัดบริเวณวัด ได้แก่ การจัดทำแผนผังวัด การจัดการระบบสาธารณูปโภคให้ดี

^{๑๓๙} พระครูวินัยธรรมมณ ธรรมพล (แก้วแจ่มศรี), “การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๗๐.

การวางแผนในการซ่อมแซม บูรณปฏิสังขรณ์วัด การปลูกต้นไม้ เพื่อความร่วมมือ การจัดทำป้ายชื่อ และประวัติวัด และการจัดทำแผนพัฒนาวัด ๑ ปี ๓ ปี ๕ ปี (๒) การจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด ได้แก่ บัญชีทะเบียนประวัติ วางระเบียบข้อบังคับสำหรับการปฏิบัติ การประชุม อบรมบุคลากรภายในวัด การให้ศึกษาพระธรรมวินัย การอบรมศีลธรรมแก่ศิษย์วัด มีการปกครอง ตามลำดับ แบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบ (๓) การจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ได้แก่ การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม การจัดอบรมนักรธรรมบาลี ก่อนสอบ การส่งเสริมครูสอนพระ ปริยัติธรรม การจัดทำแผนการสอน และการจัดสวัสดิการให้แก่ครู การตั้งทุน และมอบทุนการศึกษา และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ภายในวัด (๔) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม ได้แก่ มีการแสดงธรรม แก่ประชาชนตลอดทั้งปี การส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปอบรมเด็กและเยาวชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก จัดโครงการปฏิบัติธรรม โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน มีการจัดทำ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านภายในวัด การจัดค่ายคุณธรรม^{๑๔๐}

๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย

๑) **ตัวแปรต้น** ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยพื้นฐาน ๒) กระบวนการ POCCC ได้แก่ (๑) การวางแผน (Planning) (๒) การจัดองค์การ (Organizing) (๓) การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ (Commanding) (๔) การประสานงาน (Coordinating) (๕) การควบคุม (Controlling)^{๑๔๑} และ ๓) สัปปายะ^{๑๔๒} ได้แก่ (๑) อาวาสัปปายะ (๒) อาหารสัปปายะ (๓) บุคคลสัปปายะ (๔) ธรรมสัปปายะ

๒) **ตัวแปรตาม** ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ประกอบด้วย ๑) รูปแบบด้านเสาสง ๒) รูปแบบด้านเสดวก ๓) รูปแบบด้านเสอาด ๔) รูปแบบด้านสุขลักษณะ ๕) รูปแบบด้านสร้างนิสัย^{๑๔๓}

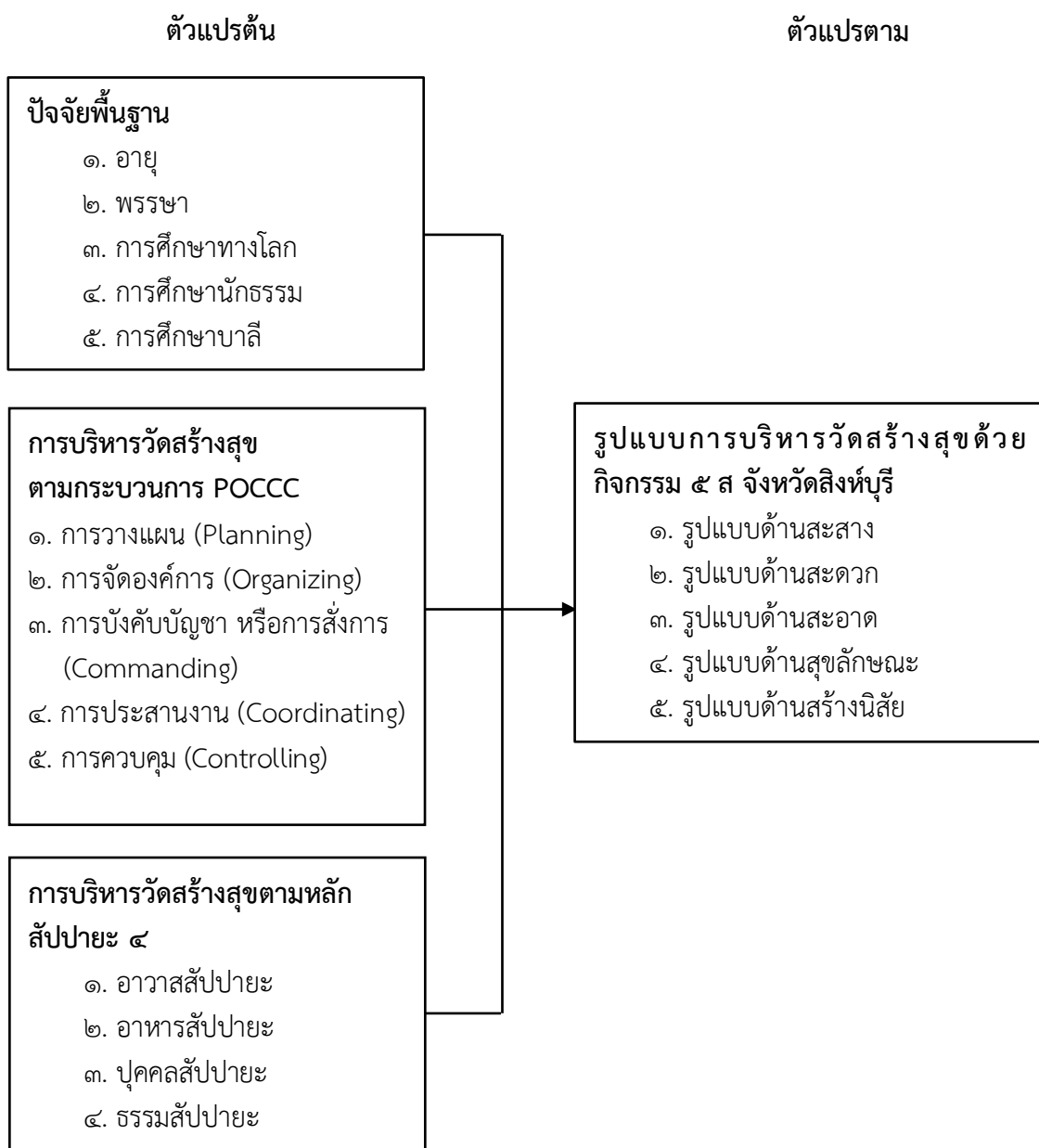
^{๑๔๐} พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภโณ (นามเมือง), “การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๗๙.

^{๑๔๑} Price Alan, *Human Resource Management, In a Business Context*, 2 edition (London : Thomson Learning, 2004), p. 110.

^{๑๔๒} อัง.ทก.อ. (บาลี) ๑๕/๑๐๒/๒๕๔.

^{๑๔๓} เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์, *ทฤษฎีกิจกรรม ๕ ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓-๙๘.

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ประกอบด้วย

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ ท่าน (Key Informants) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๓ ท่าน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ

๓.๑.๑ รูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ เช่น พระไตรปิฎก งานวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิ และงานวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์ เป็นต้น นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

๓.๑.๒ รูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ

ศึกษาจากแบบสอบถามของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งตัวแปรต้น คือคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม และตัวแปรตามคือแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ประกอบด้วย ๑) สะสง ๒) สะตวก ๓) สะอาด ๔) สุขลักษณะ ๕) สร้างนิสัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ฆาติการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสิงห์บุรี ทั้งหมด จำนวน ๑๘๔ รูป^{๑๔๔}

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดโดยเลือกเอาประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๔ รูป

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเลือกโดยวิธีเจาะจงโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก ดังนี้คือ

กลุ่มพระสงฆ์ฆาติการ

๑. พระเทพปริยัติสุธี (ยงยุทธ ยุตธรรมโม) เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี
๒. พระราชสุวัฒนภรณ์ (ประจวบ สุธีโร) รองเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี
๓. พระครูวิธานปริยัติคุณ (วีรหาญ) เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี
๔. พระศรีปริยัติโยดม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม) เจ้าคณะอำเภอบางระจัน
๕. พระครูภาคดิษฐ์คุณากร (กว้าง) เจ้าคณะอำเภอบางบาล
๖. พระครูสุวรรณวิโรจน์ (ชาญ ฐานมงคล) เจ้าคณะอำเภอบางบาล
๗. พระครูวิชิตวุฒิกุล เจ้าคณะอำเภอบางบาล
๘. พระครูวิริยโสภิต เจ้าคณะอำเภอบางบาล
๙. พระสิงหนทวารจารย์ (ทวี สุวณฺณปาโล) เจ้าคณะอำเภอบางบาล (ธ)
๑๐. พระมหาสุรินทร์ สิริธโร เจ้าคณะตำบลบ้านหม้อ วัดพรหมบุรี
๑๑. พระครูประพัฒนศีลคุณ (สำราญ ขนดีโก) เจ้าอาวาสวัดเกษมเวฬุพุทธาราม
๑๒. พระครูเกษมธรรมโชติ (นพตล ถาวโร) เจ้าอาวาสวัดประโชติการาม

กลุ่มเจ้าหน้าที่

๑๓. นางณภัค เทียนชัย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี
๑๔. นางสมบัติ พงษ์พรต นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี
๑๕. นางณัฐนันท์ ตาบโกไสย์ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี
๑๖. ดร.ลัดดา หงสุรพันธ์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี
๑๗. นางไมตรีจิต เหมชัยภูมิ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ

^{๑๔๔} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.onab.go.th/wp-content/uploads/2016/12/onab_primaryinfo60_edit.pdf [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑].

กลุ่มประชาชนทั่วไป

๑๘. นางอำนวยการ ทองสี กำนันตำบลไม้ดัด อำเภอบางระจัน

๓.๒.๓ ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่

๑. พระครูสถิตธรรมมาลังการ, ดร. เจ้าคณะตำบลบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
๒. พระมหาเนตร ปญญาวุฑโฒ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิบูลทองพระอารามหลวง จังหวัดสิงห์บุรี
๓. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์
๔. พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๕. พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๖. ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๗. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
๘. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์
๙. รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๑๐. ผศ.ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๑๑. ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้ทรงคุณวุฒิ
๑๒. นางกัลป์ยกร ศรีสุข วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี
๑๓. นางณัฐนันท์ ตาปโกไสย์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

การสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๓ รูป/คน เพื่อยืนยันข้อมูล

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๔) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๕) นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๗) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๘) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑) อาจารย์ พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๒) พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผ.ศ.ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๓) ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๔) อาจารย์ อาจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๕) ผ.ศ.ดร.ธิติวุฒ หมั่นมี ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

แต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าความเชื่อมั่นมากกว่า ๐.๖๐ ซึ่งอธิบายได้ว่า เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๓. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) จากกลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติงานในลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ พระสังฆาธิการจังหวัดอ่างทอง จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha α -Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ = ๐.๙๗๘

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในการนำไปใช้แจกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงเจ้าอาวาสหรือหัวหน้าหน่วยงานกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากพระภิกษุสามเณรภายในวัดในพื้นที่

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับ กลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ จำนวน ๑๘๔ ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูล ที่สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน ๑๘๔ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็ตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ นั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัย เมื่อได้รับและรวบรวมแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เกณฑ์ที่ใช้แปลผลข้อความที่ได้จากการประเมินผล มีดังนี้^{๑๔๕}

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๒๑ - ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๔๑ - ๔.๒๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๖๑ - ๓.๔๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๘๑ - ๒.๖๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๘๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

---

^{๑๔๕} วัฒนา สุนทรชัย, เรียบสถิติด้วย SPSS ภาคการวิเคราะห์เครื่องมือการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อสอบ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพลีบลีซิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๗๑.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ๓) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

- ๑) สภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
- ๒) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
- ๓) รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
- ๔) ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ
- ๕) องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงประเด็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี สามารถอธิบายผลการวิจัยได้ดังนี้

๔.๑.๑ จุดแข็งของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑) การบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี นับเป็นนโยบายสำคัญของคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี เพราะเป็นนโยบายจากมหาเถรสมาคมที่กำชับให้วัดทุกวัดทั่วประเทศพัฒนาวัดของตนเองตามหลัก ๕ ส เจ้าอาวาสให้ความสนใจ และเอาใจใส่ในการพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง^{๑๔๖}

๒) พระผู้ใหญ่ของจังหวัดสิงห์บุรีให้ความสำคัญกับการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงาน มีการประชุมคณะทำงาน มีการอบรมจากทางคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบาย ๕ ส พระสังฆาธิการระดับสูงให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัด การพัฒนางานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน รวมถึงส่งเสริมให้เจ้าอาวาสพัฒนาวัดให้เป็นวัดสร้างสุขอย่างต่อเนื่อง^{๑๔๗}

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติสุธี (ยงยุทธ ยุตธรรมโม) , เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ พระราชสุวัฒนภรณ์ (ประจวบ สุธีโร), รองเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๐ มกราคม

๓) วัดมีศาสนสถานที่มีมั่นคง มีขนาดใหญ่ และหลากหลาย สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ เช่น มีศาลาการเปรียญ อุโบสถ พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด หอกระจายข่าว ศาลาปฏิบัติธรรม ลานเอนกประสงค์ ศาลาบำเพ็ญกุศล ลานวัด เป็นต้น ซึ่งเหมาะแก่การจัดกิจกรรมของชุมชน^{๑๔๘}

๔) วัดมีความร่มรื่น สะอาด สวยงาม สงบ มีการจัดสรรพื้นที่บริเวณวัดได้อย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน เหมาะแก่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน^{๑๔๙}

๕) วัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจประชาชนอย่างครบวงจร^{๑๕๐}

๖) วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมสำคัญๆ ของประชาชนเป็นประจำ หน่วยงานราชการมักใช้สถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่น^{๑๕๑}

๗) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาวัด ทั้งจัดสรรงบประมาณ ควบคุมและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาวัดระยะสั้นๆ มีการดำเนินงานในลักษณะของคณะกรรมการ มีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นรองประธาน มีพระสังฆาธิการระดับสูง เป็นที่ปรึกษา นอกจากนี้ยังแต่งตั้งพระภิกษุสามเณรภายในวัด ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครู ตลอดถึงชาวบ้าน ร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงาน มีการประชุมคณะกรรมการในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ขั้นตอนวิธีในการดำเนินการ งบประมาณ สถานที่ ผู้รับผิดชอบโครงการ อยู่เป็นประจำ^{๑๕๒}

๘) เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดและส่งเสริมงานด้านการปกครอง การศาสนา การศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ มีการมอบหมายพระภิกษุสามเณรภายในวัดภายในวัดให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการต่างๆ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับติดตามและประเมินผล^{๑๕๓}

๔.๑.๒ จุดอ่อนของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑) วัดในจังหวัดสิงห์บุรี ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการจัดการดูแล พระภิกษุสามเณรมีจำนวนน้อย ทำให้การพัฒนาวัดไม่มีความต่อเนื่องขาดผู้ดูแลรับผิดชอบงานโดยเฉพาะ ในภาพรวมมองว่า พระสังฆาธิการขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารและการจัดการ และองค์ความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเฉพาะความเป็นผู้นำ ซึ่งจะต้องมีภาวะของความเป็นผู้นำ ผวนกับการเป็นผู้จัดการ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ มีทั้งหน้าที่และบทบาท ที่จะต้องไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน มิใช่การพัฒนาแบบอีเวนท์ ต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ พระครูวิธานปริยัติคุณ (วีรหาญ), เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติโยตม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม), เจ้าคณะอำเภอรพท.สิงห์บุรี, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ พระครูนาคตติ์คณาภิรักษ์ (คว่าง), เจ้าคณะอำเภอท่าช้าง, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณวิโรจน์ (ชาญ ฐานมงคล), เจ้าคณะอำเภอนิทร์บุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นางสมบัติ พงษ์พรต, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ พระมหาสุรินทร์ สิริธโร, เจ้าคณะตำบลบ้านหม้อ วัดพรหมบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๒.

แทนการสั่งการแต่ฝ่ายเดียว สิ่งสำคัญพระสังฆาธิการจักต้องดูคนออก บอกคนได้ อาศัยคนเป็น^{๑๕๔}

๒) บางวัดมีปัญหาเรื่องความสะอาดภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด เนื่องจากไม่มีการจัดเก็บที่ถูกรวบรวม การก่อสร้างและการรักษาในอดีต มีการดูแลเอาใจใส่ รักษาศิลปะในการก่อสร้างอย่างดีเยี่ยม เพราะโดยส่วนมากพระสงฆ์เป็นช่างฝีมือ สร้างด้วยฝีมือตนเอง จึงวางแผนผลงานการก่อสร้างทุกอย่าง พระสังฆาธิการขาดความรู้ ความเข้าใจในการก่อสร้าง การดำเนินการควรอนุรักษ์ไม่ควรทำลายของเก่าที่มีอยู่แล้ว ต้องเก็บรักษาไว้ การจัดสร้างไม่มีแบบแผน ขึ้นอยู่ตามความพอใจของเจ้าอาวาส การดำเนินการเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เป็นงานที่ไม่สามารถดำเนินการโดยผู้ใดผู้หนึ่งเพียงผู้เดียวได้ เพราะต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านหลายแขนง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นความรู้ในลักษณะสหวิทยา ที่ใช้ศาสตร์หลายแขนงในการดำเนินการ อาทิเช่น ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม ความรู้ด้านองค์ประกอบภายในของตัวอาคาร ความรู้ด้านลวดลายประดับตกแต่ง^{๑๕๕}

๓) วัดเน้นสิ่งปลูกสร้างที่สามารถใช้ประโยชน์ได้เพียงการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมของวัดสร้างสุข ในอดีตการจัดการสาธารณูปการมักขาดการประสานงานที่ดี ต่างคนต่างทำ ที่ได้ ผู้รับผิดชอบมีความรู้ ความเข้าใจ มีพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่เก่ง มีความรู้ทางศิลปะนั้นๆ ก็จะจัดการได้ดี มีการจัดการสร้างไม่มีแบบแผนอยากสร้างตรงไหนก็สร้างตรงนั้น ทำให้พื้นที่ของวัดคับแคบไม่เป็นสัดส่วน^{๑๕๖}

๔) วัดมีศาสนสถานที่ไม่มั่นคงมีขนาดเล็ก และชำรุดทรุดโทรมไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ งบประมาณไม่แน่นอน ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากการบริจาคของประชาชน จึงทำให้ขาดสภาพคล่องในการก่อสร้าง หรือปรับปรุงพัฒนาเสนาสนะ งบประมาณ เพราะงบประมาณไม่ได้มีมาเป็นก้อนแบบทางราชการ ทำให้การปรับปรุงหรือพัฒนาทำได้ไม่ต่อเนื่อง ขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน มีก็น้อย จึงทำให้งานล่าช้า ไม่ทันต่อความเร่งด่วนของถาวรวัตถุสถาน^{๑๕๗}

๕) วัดขาดความร่มรื่นสะอาดสวยงามสงบมีการจัดสรรพื้นที่บริเวณวัดไม่เหมาะสมไม่เป็นสัดส่วนมีพื้นที่ป่าไม้ไม่พอ เน้นการใช้พื้นที่ในตัวอาคารมากกว่าบริเวณด้านนอกทำให้สิ้นเปลืองพลังงานจำนวนมาก เกิดจากการสร้างวัดแบบไม่มีการวางแผน ไม่มีแบบแผนไม่มีพิมพ์เขียว เจ้าอาวาสคิดอย่างจะสร้างสิ่งใดก็สร้าง ทำให้ขยายเพิ่มเติมภายหลังลำบากมาก และการปฏิสังขรณ์นั้นก็ขาดงบประมาณจากรัฐบาลมาให้เพียงพอ ควรเพิ่มงบประมาณการปฏิสังขรณ์ให้มากขึ้น ขาดการวางแผนที่ดี และขาดการควบคุมดูแลในการดำเนินงาน^{๑๕๘}

๖) วัดขาดงบประมาณในการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง เป็นไปอย่างช้าๆ การก่อสร้างเป็นไปด้วยความล่าช้า เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์ ที่จะมาดำเนินการก่อสร้าง ต้องรอการบริจาคเสียส่วนใหญ่

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ พระครูวิชิตวุฒิกุล, เจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ พระครูวิริยโสภิต, เจ้าคณะอำเภอบางระจัน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ พระสิงห์คณาจารย์ (ทวี สุวณฺณปาลี), เจ้าคณะอำเภอลำดวนจังหวัดสิงห์บุรี (ธ), ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาสุรินทร์ สิริธโร, เจ้าคณะตำบลบ้านหม้อ วัดพรหมบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ พระครูประพัฒน์ศีลคุณ (สำราญ ขนติโก), เจ้าอาวาสวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.

ช่างก่อสร้างขาดความชำนาญ จึงเป็นผลกระทบต่อการก่อสร้าง หรือการบริหารจัดการ ขาดพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่เข้าใจในการบริหาร จัดการที่ดี^{๑๕๙}

๔.๑.๓ โอกาสของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑) ประชาชนส่วนใหญ่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับทางวัดเป็นอย่างดี เช่น เข้าร่วมปฏิบัติธรรม สวดมนต์ เป็นต้น มีการบูรณาการหลักการต่างๆ มาประยุกต์ใช้ โดยมีการจัดองค์การ การประสานงาน การติดตามผลงาน โดยปรับจากสถาปนิกไปเป็นการวางแผนการใช้ระบบควบคุมในการทำงานหรือการพัฒนาวัด การกระจายหน้าที่และอำนาจในการรับผิดชอบ จะเป็นการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถติดตามประเมินผลการทำงานได้ มีการปรับการทำงานตามความเหมาะสมและความจำเป็นของสถานการณ์ การตั้งวัตถุประสงค์ และการสร้างจริงทำจริงจึงเป็นหลักการของการหาทุนทรัพย์ ประกอบกับความศรัทธาของพระสังฆาธิการ เป็นใบเบิกทางในการหาทุนทรัพย์อีกประการหนึ่งคือ ต้องมีการวางแผนแบบการมีส่วนร่วม คล้ายๆลักษณะเดียวกับแชร์ลูกูใช้ สื่อกจากปากต่อปาก^{๑๖๐}

๒) การหาทุนจัดหาสาธุชนผู้มีจิตศรัทธา ทำการทอดผ้าป่าสามัคคีให้สาธุชนคนอื่นๆ ได้มีส่วนร่วมด้วย และตั้งไวยาวัจกรทำหน้าที่ดูแลเงินทองที่หามาได้ โดยมีวัตถุประสงค์มาใช้จ่ายสร้างสาธารณูปการที่จำเป็นรีบด่วน เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบศาสนกิจของพระและสาธุชนทั่วไป ชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับทางวัดเป็นอย่างดี มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนภายในวัด^{๑๖๑}

๓) เทคโนโลยีมีความทันสมัย เข้าถึงง่าย โดยการระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธา ขอความร่วมมือกับชุมชน บอกจุดประสงค์การทำงานว่ามีประโยชน์อย่างไร โดยใช้หลักการวางแผนการจัดการ การประสานงาน และการควบคุม^{๑๖๒}

๔) เด็กและเยาวชนสนใจและมีจิตอาสาช่วยกันพัฒนาวัดเพิ่มมากขึ้น ควรควบคุมแบบแปลนเสนาสนะให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่น และก่อสร้างตามแบบแปลน^{๑๖๓}

๕) ชุมชนมีการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างดี ชุมชนชนบทสนับสนุนและพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง การก่อสร้างต่างๆภายในวัดเรียกว่างานสาธารณูปการ ทุกวัดจะต้องมีการก่อสร้างอยู่ตลอดเวลา ต้องปรับปรุง ซ่อมบำรุงอยู่ตลอดไป แนวทางการหาทุนจาก

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ พระครูเกษมธรรมโชติ (นพดล ถาวโร) , เจ้าอาวาสวัดประโชติการาม, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นางณภัค เทียนชัย, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นางสมบัติ พงษ์พรต, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นางณัฐนันท์ ตาโปโกไสย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ ดร.ลัดดา หงส์รพีพันธ์, วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

ภาครัฐผู้จัดควรให้บางส่วน ประชาชนบริจาคจำนวนมาก วัตถุประสงค์ของการก่อสร้างเพื่อประโยชน์
การใช้สอยของวัดในชุมชน^{๑๖๔}

๖) มีการมอบรางวัลแก่วัดและพระภิกษุสามเณรที่มีผลงานดีเด่นในการเป็นวัดสร้างสุขแก่
วัดที่มีผลงานในการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง เช่น วัดที่จัดตั้งอุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนา
ตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีผลงานดีเด่น วัดที่
ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่มีผลงานดีเด่น เป็นต้น^{๑๖๕}

๔.๑.๔ อุปสรรคของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑) ชุมชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติด การพนัน สุรา บุหรี่ นำไปสู่อาชญากรรม การทะเลาะ
วิวาท เป็นต้น^{๑๖๖}

๒) ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ประชาชนต้องเร่งทำมาหากิน ไม่สนใจวัดเท่าที่ควร ชุมชน
ขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาวัดการสร้างอาคารขึ้นมาสักหลังหรือสร้างศาลาการเปรียญมาสัก
๑ หลัง ค่าวัสดุ อุปกรณ์มีราคาแพง ค่าแรงก็แพง ไม่เหมือนในอดีตค่าแรงถูก จุดอ่อนคือสถานที่
ก่อสร้างวัดหรือศาลามีน้อยและราคาที่ดินราคาแพงมาก ไม่เหมือนอดีตที่ดินไร่ละหมื่นบาท แต่ทุกวันนี้ไร่
ละเป็นแสนขึ้นไป^{๑๖๗}

๓) สังคมโดยรอบเป็นสังคมเมือง ประชาชนขาดความสนใจในเรื่องการพัฒนาวัดวาอาราม
เทคโนโลยีราคาแพง ต้องลงทุนสูง การก่อสร้างต้องเป็นไปตามแบบแผนที่ได้วางไว้ ถ้าเป็น
โบราณสถานต้องมีการจัดการอนุรักษ์ให้ถูกต้อง จัดทำไปต้องมีการพัฒนาให้ดีขึ้นอีกกว่าเดิม จุดอ่อน
หรือข้อต่อปัญหาอุปสรรคนั้นมีมาก เช่นงบประมาณได้ไม่พอใช้ในสิ่งก่อสร้าง ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์
ในการก่อสร้างและช่างสถาปนิก การขาดความรอบรู้ของพระสังฆาธิการ ขาดการวางแผนและการ
ประสานงาน การดำเนินการขาดระบบในการจัดการ นึกเอง คิดเอง ทำเอง โจทย์ที่ตั้งไว้คือราคาไม่ใช่
คุณค่า ประเด็นสำคัญการพัฒนาวัดมุ่งไปในเชิงพาณิชย์ และการให้ได้เป็นวัดพัฒนา ปราศจากพื้นฐาน
ของการพัฒนา เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนา และองค์ความรู้เพื่อเป็นแบบอย่างทางสังคมในฐานะ
ศูนย์กลางของวิทยาการ ซึ่งในอดีตวัดเป็นตักศิลาของผู้คน^{๑๖๘}

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นางไมตรีจิต เหมชัยภูมิ, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ นางอำนาจ ทองสี, กำนันตำบลไม้้อด, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัตโยดม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม), เจ้าคณะอำเภอพรหมบุรี, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ พระครูนาครดิถีคณาภิรักษ์ (คว่าง), เจ้าคณะอำเภอบางบาล, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณีโรจน์ (ชาญ ฐานมงคล), เจ้าคณะอำเภอบางบาล, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑ สรุปประเด็นการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค การบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

<p>ประเด็นภายนอก</p> <p>ประเด็นภายใน</p>	<p>โอกาส (O)</p> <p>๑) ประชาชนส่วนใหญ่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ๒) ชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ๓) เทคโนโลยีมีความทันสมัย เข้าถึงง่าย ๔) เด็กและเยาวชนสนใจและมีจิตอาสาช่วยกันพัฒนาวัดเพิ่มมากขึ้น ๕) ชุมชนมีการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างดี ๖) มีการมอบรางวัลแก่วัดและพระภิกษุสามเณรที่มีผลงานดีเด่นในการเป็นวัดสร้างสุข แก้ววัด</p>	<p>อุปสรรค (T)</p> <p>๑) ชุมชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติด การพนัน สุรา บุหรี่ นำไปสู่อาชญากรรม การทะเลาะวิวาท เป็นต้น ๒) ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ประชาชนต้องเร่งทำมาหากิน ไม่สนใจวัดเท่าที่ควร ชุมชนขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาวัด ๓) สังคมโดยรวมเป็นสังคมเมือง ประชาชนขาดความสนใจในเรื่องการพัฒนาวัดวาอาราม เทคโนโลยีราคาแพง ต้องลงทุนสูง</p>
<p>จุดแข็ง (S)</p> <p>๑) เป็นนโยบายสำคัญของคณะสงฆ์ ๒) พระผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงาน มีการประชุมคณะทำงาน ๓) วัดมีศาสนสถานที่มีมั่นคง มีขนาดใหญ่ และหลากหลาย สามารถพัฒนาได้ ๔) วัดมีความร่มรื่น สะอาด สวยงาม สงบ มีการจัดสรรพื้นที่บริเวณวัดได้อย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน ๕) วัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของประชาชน ๖) วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมสำคัญๆ ของประชาชน</p>	<p>SO Attack (ลุย, เดินหน้า, รุก, ฉวยโอกาส) พัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องตามหลัก ๕ ส</p>	<p>ST Maintain (รักษาระดับ, ทำลายอุปสรรค) ดำเนินการในรูปแบบของ คณะกรรมการ</p>
<p>จุดอ่อน (W)</p> <p>๑) วัดในจังหวัดสิงห์บุรี ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการจัดการดูแล มีจำนวนน้อย ทำให้การพัฒนาวัดไม่มีความต่อเนื่อง ๒) บางวัดมีปัญหาเรื่องความสะอาดภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด เนื่องจากไม่มีการจัดเก็บที่ถูกต้อง ๓) วัดเน้นสิ่งปลูกสร้างที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมของวัดสร้างสุข ๔) วัดมีศาสนสถานที่ไม่มั่นคงชำรุดทรุดโทรมไม่สามารถพัฒนาได้ ๕) วัดขาดความร่มรื่นสะอาดสวยงามสงบ</p>	<p>WO Stabilization (ปรับปรุงแก้ไข, ฟิ้นฟู) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีและมีการ ถ่ายทอดให้ผู้รับผิดชอบรู้</p>	<p>WT Retrenchment (ถอย, ชะลอ, ลด, หัน) พัฒนาเครื่องมือในการกำกับ ติดตามและประเมินผลการ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง</p>

สรุปได้ว่าการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี นับเป็นนโยบายสำคัญของคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี เพราะเป็นนโยบายจากมหาเถรสมาคมที่กำลังทำให้วัดทุกวัดทั่วประเทศ

พัฒนาวัดของตนเองตามหลัก ๕ ส เจ้าอาวาสให้ความสนใจ และเอาใจใส่ในการพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง พระผู้ใหญ่ของจังหวัดสิงห์บุรีให้ความสำคัญกับการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงาน มีการประชุมคณะทำงาน มีการอบรมจากทางคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบาย ๕ ส พระสังฆาธิการระดับสูงให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัด การพัฒนางานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน รวมถึงส่งเสริมให้เจ้าอาวาสพัฒนาวัดให้เป็นวัดสร้างสุขอย่างต่อเนื่อง วัดมีศาสนสถานที่มีมั่นคง มีขนาดใหญ่ และหลากหลาย สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ เช่น มีศาลาการเปรียญ อุโบสถ พิพิธภัณฑ หอสมุด หอกระจายข่าว ศาลาปฏิบัติธรรม ลานเอนกประสงค์ ศาลาบำเพ็ญกุศล ลานวัด เป็นต้น ซึ่งเหมาะแก่การจัดกิจกรรมของชุมชน วัดมีความร่มรื่น สะอาด สวยงาม สงบ มีการจัดสรรพื้นที่บริเวณวัดได้อย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน เหมาะแก่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน วัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจประชาชนอย่างครบวงจร วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมสำคัญของประชาชนเป็นประจำ หน่วยงานราชการมักใช้สถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาวัด ทั้งจัดสรรงบประมาณ ควบคุมและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาวัดระยะสั้นๆ มีการดำเนินงานในลักษณะของคณะกรรมการ มีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นรองประธาน มีพระสังฆาธิการระดับสูง เป็นที่ปรึกษา นอกจากนี้ยังแต่งตั้งพระภิกษุสามเณรภายในวัด ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครู ตลอดจนถึงชาวบ้าน ร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงาน มีการประชุมคณะกรรมการในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ขั้นตอนวิธีการ ดำเนินการ งบประมาณ สถานที่ ผู้รับผิดชอบโครงการ อยู่เป็นประจำ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดและส่งเสริมงานด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ มีการมอบหมายพระภิกษุสามเณรภายในวัดภายในวัดให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการต่างๆ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับติดตามและประเมินผล

จุดอ่อนของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี คือ วัดในจังหวัดสิงห์บุรี ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการจัดการดูแลพระภิกษุสามเณรมีจำนวนน้อย ทำให้การพัฒนาวัดไม่มีความต่อเนื่อง ขาดผู้ดูแลรับผิดชอบงาน โดยเฉพาะ ในภาพรวมมองว่า พระสังฆาธิการขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารและการจัดการ และองค์ความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเฉพาะความเป็นผู้นำ ซึ่งจะต้องมีภาวะของความเป็นผู้นำ ผนวกกับการเป็นผู้จัดการ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ มีทั้งหน้าที่และบทบาท ที่จะนำองค์กรไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน มีใช้การพัฒนาแบบอีเวนท์ ต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม แทนการสั่งการแต่ฝ่ายเดียว สิ่งสำคัญพระสังฆาธิการจักต้องดูคนออก บอกคนได้ อาศัยคนเป็น

บางวัดมีปัญหาเรื่องความสะอาดภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด เนื่องจากไม่มีการจัดเก็บที่ถูกรื้อ การก่อสร้างและการรักษาในอดีต มีการดูแลเอาใจใส่ รักษาศิลปะในการก่อสร้างอย่างดีเยี่ยม เพราะโดยส่วนมากพระสงฆ์เป็นช่างฝีมือ สร้างด้วยฝีมือตนเอง จึงวางแผนผลงานการก่อสร้างทุกอย่าง พระสังฆาธิการขาดความรู้ ความเข้าใจในการก่อสร้าง การดำเนินการควรอนุรักษ์ ไม่ควรทำลายของเก่าที่มีอยู่แล้ว ต้องเก็บรักษาไว้ การจัดสร้างไม่มีแบบแผน ขึ้นอยู่ตามความพอใจของ

เจ้าอาวาส การดำเนินการเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เป็นงานที่ไม่สามารถดำเนินการโดยผู้ใดผู้หนึ่งเพียงผู้เดียวได้ เพราะต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านหลายแขนง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นความรู้ในลักษณะสหวิทยาที่ใช้ศาสตร์หลายแขนงในการดำเนินการ อาทิเช่น ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม ความรู้ด้านองค์ประกอบภายในของตัวอาคาร ความรู้ด้านลวดลายประดับตกแต่ง

วัดเน้นสิ่งปลูกสร้างที่สามารถใช้ประโยชน์ได้เพียงการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมของวัดสร้างสุข ในอดีตการจัดการสาธารณูปการมักขาดการประสานงานที่ดี ต่างคนต่างทำ ที่ใด ผู้รับผิดชอบมีความรู้ ความเข้าใจ มีพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่เก่ง มีความรู้ทางศิลปะนั้นๆ ก็จะจัดการได้ดี มีการจัดการสร้างไม่มีแบบแผนอยากสร้างตรงไหนก็สร้างตรงนั้น ทำให้พื้นที่ของวัดคับแคบไม่เป็นสัดส่วน วัดมีศาสนสถานที่ไม่มั่นคงมีขนาดเล็ก และชำรุดทรุดโทรมไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ งบประมาณไม่แน่นอน ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากการบริจาคของประชาชน จึงทำให้ขาดสภาพคล่องในการก่อสร้าง หรือปรับปรุงพัฒนาเสนาสนะ งบประมาณ เพราะงบประมาณไม่ได้มีมาเป็นก้อนแบบทางราชการ ทำให้การปรับปรุงหรือพัฒนาทำได้ไม่ต่อเนื่อง ขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน มีก็น้อย จึงทำให้งานล่าช้า ไม่ทันต่อความรุ่งโรยของถาวรวัตถุสถาน

วัดขาดความร่มรื่นสะอาดสวยงามสงบมีการจัดสรรพื้นที่บริเวณวัดไม่เหมาะสมไม่เป็นเป็นสัดส่วนมีพื้นที่ป่าไม้่น้อย เน้นการใช้พื้นที่ในตัวอาคารมากกว่าบริเวณด้านนอกทำให้สิ้นเปลืองพลังงานจำนวนมาก เกิดจากการสร้างวัดแบบไม่มีการวางแผน ไม่มีแบบแผนไม่มีพิมพ์เขียว เจ้าอาวาสคิดอย่างจะสร้างสิ่งใดก็สร้าง ทำให้ขยายเพิ่มเติมภายหลังลำบากมาก และการปฏิสังขรณ์นั้นก็ขาดงบประมาณจากรัฐบาลมาให้อย่างเพียงพอ ควรเพิ่มงบประมาณการปฏิสังขรณ์ให้มากขึ้น ขาดการวางแผนที่ดี และขาดการควบคุมดูแลในการดำเนินงาน วัดขาดงบประมาณในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นไปอย่างช้าๆ การก่อสร้างเป็นไปด้วยความล่าช้า เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์ ที่จะมาดำเนินการก่อสร้างต้องรอการบริจาคเสียส่วนใหญ่ ช่วงก่อสร้างขาดความชำนาญ จึงเป็นผลกระทบต่อการก่อสร้าง หรือการบริหารจัดการ ขาดพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่เข้าใจในการบริหาร จัดการที่ดี

โอกาสของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี คือ ประชาชนส่วนใหญ่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับทางวัดเป็นอย่างดี เช่น เข้าร่วมปฏิบัติธรรม สวดมนต์ เป็นต้น มีการบูรณาการหลักการต่างๆ มาประยุกต์ใช้ โดยมีการจัดองค์การ การประสานงาน การติดตามผลงาน โดยปรับจากสถาปนิกไปเป็นการวางแผนการใช้ระบบควบคุมในการทำงานหรือการพัฒนาวัด การกระจายหน้าที่และอำนาจในการรับผิดชอบ จะเป็นการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถติดตามประเมินผลการทำงานได้ มีการปรับการทำงานตามความเหมาะสมและความจำเป็นของสถานการณ์ การตั้งวัตถุประสงค์ และการสร้างจริงทำจริงจึงเป็นหลักการของการหาทุนทรัพย์ ประกอบกับความศรัทธาของพระสังฆาธิการ เป็นใบเบิกทางในการหาทุนทรัพย์อีกประการหนึ่งคือ ต้องมีการวางแผนแบบการมีส่วนร่วม คล้ายๆลักษณะเดียวกับแชร์ลูกูใช้สื่อจากปากต่อปาก

การหาทุนจัดหาสาธุชนผู้มีจิตศรัทธา ทำการทอดผ้าป่าสามัคคีให้สาธุชนคนอื่นๆ ได้มีส่วนร่วมด้วย และตั้งไวยาวัจกรทำหน้าที่ดูแลเงินทองที่หามาได้ โดยมีวัตถุประสงค์มาใช้จ่ายสร้างสาธารณูปการที่จำเป็นรีบด่วน เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบศาสนกิจของพระและสาธุชน

ทั่วไป ชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับทางวัดเป็นอย่างดี มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนภายในวัด เทคโนโลยีมีความทันสมัย เข้าถึงง่าย โดยการระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธา ขอความร่วมมือกับชุมชน บอกจุดประสงค์การทำงานว่ามีประโยชน์อย่างไร โดยใช้หลักการวางแผน การจัดการ การประสานงาน และการควบคุม เด็กและเยาวชนสนใจและมีจิตอาสาช่วยกันพัฒนาวัดเพิ่มมากขึ้น ควบคุมควบคุมแบบแปลนเสนาสนะให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่น และก่อสร้างตามแบบแปลน ชุมชนมีการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างดี ชุมชนชนบทสนับสนุนและพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง การก่อสร้างต่างๆภายในวัดเรียกว่างานสาธารณูปการ ทุกวัดจะต้องมีการก่อสร้างอยู่ตลอดเวลา ต้องปรับปรุง ซ่อมบำรุงอยู่ตลอดเวลา แนวทางการหาทุนจากภาครัฐผู้จัดควรให้บางส่วน ประชาชนบริจาคจำนวนมาก วัดอุทิศประสงค์ของการก่อสร้างเพื่อประโยชน์การใช้สอยของวัดในชุมชน มีการมอบรางวัลแก่วัดและพระภิกษุสามเณรที่มีผลงานดีเด่นในการเป็นวัดสร้างสุข แก้ววัดที่มีผลงานในการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง เช่น วัดที่จัดตั้งอุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีผลงานดีเด่น วัดที่ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่มีผลงานดีเด่น เป็นต้น

อุปสรรคของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี คือ ชุมชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติด การพนัน สุรา บุหรี่ นำไปสู่อาชญากรรม การทะเลาะวิวาท เป็นต้น ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ประชาชนต้องเร่งทำมาหากิน ไม่สนใจวัดเท่าที่ควร ชุมชนขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาวัดการสร้างอาคารขึ้นมาสักหลังหรือสร้างศาลาการเปรียญมาสัก ๑ หลัง ค่าวัสดุ อุปกรณ์มีราคาแพง ค่าแรงก็แพง ไม่เหมือนในอดีตค่าแรงถูก จุดอ่อนคือสถานที่ก่อสร้างวัดหรือศาลามีน้อยและราคาที่ดินราคาแพงมาก ไม่เหมือนอดีตที่ดินไร่ละหมื่นบาท แต่ทุกวันไร่ละเป็นแสนขึ้นไป สังคมโดยรอบเป็นสิ่งคมเมือง ประชาชนขาดความสนใจในเรื่องการพัฒนาวัดวาอาราม เทคโนโลยีราคาแพง ต้องลงทุนสูง การก่อสร้างต้องเป็นไปตามแบบแผนที่ได้วางไว้ ถ้าเป็นโบราณสถานต้องมีการจัดการอนุรักษ์ให้ถูกต้อง จัดทำไปต้องมีการพัฒนาให้ดีขึ้นอีกกว่าเดิม จุดอ่อนหรือข้อด้อยปัญหาอุปสรรคนั้นมีมาก เช่นงบประมาณได้ไม่พอใช้ในสิ่งก่อสร้าง ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างและช่างสถาปนิก การขาดความรู้ของพระสังฆาธิการ ขาดการวางแผนและการประสานงาน การดำเนินการขาดระบบในการจัดการ นึกเอง คิดเอง ทำเอง โจทย์ที่ตั้งไว้คือราคาไม่ใช่คุณค่า ประเด็นสำคัญการพัฒนาวัดมุ่งไปในเชิงพาณิชย์ และการให้ได้เป็นวัดพัฒนา ปราศจากพื้นฐานของการพัฒนา เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนา และองค์ความรู้เพื่อเป็นแบบอย่างทางสังคมในฐานะศูนย์กลางของวิทยาการ ซึ่งในอดีตวัดเป็นตักศิลาของผู้คน

เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก ในด้านกระบวนการดำเนินงาน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ดังนี้

- ๑) พัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องตามหลัก ๕ ส
- ๒) ดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการ
- ๓) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีและมีการถ่ายทอดให้ผู้รับผิดชอบ
- ๔) พัฒนาเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔.๒ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

จากการลงพื้นที่วิจัย ด้วยการแจกแบบสอบถามระดับปฏิบัติการของพระสังฆาธิการ จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๑๘๔ รูป สามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วย กิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ได้ดังนี้

๔.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนของอายุ พรรษา การศึกษาแผนกธรรม การศึกษาแผนกบาลี และการศึกษาทางโลก ได้ปรากฏผลดังรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(N = ๑๘๔)		
สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๒๐-๓๕ ปี	๓๒	๑๗.๔
๓๖-๔๕ ปี	๔๒	๒๒.๘
๔๖-๕๕ ปี	๖๕	๓๕.๓
๕๖ ปีขึ้นไป	๔๕	๒๔.๕
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐
พรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๑๔	๗.๖
๕-๙ พรรษา	๔๔	๒๓.๙
๑๐-๑๙ พรรษา	๕๘	๓๑.๕
๒๐ พรรษาขึ้นไป	๖๘	๓๗.๐
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๕	๒.๗
นักธรรมชั้นโท	๑๕	๘.๒
นักธรรมชั้นเอก	๑๖๔	๘๙.๑
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

(N = ๑๘๔)		
สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี		
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๑๖๑	๘๗.๕
ประโยค ป.ธ.๔ - ป.ธ.๖	๑๘	๙.๘
ประโยค ป.ธ.๗ - ป.ธ.๙	๕	๒.๗
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐
การศึกษาทางโลก		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๔๔	๗๘.๓
ปริญญาตรี	๒๑	๑๑.๔
ปริญญาโท	๑๖	๘.๗
ปริญญาเอก	๓	๑.๖
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๓ มีพรรษา ๒๐ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๐ จบนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑ จบประโยค ๑-๒ ถึง ปธ. ๓ จำนวน ๑๖๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓ ตามลำดับ

๔.๒.๒ ระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

การวิเคราะห์ระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ๒) ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ๓) ด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = σ) ในตารางที่ ๔.๓-๔.๑๐ ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน

(N = ๑๘๔)

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑) ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC	๓.๔๖	๐.๕๘๗	ปานกลาง
๒) ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔	๓.๔๗	๐.๖๐๔	ปานกลาง
๓) ด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	๓.๔๒	๐.๕๕๙	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๔	๐.๕๕๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๔$, $\sigma = ๐.๕๕๗$) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC และด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน

(N = ๑๘๔)

ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑) ด้านการวางแผน	๓.๔๑	๐.๖๒๐	ปานกลาง
๒) ด้านการจัดองค์การ	๓.๔๔	๐.๖๒๘	ปานกลาง
๓) ด้านการบังคับบัญชา หรือการสั่งการ	๓.๔๓	๐.๖๒๐	ปานกลาง
๔) ด้านสุขลักษณะ	๓.๔๓	๐.๖๒๑	ปานกลาง
๕) ด้านการควบคุม	๓.๔๑	๐.๖๓๗	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๒	๐.๕๕๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๒$, $\sigma = ๐.๕๕๙$) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดองค์การมีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการบังคับบัญชา หรือการสั่งการ ด้านสุขลักษณะ ด้านการวางแผน และด้านการควบคุม ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการวางแผน)

(N = ๑๘๔)

การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตามกระบวนการ POCCC	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. มีการประชุมวางแผนปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง	๓.๔๖	๐.๙๐๔	ปานกลาง
๒. เปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมวางแผนปฏิบัติการ	๓.๒๙	๐.๗๗๘	ปานกลาง
๓. มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน	๓.๒๙	๐.๗๖๖	ปานกลาง
๔. มีการกำหนดกระบวนการในการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ	๓.๒๘	๐.๗๗๐	ปานกลาง
๕. มีการวางแผนดำเนินการกิจกรรม ในระยะสั้นและระยะยาว	๓.๔๘	๐.๘๔๐	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๑	๐.๖๒๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการวางแผน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๑$, $\sigma = ๐.๖๒๐$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการวางแผนดำเนินการกิจกรรม ในระยะสั้นและระยะยาวมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการจัดองค์การ)

(N = ๑๘๔)

การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตามกระบวนการ POCCC	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส โดยให้ภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการบริหาร	๓.๔๓	๐.๘๗๒	ปานกลาง
๒. มีการปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมตามบริบทขององค์กรสม่ำเสมอ	๓.๔๐	๐.๘๑๓	ปานกลาง
๓. มีการมอบหมายภาระงานตำอำนวยการหน้าที่ยังจัดเจน	๓.๔๒	๐.๘๐๐	ปานกลาง
๔. มีการมอบหมายภาระงานตามความรู้ความสามารถ	๓.๔๕	๐.๘๘๙	ปานกลาง
๕. มีการกระจายงานให้กับคณะกรรมการบริหารอย่างทั่วถึง	๓.๔๓	๐.๘๒๕	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๔	๐.๖๒๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการจัดองค์การ) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๔$, $\sigma = ๐.๖๒๘$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑. มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส โดยให้ภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการบังคับบัญชา หรือสั่งการ)

(N = ๑๘๔)

การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตามกระบวนการ POCCC	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. มีการสั่งการในสายงานตามโครงสร้างองค์กร	๓.๔๒	๐.๘๓๐	ปานกลาง
๒. มีการสั่งการด้วยวิธีการที่สุภาพ	๓.๔๐	๐.๘๓๑	ปานกลาง
๓. มีการสั่งการภายในกรอบการปฏิบัติงาน	๓.๔๑	๐.๘๖๖	ปานกลาง
๔. มีการสั่งการที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง	๓.๔๒	๐.๘๔๓	ปานกลาง
๕. มีการประเมินผลการทำงานของพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างต่อเนื่อง	๓.๔๓	๐.๘๔๕	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๓	๐.๖๒๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการบังคับบัญชา หรือสั่งการ) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๓$, $\sigma = ๐.๖๒๐$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการประเมินผลการทำงานของพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างต่อเนื่องมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านสุขลักษณะ)

(N = ๑๘๔)

การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตามกระบวนการ POCCC	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. มีความคล่องตัวในการติดต่อประสานงาน ภายในองค์กร	๓.๔๓	๐.๘๑๑	มาก
๒. มีการประสานงานให้ทุกฝ่ายร่วมมือกัน ปฏิบัติงานอย่างกลมเกลียว	๓.๔๐	๐.๘๔๔	ปานกลาง
๓. มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อขอความร่วมมือและสนับสนุน	๓.๔๑	๐.๘๖๖	ปานกลาง
๔. มีการติดต่อประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วม ในกิจกรรม	๓.๔๒	๐.๘๔๓	ปานกลาง
๕. มีการติดต่อสื่อสารแจ้งข่าวสารการดำเนิน กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	๓.๔๕	๐.๘๔๕	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๓	๐.๖๒๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านสุขลักษณะ) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๓$, $\sigma = ๐.๖๒๑$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการติดต่อสื่อสารแจ้งข่าวสารการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการควบคุม)

(N = ๑๘๔)

การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตามกระบวนการ POCCC	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. มีการกำกับติดตามผลการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	๓.๓๘	๐.๘๓๘	ปานกลาง
๒. มีการกำกับดูแลให้ทุกคนดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน	๓.๔๑	๐.๘๖๓	ปานกลาง
๓. มีการควบคุมกระบวนการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน	๓.๔๐	๐.๕๖๗	ปานกลาง
๔. มีการควบคุมดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ได้วางไว้	๓.๔๒	๐.๖๖๗	ปานกลาง
๕. มีการควบคุมดูแลมิให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดในองค์กรกระทำการนอกเหนือจากภาระงาน	๓.๔๔	๐.๘๕๒	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๑	๐.๖๓๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการควบคุม) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๑$, $\sigma = ๐.๖๓๗$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการควบคุมดูแลมิให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดในองค์กรกระทำการนอกเหนือจากภาระงานมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน

(N = ๑๘๔)

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑) ด้านอवासสัปปายะ	๓.๔๖	๐.๕๗๘	ปานกลาง
๒) ด้านอาหารสัปปายะ	๓.๔๗	๐.๖๒๔	ปานกลาง
๓) ด้านบุคคลสัปปายะ	๓.๔๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง
๔) ด้านธรรมสัปปายะ	๓.๔๒	๐.๖๖๑	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๖	๐.๕๘๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๖$, $\sigma = ๐.๕๘๗$) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคคลสัปปายะ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านอาหารสัปปายะ ด้านอवासสัปปายะและด้านธรรมสัปปายะตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านอวาาสสัปปายะ)

(N = ๑๘๔)

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. จัดสถานที่/เสนาสนะเป็นสัดส่วน	๓.๕๕	๐.๗๗๘	มาก
๒. สถานที่ภายในอาคารมีความสะอาดเรียบร้อยมีแสงสว่างที่เพียงพอ	๓.๒๓	๐.๘๓๖	ปานกลาง
๓. บริเวณวัดมีความสะอาดร่มรื่น	๓.๕๒	๐.๘๔๗	มาก
๔. มีห้องสุขาไว้บริการพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ	๓.๕๐	๐.๘๓๔	มาก
๕. มีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ	๓.๕๕	๐.๘๑๓	มาก
๖. มีระบบการจัดการขยะที่ดี	๓.๓๔	๐.๘๗๒	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๖	๐.๕๗๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านอวาาสสัปปายะ) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๖$, $\sigma = ๐.๕๗๘$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีสถานที่จอดรถที่เพียงพอมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านอาหารสัปปายะ)

(N = ๑๘๔)

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. โรงอาหาร/หอฉัน มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ	๓.๔๘	๐.๘๔๑	ปานกลาง
๒. มีอาหารไว้บริการอย่างเพียงพอ	๓.๔๗	๐.๘๑๓	ปานกลาง
๓. มีน้ำดื่มไว้บริการอย่างเพียงพอ	๓.๕๖	๐.๘๔๗	ปานกลาง
๔. มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโภชนาการที่ดี	๓.๕๐	๐.๘๓๔	มาก
๕. มีการควบคุมคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่มที่นำมาขายในวัด	๓.๕๕	๐.๘๑๓	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๗	๐.๖๒๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านอาหารสัปปายะ) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๗$, $\sigma = ๐.๖๒๔$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการควบคุมคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่มที่นำมาขายในวัดมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านบุคคลสัปปายะ)

(N = ๑๘๔)

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. มีพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีความรู้ไว้คอยให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมวัดสร้างสุข	๓.๔๘	๐.๘๒๗	ปานกลาง
๒. มีจุดประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ	๓.๔๗	๐.๘๗๙	ปานกลาง
๓. มีการฝึกอบรมพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัดด้านการต้อนรับอย่างสม่ำเสมอ	๓.๕๕	๐.๘๓๔	มาก
๔. มีการบริหารที่ทีมงานให้ทำงานร่วมกันด้วยความเป็นเอกภาพ	๓.๔๗	๐.๘๑๓	ปานกลาง
๕. มีการบริหารที่มิให้อยู่ร่วมกันด้วยสามัคคีธรรม	๓.๔๙	๐.๘๔๗	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านบุคคลสัปปายะ) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๙$, $\sigma = ๐.๖๔๗$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. มีการฝึกอบรมพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัดด้านการต้อนรับอย่างสม่ำเสมอมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านธรรมสัปปายะ)

(N = ๑๘๔)

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. มีการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กรด้วยภาษาท่าทางที่สุภาพเรียบร้อย	๓.๔๔	๐.๘๕๒	ปานกลาง
๒. มีการให้คำปรึกษาแนะนำผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๙	๐.๘๓๔	ปานกลาง
๓. มีระบบเสียงตามสายเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ	๓.๓๘	๐.๘๒๗	ปานกลาง
๔. มีการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นประจำ	๓.๔๗	๐.๘๗๙	ปานกลาง
๕. มีการทำวัตรสวดมนต์และเจริญจิตตภาวนาเป็นประจำ	๓.๓๓	๐.๘๘๑	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๒	๐.๖๖๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านธรรมสัปปายะ) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๒$, $\sigma = ๐.๖๖๑$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒ มีการให้คำปรึกษาแนะนำผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วย
กิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส

(N = ๑๘๔)

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑. มีกิจกรรมเกี่ยวกับการสำรวจแยกแยะสิ่งของ เครื่องใช้	๓.๕๐	๐.๘๔๑	มาก
๒. มีการจัดหมวดหมู่แยกประเภทสิ่งของ เครื่องใช้	๓.๖๔	๐.๘๔๙	มาก
๓. มีการกำจัดหรือนำออกซึ่งสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่ใช้ แล้ว	๓.๓๔	๐.๘๘๓	ปานกลาง
๔. มีการแยกสิ่งของที่จำเป็นและไม่จำเป็นออก จากกัน	๓.๕๒	๐.๘๒๐	มาก
๕. มีการจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้ในสถานที่ที่ สะดวกต่อการใช้งาน	๓.๔๕	๐.๘๙๑	ปานกลาง
๖. มีการจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้อย่างปลอดภัย	๓.๕๒	๐.๘๕๔	มาก
๗. มีการจัดทำทะเบียนลงบันทึกการใช้งาน สิ่งของเครื่องใช้	๓.๕๔	๐.๘๒๐	มาก
๘. มีการจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้อย่างเป็นระบบ	๓.๔๙	๐.๘๒๗	ปานกลาง
๙. มีการรณรงค์ให้ทุกคนรักษาความสะอาด	๓.๔๑	๐.๘๖๓	ปานกลาง
๑๐. มีการกำหนดวันทำความสะอาดประจำ	๓.๕๕	๐.๘๑๒	มาก
๑๑. มีการทำความสะอาดสิ่งของเครื่องใช้เมื่อใช้ แล้วก่อนนำไปเก็บ	๓.๓๕	๐.๙๑๖	ปานกลาง
๑๒. มีการทำความสะอาดบริเวณวัดให้สะอาดร่ม รื่นเป็นประจำ	๓.๕๐	๐.๘๒๑	มาก

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส (ต่อ)

(N = ๑๘๔)

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับปฏิบัติการ		
	μ	σ	แปลผล
๑๓. มีการจัดสถานที่ในเขตพุทธาวาสให้สะอาดถูกสุขลักษณะ	๓.๔๕	๐.๘๔๖	ปานกลาง
๑๔. มีการจัดสถานที่บริเวณวัดให้สะอาดถูกสุขลักษณะ	๓.๔๔	๐.๘๙๐	ปานกลาง
๑๕. มีการปรับปรุงสถานที่และสิ่งของเครื่องใช้ให้สะอาดถูกสุขลักษณะ	๓.๓๙	๐.๘๙๑	ปานกลาง
๑๖. มีการจัดห้องสุขาให้มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ	๓.๔๙	๐.๘๖๗	ปานกลาง
๑๗. มีการรณรงค์ให้เกิดความเคยชินในการ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ อย่างต่อเนื่อง	๓.๔๕	๐.๘๔๖	ปานกลาง
๑๘. มีกระบวนการดำเนินการให้เกิดความเคยชินกับกิจกรรม ๕ ส	๓.๔๔	๐.๘๙๐	ปานกลาง
๑๙. มีการรักษากฎระเบียบมารยาทและข้อกำหนดต่าง ๆ เกี่ยวกับความสะอาดอย่างเคร่งครัด จนติดเป็นนิสัย	๓.๓๙	๐.๘๙๑	ปานกลาง
๒๐. มีกิจกรรม ๕ ส อย่างต่อเนื่อง	๓.๔๙	๐.๘๖๗	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๗	๐.๖๐๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๗$, $\sigma = ๐.๖๐๔$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ มีการจัดหมวดหมู่แยกประเภทสิ่งของเครื่องใช้มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

๔.๓ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑) รูปแบบด้านเสสาง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส (ด้านเสสาง) มีแนวคิดดังนี้

๑. ด้านการเสสางนั้น ทางวัดใช้แนวคิดที่ว่า การเสสาง คือ การแยกแยะสิ่งของ และการจัดเป็นหมวดหมู่ กล่าวคือ สิ่งของที่ญาติโยมนำมาถวายวัดนั้นมีมาก พระส่วนใหญ่มักจะเสสางมากกว่าจะเสสาง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือสังฆทาน เมื่อญาติโยมนำมาถวาย ของบางอย่างใช้ได้ ของบางอย่างใช้ไม่ได้ พระก็ไม่แยกประเภทของสิ่งของ ทำให้ของบางอย่างหมดอายุ บางอย่างเสียหายที่วัดจึงใช้แนวคิดนี้มาบริหารจัดการวัด กล่าวคือ มีการแยกแยะสิ่งของว่า สิ่งไหนสามารถใช้ประโยชน์ได้ สิ่งไหนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ก็จะให้พระภายในวัดแยกแยะสิ่งของก่อน แล้วจึงจัดประเภทเป็นหมวดหมู่ เช่น ของทานได้ ของใช้ส่วนตัว อุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น^{๑๖๙}

๒. เมื่อพูดถึงรูปแบบการเสสางควรเป็นอย่างไรนั้น ทางวัดมองว่าการเสสางก็คือการแยกแยะของที่จำเป็นออกจากของที่ไม่จำเป็นและขจัดของที่ไม่จำเป็นออกไป ซึ่งเทคนิคที่ทางวัดใช้นั้นก็คือ การช่วยกันกำหนดของพระภิกษุสามเณรภายในวัดว่าสิ่งของที่ใช้ในงานประจำวันนั้น ของสิ่งใดจำเป็น ของสิ่งใดที่ไม่จำเป็น โดยสิ่งของที่จำเป็นนั้นคือสิ่งที่คนส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้ร่วมกันในการทำกิจกรรมของทางวัดที่จัดขึ้น^{๑๗๐}

๓. เหตุผลที่วัดจำเป็นต้องทำการเสสางในมุมมองของสำนักพุทธฯก็คือ (๑) ภายในวัดมีสิ่งของที่ไม่จำเป็นอยู่จำนวนมาก และมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทั้งที่ญาติโยมนำมาถวาย ทั้งที่พระสังฆมเอง (๒) พื้นที่ในการจัดเก็บสิ่งของภายในวัดมีอยู่น้อยและจำกัด (๓) ของหายบ่อย หาไม่เจอ เสียเวลาในการค้นหา เนื่องจากขาดระบบจัดเก็บที่ดี ดังนั้นการเสสางจึงมีความจำเป็นอย่างมากที่วัดทุกวัดในสิงห์บุรีควรทำ^{๑๗๑}

๔. รูปแบบในการเสสางที่ทางวัดดำเนินการมาตลอดก็คือ เริ่มจากการแยกสิ่งของภายในวัดออกเป็น ๓ อย่างคือ (๑) ของจำเป็นต้องใช้ภายในวัด เช่น บาตร ปิ่นโต ไม้กวาด เป็นต้น (๒) ของที่ไม่จำเป็นต้องใช้บ่อยในการทำงานภายในวัด ส่วนใหญ่จะเป็นขยะ อาทิเช่น ผ้าอาบน้ำฝนตามสังฆทาน เป็นต้น (๓) ของที่รอตัดสินใจ อาทิเช่น เศษวัสดุ เครื่องทองเหลือง อุปกรณ์ก่อสร้าง เป็นต้น^{๑๗๒}

๕. รูปแบบในการเสสางวัดนั้น ทางวัดคำนึงถึงสิ่งของจำเป็นเป็นสิ่งแรก เช่น สิ่งของเอกสาร เครื่องมือ ซึ่งมีส่วนต่อผลการทำงานภายในวัด และจำเป็นต้องใช้งานเป็นประจำ สิ่งของเหล่านี้ควรจัดวางไว้ในบริเวณที่สามารถหยิบจับได้ง่าย เช่น เอกสารวางไว้ในตู้ห้องสำนักงานของเจ้า

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติสุธี (ยงยุทธ ยุตธรรมโม) , เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ พระราชสุวัฒนภรณ์ (ประจวบ สุธีโร) , รองเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นางสมบัติ พงษ์พรต, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติโยดม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม) , เจ้าคณะอำเภอพรหมบุรี, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒

อาวาส ถ้วยชามเก็บรักษาไว้ในห้องคลังสำหรับเก็บถ้วยชามเป็นการเฉพาะ เป็นต้น ทั้งนี้ทางวัดได้จัดทำบัญชีในการควบคุมสิ่งของเช่น มีถ้วยก๊อบ มีชามก๊อบ มีอาสนะกึ่งผืน เป็นต้น เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบ รวมถึงระบุตำแหน่งของสิ่งของว่าวางไว้ในตำแหน่งใด เป็นต้น^{๑๗๓}

๖. สิ่งของที่ไม่จำเป็นในการพัฒนาวัด คือสิ่งของที่ไม่มีความจำเป็นและสามารถเสาะหาได้ทันที ซึ่งในแต่ละวัดนั้นมีมาก เช่น เอกสารที่ไม่จำเป็นต้องใช้งาน ถ้วยชามที่เก่าและชำรุด สิ่งขมทานยาที่หมดอายุ ในการเสาะหาสิ่งของต่างๆ เหล่านี้ สามารถแบ่งวิธีการในการดำเนินแก่เป็น ของไม่จำเป็นในการทำงาน แต่อาจใช้ได้ภายหลัง ของที่ไม่จำเป็นในการทำงาน และไม่สามารถใช้ได้ในอนาคต เช่นถ้วยชามที่แตกหัก รื้อร้าว จนไม่สามารถนำไปใช้งานได้แล้ว^{๑๗๔}

๗. เครื่องมือที่ช่วยในการทำ ๕ ส โดยเฉพาะด้านเสาะหานั้นทางวัดมีแบบฟอร์มในการสำรวจวัสดุอุปกรณ์ภายในวัดว่ามีกี่ชิ้น อะไรบ้าง ถูกจัดเก็บอยู่ที่ไหน ใครเป็นคนรับผิดชอบ ทำให้ง่ายในการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร^{๑๗๕}

๘. รูปแบบเสาะหาที่ควรเน้น อาทิเช่น ตู้เก็บเอกสาร ควรตรวจสอบว่ามีสิ่งของอื่น ๆ วางปะปนอยู่กับเครื่องมือหรือไม่ ลิ่นชักเก็บของ ลิ่นชักโต๊ะทำงาน อาจมีสิ่งของไม่จำเป็นในการทำงานวางปะปนอยู่ ตู้เก็บของ ชั้นวางของ ในตู้เก็บของมีสิ่งของหรือเอกสารที่ไม่จำเป็นต้องใช้งานสะสมอยู่หรือไม่ เมื่อพบว่ามีก็ควรรีบดำเนินการเสาะหาให้เรียบร้อย^{๑๗๖}

๙. หัวใจสำคัญของ เสาะหา คือ มีแต่สิ่งของที่จำเป็นเท่านั้นในพื้นที่ภายในวัด ทางวัดควรกำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย รวมถึงชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี เช่น กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day) เป็นต้น^{๑๗๗}

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ พระครูนาครดิษฐ์คณาภิรักษ์ (คว้าง), เจ้าคณะอำเภอท่าช้าง, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ นางณภัค เทียนชัย, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ พระครูวิชิตวุฒิกุล, เจ้าคณะอำเภอดำรงราษฎร์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นางอานวย ทองสี, กำนันตำบลไม้้อัด, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ พระสิงห์คณาจารย์ (ทวี สุวณฺเฒปาโล), เจ้าคณะอำเภอจังหวัดสิงห์บุรี (ธ), ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑๖ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านเสนา

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส (ด้านเสนา)
๑) การวางแผน (Planning)	๑) มีการแยกแยะสิ่งของ และจัดเป็นหมวดหมู่
๒) การจัดองค์การ (Organizing)	๒) จัดแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามชนิด หรือประเภทของสิ่งของ
๓) การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ (Commanding)	๓) กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day)
๔) การประสานงาน (Coordinating)	๔) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี
๕) การควบคุม (Controlling)	๕) กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย
๖) อาวาสสี่ปายะ	๖) มีการจำแนกของที่จำเป็นต้องใช้ ของที่ไม่จำเป็นต้องใช้ ขอที่รอตัดสินใจ ภายในกุฏิ ศาลา การเปรียญ โดยคำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องใช้งาน
๗) อาหารสี่ปายะ	๗) ไม่เก็บสะสมอาหารตามพระธรรมวินัย
๘) บุคคลสี่ปายะ	๘) ควรเริ่มจากกุฏิเจ้าอาวาสก่อน แล้วขยายไปทั่วทั้งวัด มีผู้รับผิดชอบที่แน่นอน
๙) ธรรมสี่ปายะ	๙) จัดทำแบบฟอร์มในการสำรวจ

๒) รูปแบบด้านเสนา

๑. เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำจัดขยะ ฝุ่นละออง สิ่งสกปรก^{๑๓๘} เศษกระดาษ กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนการทำความสะอาด ตรวจสอบดูแล อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และสิ่งของตลอดจนพื้นที่ภายในวัดให้สะอาดอยู่เสมอ^{๑๓๙} เพื่อให้ง่ายต่อการ รักษาความปลอดภัย ลดอุบัติเหตุเพิ่มพูนสุขภาพ^{๑๔๐}

๒. รูปแบบเสนาคือ หยิบจับง่าย การจัดวางหรือจัดเก็บสิ่งของต่าง ๆ ในภายในวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพ คุณภาพ และ ความปลอดภัย โดยมุ่งเน้นส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ตั้งแต่การจัดหมวดหมู่สิ่งของให้เป็นระบบ ระเบียบการประยุกต์ใช้สัญลักษณ์สี การทำ

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นางณัฐนันท์ ตาโปไสย, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ดร.ลัดดา หงสุพันธ์, วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นางไมตรีจิต เหมชัยภูมิ, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

ป้ายชี้บ่ง การทาสีตีเส้นบริเวณพื้นอาคารเพื่อแบ่งแยกพื้นที่ ทั้งในการจัดวางของพื้นที่ จัดวางอุปกรณ์ เครื่องมือการจัดวางหรือจัดเก็บ^{๑๘๑}

๓. ถ้าวัดไหนขาดการปฏิบัติตาม ส สะดวก ย่อมทำให้ขาดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการทำงาน เช่น เสียเวลาในการค้นหา ไม่กำหนดตำแหน่งวางที่แน่นอน วางปะปนกัน ไม่แบ่งหมวดหมู่ ไม่เก็บเข้าที่ ขาดความเป็นระเบียบในพื้นที่ภายในวัด^{๑๘๒}

๔. การปฏิบัติ ส สะดวก นั้นเมื่อได้ดำเนินการ ส สะดวก เป็นที่เรียบร้อยแล้วพื้นที่ ปฏิบัติงานจะเหลือแต่ของที่จำเป็นในการทำงานเท่านั้น จากนั้นควรวางแผนในการจัดวางสิ่งของ เอกสารต่าง ๆ เหล่านั้นให้เป็นระบบหมวดหมู่เพื่อง่ายในการหยิบใช้ ลดเวลาในการค้นหา ซึ่งการวางแผนในการจัดความเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ปฏิบัติ ๕ ส ควรคำนึงถึง^{๑๘๓}

๕. การที่จะสร้างให้ ส สะดวก เกิดขึ้นกับสิ่งของ อุปกรณ์เครื่องมือเอกสารได้นั้นมีขั้นตอน ในการดำเนินการ เพื่อให้เกินความสะดวก ดังนี้ (๑) วางแผนการกำหนดที่วางของให้ชัดเจน (๒) จัดวางให้เป็นระเบียบ หมวดหมู่ (๓) มีป้ายชื่อแสดงที่วางของ (๔) มีป้ายชื่อติดสิ่งของที่วาง (๕) ทำผังแสดงตำแหน่งวางของ และ (๖) ตรวจสอบเป็นประจำ^{๑๘๔}

๖. ใช้ป้ายชี้บ่งการทำสันแน้มเอกสาร การใช้สัญลักษณ์ การจัดสิ่งของเป็นระบบหมวดหมู่ ผู้ปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส ต้องคำนึงถึงเรื่องประสิทธิภาพ ความเหมาะสมในการใช้งานสิ่งของนั้น ทำป้ายชี้บ่งเพื่อให้สะดวกในการค้นหา การจัดเรียงเครื่องมือตามลำดับขั้นตอนในการใช้งาน^{๑๘๕}

๗. การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักคุณภาพของสิ่งของนั้น การจัดเก็บจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักคุณภาพ นอกจากนั้นการนำไปใช้งานต้องคำนึงถึงหลักการคือ สิ่งของใดได้มาก่อนจัดเก็บเข้าไปในคลังก่อน ต้องนำสิ่งของนั้นไปใช้ก่อน เพื่อให้เกิดการหมุนเวียน^{๑๘๖}

๘. การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักความปลอดภัย ทั้งในเรื่องมาตรฐานการจัดวาง ความปลอดภัยในการจัดเก็บ รวมถึงความปลอดภัยของผู้จัดเก็บสิ่งของเหล่านั้นด้วย^{๑๘๗}

ตารางที่ ๔.๑๗ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะดวก

-
- ^{๑๘๑} สัมภาษณ์ พระครูเกษมธรรมโชติ (นพดล ภาโร), เจ้าอาวาสวัดประโชติการาม, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒.
- ^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณวิโรจน์ (ชาญ ฐานมงคล), เจ้าคณะอำเภออินทร์บุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.
- ^{๑๘๓} สัมภาษณ์ พระครูวิธานปริยัติคุณ (วีรหาญ), เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๒.
- ^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นางณัฐนันท์ ตาปโกไสย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.
- ^{๑๘๕} สัมภาษณ์ ดร.ลัดดา หงสุรพันธ์, วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.
- ^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นางไมตรีจิต เหมชัยภูมิ, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.
- ^{๑๘๗} สัมภาษณ์ พระครูวิริยโสภิต, เจ้าคณะอำเภอบางระจัน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส (ด้านสะดวก)
๑) การวางแผน (Planning)	๑) วางแผนการกำหนดที่วางของให้ชัดเจน
๒) การจัดองค์การ (Organizing)	๒) จัดวางให้เป็นระเบียบ หมวดยุ้ง มีป้ายชื่อแสดงที่วางของ มีป้ายชื่อติดสิ่งของที่วาง
๓) การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ (Commanding)	๓) ทำผังแสดงตำแหน่งวางของ
๔) การประสานงาน (Coordinating)	๔) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี
๕) การควบคุม (Controlling)	๕) กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย และตรวจเช็คเป็นประจำ
๖) อาวาสสี่ปายะ	๖) การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักคุณภาพของสิ่งของนั้น
๗) อาหารสี่ปายะ	๗) การจัดวางหรือจัดเก็บสิ่งของต่าง ๆ ในภายในวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพ คุณภาพ และความปลอดภัย
๘) บุคคลสี่ปายะ	๘) การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักความปลอดภัย ทั้งในเรื่องมาตรฐานการจัดวางความปลอดภัยในการจัดเก็บ รวมถึงความปลอดภัยของผู้จัดเก็บสิ่งของเหล่านั้นด้วย
๙) ธรรมสี่ปายะ	๙) ทำป้ายชี้บ่งเพื่อให้สะดวกในการค้นหา การจัดเรียงเครื่องมือตามลำดับขั้นตอนในการใช้งาน

๓) รูปแบบด้านสะอาด

๑. ทางวัดมีการทำความสะอาดพื้นที่บริเวณรอบวัดเป็นประจำทุกวัน^{๑๘๘} อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ควรมี การทำความสะอาดก่อนเริ่มใช้งาน และหลังใช้งานทุกวัน ทำความสะอาดอย่างลึกซึ้งเป็นครั้งคราวโดย มอบหมายให้พระแต่ละรูปรับผิดชอบ กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day)^{๑๘๙} โดยทุกรูปทำพร้อมกัน ปรับปรุง แก้ไขสาเหตุ ที่ทำให้สกปรก เพื่อให้การทำกิจกรรมความสะอาดง่ายขึ้น และทำให้เกิดความสะอาดได้อย่างแท้จริง^{๑๙๐}

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ พระราชสุวฒนาภรณ์ (ประจวบ สุธีโร), รองเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ พระครูวิธานปริยัติคุณ (วีรหาญ), เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติโยดม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม), เจ้าคณะอำเภอพรหมบุรี, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒

๒. ส สะอาด เป็น ส ที่คนส่วนใหญ่มักคิดถึงเวลา กล่าวถึง ๕ ส และทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่าการทำ ๕ ส คือการทำความสะอาด แต่ที่ถูกต้องแล้ว สะอาดในความหมายของ ๕ ส ไม่ใช่แค่เพียงแต่การปัด กวาด เช็ด ถู แต่จะต้องครอบคลุมไปถึงการตรวจสอบด้วย โดยความหมายของ ส สะอาด คือการทำความสะอาด (ปัด กวาด เช็ด ถู) และตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ รวมทั้งบริเวณพื้นที่ภายในวัด

๓. การทำความสะอาด มีอยู่ ๓ ระดับ คือ ๑. การทำความสะอาดประจำวัน ๒. การทำความสะอาดแบบตรวจสอบ และ ๓. การทำความสะอาดแบบบำรุงรักษา ซึ่งทั้ง ๓ ระดับนี้ทางวัดยังขาดการทำความสะอาดระดับที่ ๒ และ ๓ ซึ่งต้องพัฒนาต่อไป^{๑๙๑}

๔. การทำความสะอาดประจำวัน โดยทำให้การทำความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวัน เช่นการปัด กวาด เช็ด ถู กุฏิ และบริเวณโดยรอบทั่วไป พื้นที่ทางเดิน อุปกรณ์ ตู้ ชั้น ซอกมุม จุดเล็ก ๆ เป็นประจำทุกวัน ซึ่งจะทำให้ทุกสิ่งดูสะอาด ปราศจากฝุ่น รวมถึงการทำความสะอาดใหญ่ประจำปี หนึ่งหรือสองครั้งต่อปี การทำเช่นนี้ จะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันและความเป็นเจ้าของวัดให้แก่พระภิกษุสามเณรได้^{๑๙๒}

๕. ก่อนที่จะเริ่มต้นทำความสะอาด สิ่งที่สำคัญอันดับแรกก็คือการแบ่งความรับผิดชอบในการทำความสะอาดให้ชัดเจน พื้นที่ต่าง ๆ จะต้องมีการรับผิดชอบหากการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบคลุมเครืออาจทำให้ไม่มีผู้ใดเข้าไปทำความสะอาดได้^{๑๙๓}

๖. เมื่อการทำความสะอาดประจำวันกลายเป็นกิจวัตรประจำวันไปแล้ว ก็สามารถรวมการทำความสะอาดแบบ ตรวจสอบเข้ากับการทำความสะอาดประจำวันโดยใช้ประสาทสัมผัส คือ การมองเห็น ขณะทำความสะอาด จะต้องคอยสังเกตสิ่งผิดปกติที่เกิดขึ้นด้วย เพื่อจะได้ทำการซ่อมแก้ไขทันที การได้ยิน ในกรณีของครุภัณฑ์ บางครั้งเมื่อมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น มักจะมีเสียงซึ่งเปรียบเสมือนสัญญาณเตือนให้ทราบว่า เริ่มมีความผิดปกติเกิดขึ้นแล้ว ในขณะที่ทำความสะอาดจะต้องคอยฟังเสียงที่เกิดขึ้นว่าผิดปกติไปจากเดิมหรือไม่ หากพบว่าเสียงผิดปกติไปจากเดิมจะต้องตรวจสอบและแก้ไขก่อนที่ปัญหานั้นจะลุกลามเป็นปัญหาใหญ่ต่อไป การได้กลิ่น ส่วนต่าง ๆ ของครุภัณฑ์ไฟฟ้า เครื่องยนต์ เมื่อการทำงานติดขัด อาจจะทำให้เกิดกลิ่นไหม้ได้ หากปล่อยไว้ นานอาจทำให้เสียหายได้ การสัมผัส บางครั้งการสัมผัสก็ทำให้ทราบถึงความผิดปกติของครุภัณฑ์ได้ เช่น กรณีของการสั่นสะเทือนที่ผิดปกติ เมื่อใช้มือสัมผัสก็ทำให้ทราบได้ หรือในกรณีของอุณหภูมิที่ผิดปกติของครุภัณฑ์ เช่น ร้อนเกินไป ก็จะทำให้ทราบ ได้เช่นกัน แต่ผู้ตรวจสอบต้องระมัดระวังความร้อนที่เกิดขึ้นด้วย^{๑๙๔}

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ นางสมบัติ พงษ์พรต, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติโยตม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม), เจ้าคณะอำเภอพรหมบุรี, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ พระครูนาครดิถีคณาภิรักษ์ (คว่าง), เจ้าคณะอำเภอน้ำขุ่น, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นางณภัค เทียนชัย, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

๗. ในการทำความสะอาดอุปกรณ์ผู้ทำความสะอาดจะต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของอุปกรณ์เป็นอย่างดี เนื่องจากอุปกรณ์บางประเภทอาจมีกลไกหรือมีชิ้นส่วนที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์อยู่ หากทำความสะอาดโดยไม่มีความรู้ในสิ่งที่กล่าวมา อาจทำให้เกิดความเสียหายได้^{๑๔๕}

๘. ควรกำหนดเวลาในการทำความสะอาดให้เหมาะสมกับสภาพวัด เนื่องจากสภาพการทำงานของแต่ละวัดแตกต่างกัน การกำหนดเวลาทำความสะอาดไม่เหมาะสมอาจทำให้พระเณรรู้สึกว่าการทำความสะอาดเป็นภาระ และทำให้รู้สึกต่อต้านการทำความสะอาดได้ การกำหนดเวลาในการทำความสะอาดส่วนใหญ่มีหลายแบบ อย่างเช่นที่วัดท่า จะมีการกำหนดก่อนและหลังการฉันเช้า เป็นต้น^{๑๔๖}

๙. การกำหนดวันทำความสะอาดใหญ่ประจำปี จุดมุ่งหมายให้พระเณรได้ทำความสะอาดในส่วนที่เวลาปกติ ไม่สามารถทำความสะอาดได้และอาจต้องใช้เวลามาก ผู้รับผิดชอบจะต้องสื่อสารให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำความสะอาดใหญ่ประจำปี ไม่เช่นนั้น พระภิกษุสามเณรภายในวัดอาจจะคิดไปว่าการทำความสะอาดจะต้องทำแค่ในวันทำความสะอาดใหญ่เท่านั้น^{๑๔๗}

๑๐. ในการทำความสะอาด ไม่ควรปล่อยให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดทำกันเองโดยไม่มีคำแนะนำเนื่องจากพระภิกษุสามเณรภายในวัดอาจจะรู้เท่าไม่ถึงการณ์และ ทำให้ อุปกรณ์ เสียหายได้จุดต่างๆ ที่ต้องทำความสะอาดจะต้องระบุไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดทำความสะอาดได้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง^{๑๔๘}

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรวิมลคุณ, เจ้าคณะอำเภอค่ายบางระจัน, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นางอำนาจ ทงสี, กำนันตำบลไม้ฮั้ว, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ พระสิงห์คณาจารย์ (ทวี สุวณฺณปาโล), เจ้าคณะอำเภอจังหวัดสิงห์บุรี (ธ), ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ พระมหาสุรินทร์ สิรินธโร, เจ้าคณะตำบลบ้านหม้อ วัดพรหมบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑๘ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะอาด

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส (ด้านสะอาด)
๑) การวางแผน (Planning)	๑) มอบหมายพื้นที่รับผิดชอบให้แก่พระภิกษุสามเณร การแบ่งความรับผิดชอบในการทำความสะอาดให้ชัดเจน
๒) การจัดองค์การ (Organizing)	๒) กำหนดรายละเอียดของการทำความสะอาด
๓) การบังคับบัญชา หรือ การสั่งการ (Commanding)	๓) กำหนดเวลาทำความสะอาด
๔) การประสานงาน (Coordinating)	๔) ผู้รับผิดชอบจะต้องสื่อสารให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำความสะอาดและศึกษาวิธีการใช้งานอุปกรณ์อย่างถูกต้องและปลอดภัย
๕) การควบคุม (Controlling)	๕) ใช้อุปกรณ์และวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้อง
๖) อาวาสัปปายะ	๖) มีการทำความสะอาด (ปัด กวาด เช็ด ถู) และตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ รวมทั้งบริเวณพื้นที่ภายในวัด
๗) อาหารสัปปายะ	๗) ประสุกและใหม่ทุกวัน
๘) บุคคลสัปปายะ	๘) ทำความสะอาดทุกวันจนเป็นนิสัย
๙) ธรรมสัปปายะ	๙) ทำให้การทำมาความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวัน สร้างความรู้สึกการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของวัดให้แก่พระภิกษุสามเณรได้

๔) รูปแบบด้านสุขลักษณะ

๑. ในการสร้างสุขลักษณะนั้น ประการแรกวัดต้องมีการดำเนินการ ๓ ส แรก คือ สะสาง สะดวก และสะอาด อย่างต่อเนื่องและยาวนาน เมื่อทำได้เช่นนี้อยู่เป็นประจำก็จะสร้างสุขลักษณะที่ดีให้เกิดขึ้นได้^{๑๙๙}

๒. การรักษามาตรฐานการปฏิบัติ ๓ ส แรกที่ดีไว้ และยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจะเกิดขึ้นได้จะต้องเริ่มจากการมีมาตรฐานเพื่อใช้ในการอ้างอิงก่อนจากนั้นก็พัฒนาปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ มาตรฐานดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องให้มีเพื่อให้การทำ ๕ ส มีแบบแผนที่ชัดเจน การกำหนดมาตรฐานจะต้องทำให้

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ นางณัฐนันท์ ตาโปโกไสย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสิงห์บุรี, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๒.

เหมาะสมกับแต่ละวัด เพราะหากกำหนดมาตรฐานไม่เหมาะสมแล้ว จะทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเกิดการต่อต้านและไม่ปฏิบัติตามในที่สุด^{๒๐๐}

๒. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น เกิดจากการที่ได้ทำ ๓ส แรก อย่างต่อเนื่องจนทำให้สภาพแวดล้อมในการทำงานดีขึ้น อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงานที่เพิ่มขึ้น คุณภาพของงานที่ดีขึ้นตามลำดับ^{๒๐๑}

๓. เจ้าอาวาสพึงหมั่นติดตามผลการปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐาน เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และจะต้องเป็นผู้คอยหมั่นตรวจสอบผลการปฏิบัติและสามารถให้คำแนะนำในการแก้ไขได้ การติดตามผลการปฏิบัติจะทำให้สามารถทราบถึงความคืบหน้าของการปฏิบัติและการรักษามาตรฐานได้^{๒๐๒}

๔. ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ มาตรฐานที่กำหนดขึ้น ไม่จำเป็นว่ากำหนดขึ้นมาแล้วจะต้องใช้ตลอดไปโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง หากเวลาหรือสิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนไป อาจจะต้องปรับปรุงมาตรฐานให้เหมาะสมด้วย^{๒๐๓}

---

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ นางไมตรีจิต เหมชัยภูมิ, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ ดร.ลัดดา หงส์รพีพันธ์, วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ พระครูวิริยโสภิต, เจ้าคณะอำเภอบางระจัน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ พระครูวิธานปริยัติคุณ (วีรหาญ), เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑๙ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสุขลักษณะ

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส (ด้านสุขลักษณะ)
๑) การวางแผน (Planning)	๑) ดำเนินการ ๓ ส แรก คือ สะสาง สะดวก และ สะอาด อย่างต่อเนื่องและยาวนาน
๒) การจัดองค์การ (Organizing)	๒) ยกกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง
๓) การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ (Commanding)	๓) การกำหนดมาตรฐานจะต้องทำให้เหมาะสมกับแต่ละวัด
๔) การประสานงาน (Coordinating)	๔) เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และจะต้องเป็นผู้คอยหมั่นตรวจสอบผลการปฏิบัติ และสามารถให้คำแนะนำในการแก้ไขได้
๕) การควบคุม (Controlling)	๕) เจ้าอาวาสพึงหมั่นติดตามผลการปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐาน
๖) อาวาสสัปปายะ	๖) ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
๗) อาหารสัปปายะ	๗) ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
๘) บุคคลสัปปายะ	๘) ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
๙) ธรรมสัปปายะ	๙) มาตรฐานที่กำหนดขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา

๕) รูปแบบด้านสร้างนิสัย

๑. การปฏิบัติตามมาตรฐาน ๕ ส และระเบียบ กฎเกณฑ์ของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ จนกลายเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเอง โดยอัตโนมัติหรือโดยธรรมชาติ^{๒๐๔}

๒. มีทบทวนและปฏิบัติ ๔ส แรกอย่างต่อเนื่อง เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี หมั่นตรวจเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง^{๒๐๕}

๓. เจ้าอาวาสจัดกิจกรรมส่งเสริม กระตุ้นให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจจัดให้มีการประกวดและมอบรางวัล เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีผลงานดี^{๒๐๖}

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ พระครูประพัฒน์ศีลคุณ (สำราญ ขนติโก), เจ้าอาวาสวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ พระครูเกษมธรรมโชติ (นพดล ถาวโร), เจ้าอาวาสวัดประโชติการาม, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณวิโรจน์ (ชาญ ฐานมงคล), เจ้าคณะอำเภออินทร์บุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๒๐ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสร้างนิสัย

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส (ด้านสร้างนิสัย)
๑) การวางแผน (Planning)	๑) มีทบทวนและปฏิบัติ ๔ส แรกอย่างต่อเนื่อง
๒) การจัดองค์การ (Organizing)	๒) เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี
๓) การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ (Commanding)	๓) เจ้าอาวาสจัดกิจกรรมส่งเสริม กระตุ้นให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ
๔) การประสานงาน (Coordinating)	๔) การประกวดและมอบรางวัล เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีผลงานดี
๕) การควบคุม (Controlling)	๕) เจ้าอาวาสพึงหมั่นตรวจเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง
๖) อาวาสสัปปายะ	๖) การสร้างทัศนคติที่ดีในการร่วมกันพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง
๗) อาหารสัปปายะ	๗) โภชนะมัตตัญญูตา สำรวมในการบริโภค
๘) บุคคลสัปปายะ	๘) การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด
๙) ธรรมสัปปายะ	๙) การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วยรูปแบบที่หนึ่ง สะสาง ได้แก่

- ๑) มีการแยกแยะสิ่งของ และจัดเป็นหมวดหมู่
- ๒) จัดแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามชนิด หรือประเภทของสิ่งของ
- ๓) กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day)
- ๔) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี
- ๕) กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย
- ๖) มีการจำแนกของที่จำเป็นต้องใช้ ของที่ไม่จำเป็นต้องใช้ ของที่รอดัดสิ้นใจ ภายในกุฎิ ศาลาการเปรียญ โดยคำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องใช้งาน
- ๗) ไม่เก็บสะสมอาหารตามพระธรรมวินัย
- ๘) ควรเริ่มจากกุฎิเจ้าอาวาสก่อน แล้วขยายไปทั่วทั้งวัด มีผู้รับผิดชอบที่แน่นอน
- ๙) จัดทำแบบฟอร์มในการสำรวจ

รูปแบบที่สอง สะดวก ได้แก่

- ๑) วางแผนการกำหนดที่วางของให้ชัดเจน
- ๒) จัดวางให้เป็นระเบียบ หมวดยุข มีป้ายชื่อแสดงที่วางของ มีป้ายชื่อติดสิ่งของที่วาง
- ๓) ทำผังแสดงตำแหน่งวางของ
- ๔) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี
- ๕) กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย และตรวจเช็คเป็นประจำ
- ๖) การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักคุณภาพของสิ่งของนั้น
- ๗) การจัดวางหรือจัดเก็บสิ่งของต่าง ๆ ในภายในวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพคุณภาพ และ ความปลอดภัย
- ๘) การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักความปลอดภัย ทั้งในเรื่องมาตรฐานการจัดวาง ความปลอดภัยในการจัดเก็บ รวมถึงความปลอดภัยของผู้จัดเก็บสิ่งของเหล่านั้นด้วย
- ๙) ทำป้ายชี้บ่งเพื่อให้สะดวกในการค้นหา การจัดเรียงเครื่องมือตามลำดับขั้นตอนในการใช้งาน

รูปแบบที่สาม สะอาด ได้แก่

- ๑) มอบหมายพื้นที่รับผิดชอบให้แก่พระภิกษุสามเณร การแบ่งความรับผิดชอบในการทำความสะอาดให้ชัดเจน
- ๒) กำหนดรายละเอียดของการทำความสะอาด
- ๓) กำหนดเวลาทำความสะอาด
- ๔) ผู้รับผิดชอบจะต้องสื่อสารให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำความสะอาดและศึกษาวิธีการใช้งานอุปกรณ์อย่างถูกต้องและปลอดภัย
- ๕) ใช้อุปกรณ์และวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้อง
- ๖) มีการทำความสะอาด (ปัด กวาด เช็ด ถู) และตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ รวมทั้งบริเวณพื้นที่ภายในวัด
- ๗) ปรงสุกและใหม่ทุกวัน
- ๘) ทำความสะอาดทุกวันจนเป็นนิสัย
- ๙) ทำให้การทำความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวัน สร้างความรู้สึกการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของวัดให้แก่พระภิกษุสามเณรได้

รูปแบบที่สี่ สุขลักษณะ ได้แก่

- ๑) ดำเนินการ ๓ ส แรก คือ สะสาง สะดวก และสะอาด อย่างต่อเนื่องและยาวนาน
- ๒) ยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง
- ๓) การกำหนดมาตรฐานจะต้องทำให้เหมาะสมกับแต่ละวัด
- ๔) เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และจะต้องเป็นผู้คอยหมั่นตรวจสอบผลการปฏิบัติและสามารถให้คำแนะนำในการแก้ไขได้
- ๕) เจ้าอาวาสพึงหมั่นติดตามผลการปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐาน
- ๖) มาตรฐานที่กำหนดขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา

รูปแบบที่ห้า สร้างนိสสัย ได้แก่

- ๑) มีทบทวนและปฏิบัติ ๔ ส แรกอย่างต่อเนื่อง
- ๒) เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี
- ๓) เจ้าอาวาสจัดกิจกรรมส่งเสริม กระตุ้นให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ
- ๔) การประกวดและมอบรางวัล เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีผลงานดี
- ๕) เจ้าอาวาสพึงหมั่นตรวจเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง
- ๖) การสร้างทัศนคติที่ดีในการร่วมกันพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง
- ๗) โภชนะมัตตัญญูตา สำรวมในการบริโภค
- ๘) การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด

๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๓ รูป/คน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการยืนยันรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ทั้ง ๕ รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง สะสาง รูปแบบที่สอง สะดวก รูปแบบที่สาม สะอาด รูปแบบที่สี่ สุขลักษณะ และรูปแบบที่ห้า สร้างนิสสัย นั้น ผลการสนทนากลุ่มพบว่า

๔.๔.๑ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะสาง มีแปลนวัด แผนผัง ระบุการใช้ประโยชน์พื้นที่ แบ่งพื้นที่เป็น สังฆาวาส และ พุทธาวาส^{๒๐๗} ถนนทางเข้าและถนนภายในวัด สะอาด สวยงาม ไม่มีสิ่งปฏิกูล อยู่ในสภาพที่สามารถใช้การได้สะดวก และปลอดภัย^{๒๐๘}

การจัดบริเวณวัด คือการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุ เช่น โบสถ์ วิหาร กุฏิ ฯลฯ ให้สวยงามประหยัด เรียบง่าย สอดคล้องต่อศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติ และท้องถิ่น ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความสะอาดร่มรื่น^{๒๐๙} จัดทำแผนผังวัดเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมในชุมชน^{๒๑๐}

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด การจัดดูแลศาสนสมบัติวัด เป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง ศาสนสมบัติวัดก็คือ สมบัติของพระศาสนา วัดจึงเป็นหน่วยงานที่ต้องมีความ

^{๒๐๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาเนตร ปณฺญาวุฑฒ โฆษกเจ้าอาวาสวัดพิบูลทองพระอารามหลวง จังหวัดสิงห์บุรี, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ต้องจัดการดูแลให้เรียบร้อยตามระเบียบปฏิบัติ และรักษาผลประโยชน์ของวัดของพระศาสนาให้ได้มากที่สุด การได้มาของศาสนสมบัติของแต่ละวัด ได้มาด้วยแรงศรัทธาเป็นส่วนมาก ดังนั้น จึงต้องบริหารจัดการดูแลให้เป็นประโยชน์แก่วัดแก่พระศาสนา และเป็นการฉลองศรัทธาของชาวบ้านด้วย^{๒๑๑}

๔.๔.๒ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะดวก

สะดวกในการติดต่อ ที่จอดรถ การขึ้นลง ป้ายบอกทาง ชัดเจน และได้รับการดูแลอยู่เสมอ^{๒๑๒} วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จัดเก็บอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นหมวดหมู่ สะอาดและสะดวกก่อนนำมาใช้สอย แสงสว่าง ระบบไฟฟ้า บริเวณวัด เพียงพอให้เกิดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ^{๒๑๓}

วัดบูรณะสิ่งปลูกสร้าง และอาคารเสนาสนะต่าง ๆ เพียงพอและเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์สภาพสะอาด มั่นคงแข็งแรง การบูรณะและพัฒนาวัดวัดวาอารามเมื่อสร้างขึ้นแล้วจำเป็นต้องดูแลรักษาอยู่เสมอ^{๒๑๔} เสนาสนะศาสนวัตถุใดที่ชำรุดทรุดโทรมก็บูรณะซ่อมแซมให้คือคงสภาพเดิมสมควรรื้อปลูกสร้างใหม่ก็ต้องรื้อ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องยึดหลักอุปถัมภ์หา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา มีมหาเถรคติว่า วัดอาศัยสมภาร วัดสวยสมภารอาศัยวัด วัดเสื่อม เพราะเจ้าอาวาสหนึ่งดูตาย เนื่องจากขาดอุปถัมภ์หา และอารักขาสัมปทานั้นเอง^{๒๑๕}

๔.๔.๓ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะอาด

มีไม้ยืนต้น (เน้นต้นไม้ในประวัติพระพุทธศาสนา) ให้ความร่มรื่น เย็นสบาย อย่างเพียงพอ และเหมาะสม จัดให้มีที่กำจัดหรือรองรับขยะ และทางระบายน้ำ อย่างเหมาะสม เพียงพอ และถูกสุขลักษณะ^{๒๑๖} ใต้ถุนอาคาร และลานวัด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากสิ่งเกะกะ และสิ่งปฏิกูล พื้น ฝาผนัง ประตู หน้าต่าง หลังคา ฝ้าเพดาน ในอาคารต่างๆ สะอาด ปราศจากฝุ่นละออง สิ่งปฏิกูล สิ่งของรกรุงรัง และอยู่ในสภาพใช้งานได้^{๒๑๗} ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ใช้การได้ มีจำนวนเพียงพอ และได้รับการดูแลให้สะอาด ปราศจากกลิ่นเหม็น พร้อมใช้งานได้เสมอ^{๒๑๘} โรงครัว สะอาด ปราศจาก

^{๒๑๑} สทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.สุวิญ รักษิตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๒} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร. เจ้าคณะตำบลบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๓} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๔} สทนากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๕} สทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดระพีพิณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นางณัฐนันท์ ตาปโกไสย์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๗} สทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๘} สทนากลุ่มเฉพาะ นางกัลปยกร ศรีสุข วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

หยากไย่ ไยแมงมุม และสิ่งปฏิกูล อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่เหม็นอับ จัดเก็บอุปกรณ์และสิ่งของเครื่องใช้ไว้
 อย่างเป็นหมวดหมู่และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๒๑๙}

สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัด
 กิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่เข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระ
 ธรรมวินัย และหลักพระพุทธศาสนา^{๒๒๐}

ในบริเวณวัดมีการปลูกต้นไม้ผล ไม้ดอกไม้ใบ ไม้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนพุทธประวัติ และไม้ที่
 เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านนั้น ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษาและเป็นสถานที่ที่ร่มรื่นพื้นลานวัดปิดกวาดให้
 สะอาดตามธรรมชาติ จะทำเป็นสนามหญ้า หรือทำลานปูนก็แล้วแต่ความเหมาะสมต้องรักษาความ
 สะอาดปราศจากมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล มีถังรองรับเศษขยะตั้งไว้เป็นระยะ มีถนนหรือทางเท้าภายใน
 วัด วัดควรมีประตูเปิดตามเวลา เพื่อความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของวัด และเพื่อความศักดิ์สิทธิ์แห่ง
 ปุชนิยสถาน ทั้งทำให้เกิดความเป็นระเบียบในการปกครอง มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญๆ เพื่อดึงดูดศรัทธาของ
 ประชาชนตามสมควร เช่น ป้ายวัด ป้ายบอกเวลาเปิดปิดวัด ป้ายชื่อสิ่งปลูกสร้าง นอกจากนี้ ควรมี
 แผ่นป้ายพิเศษบอกตำนานหรือประวัติสำคัญๆ ของวัดนั้น^{๒๒๑}

การใช้สี ไม่ฉูดฉาดเกินไป การปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของ
 ไทย เป็นที่แสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของชาติ และของท้องถิ่นนั้นๆ ทั่วควรให้มีขนาด และจำนวนเท่าที่
 จำเป็น มิใช่ว่าวัดที่เจริญจะต้องมีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต และราคาแพงเสมอไปแต่หากอยู่ที่ความเหมาะสม
 พอดีกับฐานะของวัด และความสะอาดเรียบร้อยเป็นสำคัญ และถ้าเป็นไปได้ก็ควรใช้วัสดุที่ผลิตใน
 ท้องถิ่นในการปลูกสร้าง และตกแต่งด้วยก็จะทำให้เกิดความน่านิยมมาก นอกจากนี้ การก่อสร้าง
 ถาวรวัตถุขนาดใหญ่จะต้องให้สถาปนิกและวิศวกรตรวจแบบแปลนเพื่อความมั่นคงด้วย^{๒๒๒}

๔.๔.๔ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสุขลักษณะ
 ใองน้ำ หรือภาชนะกักเก็บน้ำดื่มมาใช้ มีจำนวนเพียงพอ สะอาด จัดวางไว้อย่างเป็น
 ระเบียบ มีฝาปิดมิดชิดถูกหลักสุขอนามัย^{๒๒๓}

ภายในบริเวณวัด มีสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นเหมาะสม สิ่งเสริมสภาพความเป็นรมณีสถานโดย
 ดำเนินการในสิ่งต่าง ๆ ดังเช่น ป้ายชื่อวัด ตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสม มีขนาดที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มี
 ความสว่างาม แผ่นผัง ติดตั้งไว้ในที่เปิดเผย เห็นได้ชัดเจน แสดงอาณาเขตและรายละเอียดสถานที่ต่าง ๆ
 ภายในวัดชัดเจน ป้ายเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ของวัด แสดงหรือเผยแพร่การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ
 ของวัด ป้ายประวัติวัดโดยย่อ เพื่อแสดงประวัติวัดเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไป ป้ายนิเทศข้อมูล เพื่อแสดง

^{๒๑๙} สทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.สุวิญ รักษิตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๐} สทนากลุ่มเฉพาะ พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๑} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์, ๓๐
 กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๒} สทนากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์, ๓๐
 กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๓} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์, ๓๐
 กรกฎาคม ๒๕๖๒.

จำนวนสถิติ ข้อมูลต่าง ๆ ของวัด ป้ายคติธรรม พุทธภาษิต เพื่อเผยแพร่คติธรรมหรือพุทธภาษิต เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้หรือคติธรรมสอนใจแก่บุคคลที่เข้ามาในวัด^{๒๒๔}

การจัดทำระเบียบปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับบุคลากรภายในวัด มีระเบียบปฏิบัติกิจวัตรพระภิกษุสามเณร มีระเบียบปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อาศัยในวัด มีระเบียบปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาร่วมหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด มีการวางแผนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ^{๒๒๕} เจ้าอาวาสได้มีการมอบหมายหน้าที่บุคลากรภายในวัดตามความรู้ความสามารถ จัดทำทะเบียนประวัติพระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัด จัดทำประวัติวัดไว้เป็นหลักฐาน จัดทำสมุดเยี่ยม การพัฒนาและสวัสดิการ มีการประชุมอบรมพระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัด มีการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัด มีการประชุมคณะกรรมการวัดสม่ำเสมอ มีการวางแผนการดำเนินงานและโครงการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง^{๒๒๖}

สรุปได้ว่า ด้านการจัดการปกครองภายในวัด หมายถึง การปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดประพฤติปฏิบัติชอบถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีกฎระเบียบเพื่อให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย^{๒๒๗}

๔.๔.๕ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสร้างนิสัย

ดูแลอาคารเสนาสนะที่ไม่ได้ใช้งาน แต่รื้อถอนไม่ได้ หรือยังไม่ได้รื้อถอน ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่รกรุงรัง เกะกะ^{๒๒๘} บริเวณโดยรวมมีความสงบสุข ร่มเย็น น่าเลื่อมใสศรัทธา ไม่มีเสียงดังรบกวน ไม่มีกลิ่นเหม็น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม^{๒๒๙}

เสนาสนะที่จำเป็นต้องสร้างและบำรุงรักษาตลอดจนบูรณปฏิสังขรณ์ให้แข็งแรงปลอดภัย ใช้งานได้ดีอยู่ทุกโอกาสเพื่อให้วัดเป็นวัดที่สมบูรณ์ คือกุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญหรือวิหารและพระอุโบสถหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าโบสถ์ กุฏิเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรมีวัดต้องมีพระภิกษุสามเณรๆ ต้องมีกุฏิ ศาลาการเปรียญหรือวิหารสำหรับเป็นที่คฤหัสถ์มาทำบุญบำเพ็ญกุศลร่วมกันเป็นที่พระได้สอนธรรมแก่ประชาชนจะเป็นวัดที่ใดก็ตามต้องมีเสนาสนะ ๒ อย่างนี้ก่อนจึงจะเป็นวัดได้ และเพื่อให้วัดเป็นวัดโดยสมบูรณ์มีที่สำหรับพระสงฆ์ทำสังฆกรรมตามพระพุทธานุญาตจึงต้องมีโบสถ์หรือ

^{๒๒๔} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร. เจ้าคณะตำบลบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๕} สทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๖} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร. เจ้าคณะตำบลบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๗} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๘} สทนากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๙} สทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดระพีพิณ พุทธิสาร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

อุโบสถด้วย^{๒๓๐} ปัจจุบันมีวัดที่สร้างและตั้งขึ้นใหม่หลายแห่ง ทำกุฏิคือที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรกับศาลาการเปรียญ ที่ทำบุญฟังเทศฟังธรรมของชาวบ้านอยู่ในอาคารเดียวกันซึ่งก็ไม่น่าจะขัดข้องอะไรเป็นการประหยัดเพราะค่าก่อสร้างและค่าวัสดุก่อสร้างในเวลานี้แพงมาก และก็มีวัดบางแห่งรวมเอาอุโบสถไว้ในอาคารเดียวกันกับกุฏิหรือศาลาการเปรียญด้วย ซึ่งไม่มีพระธรรมวินัยข้อใดห้ามไว้ แต่ในเวลาทำ สังฆกรรมจะต้องระวังมาก ส่วนสิ่งก่อสร้างอื่นๆ อาจจะทำหรือมีผู้ก่อสร้างถวายด้วยศรัทธาไม่ได้ทำให้วัดสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ไปได้^{๒๓๑}

การจัดดูแลศาสนสมบัติวัด มีหลายประการที่ต้องจัดการ เช่น ๑) การจัดทำบัญชีอสังหาริมทรัพย์ เช่น โฉนดที่ดิน อาคารเสนาสนะต่างๆ ๒) การจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เช่น ตู้ โต๊ะตั้ง เก้าอี้ พระพุทธรูป เป็นต้น ๓) การจัดทำบัญชีการเงิน ๔) การรับ - การจ่ายเงินของวัด ๕) การแต่งตั้งไวยาวัจกรวัด มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามคำสั่งเป็นหนังสือ ๖) การเก็บรักษาเอกสารสิทธิ์ต่างๆ เช่น โฉนดที่ดิน ควรมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ดูแล ๗) การเก็บรักษาเงิน ควรฝากธนาคาร และต้องมีคณะกรรมการรับทราบด้วย ๘) การออกไปบิณฑบาต ควรออกให้ทุกครั้งที่มีผู้บริจาค เพื่อเป็นการรักษาศรัทธาและเป็นการตรวจสอบรายรับรายได้ด้วย ๙) การจัดทำแผนผังเขตจัดประโยชน์ ถ้าวัดมีธรณีสงฆ์แล้วดำเนินการจัดประโยชน์ ในที่ดินนั้น ควรทำแผนผังให้ชัดเจนเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบและการจัดประโยชน์ ๑๐) การจัดประโยชน์วัด ภายในบริเวณถ้ามีที่ดินว่างเปล่า ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ก็สามารถกันเป็นที่จัดประโยชน์ได้ โดยทำขอบเขตให้ชัดเจน ๑๑) การปฏิบัติเกี่ยวกับหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของวัด ๑๒) การดูแลรักษาโบราณสถาน - โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ๑๓) การจัดพิพิธภัณฑ์ในวัด สรุปรวมทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นการจัดและดูแลศาสนสมบัติวัดทั้งสิ้น^{๒๓๒}

^{๒๓๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางณัฐนันท์ ตาปโกไสย์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาเนตร ปญญาวุฑฒโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิบูลทองพระอารามหลวง จังหวัดสิงห์บุรี, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๒๑ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง

การบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส	รูปแบบ
๑) การวางแผน (Planning)	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	มีการแยกแยะสิ่งของ และจัดเป็นหมวดหมู่ วางแผนการกำหนดที่วางของให้ชัดเจน มอบหมายพื้นที่รับผิดชอบให้แก่พระภิกษุ สามเณร การแบ่งความรับผิดชอบในการทำ ความสะอาดให้ชัดเจน ดำเนินการ ๓ ส แรก คือ สะสาง สะดวก และ สะอาด อย่างต่อเนื่องและยาวนาน มีทบทวนและปฏิบัติ ๔ส แรกอย่างต่อเนื่อง
๒) การจัดองค์การ (Organizing)	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	จัดแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามชนิด หรือประเภท ของสิ่งของ จัดวางให้เป็นระเบียบ หมวดหมู่ มีป้ายชื่อแสดง ที่วางของ มีป้ายชื่อติดสิ่งของที่จะวาง กำหนดรายละเอียดของการทำความสะอาด ยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการ ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี
๓) การบังคับบัญชา หรือ การสั่งการ (Commanding)	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day) ทำผังแสดงตำแหน่งวางของ กำหนดเวลาทำความสะอาด การกำหนดมาตรฐานจะต้องทำให้เหมาะสมกับ แต่ละวัด เจ้าอาวาสจัดกิจกรรมส่งเสริม กระตุ้นให้ พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติตาม มาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ ๔.๒๑ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี (ต่อ)

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง

การบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส	รูปแบบ
๔) การประสานงาน (Coordinating)	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี ผู้รับผิดชอบจะต้องสื่อสารให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำความสะอาดและศึกษาวิธีการใช้งานอุปกรณ์อย่างถูกต้องและปลอดภัย เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และจะต้องเป็นผู้คอยหมั่นตรวจสอบผลการปฏิบัติ และสามารถให้คำแนะนำในการแก้ไขได้ การประกวดและมอบรางวัล เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีผลงานดี
๕) การควบคุม (Controlling)	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย และตรวจเช็คเป็นประจำ ใช้อุปกรณ์และวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้อง เจ้าอาวาสพึงหมั่นติดตามผลการปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐาน เจ้าอาวาสพึงหมั่นตรวจเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ ๔.๒๑ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี (ต่อ)

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง

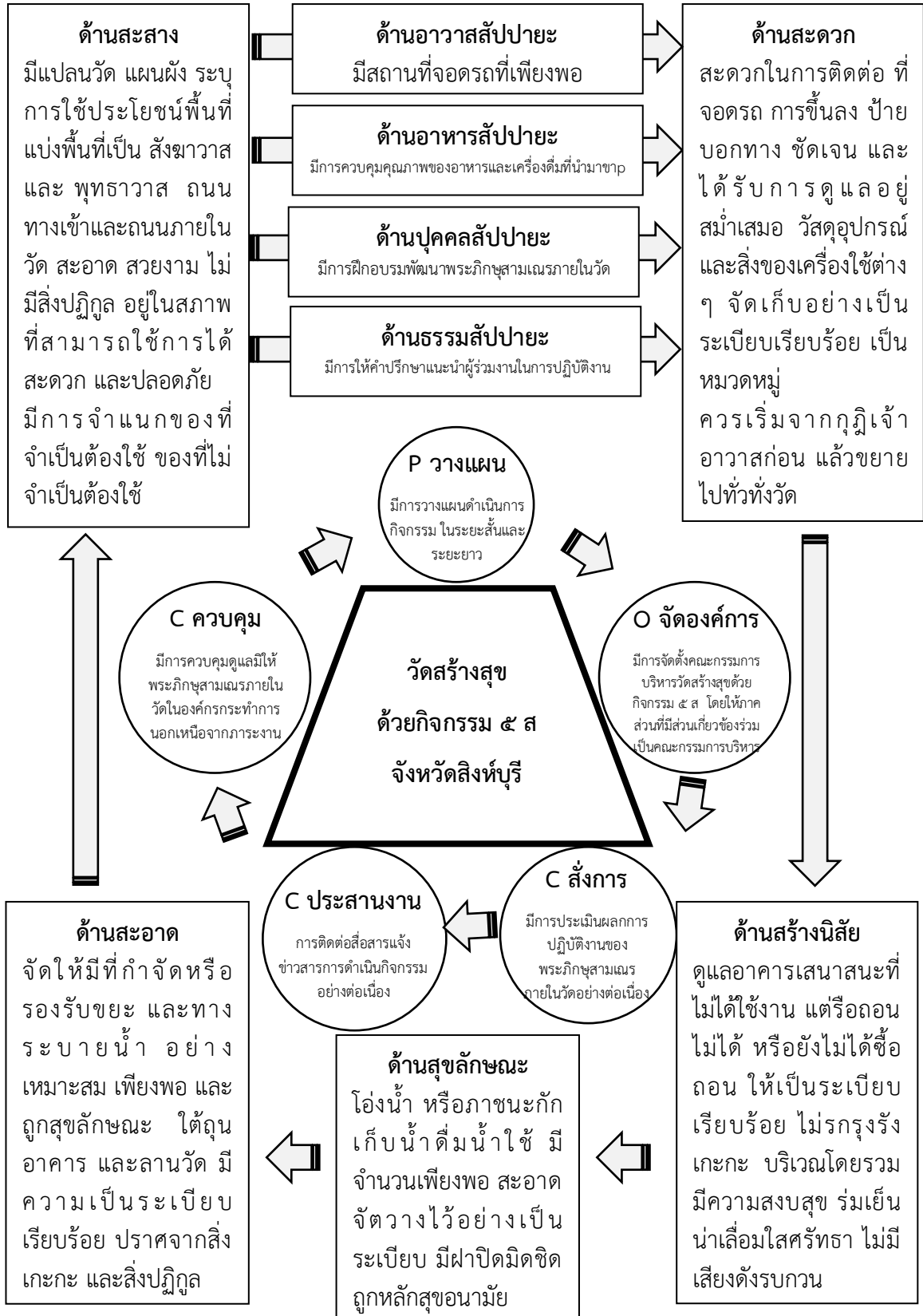
การบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส	รูปแบบ
๖) อาวาสสัปปายะ	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	มีการจำแนกของที่จำเป็นต้องใช้ ของที่ไม่จำเป็นต้องใช้ ขอที่รอตตสันใจ ภายในกุฏิ ศาลา การเปรียญ โดยคำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องใช้งาน การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักคุณภาพของสิ่งของนั้น มีการทำความสะอาด (ปัด กวาด เช็ด ถู) และตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ รวมทั้งบริเวณพื้นที่ภายในวัด ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ การสร้างทัศนคติที่ดีในการร่วมกันพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง
๗) อาหารสัปปายะ	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	ไม่เก็บสะสมอาหารตามพระธรรมวินัย การจัดวางหรือจัดเก็บสิ่งของต่าง ๆ ในภายในวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพ คุณภาพ และ ความปลอดภัย ปรุงสุกและใหม่ทุกวัน ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ โภชนาการดีมีคุณค่า สำรวมในการบริโภค
๘) บุคคลสัปปายะ	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	ควรเริ่มจากกุฏิเจ้าอาวาสก่อน แล้วขยายไปทั่วทั้งวัด มีผู้รับผิดชอบที่แน่นอน การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักความปลอดภัย ทั้งในเรื่องมาตรฐานการจัดวางความปลอดภัยในการจัดเก็บ รวมถึงความปลอดภัยของผู้จัดเก็บสิ่งของเหล่านั้นด้วย ทำความสะอาดทุกวันจนเป็นนิสัย ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด

ตารางที่ ๔.๒๑ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี (ต่อ)
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง

การบริหารวัดสร้างสุข	กิจกรรม ๕ ส	รูปแบบ
๙) ธรรมสัปบายะ	๑) ด้านสะสาง ๒) ด้านสะดวก ๓) ด้านสะอาด ๔) ด้านสุขลักษณะ ๕) ด้านสร้างนิสัย	จัดทำแบบฟอร์มในการสำรวจ ทำป้ายชี้บ่งเพื่อให้สะดวกในการค้นหา การ จัดเรียงเครื่องมือตามลำดับขั้นตอนในการใช้ งาน ทำให้การทำความสะดวกเป็นส่วนหนึ่งใน กิจวัตรประจำวัน สร้างความรู้สึกการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของวัดให้แก่พระภิกษุ สามเณรได้ มาตรฐานที่กำหนดขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ตามกาลเวลา การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่ พระภิกษุสามเณรภายในวัด

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง

จากแผนภาพที่ ๔.๖ พบว่า รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย

รูปแบบที่หนึ่ง สะสาง ได้แก่ มีแปลนวัด แผนผัง ระบุการใช้ประโยชน์พื้นที่ แบ่งพื้นที่เป็นสังฆาวาส และ พุทธาวาส ถนนทางเข้าและถนนภายในวัด สะอาด สวยงาม ไม่มีสิ่งปฏิกูล อยู่ในสภาพที่สามารถใช้การได้สะดวก และปลอดภัย โดยการ

- ๑) มีการแยกแยะสิ่งของ และจัดเป็นหมวดหมู่
- ๒) จัดแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามชนิด หรือประเภทของสิ่งของ
- ๓) กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day)
- ๔) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี
- ๕) กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย
- ๖) มีการจำแนกของที่จำเป็นต้องใช้ ของที่ไม่จำเป็นต้องใช้ ของที่รอตัดสินใจ ภายในกุฏิ ศาลาการเปรียญ โดยคำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องใช้งาน
- ๗) ไม่เก็บสะสมอาหารตามพระธรรมวินัย
- ๘) ควรเริ่มจากกุฏิเจ้าอาวาสก่อน แล้วขยายไปทั่วทั้งวัด มีผู้รับผิดชอบที่แน่นอน
- ๙) จัดทำแบบฟอร์มในการสำรวจ

รูปแบบที่สอง สะดวก ได้แก่ สะดวกในการติดต่อ ที่จอดรถ การขึ้นลง ป้ายบอกทางชัดเจน และได้รับการดูแลอยู่เสมอ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จัดเก็บอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นหมวดหมู่ สะอาดและสะดวกก่อนนำมาใช้สอย แสงสว่าง ระบบไฟฟ้า บริเวณวัดเพียงพอให้เกิดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ โดยการ

- ๑) วางแผนการกำหนดที่วางของให้ชัดเจน
- ๒) จัดวางให้เป็นระเบียบ หมวดหมู่ มีป้ายชื่อแสดงที่วางของ มีป้ายชื่อติดสิ่งของที่จะวาง
- ๓) ทำผังแสดงตำแหน่งวางของ
- ๔) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี
- ๕) กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย และตรวจเช็คเป็นประจำ
- ๖) การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักคุณภาพของสิ่งของนั้น
- ๗) การจัดวางหรือจัดเก็บสิ่งของต่าง ๆ ในภายในวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพ คุณภาพ และ ความปลอดภัย
- ๘) การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักความปลอดภัย ทั้งในเรื่องมาตรฐานการจัดวาง ความปลอดภัยในการจัดเก็บ รวมถึงความปลอดภัยของผู้จัดเก็บสิ่งของเหล่านั้นด้วย
- ๙) ทำป้ายชี้บ่งเพื่อให้สะดวกในการค้นหา การจัดเรียงเครื่องมือตามลำดับขั้นตอนในการใช้งาน

รูปแบบที่สาม สะอาด ได้แก่ มีไม้ยืนต้น (เน้นต้นไม้ในประวัติพระพุทธศาสนา) ให้ความร่มรื่น เย็นสบาย อย่างเพียงพอและเหมาะสม จัดให้มีที่กำจัดหรือรองรับขยะ และทางระบายน้ำ อย่างเหมาะสม เพียงพอ และถูกสุขลักษณะ ใต้ถุนอาคาร และลานวัด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ปราศจากสิ่งเกะกะ และสิ่งปฏิกูล พื้น ฝาผนัง ประตู หน้าต่าง หลังคา ฝ้าเพดาน ในอาคารต่างๆ สะอาด ปราศจากฝุ่นละออง สิ่งปฏิกูล สิ่งของรกรุงรัง และอยู่ในสภาพใช้งานได้ ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ใช้การได้ มีจำนวนเพียงพอ และได้รับการดูแลให้สะอาด ปราศจากกลิ่นเหม็น พร้อมใช้งานได้เสมอ โรงครัว สะอาด ปราศจากหยากไย่ โยแมงมุม และสิ่งปฏิกูล อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่เหม็นอับ จัดเก็บอุปกรณ์ และสิ่งของเครื่องใช้ไว้อย่างเป็นหมวดหมู่และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยการ

๑) มอบหมายพื้นที่รับผิดชอบให้แก่พระภิกษุสามเณร การแบ่งความรับผิดชอบในการทำความสะอาดให้ชัดเจน

๒) กำหนดรายละเอียดของการทำความสะอาด

๓) กำหนดเวลาทำความสะอาด

๔) ผู้รับผิดชอบจะต้องสื่อสารให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำความสะอาดและศึกษาวิธีการใช้งานอุปกรณ์อย่างถูกต้องและปลอดภัย

๕) ใช้อุปกรณ์และวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้อง

๖) มีการทำความสะอาด (ปิด กวาด เช็ด ถู) และตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ รวมทั้งบริเวณพื้นที่ภายในวัด

๗) ปรงสุกและใหม่ทุกวัน

๘) ทำความสะอาดทุกวันจนเป็นนิสัย

๙) ทำให้การทำความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวัน สร้างความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของวัดให้แก่พระภิกษุสามเณรได้

รูปแบบที่สี่ สุขลักษณะ ได้แก่ โองน้ำ หรือภาชนะกักเก็บน้ำดื่ม น้ำใช้ มีจำนวนเพียงพอ สะอาด จัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบ มีฝาปิดมิดชิดถูกหลักสุขอนามัย โดยการ

๑) ดำเนินการ ๓ ส แรก คือ สะสาง สะดวก และสะอาด อย่างต่อเนื่องและยาวนาน

๒) ยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

๓) การกำหนดมาตรฐานจะต้องทำให้เหมาะสมกับแต่ละวัด

๔) เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และจะต้องเป็นผู้คอยหมั่นตรวจสอบผลการปฏิบัติและสามารถให้คำแนะนำในการแก้ไขได้

๕) เจ้าอาวาสพึงหมั่นติดตามผลการปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐาน

๖) ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

๗) มาตรฐานที่กำหนดขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา

รูปแบบที่ห้า สร้างนิสัย ได้แก่ ดูแลอาคารเสนาสนะที่ไม่ได้ใช้งาน แต่รื้อถอนไม่ได้ หรือยังไม่ได้ซื้อถอน ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่รกรุงรัง เกะกะ บริเวณโดยรวมมีความสงบสุข ร่มเย็น นำเลื่อมใสศรัทธา ไม่มีเสียงดังรบกวน ไม่มีกลิ่นเหม็น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม โดยการ

๑) มีทบทวนและปฏิบัติ ๔ ส แรกอย่างต่อเนื่อง

๒) เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี

๓) เจ้าอาวาสจัดกิจกรรมส่งเสริม กระตุ้นให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ

มีผลงานดี

๔) การประกวดและมอบรางวัล เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่

๕) เจ้าอาวาสพึงหมั่นตรวจเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง

๖) การสร้างทัศนคติที่ดีในการร่วมกันพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง

๗) โภชนะมัตตัญญูตา สำรวมในการบริโภค

๘) การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. จังหวัดสิงห์บุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูงาน
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคณาจารย์

(พระเมธาวินยรส, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาทศกฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมคณาจารย์

พระมหาทศกฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน)

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ๓) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี สามารถสรุปผลการวิจัยอภิปรายผล และเสนอแนะได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑) สภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

การบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี นับเป็นนโยบายสำคัญของคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี เพราะเป็นนโยบายจากมหาเถรสมาคมที่กำลังทำให้วัดทุกวัดทั่วประเทศพัฒนาวัดของตนเองตามหลัก ๕ ส เจ้าอาวาสให้ความสนใจ และเอาใจใส่ในการพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง พระผู้ใหญ่ของจังหวัดสิงห์บุรีให้ความสำคัญกับการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงาน มีการประชุมคณะทำงาน มีการอบรมจากทางคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบาย ๕ ส พระสังฆาธิการระดับสูงให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัด การพัฒนางานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน รวมถึงส่งเสริมให้เจ้าอาวาสพัฒนาวัดให้เป็นวัดสร้างสุขอย่างต่อเนื่อง วัดมีศาสนสถานที่มีมั่นคง มีขนาดใหญ่ และหลากหลาย สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ เช่น มีศาลาการเปรียญ อุโบสถ พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด หอกระจายข่าว ศาลาปฏิบัติธรรม ลานเอนกประสงค์ ศาลาบำเพ็ญกุศล ลานวัด เป็นต้น ซึ่งเหมาะแก่การจัดกิจกรรมของชุมชน วัดมีความร่มรื่น สะอาด สวยงาม สงบ มีการจัดสรรพื้นที่บริเวณวัดได้อย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน เหมาะแก่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน วัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจประชาชนอย่างครบวงจร วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมสำคัญๆ ของประชาชนเป็นประจำ หน่วยงานราชการมักใช้สถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาวัด ทั้งจัดสรรงบประมาณ ควบคุมและอำนวยการในการพัฒนาวัดระยะสั้นๆ มีการดำเนินงานในลักษณะของคณะกรรมการ มีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นรองประธาน มีพระสังฆาธิการระดับสูงเป็นที่ปรึกษา นอกจากนี้ยังแต่งตั้งพระภิกษุสามเณรภายในวัด ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครู ตลอดถึงชาวบ้าน ร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงาน มีการประชุมคณะกรรมการในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ขั้นตอนวิธีในการดำเนินการงบประมาณ สถานที่ ผู้รับผิดชอบโครงการ อยู่เป็นประจำ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัด และส่งเสริมงานด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ มีการมอบหมายพระภิกษุสามเณรภายในวัดภายในวัดให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการต่างๆ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับติดตามและประเมินผล

จุดอ่อนของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี คือ วัดในจังหวัดสิงห์บุรี ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการจัดการดูแล พระภิกษุสามเณรมีจำนวนน้อย ทำให้การพัฒนาวัดไม่มีความต่อเนื่อง ขาดผู้ดูแลรับผิดชอบงาน โดยเฉพาะ ในภาพรวมมองว่า พระสังฆาธิการขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารและการจัดการ และ

องค์ความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเฉพาะความเป็นผู้นำ ซึ่งจะต้องมีภาวะของความเป็นผู้นำ ผนวกกับการเป็นผู้จัดการ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ มีทั้งหน้าที่และบทบาท ที่จะนำองค์กรไปสู่การพัฒนาอย่าง ยั่งยืน มิใช่การพัฒนาแบบอีเวนท์ ต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม แทนการสั่งการแต่ฝ่ายเดียว สิ่งสำคัญพระสังฆาธิการจักต้องดูคนออก บอกคนได้ อาศัยคนเป็น

บางวัดมีปัญหาเรื่องความสะอาดภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด เนื่องจากไม่มีการ จัดเก็บที่ถูกรวีกฎี การก่อสร้างและการรักษาในอดีต มีการดูแลเอาใจใส่ รักษาศิลปะในการก่อสร้าง อย่าง ดีเยี่ยม เพราะโดยส่วนมากพระสงฆ์เป็นช่างฝีมือ สร้างด้วยฝีมือท่านเอง จึงหวงแหนผลงานการก่อสร้าง ทุกอย่าง พระสังฆาธิการขาดความรู้ ความเข้าใจในการก่อสร้าง การดำเนินการควรอนุรักษ์ ไม่ควร ทำลายของเก่าที่มีอยู่แล้ว ต้องเก็บรักษาไว้ การจัดสร้างไม่มีแบบแผน ขึ้นอยู่ตามความพอใจของเจ้า อาวาส การดำเนินการเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เป็นงานที่ไม่สามารถดำเนินการโดยผู้ใดผู้หนึ่งเพียงผู้เดียว ได้ เพราะต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านหลายแขนง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นความรู้ในลักษณะสหวิทยา ที่ใช้ ศาสตร์หลายแขนงในการดำเนินการ อาทิเช่น ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม ความรู้ด้านองค์ประกอบ ภายใตของตัวอาคาร ความรู้ด้านลวดลายประดับตกแต่ง

วัดเน้นสิ่งปลูกสร้างที่สามารถใช้ประโยชน์ได้เพียงการประกอบพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมของวัดสร้างสุข ในอดีตการจัดการ สาธารณูปการมักขาดการประสานงานที่ดี ต่างคนต่างทำ ที่ได้ ผู้รับผิดชอบมีความรู้ ความเข้าใจ มีพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่เก่ง มีความรู้ทางศิลปะนั้นๆ ก็จัดการได้ดี มีการจัดการสร้างไม่มีแบบ แผนอยากสร้างตรงไหนก็สร้างตรงนั้น ทำให้พื้นที่ของวัดคับแคบไม่เป็นสัดส่วน วัดมีศาสนสถานที่ไม่ มั่นคงมีขนาดเล็ก และชำรุดทรุดโทรมไม่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ งบประมาณไม่ แน่นนอน ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากการบริจาคของประชาชน จึงทำให้ขาดสภาพคล่องในการก่อสร้าง หรือ ปรับปรุงพัฒนาเสนาสนะ งบประมาณ เพราะงบประมาณไม่ได้มีมาเป็นก้อนแบบทางราชการ ทำให้การ ปรับปรุงหรือพัฒนาทำได้ไม่ต่อเนื่อง ขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน มีก็น้อย จึงทำให้งานล่าช้า ไม่ทัน ต่อความรุ่มรวยโรยของถาวรวัตถุสถาน

วัดขาดความร่มรื่นสะอาดสวยงามสงบมีการจัดสรรพื้นที่บริเวณวัดไม่เหมาะสมไม่เป็นเป็น สัดส่วนมีพื้นที่ป่าไม้่น้อย เน้นการใช้พื้นที่ในตัวอาคารมากกว่าบริเวณด้านนอกทำให้สิ้นเปลืองพลังงาน จำนวนมาก เกิดจากการสร้างวัดแบบไม่มีการวางแผน ไม่มีแบบแผนไม่มีพิมพ์เขียว เจ้าอาวาสคิดอย่าง จะสร้างสิ่งใดก็สร้าง ทำให้ขยายเพิ่มเติมภายหลังลำบากมาก และการปฏิสังขรณ์นั้นก็ขาดงบประมาณ จากรัฐบาลมาให้อย่างเพียงพอ ควรเพิ่มงบประมาณการปฏิสังขรณ์ให้มากขึ้น ขาดการวางแผนที่ดี และขาดการควบคุมดูแลในการดำเนินงาน วัดขาดงบประมาณในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นไป อย่างช้าๆ การก่อสร้างเป็นไปด้วยความล่าช้า เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์ ที่จะมาดำเนินการก่อสร้าง ต้องรอการบริจาคเสียส่วนใหญ่ ช่างก่อสร้างขาดความชำนาญ จึงเป็นผลกระทบต่อการก่อสร้าง หรือ การบริหารจัดการ ขาดพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่เข้าใจในการบริหาร จัดการที่ดี

โอกาสของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี คือ ประชาชนส่วนใหญ่ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับทางวัดเป็นอย่างดี เช่น เข้าร่วม ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ เป็นต้น มีการบูรณาการหลักการต่างๆมาประยุกต์ใช้ โดยมีการจัดองค์การ การประสานงาน การติดตามผลงาน โดยปรับจากสถาปนิกไปเป็นการวางแผนการใช้ระบบควบคุมใน

การทำงานหรือการพัฒนาวัด การกระจายหน้าที่และอำนาจในการรับผิดชอบ จะเป็นการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถติดตามประเมินผลการทำงานได้ มีการปรับการทำงานตามความเหมาะสมและความจำเป็นของสถานการณ์ การตั้งวัตถุประสงค์ และการสร้างจริงทำจริงจึงเป็นหลักของการหาทุนทรัพย์ ประกอบกับความศรัทธาของพระสังฆาธิการ เป็นใบเบิกทางในการหาทุนทรัพย์อีกประการหนึ่งคือ ต้องมีการวางแผนแบบการมีส่วนร่วม คล้ายๆลักษณะเดียวกับแชร์ลูกโซ่ ลือจากปากต่อปาก

การหาทุนจัดหาสาธุชนผู้มีจิตศรัทธา ทำการทอดผ้าป่าสามัคคีให้สาธุชนคนอื่นๆ ได้มีส่วนร่วมด้วย และตั้งไวยาวัจกรทำหน้าที่ดูแลเงินทองที่หามาได้ โดยมีวัตถุประสงค์มาใช้จ่ายสร้างสาธารณูปการที่จำเป็นรีบด่วน เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบศาสนกิจของพระและสาธุชนทั่วไป ชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับทางวัดเป็นอย่างดี มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนภายในวัด เทคโนโลยีมีความทันสมัย เข้าถึงง่าย โดยการระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธา ขอความร่วมมือกับชุมชน บอกจุดประสงค์การทำงานว่ามีประโยชน์อย่างไร โดยใช้หลักการวางแผน การจัดการ การประสานงาน และการควบคุม เด็กและเยาวชนสนใจและมีจิตอาสาช่วยกันพัฒนาวัดเพิ่มมากขึ้น ควรควบคุมแบบแปลนเสนาสนะให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่น และก่อสร้างตามแบบแปลน ชุมชนมีการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างดี ชุมชนชนบทสนับสนุนและพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง การก่อสร้างต่างๆ ภายในวัดเรียกว่างานสาธารณูปการ ทุกวัดจะต้องมีการก่อสร้างอยู่ตลอดเวลา ต้องปรับปรุง ซ่อมบำรุงอยู่ตลอดไป แนวทางการหาทุนจากภาครัฐผู้จัดควรให้บางส่วน ประชาชนบริจาคจำนวนมาก วัตถุประสงค์ของการก่อสร้างเพื่อประโยชน์การใช้สอยของวัดในชุมชน มีการมอบรางวัลแก่วัดและพระภิกษุสามเณรที่มีผลงานดีเด่นในการเป็นวัดสร้างสุข แก้ววัดที่มีผลงานในการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง เช่น วัดที่จัดตั้งอุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีผลงานดีเด่น วัดที่ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่มีผลงานดีเด่น เป็นต้น

อุปสรรคของการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี คือ ชุมชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติด การพนัน สุรา บุหรี่ นำไปสู่อาชญากรรม การทะเลาะวิวาท เป็นต้น ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ประชาชนต้องเร่งทำมาหากิน ไม่สนใจวัดเท่าที่ควร ชุมชนขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาวัดการสร้างอาคารขึ้นมาสักหลังหรือสร้างศาลาการเปรียญมาสัก ๑ หลัง ค่าวัสดุ อุปกรณ์มีราคาแพง ค่าแรงก็แพง ไม่เหมือนในอดีตค่าแรงถูก จุดอ่อนคือสถานที่ก่อสร้างวัดหรือศาลามีน้อยและราคาที่ดินราคาแพงมาก ไม่เหมือนอดีตที่ดินไร่ละหมื่นบาท แต่ทุกวันไร่ละเป็นแสนขึ้นไป สังคมโดยรอบเป็นสังคมเมือง ประชาชนขาดความสนใจเรื่องการพัฒนาวัดวาอาราม เทคโนโลยีราคาแพง ต้องลงทุนสูง การก่อสร้างต้องเป็นไปตามแบบแผนที่ได้วางไว้ ถ้าเป็นโบราณสถานต้องมีการจัดการอนุรักษ์ให้ถูกต้อง จัดทำไปต้องมีการพัฒนาให้ดีขึ้นอีกกว่าเดิม จุดอ่อนหรือข้อด้อยปัญหาอุปสรรคนั้นมีมาก เช่น งบประมาณได้ไม่พอใช้ในสิ่งก่อสร้าง ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างและช่างสถาปนิก การขาดความรู้ของพระสังฆาธิการ ขาดการวางแผนและการประสานงาน การดำเนินการขาดระบบในการจัดการ นึกเอง คิดเอง ทำเอง โจทย์ที่ตั้งไว้คือราคาไม่ใช่คุณค่า ประเด็นสำคัญการพัฒนาวัดมุ่งไปในเชิงพาณิชย์ และการให้ได้เป็นวัดพัฒนา ปราศจากพื้นฐานของการพัฒนา เพื่อจรโลงพระพุทธศาสนา

และองค์ความรู้เพื่อเป็นแบบอย่างทางสังคมในฐานะศูนย์กลางของวิทยาการ ซึ่งในอดีตวัดเป็นตักศิลาของผู้คน

เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก ในด้านกระบวนการดำเนินงาน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการกำหนดรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ดังนี้

- ๑) พัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องตามหลัก ๕ ส
  - ๒) ดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการ
  - ๓) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีและมีการถ่ายทอดให้ผู้รับผิดชอบรู้
  - ๔) พัฒนาเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- ๒) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี**

จากการลงพื้นที่วิจัย ด้วยการแจกแบบสอบถามระดับปฏิบัติการของพระสังฆาธิการ จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๑๘๔ รูป สามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนของอายุ พรรษา การศึกษาแผนกธรรม การศึกษาแผนกบาลี และการศึกษาทางโลก ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๓ มีพรรษา ๒๐ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๐ จบนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๑ จบประโยค ๑-๒ ถึง ปธ. ๓ จำนวน ๑๖๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓ ตามลำดับ

การวิเคราะห์ระดับปฏิบัติการในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ๒) ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ๓) ด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๔$, $\sigma = ๐.๕๕๗$) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC และด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส ตามลำดับ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๒$, $\sigma = ๐.๕๕๙$) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดองค์การมีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการบังคับบัญชา หรือการสั่งการ ด้านสุขลักษณะ ด้านการวางแผน และด้านการควบคุม ตามลำดับ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการวางแผน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๑$, $\sigma = ๐.๖๒๐$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการวางแผนดำเนินการกิจกรรม ในระยะสั้นและระยะยาวมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการจัดองค์การ)** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๔, \sigma = ๐.๖๒๘$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑. มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส โดยให้ภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการบังคับบัญชา หรือสั่งการ)** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๓, \sigma = ๐.๖๒๐$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างต่อเนื่องมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านสุขลักษณะ)** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๓, \sigma = ๐.๖๒๑$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการติดต่อสื่อสารแจ้งข่าวสารการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC (ด้านการควบคุม)** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๑, \sigma = ๐.๖๓๗$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการควบคุมดูแลมิให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดในองค์กรกระทำการนอกเหนือจากภาระงานมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๖, \sigma = ๐.๕๘๗$) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคคลสัปปายะ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านอาหารสัปปายะ ด้านอาวาสสัปปายะและด้านธรรมสัปปายะตามลำดับ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านอาวาสสัปปายะ)** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๖, \sigma = ๐.๕๗๘$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีสถานที่จอดรถที่เพียงพอมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านอาหารสัปปายะ)** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๗, \sigma = ๐.๖๒๔$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. มีการควบคุมคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่มที่นำมาขายในวัดมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านบุคคลสัปปายะ)** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๙, \sigma = ๐.๖๔๗$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. มีการฝึกอบรมพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัดด้านการต้อนรับอย่างสม่ำเสมอมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน **ด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ (ด้านธรรมสัปปายะ)** อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๒, \sigma =$

๐.๖๖๑) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒ มีการให้คำปรึกษาแนะนำผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสังฆาธิการในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๗$, $\sigma = ๐.๖๐๔$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒ มีการจัดหมวดหมู่แยกประเภทสิ่งของเครื่องใช้มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีความสัมพันธ์กันมาก

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ด้านการวางแผน มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๓๔$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ด้านการวางแผน มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รายด้านทุกด้าน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ด้านการจัดองค์การ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๑๒$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ด้านการจัดองค์การ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รายด้านทุกด้าน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ด้านการบังคับบัญชา หรือการสั่งการ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมทุกด้าน ($r = ๐.๘๘๕$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ด้านการบังคับบัญชา หรือการสั่งการ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รายด้านทุกด้าน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC ด้านการประสานงาน มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมทุกด้าน ($r = ๐.๘๙๗$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตามกระบวนการ POCCC ด้านการประสานงาน มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รายด้านทุก (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่าค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่ามีค่า ๐.๙๔๑ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส มีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันมากในระดับมาก

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ด้านอवासสัปปายะ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมทุกด้าน ($r = 0.862$, $p\text{-value} = 0.000$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ด้านอवासสัปปายะ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รายด้านทุกด้าน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ด้านอาหารสัปปายะ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมทุกด้าน ($r = 0.814$, $p\text{-value} = 0.000$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ด้านอาหารสัปปายะ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รายด้านทุกด้าน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ด้านบุคคลสัปปายะ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมทุกด้าน ($r = 0.800$, $p\text{-value} = 0.000$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ด้านบุคคลสัปปายะ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รายด้านทุกด้าน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๙ พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ด้านธรรมสัปปายะ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รวมทุกด้าน ($r = 0.808$, $p\text{-value} = 0.000$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔ ด้านธรรมสัปปายะ มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส รายด้านทุกด้าน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตามกระบวนการ POCCCกับการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี โดยการหาค่า

สหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCCกับการบริหารวัดสร้างสุขด้วย กิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี มีความสัมพันธ์กันมาก

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่ามีค่า ๐.๙๔๔ ซึ่งแสดงปัจจัย ด้านการดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCCกับการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี มีความสัมพันธ์กันมาก และมีความสัมพันธ์กันมากในระดับมาก และเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์กันมากทุกด้าน

การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสัปปายะ ๔ กับการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านสัปปายะ ๔ กับการบริหารวัดสร้างสุขด้วย กิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี มีความสัมพันธ์กันมาก

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่ามีค่า ๐.๘๖๗ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัย ด้านสัปปายะ ๔ กับการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี มีความสัมพันธ์กันมาก และมีความสัมพันธ์กันมากในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์กันมาก ทุกด้าน

๓) รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย

รูปแบบที่หนึ่ง สะสาง ได้แก่ มีแปลนวัด แพนผัง ระบุการใช้ประโยชน์พื้นที่ แบ่งพื้นที่เป็น สิ่งฆราวาส และ พุทธาวาส ถนนทางเข้าและถนนภายในวัด สะอาด สวยงาม ไม่มีสิ่งปฏิกูล อยู่ในสภาพ ที่สามารถใช้งานได้สะดวก และปลอดภัย โดยการ

- ๑) มีการแยกแยะสิ่งของ และจัดเป็นหมวดหมู่
- ๒) จัดแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามชนิด หรือประเภทของสิ่งของ
- ๓) กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day)
- ๔) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี
- ๕) กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และ

กำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย

๖) มีการจำแนกของที่จำเป็นต้องใช้ ของที่ไม่จำเป็นต้องใช้ ของที่รอตัดสินใจ ภายในกฎ ศาลาการเปรียญ โดยคำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องใช้งาน

๗) ไม่เก็บสะสมอาหารตามพระธรรมวินัย

๘) ควรเริ่มจากกุฏิเจ้าอาวาสก่อน แล้วขยายไปทั่วทั้งวัด มีผู้รับผิดชอบที่แน่นอน

๙) จัดทำแบบฟอร์มในการสำรวจ

รูปแบบที่สอง สะดวก ได้แก่ สะดวกในการติดต่อ ที่จอดรถ การขึ้นลง ป้ายบอกทาง ชัดเจน และได้รับการดูแลอยู่เสมอ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จัดเก็บอย่างเป็น ระเบียบเรียบร้อย เป็นหมวดหมู่ สะอาดและสะดวกก่อนนำมาใช้สอย แสงสว่าง ระบบไฟฟ้า บริเวณวัด เพียงพอให้เกิดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ โดยการ

- ๑) วางแผนการกำหนดที่วางของให้ชัดเจน
- ๒) จัดวางให้เป็นระเบียบ หมวดยุ่ม มีป้ายชื่อแสดงที่วางของ มีป้ายชื่อติดสิ่งของที่วาง
- ๓) ทำผังแสดงตำแหน่งวางของ
- ๔) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี
- ๕) กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย และตรวจเช็คเป็นประจำ
- ๖) การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักคุณภาพของสิ่งของนั้น
- ๗) การจัดวางหรือจัดเก็บสิ่งของต่าง ๆ ในภายในวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพ คุณภาพ และ ความปลอดภัย
- ๘) การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักความปลอดภัย ทั้งในเรื่องมาตรฐานการจัดวาง ความปลอดภัยในการจัดเก็บ รวมถึงความปลอดภัยของผู้จัดเก็บสิ่งของเหล่านั้นด้วย
- ๙) ทำป้ายชี้บ่งเพื่อให้สะดวกในการค้นหา การจัดเรียงเครื่องมือตามลำดับขั้นตอนในการใช้งาน

รูปแบบที่สาม สะอาด ได้แก่ มีไม้ยืนต้น (เน้นต้นไม้ในประวัติพระพุทธศาสนา) ให้ความร่มรื่น เย็นสบาย อย่างเพียงพอและเหมาะสม จัดให้มีที่กำจัดหรือรองรับขยะ และทางระบายน้ำอย่างเหมาะสม เพียงพอ และถูกสุขลักษณะ ใต้ถุนอาคาร และลานวัด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากสิ่งเกะกะ และสิ่งปฏิกูล พื้น ฝาผนัง ประตู หน้าต่าง หลังคา ฝ้าเพดาน ในอาคารต่างๆ สะอาด ปราศจากฝุ่นละออง สิ่งปฏิกูล สิ่งของรกรุงรัง และอยู่ในสภาพใช้งานได้ ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ใช้การได้ มีจำนวนเพียงพอ และได้รับการดูแลให้สะอาด ปราศจากกลิ่นเหม็น พร้อมใช้งานได้เสมอ โรงครัว สะอาด ปราศจากหยากไย่ ใยแมงมุม และสิ่งปฏิกูล อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่เหม็นอับ จัดเก็บอุปกรณ์และสิ่งของเครื่องใช้ไว้อย่างเป็นหมวดหมู่และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยการ

- ๑) มอบหมายพื้นที่รับผิดชอบให้แก่พระภิกษุสามเณร การแบ่งความรับผิดชอบในการทำความสะอาดให้ชัดเจน
- ๒) กำหนดรายละเอียดของการทำความสะอาด
- ๓) กำหนดเวลาทำความสะอาด
- ๔) ผู้รับผิดชอบจะต้องสื่อสารให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำความสะอาดและศึกษาวิธีการใช้งานอุปกรณ์อย่างถูกต้องและปลอดภัย
- ๕) ใช้อุปกรณ์และวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้อง
- ๖) มีการทำความสะอาด (ปัด กวาด เช็ด ถู) และตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ รวมทั้งบริเวณพื้นที่ภายในวัด
- ๗) ปรงสุกและใหม่ทุกวัน
- ๘) ทำความสะอาดทุกวันจนเป็นนิสัย
- ๙) ทำให้การทำความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวัน สร้างความรู้สึกการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของวัดให้แก่พระภิกษุสามเณรได้

รูปแบบที่สี่ สุขลักษณะ ได้แก่ โถงน้ำ หรือภาชนะกักเก็บน้ำดื่มที่ใช้ มีจำนวนเพียงพอ สะอาด จัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบ มีฝาปิดมิดชิดถูกหลักสุขอนามัย โดยการ

- ๑) ดำเนินการ ๓ ส แรก คือ สะสาง สะดวก และสะอาด อย่างต่อเนื่องและยาวนาน
- ๒) ยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง
- ๓) การกำหนดมาตรฐานจะต้องทำให้เหมาะสมกับแต่ละวัด
- ๔) เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และจะต้องเป็นผู้คอยหมั่นตรวจสอบผลการปฏิบัติและสามารถให้คำแนะนำในการแก้ไขได้

๕) เจ้าอาวาสพึงหมั่นติดตามผลการปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐาน

๖) ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

๗) มาตรฐานที่กำหนดขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา

รูปแบบที่ห้า สร้างนิสัย ได้แก่ ดูแลอาคารเสนาสนะที่ไม่ได้ใช้งาน แต่รื้อถอนไม่ได้ หรือยังไม่ได้ซื้อถอน ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่รกรุงรัง เกะกะ บริเวณโดยรวมมีความสงบสุข ร่มเย็น นำเลื่อมใสศรัทธา ไม่มีเสียงดังรบกวน ไม่มีกลิ่นเหม็น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม โดยการ

๑) มีทบทวนและปฏิบัติ ๔ ส แรกอย่างต่อเนื่อง

๒) เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี

๓) เจ้าอาวาสจัดกิจกรรมส่งเสริม กระตุ้นให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ

๔) การประกวดและมอบรางวัล เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีผลงานดี

๕) เจ้าอาวาสพึงหมั่นตรวจเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง

๖) การสร้างทัศนคติที่ดีในการร่วมกันพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง

๗) โภชนะมัตตัญญูตา สำรวมในการบริโภค

๘) การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะสาง มีแปลนวัด แพนผัง ระบุการใช้ประโยชน์พื้นที่ แบ่งพื้นที่เป็น สังฆาวาส และ พุทธาวาส ถนนทางเข้าและถนนภายในวัด สะอาด สวยงาม ไม่มีสิ่งปฏิกูล อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้สะดวก และปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด** ได้วิจัยเรื่อง ทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด ผลการวิจัยพบว่า พนักงานบริษัท ที่มีอายุต่างกัน มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานบริษัทวังน้อยเบเวอเรจ จำกัด จำแนกตามอายุไม่แตกต่างกัน จำแนกตามสถานภาพสมรส ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสะดวก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้าน อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุการทำงาน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านสะอาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน^{๒๗๓} และ**พระครูวัชรสุวรรณาทธ รมมโชโต (ลูกซุบเกตุเขียว)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัญหาอุปสรรคของการอนุรักษ์โบราณสถาน พบว่า ยังขาดแคลนงบประมาณและขาดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน สำหรับประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอนุรักษ์โบราณสถาน และการสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับในการอนุรักษ์ยังมีไม่เพียงพอ ๒. การบูรณาการระหว่างแนวคิดทฤษฎีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ พบว่า การวางแผน พระสังฆาธิการต้องวางแผนให้ชัดเจน การจัดองค์การ พบว่า องค์การจะต้องรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมกับโครงสร้างองค์การในการดำเนินกิจกรรมให้มีความคล่องตัว การบริหารบุคคล พบว่า การเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานในการอนุรักษ์หรือผู้ที่มีความรักต่อโบราณอย่างสูงสุดเข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลปกป้อง การอำนวยความสะดวก พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องมีความรู้และข้อมูลอย่างลึกซึ้งที่สามารถนำไปกำหนดการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ และการควบคุม พบว่า การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น พระสังฆาธิการจะต้องพัฒนาระบบของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา สำหรับการบูรณาการหลักพุทธธรรมจะต้องทำให้พระสังฆาธิการมีฉันทะใส่ใจในการอนุรักษ์ อยู่เสมอและมุ่งมั่น มีวิริยะความขยันหมั่นเพียรในการอนุรักษ์โบราณสถาน ความพยายามอดทน มีจิตตะความตั้งใจในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีความกระตือรือร้น และมีวิมังสาใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผลเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ๓. การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ พบว่า กลยุทธ์ด้านการให้ความรู้ พระสังฆาธิการจะต้องส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจภายใต้กรอบของการอนุรักษ์ และต้องมีแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน ระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านวิธีการอนุรักษ์ พระสังฆาธิการต้องดูแลรักษาเอกลักษณ์และ คุณค่าดั้งเดิมของโบราณสถาน โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านการดูแลรักษาและป้องกัน พระสังฆาธิการต้องกำกับดูแลโบราณสถานให้อยู่ในสภาพที่ดี โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง กลยุทธ์ด้านการติดต่อประสานงาน พระสังฆาธิการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมสนับสนุน และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับปานกลาง และกลยุทธ์ด้านการสร้างองค์ความรู้ พระสังฆาธิการควรดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของมหาเถรสมาคมและกรมศิลปากร ควรเปิดโอกาสให้ชุมชน

^{๒๗๓} พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด, ทศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของพนักงานบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๗๑.

และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานและนำเทคโนโลยี มาใช้เพื่อสื่อสาร และเผยแพร่เรื่องโบราณสถาน^{๒๓๔}

๕.๒.๒ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะดวก สะดวกในการติดต่อ ที่จอดรถ การขึ้นลง ป้ายบอกทาง ชัดเจน และได้รับการดูแลอยู่เสมอ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จัดเก็บอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นหมวดหมู่ สะอาดและ สะดวกก่อนนำมาใช้สอย แสงสว่าง ระบบไฟฟ้า บริเวณวัด เพียงพอให้เกิดความปลอดภัยในการ อยู่อาศัยและเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เพ็ญจันทร์ บัวขาว** ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของ พนักงานภายในบริษัท คอมพาร์ท พรินซ์ (ประเทศไทย) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง อายุระหว่าง ๒๗-๓๓ ปีสถานภาพโสด ระดับการศึกษามัธยมศึกษา ตอนปลาย/อนุปริญญา อายุการทำงาน ๑-๔ ปีและสังกัดแผนกผลิต มีระดับการปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส โดยรวมอยู่ในระดับปาน กลาง มีระดับการเสริมสร้างความปลอดภัยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบระดับ การปฏิบัติ กิจกรรม ๕ ส พบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีเพศต่างกันมีระดับการปฏิบัติ กิจกรรม ๕ ส ไม่แตกต่างกัน ส่วน พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีอายุ สถานภาพ การสมรส ระดับ การศึกษา อายุการทำงาน และสังกัดแผนกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส แตกต่างกัน อย่าง มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ .๐๕ และผลการเปรียบเทียบระดับการเสริมสร้างความปลอดภัยพบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีเพศและอายุการทำงานต่างกัน มีระดับ การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส ไม่ แตกต่างกัน ส่วน พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีอายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และสังกัด แผนกต่างกัน มีระดับ การเสริมสร้างความปลอดภัยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕^{๒๓๕} และ**พระครูวิสุทธิพรชาจารย์ (ไชยยา เขมสิริ)** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของ พระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. การพัฒนาคือการทำให้เจริญ ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ ในพระพุทธศาสนามุ่งการ พัฒนาคนให้มีความรู้และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์จัดเป็นงาน ประเภทสาธารณูปการของพระสังฆาธิการผู้ปกครองดูแลวัด หลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้อง โดยตรงกับการ พัฒนาจัดการสาธารณูปการที่เด่นชัด มี ๔ ประการ คือ ๑. อุฏฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบหน้าที่ ๒. อารักขสัมปทา รู้จักคุ้มครองรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ๓. กัล ยานมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร รู้จักคบหาคนที่มีความรู้และความดีมาเกื้อกูลกัน และ ๔. สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสมไม่ฟุ้งเฟ้อเกินฐานะ สำหรับการบริหารจัดการทั่วไปมีทฤษฎีที่สอดคล้องกับการ

^{๒๓๔} พระครูวัชรสุวรรณาทธ ธมมโชโต (ลูกซุบ เกตุเขียว), “การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกล ยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๒๓๕} เพ็ญจันทร์ บัวขาว, การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของ พนักงานบริษัท คอมพาร์ท พรินซ์ (ประเทศไทย) จำกัด, **วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา**, ปี ที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ – มีนาคม ๒๕๕๘): ๗๕.

พัฒนาหลายประการ แต่สำหรับการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการ ทฤษฎีกระบวนการบริหารของฟาโยล (Fayol) ๕ ประการ คือ ๑.การวางแผน ๒.การจัดหน่วยงาน ๓.การบังคับบัญชา ๔.การประสานงาน และ ๕.การควบคุม มีความเหมาะสมกับการบริหารจัดการเชิงพุทธมากที่สุด ๒. สภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีพบว่า จุดแข็งในการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ คือ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานอย่างเด่นชัด ทั้งระยะสั้นและระยะยาว อาศัยองค์ประกอบ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ จุดอ่อนในการดำเนินงาน คือ พระสังฆาธิการบางท่านแบกภาระหน้าที่หลายบทบาท บางรูปมีอายุมาก พรรชามาก การติดต่อดำเนินงานเป็นอุปสรรค ส่วนโอกาสในการดำเนินงานคือ ชาวเพชรบุรีเป็นชาวพุทธที่มีจิตศรัทธาในการทำบุญบริจาคทรัพย์มาก และชุมชนให้ความร่วมมือในการระดมทุนในการก่อสร้างศาสนสถานศาสนวัตถุเป็นอย่างดี ส่วนอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ ขาดหน่วยงานของทางราชการที่จะเข้ามาช่วยดูแลการก่อสร้าง ซ่อมแซม ควบคุมดำเนินงานในด้านศิลปะต่าง ๆ จึงทำให้รูปปลั๊กอินสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปบางส่วน ๓. รูปแบบการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ได้มาจากบริบทของจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีศิลปวัฒนธรรมและงานสกุลช่างเมืองเพชร ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ดังนั้น การดำเนินการก่อสร้างพัฒนาต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยให้เหมาะสม และดำเนินการตามแบบแปลนที่ได้รับอนุญาต จึงได้รูปแบบการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน ๖ ประการ คือ ๑) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๒) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะของแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน ๓) ควบคุมการก่อสร้างโดยให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ ๔) ควบคุมการเงินและบัญชีรายรับรายจ่ายให้เป็นไปตามหลักบัญชี ๕) ควบคุมการจัดการ ศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ๖) ควบคุมการทำเอกสารต่างๆ ให้ถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ^{๒๓๖}

๕.๒.๓ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสะอาด มีไม้ยืนต้น (เน้นต้นไม้ในประวัติพระพุทธศาสนา) ให้ความร่มรื่น เย็นสบาย อย่างเพียงพอและเหมาะสม จัดให้มีที่กำจัดหรือรองรับขยะ และทางระบายน้ำ อย่างเหมาะสม เพียงพอ และถูกสุขลักษณะ ได้ถูกอาคาร และลานวัด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากสิ่งเกะกะ และสิ่งปฏิกูล พื้น ฝาผนัง ประตู หน้าต่าง หลังคา ฝ้าเพดาน ในอาคารต่างๆ สะอาด ปราศจากฝุ่นละออง สิ่งปฏิกูล สิ่งของรกรุงรัง และอยู่ในสภาพใช้งานได้ ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ใช้การได้ มีจำนวนเพียงพอ และได้รับการดูแลให้สะอาด ปราศจากกลิ่นเหม็น พร้อมใช้งานได้เสมอ โรงครัว สะอาด ปราศจากหยากไย่ ไยแมงมุม และสิ่งปฏิกูล อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่เหม็นอับ จัดเก็บอุปกรณ์และสิ่งของเครื่องใช้ไว้อย่างเป็นหมวดหมู่และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด** ได้วิจัยเรื่อง

^{๒๓๖} พระครูวิสิฐพัชรจาร (ไชยยา เขมสิริ), “การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานภายในบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด ผลการวิจัยพบว่า พนักงานภายในบริษัทที่มีอายุต่างกัน มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานภายในบริษัทวังน้อยเบเวอเรจ จำกัด จำแนกตามอายุไม่แตกต่างกัน จำแนกตามสถานภาพสมรส ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านสะดวก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้าน อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุการทำงาน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านสะอาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน^{๒๓๗} และ**พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส)** ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. หลักการและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดนนทบุรีในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีบรรทัดฐานในการดำเนินการของทุกฝ่ายซึ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของกรมศิลปากรในการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดได้มีการสำรวจโบราณสถาน เป็นขั้นตอน มีการค้นหาโบราณสถานเพื่อกำหนดรายละเอียดเป็นอย่างไร ในการเพิ่มประสิทธิภาพในมาตรฐานเดียวกัน ๒. บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรีพบว่าในแต่ละด้านได้ผลดังนี้ ๑. ด้านการดูแลรักษา มีการดำเนินการตรวจสอบความเสียหายและความเสื่อมโทรมของโบราณสถานในวัดอย่างต่อเนื่อง ๒. ด้านการปกป้องคุ้มครอง มีการป้องกันและหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพของโบราณสถานและมีการป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายหรือขุดหาโบราณวัตถุและในเขตโบราณสถาน รวมถึงการจัดบริเวณโดยรอบควบคุมดูแลไม่ให้เกิดสิ่งกีดขวางเส้นทางการสัญจรที่อาจจะนำมาซึ่งความไม่สะดวกปลอดภัย ๓. ด้านการเสริมความมั่นคง พิจารณาถึงคุณค่าโบราณสถานไม่ให้เสื่อมลง รักษาตามแบบดั้งเดิม และปรึกษาผู้รู้ก่อนที่จะดำเนินการ ๔. ด้านการใช้ประโยชน์ มีการเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีโบราณสถาน สนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของโบราณสถานนั้น รวมถึงมีการจัดการเผยแพร่เอกสารประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนและการใช้ประโยชน์โบราณสถานต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อโบราณสถาน มีการกำหนดพื้นที่ใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน และไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบของโบราณสถาน ๓. การพัฒนาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ๑. ด้านการอนุรักษ์ รูปแบบอนุรักษ์จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในด้านความคิด หลักการเกี่ยวกับการสงวนรักษา การบูรณะและการนำเสนอมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อป้องกันดูแลรักษา เป็นขั้นตอนแรกของการอนุรักษ์ที่สำคัญมาก เป็นวิธีป้องกันและรักษาไม่ให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ เกิดการเสียหายเสื่อมสภาพหรือเกิดชำรุดทรุดโทรม อันเนื่องมาจากมนุษย์หรือผู้ใช้ประโยชน์ การดำเนินการในเบื้องต้นควรใช้มาตรการอันเหมาะสมทำการเสริมความมั่นคงแข็งแรงไว้ก่อนที่จะดำเนินการอนุรักษ์เพื่อป้องกันมิให้เสียหาย ๒. ด้านการฟื้นฟูการฟื้นฟูวิธีการและแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสภาพ การ

^{๒๓๗} พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด, ทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๗๑.

ส่งเสริมคุณค่าศิลปกรรมท้องถิ่นไปในทิศทางที่เหมาะสม การวางแผนงานเป็นขั้นตอน มีเจ้าหน้าที่ นักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถทางสังคมและวัฒนธรรมการฟื้นฟูที่ดีควรจะทำขึ้นเพื่อจัดหา ประโยชน์ที่เหมาะสมกับทรัพย์สินที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้และการเป็น เครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่มองเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟู ศิลปะพื้นบ้าน การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ ๓. ด้านการพัฒนาให้มีการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนา สภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และการพัฒนาองค์ความรู้แก่ชุมชนและเยาวชนไปด้วยรวมถึงการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกทั้งส่งเสริมสินค้า หัตถกรรมซึ่งก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในด้านการพัฒนา^{๒๓๘}

๕.๒.๔ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสุขลักษณะ โองน้ำ หรือภาชนะกักเก็บน้ำดื่มมาใช้ มีจำนวนเพียงพอ สะอาด จัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบ มีฝาปิด มิดชิดถูกหลักสุขอนามัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**เพ็ญจันทร์ บัวขาว** ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติ กิจกรรม ๕ ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของ พนักงานภายในบริษัท คอมพาร์ท พรีซิชั่น (ประเทศไทย) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง ๒๗-๓๓ ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษามัธยมศึกษา ตอนปลาย/อนุปริญญา อายุการทำงาน ๑-๔ ปี และสังกัดแผนกผลิต มีระดับการปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีระดับการเสริมสร้างความปลอดภัยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติ กิจกรรม ๕ ส พบว่า พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีเพศต่ากันมีระดับการปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส ไม่แตกต่างกัน ส่วน พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีอายุ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษา อายุการทำงาน และสังกัดแผนกต่ากัน มีระดับการปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส แตกต่ากัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ .๐๕ และผลการเปรียบเทียบระดับการเสริมสร้างความปลอดภัยพบว่า พระภิกษุสามเณร ภายในวัดที่มีเพศและอายุการทำงานต่ากัน มีระดับ การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส ไม่แตกต่างกัน ส่วน พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีอายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และสังกัดแผนกต่ากัน มีระดับ การเสริมสร้างความปลอดภัยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕^{๒๓๙} และ**พระครู วินัยธรรมภณ ธมมพล (แก้วแจ่มศรี)** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ๑. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๒๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๔ มีอายุตั้งแต่ ๒๐ - ๓๐ ปี จำนวน ๙๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ จำนวนพรรษาตั้งแต่ ๑ - ๕ พรรษาจำนวน ๑๒๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๘ มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา จำนวน

^{๒๓๘} พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส), “บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัด นนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๒๓๙} เพ็ญจันทร์ บัวขาว, การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของ พนักงานบริษัท คอมพาร์ท พรีซิชั่น (ประเทศไทย) จำกัด, วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ปี ที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ - มีนาคม ๒๕๕๘): ๗๕.

๑๓๗ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑ ไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรมจำนวน ๑๖๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ และไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม จำนวน ๒๖๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๙ ๒. ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัด พบว่าพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔ ด้านในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ และเมื่อพิจารณาเป็นด้านพบว่าด้านการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานด้านกิจการอันเกี่ยวกับวัดด้านกิจการของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร และด้านการศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๓. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๔. การจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้เป็น ๓ ประเด็น คือ (๑) บทบาทด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน เนื่องจากพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีพรรษายุคกลางมาก หลายๆรูปมีประสบการณ์ในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดมาอย่างยาวนาน จึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ สู่พระภิกษุสามเณรและประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัด (๒) บทบาทด้านวิธีการการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดภายในวัดพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาสเห็นว่ามีความสำคัญในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดเพราะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและอยู่ใกล้ชิดกับโบราณสถาน จึงมีขั้นตอนและวิธีการในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากที่สุด (๓) บทบาทด้านการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดเนื่องจากโบราณสถานของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติอยู่ทุกปี พระสังฆาธิการจึงรับบทบาทในการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถาน แต่ด้วยความร่วมมือจากพระภิกษุสามเณร ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการอย่างจริงจัง จึงช่วยกันดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานไม่ให้เกิดผลกระทบจากภัยธรรมชาติ อาทิเช่น การสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม จึงทำให้รอดพ้นจากภัยน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี บทบาทด้านการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการช่วยกันติดตามและดูแล^{๒๔๐}

^{๒๔๐} พระครูวินัยธรรมธมมพล (แก้วแจ่มศรี), “การพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๕.๒.๕ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ด้านสร้างนิสัยดูแลอาคารเสนาสนะที่ไม่ได้ใช้งาน แต่รื้อถอนไม่ได้ หรือยังไม่ได้ซื้อถอน ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่รกรุงรัง เกะกะ บริเวณโดยรวมมีความสงบสุข ร่มเย็น น่าเลื่อมใสศรัทธา ไม่มีเสียงดังรบกวน ไม่มีกลิ่นเหม็น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด** ได้วิจัยเรื่อง ทศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานภายในบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด ผลการวิจัยพบว่า พนักงานภายในบริษัทที่มีอายุต่างกัน มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานภายในบริษัทวังน้อยเบเวอเรจ จำกัด จำแนกตามอายุไม่แตกต่างกัน จำแนกตามสถานภาพสมรส ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสะดวก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุการทำงาน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสะอาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน^{๒๔๑} และ **พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภโณ (นาเมือง)** ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ๑. การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า (๑) ด้านการจัดบริเวณวัด เป็นการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุ ให้สวยงามประหยัด เรียบง่าย สอดคล้องต่อศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติ และท้องถิ่น (๒) ด้านการจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด มีการสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองเป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช (๓) ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีความมุ่งหมาย ๔ ลักษณะ คือ ๑. การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๒. การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ๓. การสอนศีลธรรมในสถานศึกษาทั่วไป ๔. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา (๔) ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม มีการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ๒. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการจัดบริเวณวัด คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๒ ด้านการจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๙๑ และด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔๕ ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๒๒ ๓. แนวทางในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย (๑) การจัดบริเวณวัด ได้แก่ การจัดทำแผนผังวัด การจัดการระบบสาธารณูปโภคให้ดี การวางแผนในการซ่อมแซม บูรณปฏิสังขรณ์วัด การปลูกต้นไม้ เพื่อความร่วมมือ การจัดทำป้ายชื่อ และประวัติวัด และการจัดทำแผนพัฒนาวัด ๑ ปี ๓ ปี

^{๒๔๑} พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด, ทศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของ พนักงานบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๗๑.

๕ ปี (๒) การจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด ได้แก่ บัญชีทะเบียนประวัติ วางระเบียบข้อบังคับสำหรับการปฏิบัติ การประชุมอบรมบุคลากรภายในวัด การให้ศึกษาพระธรรมวินัย การอบรมศีลธรรมแก่ศิษย์วัด มีการปกครองตามลำดับ แบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบ (๓) การจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ได้แก่ การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม การจัดอบรมนักธรรมบาลี ก่อนสอบ การส่งเสริมครูสอนพระปริยัติธรรม การจัดทำแผนการสอน และการจัดสวัสดิการให้แก่ครู การตั้งทุน และมอบทุนการศึกษา และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ภายในวัด (๔) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม ได้แก่ มีการแสดงธรรมแก่ประชาชนตลอดทั้งปี การส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปอบรมเด็กและเยาวชน การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก จัดโครงการปฏิบัติธรรม โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน มีการจัดทำพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านภายในวัด การจัดค่ายคุณธรรม^{๒๔๒}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) มีทบทวนและปฏิบัติ ๔ ส แรกอย่างต่อเนื่อง เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี เจ้าอาวาสจัดกิจกรรมส่งเสริม กระตุ้นให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ การประกวดและมอบรางวัล เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีผลงานดี เจ้าอาวาสพึงหมั่นตรวจเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง

๒) การสร้างทัศนคติที่ดีในการร่วมกันพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด

๓) กำหนดรายละเอียดของการทำความสะอาด กำหนดเวลาทำความสะอาด ผู้รับผิดชอบ จะต้องสื่อสารให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำความสะอาดและศึกษาวิธีการใช้งานอุปกรณ์อย่างถูกต้องและปลอดภัย ใช้อุปกรณ์และวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้อง ทำให้การทำความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวัน สร้างความรู้สึกการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของวัดให้แก่พระภิกษุสามเณรได้

๔) ดำเนินการ ๓ ส แรก คือ สะสาง สะดวก และสะอาด อย่างต่อเนื่องและยาวนาน ยกกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การกำหนดมาตรฐานจะต้องทำให้เหมาะสมกับแต่ละวัด เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และจะต้องเป็นผู้คอยหมั่นตรวจสอบผลการปฏิบัติและสามารถให้คำแนะนำในการแก้ไขได้ เจ้าอาวาสพึงหมั่นติดตามผลการปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐาน ปรับปรุงมาตรฐานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) มีการแยกแยะสิ่งของ และจัดเป็นหมวดหมู่ จัดแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ตามชนิด หรือประเภทของสิ่งของ กำหนดวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ (big cleaning day) การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่

^{๒๔๒} พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภโณ (นาเมือง), “การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย

๒) จัดวางให้เป็นระเบียบ หมวดยุทธ มีป้ายชื่อแสดงที่วางของ มีป้ายชื่อติดสิ่งของที่วาง ทำผังแสดงตำแหน่งวางของ การชี้แจงพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ทราบกิจกรรม และทำร่วมกันอย่างสามัคคี กำหนดผู้รับผิดชอบ หรือหัวหน้างานที่ทำหน้าที่ในการร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ตัดสินใจครั้งสุดท้าย และตรวจเช็คเป็นประจำ การจัดเก็บสิ่งของ โดยคำนึงถึงหลักคุณภาพของสิ่งของนั้น การจัดวางหรือจัดเก็บสิ่งของต่าง ๆ ในภายในวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพ คุณภาพ และ ความปลอดภัย

๓) มอบหมายพื้นที่รับผิดชอบให้แก่พระภิกษุสามเณร การแบ่งความรับผิดชอบในการทำความสะอาดให้ชัดเจน มีการทำความสะอาด (ปัด กวาด เช็ด ถู) และตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์รวมทั้งบริเวณพื้นที่ภายในวัด

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขในรูปแบบต่างๆในสังคมไทย

๒) ควรศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาวัดสร้างสุขในรูปแบบต่างๆในสังคมไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามราษฎร์ ปี ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณวิเสส. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๙.

_____ . วรรณคดีภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____ . ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา. คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัดลานวัด ลานใจ ลานกีฬา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕.

_____ . คู่มือการประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

จุมพล หินนิพานิช. การบริหารและการพัฒนาองค์การ หน่วยที่ ๔. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.

ชาญชัย อาจันสมาจาร. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม.

อึ้ง อมโร. วัดพัฒนา. ๔๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, ๒๕๕๓.

บุญเลิศ โสภาก. วัดพัฒนา ๔๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๘.

พินิจดา วีระชาติ. การฝึกอบรมกับการพัฒนาอาชีพ. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูนิวิฐธรรมขันธุ์ (เจริญ มุนิจารีย์). วัดพัฒนา. ๕๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.

พระครูพิมลธรรมภาณี (ดำเนิน อตถจารีย์). วัดพัฒนา. ๔๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๔๘.

พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี. คนสำราญงานสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๐.

พระราชธรรมโมลี (สมศักดิ์ ฐิริปัญญา). วัดพัฒนา ๔๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). ทางสายกลางของการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐.

_____ . สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

พูลสุข หิงศานนท์. การพัฒนารูปแบบ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **องค์การและการจัดการงานบุคคลหน่วยที่ ๑๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **คุษณินิพนธ์การศึกษาคุษณินิติต**. มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.
- เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์. **ทฤษฎีกิจกรรม ๕ ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๐.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. **การจัดการคุณภาพ : จาก TQC ถึง TQM. ISO ๙๐๐ และการประกันคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐.
- วีรพจน์ ลือประสิทธิ์ธิกุล. **TQM Living Handbook: An Executive Summary**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บีอาร์แอนด์ทีควเอ็ม คอนซัลแทนท์, ๒๕๔๐.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๗.
- สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๙.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ช่วง วรบุญโญ. **วัดพัฒนา. ๕๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. **มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช สารานุกรมราชฎี, ๒๕๔๗.
- สมานจิต ภิรมย์รัตน์. **วัดพัฒนา. ๔๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.
- สุจิตรา ธนานันท์. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐.
- เสนห์ จุ้ยโต และคณะ. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ ๔**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗.
- อนิวัช แก้วจำนง. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๒.
- อุทุมพร จามรมาน. **๙ ขั้นตอนการทำประกันคุณภาพการศึกษาที่ครบวงจร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ฟันนี้, ๒๕๔๕.

(๒) คุษณินิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

จินตนา คักดิ์ภู่อราม, “การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับ ของรัฐสำหรับประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต** การบริหารการศึกษา, ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง, “รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบริษัทในประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต** สาขาอุดมศึกษา, ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

บุญส่ง หาญพานิช, “รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอุดมศึกษา**, ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระครูนิวาส์สีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฒโน), “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูวัชรสุวรรณาทธ ธรรมโชโต (ลูกซุบ เกตุเขียว), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูวินัยธรรมมณ ธรรมพล (แก้วแจ่มศรี), “การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูวิสิฐพัชราจารย์ (ไชยยา เขมสิริ), “การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูวิสิฐพัชราจารย์ (ไชยยา เขมสิริ), “การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส), “บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาเถร วิโรจน์, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.**

พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภโณ (นามเมือง), “การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.**

พิสิฐ เทพไกรวัล “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔.**

เพ็ญจันทร์ บัวขาว, การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานบริษัท คอมพาร์ท พรินซ์ชั่น (ประเทศไทย) จำกัด, **วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ – มีนาคม ๒๕๕๘).**

วัลลภา จันทร์เพ็ญ, “การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม ของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา” **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, (ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.**

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) บทความ:

กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว. “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว”. **จุลสารการท่องเที่ยว. ฉบับปีที่ ๑๘ เล่มที่ ๔. (ตุลาคม – ธันวาคม, ๒๕๔๒): ๔๙ – ๕๒.**

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. “วัดกับการท่องเที่ยว”. **จุลสารการท่องเที่ยว. ฉบับปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๓ (กรกฎาคม – กันยายน, ๒๕๓๕) : ๔๗ – ๔๘.**

พงษ์ศักดิ์ กลิ่นสายหยุด. ทศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานด้วยกิจกรรม ๕ ส ของพนักงานภายในบริษัท วังน้อยเบเวอเรจ จำกัด. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๕): ๑๗๑.**

พระมหาสหัส คำคุ้ม. “การพัฒนารูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพ”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๙): ๑๘๒.

เพ็ญจันทร์ บัวขาว. การปฏิบัติกิจกรรม ๕ ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานภายในบริษัท คอมพาร์ท พรินซ์ (ประเทศไทย) จำกัด. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม, ๒๕๕๗ – มีนาคม, ๒๕๕๘): ๗๕.

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์. แนวคิดทฤษฎีกิจกรรม ๕ ส ให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมาจากคน. People for Quality. Vol.๑๗ No. ๑๕๖ (October, ๒๐๑๐): ๙๖.

อุทุมพร จามรمان. “โมเดล (Model)”. วารสารวิชาการ. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒๖. (มีนาคม, ๒๕๔๑): ๒๒.

(๔) สื่อบริการอิเล็กทรอนิกส์:

ปราณสุวีร์ อารอร่วมรัมย์. สืบปายะ ๔ อย่าง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www๑.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=๒๖๙๙:-๔-&catid=๙๖:๒๐๐๙-๐๙-๑๙-๑๐-๑๓-๕๙&Itemid=๓๒๖ (๒๐ กันยายน ๒๕๖๑).

ยาสุตะ ชิเงคาสึ. เทคนิคการจัดการระบบ ๕ ส. ญี่ปุ่น. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.tpa.or.th/publisher/pdfFileDownloadS/QM๑๕๖_p๙๓-๙๘.๘.puff (๑๕ กันยายน ๒๕๖๑).

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. PDCA เครื่องมือในการจัดการคุณภาพ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://images.senarat.multiply.multiplycontent.com/attachment/o/SyW@ngooCGwAAD๓zecs๑/PDCA๒๕๕๔> (๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๑).

สมคิด บางโม. หลักของ ๕ ส. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://lib.neu.ac.th/ULIB/dublin.php?ID=๓๖๕๙>. (๑๕ กันยายน ๒๕๖๑).

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.onab.go.th/wp-content/uploads/๒๐๑๖/๑๒/onab_primaryinfo๖๐_edit.pdf (๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑).

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติสุธี (ยงยุทธ ยุทธธมโม). เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ พระราชสุวัฒนภรณ์ (ประจวบ สุธีโร). รองเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ พระครูวิธานปริยัติคุณ (วีรหาญ). เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติโยดม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม). เจ้าคณะอำเภอยพรหมบุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

- สัมภาษณ์ พระครูนาครดิลกคณาภิรักษ์ (คว่าง). เจ้าคณะอำเภอท่าช้าง, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณวิโรจน์ (ชาญ ฐานมงคล). เจ้าคณะอำเภออินทร์บุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ พระครูวิชิตวุฒิกุล. เจ้าคณะอำเภอบางระจัน, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ พระครูวิริยโสภิต. เจ้าคณะอำเภอบางระจัน, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ พระสิงห์คณาจารย์ (ทิว สุวณฺณปาโล). เจ้าคณะอำเภอจังหวัดสิงห์บุรี (ธ), ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ พระมหาสุรินทร์ สิริธโร. เจ้าคณะตำบลบ้านหม้อ วัดพรหมบุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ พระครูประพัฒน์ศีลคุณ (สำราญ ขนดีโก). เจ้าอาวาสวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ พระครูเกษมธรรมโชติ (นพตล ถาวโร). เจ้าอาวาสวัดประโชติการาม, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ นางณภัค เทียนชัย. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ นางสมบัติ พงษ์พรต. นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ นางณัฐนันท์ ตาปโกไสย์. นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ ดร.ลัดดา หงสุรพันธ์. วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ นางไมตรีจิต เหมชัยภูมิ. นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สัมภาษณ์ นางอำนวยการ ทองสี. กำนันตำบลไม้อ้อ, ๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

(๘) สันทนาการเฉพาะ (Focus Group Discussion) :

- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร. เจ้าคณะตำบลบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาเนตร ปญญาวุฒิโธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิบูลทองพระอารามหลวง จังหวัดสิงห์บุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ นางกัลป์ยกร ศรีสุข วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

สนทนากลุ่มเฉพาะ นางณัฐนันท์ ตาปโกไสย์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Bowditch, James L. and Buono, Anthony F. **A Primer on Organizational Behavior.**

New York : John wiley and Sons, 1990.

Keeves, P. J.. **Educational Research Methodology, and Measurement : An**

International Handboo. Oxford, England : Pergamon Press, 1988.

People for Quality. **Journal.** V.17 No.156, (October, 2010): 94-94.

Tosi, H. L., and Carroll, S .J.. **Management.** 2nd ed. New York : John Wiley and Sons,

1982.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๑

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

ด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ศ จังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

ดร.จก. เครือวัลย์พงษ์แก้ว

ร.จก.
(รศ.ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)
๒ พ.ย. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๑

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร.

ด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาส
นี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร
พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร ดร.
๒, พ.ย., ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๑

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุชกุณินพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง

ด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุฑมโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุชกุณินพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ได้ประทับแล้ว

ดร. สุรียา รักษาเมือง
๓๑ / ๑๑ / ๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุฑมโน
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๑๑

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิตูฒิ หมั่นมี

ด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๐๓๓-๑๗๗๑๑

ตรวจ/ตบชื่อ/ตบชื่อ/๒๖

๐๐๕ ๕
ธิตูฒิ หมั่นมี
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ๒๖/๑๑/๖๑)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๑

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

ด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

ยินดีอนุเคราะห์ ได้ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยแล้ว.

พ. อุดมสิทธิ
(พระอุดมสิทธินายก,ดร.)
๒ พฤศจิกายน ๖๑

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
(Try Out)

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
v1	4.7333	.44978	30
v2	3.8333	.59209	30
v3	4.7333	.44978	30
v4	3.8333	.59209	30
v5	4.7333	.44978	30
v6	3.8333	.59209	30
v7	4.7333	.44978	30
v8	3.8333	.59209	30
v9	4.7333	.44978	30
v10	3.8333	.59209	30
v11	4.7333	.44978	30
v12	3.8333	.59209	30
v13	4.7333	.44978	30
v14	3.8333	.59209	30
v15	4.7333	.44978	30
v16	3.8333	.59209	30
v17	4.7333	.44978	30
v18	3.8333	.59209	30
v19	4.7333	.44978	30
v20	3.8333	.59209	30
v21	4.7333	.44978	30
v22	3.8333	.59209	30
v23	4.7333	.44978	30
v24	3.8333	.59209	30
v25	4.7333	.44978	30
v26	3.8333	.59209	30
v27	4.7333	.44978	30
v28	3.8333	.59209	30
v29	4.7333	.44978	30
v30	3.8333	.59209	30
v31	4.7333	.44978	30
v32	3.8333	.59209	30
v33	4.7333	.44978	30
v34	3.8333	.59209	30
v35	4.7333	.44978	30
v36	3.8333	.59209	30
v37	4.7333	.44978	30
v38	3.8333	.59209	30
v39	4.7333	.44978	30
v40	3.8333	.59209	30
v41	4.7333	.44978	30
v42	3.8333	.59209	30
v43	4.7333	.44978	30
v44	3.8333	.59209	30
v45	4.7333	.44978	30
v46	3.8333	.59209	30
v47	4.7333	.44978	30
v48	3.8333	.59209	30
v49	4.7333	.44978	30
v50	3.8333	.59209	30
v51	3.8333	.59209	30
v52	4.7333	.44978	30
v53	3.8333	.59209	30
v54	4.7333	.44978	30
v55	3.8333	.59209	30
v56	4.7333	.44978	30
v57	3.8333	.59209	30
v58	3.8333	.59209	30
v59	4.7333	.44978	30
v60	3.8333	.59209	30
v61	4.7333	.44978	30
v62	3.8333	.59209	30
v63	4.7333	.44978	30
v64	3.8333	.59209	30
v65	4.7333	.44978	30
v66	3.8333	.59209	30

.....
 (พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ,ดร.)

.....
 ๒๕ / ๗ . ๒๕ / ๖๑

รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี
พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.964	.961	66

 (พระมหาภคชญา กิตติโสภโณ,ดร.)
 ๘ / ๗.๗. / ๖๖

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๘๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระเดชพระคุณพระราชปริยัติสุธี รองเจ้าคณะภาค ๓
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี"
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลากรภายในหน่วยงานของพระเดช
พระคุณ จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการ
ต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุญาต
๙
ขอแสดงความอนุเคราะห์
(พระพรหมปริยัติสุธี)
๕๐๐/๕๐๓-๑๗๓๑
๕๐ ๕๐๐/๕๐๓-๑๗๓๑

ขอ นมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง
ดร.สุรพล สุยะพรหม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระเทพปริยัติสุธี เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสัการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

๑๕ ธ.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางณภัค เทียนชัย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

๑๙๙๑.๖๕๖๑

(นางณภัค เทียนชัย)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระราชสุวัฒนารักษ์ รองเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

จินตวัฒน์ กวสิลาพงษ์
พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิธานปริยัติคุณ เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ๙ จังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

เห็นชอบ
พระครูวิธานปริยัติคุณ

เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี
๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระศรีปริยัติโยดม เจ้าคณะอำเภอพรหมบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน
พระเดชพระคุณพระศรีปริยัติโยดม
๑๕.๑๑.๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนมบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูนาครคิตต์คณาภิรักษ์ เจ้าคณะอำเภอท่าช้าง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูนาครคิตต์คณาภิรักษ์
(นางอรุณศรี อรุณศรีสงฆ์)
จ.พ.ชว.

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสุวรรณวิโรจน์ เจ้าอาวาสวัดโบสถ์
สิ่งส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๐๔๐๓๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

๑๐๑๑๗๓๑ ๖๓๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิชิตคุณุณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เก้าต้น
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูวิชิตคุณุณ
เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เก้าต้น

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๐๓-๑๗๓๑

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ขอความกรุณาท่านได้ตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ

แบบสอบถามในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ : เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ : เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

ตอนที่ ๓ : เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

ข้อมูลจากแบบสอบถามของท่าน ผู้ศึกษาวิจัยจะถือว่าเป็นความลับที่สุดและไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่ประการใด

ขอพระคุณท่านที่ได้อนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

พระมหาจินตวัฒน์ จารุวัฒนโน

พระนิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

ตอนที่ ๑ : คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

- ๒๐-๓๕ ปี   ๓๖-๔๕ ปี
 ๔๖-๕๕ ปี   ๕๖ ปีขึ้นไป

๒. พรรษา

- ต่ำกว่า ๕ พรรษา   ๕-๙ พรรษา
 ๑๐-๑๙ พรรษา   ๒๐ พรรษาขึ้นไป

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

- นักธรรมชั้นตรี   นักธรรมชั้นโท
 นักธรรมชั้นเอก

๔. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

- ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓   ประโยค ป.ธ.๔ - ป.ธ.๖
 ประโยค ป.ธ.๗ - ป.ธ.๙

๕. การศึกษาทางโลก

- ต่ำกว่าปริญญาตรี   ปริญญาตรี
 ปริญญาโท   ปริญญาเอก

๓) รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส

ข้อ	รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับการความเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑. สะสาง						
๑	มีกิจกรรมเกี่ยวกับการสำรวจแยกแยะสิ่งของ เครื่องใช้					
๒	มีการจัดหมวดหมู่แยกประเภทสิ่งของเครื่องใช้					
๓	มีการกำจัดหรือนำออกซึ่งสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่ใช้แล้ว					
๔	มีการแยกสิ่งของที่จำเป็นและไม่จำเป็นออกจากกัน					
๒. สะดวก						
๑	มีการจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้ในสถานที่ที่สะดวกต่อ การใช้งาน					
๒	มีการจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้อย่างปลอดภัย					
๓	มีการจัดทำทะเบียนลงบันทึกการใช้งานสิ่งของ เครื่องใช้					
๔	มีการจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้อย่างเป็นระบบ					
๓. สะอาด						
๑	มีการรณรงค์ให้ทุกคนรักษาความสะอาด					
๒	มีการกำหนดวันทำความสะอาดประจำ					
๓	มีการทำความสะอาดสิ่งของเครื่องใช้เมื่อใช้แล้ว ก่อนนำไปเก็บ					
๔	มีการทำความสะอาดบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็น ประจำ					
๔. สุขลักษณะ						
๑	มีการจัดสถานที่ในเขตพุทธาวาสให้สะอาดถูก สุขลักษณะ					
๒	มีการจัดสถานที่บริเวณวัดให้สะอาดถูกสุขลักษณะ					
๓	มีการปรับปรุงสถานที่และสิ่งของเครื่องใช้ให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ					

ข้อ	รูปแบบการบริหารจัดสร้างสุข ด้วยกิจกรรม ๕ ส	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๔	มีการจัดห้องสุขาให้มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ					
	๕. สร้างนิสัย					
๑	มีการรณรงค์ให้เกิดความเคยชินในการ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ อย่างต่อเนื่อง					
๒	มีกระบวนการดำเนินการให้เกิดความเคยชินกับ กิจกรรม ๕ ส					
๓	มีการรักษากฎระเบียบมารยาทและข้อกำหนด ต่าง ๆ เกี่ยวกับความสะอาดอย่างเคร่งครัด จนติด เป็นนิสัย					
๔	มีกิจกรรม ๕ ส อย่างต่อเนื่อง					

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับ รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านที่สุดเพียงข้อเดียว โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- (๕) มากที่สุด หมายถึง มีความเห็นในระดับ มากที่สุด
 (๔) มาก หมายถึง มีความเห็นในระดับ มาก
 (๓) ปานกลาง หมายถึง มีความเห็นในระดับ ปานกลาง
 (๒) น้อย หมายถึง มีความเห็นในระดับ น้อย
 (๑) น้อยที่สุด หมายถึง มีความเห็นในระดับ น้อยที่สุด.

๑) การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC

ข้อ	การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑. ด้านการวางแผน						
๑	มีการประชุมวางแผนปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง					
๒	เปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมวางแผนปฏิบัติการ					
๓	มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน					
๔	มีการกำหนดกระบวนการในการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ					
๕	มีการวางแผนดำเนินการกิจกรรม ในระยะสั้นและระยะยาว					
๒. ด้านการจัดองค์การ						
๑	มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส โดยให้ภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการบริหาร					
๒	มีการปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมตามบริบทขององค์กรเสมอ					

ข้อ	การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC	ระดับการความเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๓	มีการมอบหมายภาระงานตำแหน่งหน้าที่อย่างชัดเจน					
๔	มีการมอบหมายภาระงานตามความรู้ความสามารถ					
๕	มีการกระจายงานให้กับคณะกรรมการบริหารอย่างทั่วถึง					
๓. ด้านการบังคับบัญชา หรือการสั่งการ						
๑	มีการสั่งการในสายงานตามโครงสร้างองค์กร					
๒	มีการสั่งการด้วยวิธีการที่สุภาพ					
๓	มีการสั่งการภายในกรอบการปฏิบัติงาน					
๔	มีการสั่งการที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง					
๕	มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง					
๔. ด้านการประสานงาน						
๑	มีความคล่องตัวในการติดต่อประสานงานภายในองค์กร					
๒	มีการประสานงานให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างกลมเกลียว					
๓	มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อขอความร่วมมือและสนับสนุน					
๔	มีการติดต่อประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม					
๕	มีการติดต่อสื่อสารแจ้งข่าวสารการดำเนินงานอย่างต่อเนือง					
๕. ด้านการควบคุม						
๑	มีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง					
๒	มีการกำกับดูแลให้ทุกคนดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน					

ชื่อ	การบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สี่ปายะ ๔	ระดับการความเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๕	มีการควบคุมคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่มที่ นำมาขายในวัด					
๓. ด้านบุคคลสี่ปายะ						
๑	มีบุคลากรที่มีความรู้ไว้อยู่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ กิจกรรมวัดสร้างสุข					
๒	มีจุดประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ					
๓	มีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรด้านการต้อนรับอย่าง สม่ำเสมอ					
๔	มีการบริหารทีมงานให้ทำงานร่วมกันด้วยความเป็น เอกภาพ					
๕	มีการบริหารทีมให้อยู่ร่วมกันด้วยสามัคคีธรรม					
๔. ด้านธรรมสี่ปายะ						
๑	มีการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและภายนอก องค์กรด้วยภาษาท่าทางที่สุภาพเรียบร้อย					
๒	มีการให้คำปรึกษาแนะนำผู้ร่วมงานในการ ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ					
๓	มีระบบเสียงตามสายเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ					
๔	มีการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นประจำ					
๕	มีการทำวัตรสวดมนต์และเจริญจิตตภาวนาเป็น ประจำ					

ข้อ	การดำเนินการกิจกรรม ๕ ส ตาม กระบวนการ POCCC	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๓	มีการควบคุมกระบวนการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน					
๔	มีการควบคุมดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้					
๕	มีการควบคุมดูแลมิให้บุคลากรในองค์กรกระทำการนอกเหนือจากภาระงาน					

๒) การบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔

ข้อ	การบริหารวัดสร้างสุขตามหลัก สัปปายะ ๔	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑. ด้านอวาสสัปปายะ						
๑	จัดสถานที่/เสนาสนะเป็นสัดส่วน					
๒	สถานที่ภายในอาคารมีความสะอาดเรียบร้อยมีแสงสว่างที่เพียงพอ					
๓	บริเวณวัดมีความสะอาดร่มรื่น					
๔	มีห้องสุขาไว้บริการพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ					
๕	มีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ					
๖	มีระบบการจัดการขยะที่ดี					
๒. ด้านอาหารสัปปายะ						
๑	โรงอาหาร/หอฉัน มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ					
๒	มีอาหารไว้บริการอย่างเพียงพอ					
๓	มีน้ำดื่มไว้บริการอย่างเพียงพอ					
๔	มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโภชนาการที่ดี					

ตอนที่ ๓ : ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วย
กิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

๑. สภาพ และปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส
จังหวัดสิงห์บุรี

ปัญหา อุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

---

๒. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

ปัญหา อุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

---

๓. รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ควรเป็นอย่างไร

ปัญหา อุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
พระนิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง : การบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ _____
 ตำแหน่งหน้าที่ _____
 สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข

๑. การบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ตามกระบวนการ POCCE เป็นอย่างไร

---

๒. การบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ตามหลักสัปปายะ ๔ เป็นอย่างไร

---

๓. รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี ควรเป็นอย่างไร

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์

พระมหาจันทวัฒน์ จารุวัฒนโน
พระนิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๖๑

ภาคผนวก ช
รูปภาพสัมภาษณ์

สัมภาษณ์พระครูสุวรรณวิโรจน์ (ชาญ ฐานมงคล) เจ้าคณะอำเภออินทร์บุรี

สัมภาษณ์พระครูวิริยโสภิต เจ้าคณะอำเภอบางระจัน

สัมภาษณ์พระครูวิชิตวุฒิกุลน เจ้าคณะอำเภอกำแพงบางระจัน

สัมภาษณ์พระศรีปริยัตโยตม (ฐนวัฒน์ เขมกาโม) เจ้าคณะอำเภอพหลมบุรี

สัมภาษณ์พระครูวิธานปริยัติคุณ (วีรหาญ) เจ้าคณะอำเภอเมืองสิงห์บุรี

สัมภาษณ์พระครูนาคนิตต์ถ์คณาภิรักษ์ (คว้าง) เจ้าคณะอำเภอท่าช้าง

สัมภาษณ์นางไมตรีจิต เหมชัยภูมิ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ

สัมภาษณ์ดร.ลัดดา หงส์รพีพันธ์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี

สัมภาษณ์นางณภัค เทียนชัย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี

สัมภาษณ์นางสมบัติ พงษ์พรต นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี
สัมภาษณ์นางณัฐนันท์ ตาบโกไสย์ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสิงห์บุรี

สัมภาษณ์นางอำนวย ทองสี กำนันตำบลไม้ดัด อำเภอบางระจัน

ภาคผนวก ซ.
รูปภาพสนทนากลุ่มเฉพาะ

การสนทนากลุ่ม
(focus group discussion)

**รูปแบบการบริหาร
วัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม
๕ ส จังหวัดสิงห์บุรี**

**Model of Happiness
Monastery Development
with 5s Activity in
Singburi Province**

ผู้วิจัย
พระมหาอินทวัฒน์ อารุญญาโม (จารุณปรีชา)

บัญชีรายชื่อ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส.
 ของจังหวัดสิงห์บุรี”

โดย พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 วันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น.
 ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวมโซนบี คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลงชื่อ
๑	พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร.	เจ้าคณะตำบลบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี	
๒	พระมหาเนตร ปลายวฑฒโน	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิทกของพระอารามหลวง จังหวัดสิงห์บุรี	
๓	พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.	รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์	
๔	พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๕	พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร,ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๖	พระมหาภุชญา กิตติโสภณ ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๗	พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๘	รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป/ ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา	
๙	ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์	
๑๐	รศ.ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์	อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
๑๑	ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	
๑๒	ดร.อำนาจ บัวศิริ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๑๓	อ.ดร.ประเสริฐ ธิสาว	เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ	
๑๔	นางกัลยกร ศรีสุข	นักจัดการชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสิงห์บุรี	
๑๕	นายอนุวัตร มีสุวรรณ	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงาน พระพุทธศาสนา จังหวัดสิงห์บุรี	

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ก ๐๑๖

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

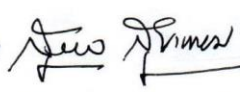
เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาสุเมธี สุนนโท, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

 (รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

 ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

โทรติดต่o : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ก ๐๖๖

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน อาจารย์ ดร.ประเสริฐ อีลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โขนปี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ยี่หัดี้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ดร.ประเสริฐ อีลาว

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารวฑฒโน

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

ที่ อา ๘๐๐๕๒/ ๐ ๐๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วย
กิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้น
ไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

ยินดีเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ก ๐๑๖

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

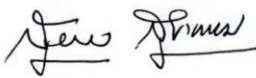
เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ นายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

 (รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

29/ก.๑/25๖2

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
 โทรติดต่อบุคคล : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๗ ๐๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายอนุวัตร มีสุวรรณ นักวิชาการศาสนาชำนาญกา สำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๙ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วย
กิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้น
ไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โขนบิ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

อ.จินตวัฒน์
อ.อนุวัตร มีสุวรรณ

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑ ๐๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นางกัญกร ศรีสุข นักจัดการชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุทตฺตโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วย
กิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้น
ไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

จินตน์ ๖๖๖

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุทตฺตโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖ ๐๑๖

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.
๓๐.๗.๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑ ๐๑๖

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โขนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อธิการบดีมหาวิทยาลัย

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

(พระอุดมสิทธินายก)
๒๗ ก.ค. ๒๕๖๒.

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

โทรติดต่ : ๐๘๖-๕๑๓-๐๗๓๑

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๑ ๐๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูสถิตธรรมาลังการ, ดร. เจ้าคณะตำบลบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการ
บริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒
เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

จินตวัฒน์
พวงจรัส

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๑ ๐๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุขตมโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วย
กิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้น
ไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

ผ.น.อ.ร.ร. Focus Group
๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุขตมโน
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ก ๐๑๖

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาทศกฐญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

(พระมหาทศกฐญา กิตติโสภโณ)
ไชยว กรกฎาคม ๒๕๖๒

บันทึกข้อความ

สำนักงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑ ๐๒๖

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

โทรติดต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

(เส.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)

๓๐ ก.ค. ๖๒

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๐๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒

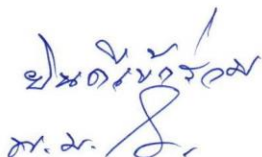
เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระมหาเนตร ปญฺญาวุฑฒิ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพิศุทธทองพระอารามหลวง
จังหวัดสิงห์บุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๓๙ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการ
บริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒
เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ดร. น. ส.

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารวฑฒโน
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

ที่ อา ๘๐๐๕๒/ ก ๐๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาจินตวัฒน์ ฉายา จารุวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๓๙ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วย
กิจกรรม ๕ ส. ของจังหวัดสิงห์บุรี” ในวันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้น
ไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ได้เข้าร่วม สนทนากลุ่มแล้ว
อ.อำนาจ

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๕๑๓-๑๗๓๑

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : พระมหาจันทวัฒน์ จารุวฑฒโน (วิจารณ์ปรีชา)
- วัน เดือน ปีเกิด : วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๑๕
- ภูมิลำเนาที่เกิด : จังหวัดราชบุรี
- การศึกษา : เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปี ๒๕๓๗
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปี ๒๕๕๓
- อุปสมบท : ๒๕ เมษายน ๒๕๓๗
- สังกัด : วัดม่วงชุม ตำบลไม้ตัด อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
- ตำแหน่ง : เจ้าอาวาส, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑๓
เจ้าคณะตำบลแม่ลาโพชนไก่อ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
- ผลงานทางวิชาการ : พระมหาจันทวัฒน์ จารุวฑฒโน (วิจารณ์ปรีชา). การพัฒนาชุมชน
ด้วยการท่องเที่ยวในมิติศาสนา: พระอุเทสิกเจดีย์ขนาดใหญ่.
วารสารมจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ)
(เมษายน, ๒๕๖๑ – มิถุนายน, ๒๕๖๑)
- พระมหาจันทวัฒน์ จารุวฑฒโน (วิจารณ์ปรีชา). การอนุรักษ์และ
บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธ. วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์
รัฐศาสตร์นครราชสีมา. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒. (พฤษภาคม ๒๕๖๓ -
สิงหาคม ๒๕๖๓) ตอรับการตีพิมพ์ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑
- พระมหาจันทวัฒน์ จารุวฑฒโน (วิจารณ์ปรีชา). การพัฒนาการ
ปกครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ. วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์
รัฐศาสตร์นครราชสีมา. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑. (มกราคม ๒๕๖๓ -
เมษายน ๒๕๖๓). ตอรับการตีพิมพ์ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดม่วงชุม ตำบลไม้ตัด อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี